COMMENTARIVS DE INTERREGNIS IN REGNO POLONIAE

A

M. MARTINO BOEHMIO,

PROFESSORE GYMNASII

THORVNENSIS,

CONCINNATVS,

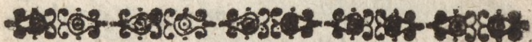
NVNC

E MSto EDITVS,

AC

QVIBVSDAM ADDITAMENTIS

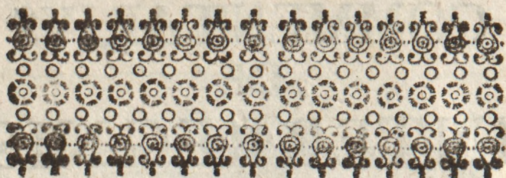
AVCTVS.

THORVNII

Impressit Io. Nicolai NOBIL. SENAT.

& GYMN. Typographus.

LECTORI S.

QVem foetum ipse B. Auctor ante aliqvot annos evulgare destinaverat (vid. Bücher-Saal *Tom. I. p. 726.) iam Tuo commodo amplius noluimus invidere. Succincta in eo invenitur enarratio modi, quo Reges eligi & coronari in Regno Poloniae solent, neq́ minus series rerum eo tempore gestarum, quo Reges mortui & vacuefacto solio, de novo eligendo a Proceribus deliberationes sunt institutae. Non iniucunda lectu sunt, quae ex variis scriptoribus decerpta, &* ad

ad illuſtrandam Poloniae hiſtoriam congeſta in unum corpus reperiuntur. Haud enim aliud notabilius ſolet eſſe in Polonia tempus, quam ubi capite ſuo caret. Facile multorum tunc in ſe convertit oculos, allicitq́ aliorum etiam, qui extra Poloniam ſunt. Aliorum accenduntur aemulantium inter ſeſe animi, qui procorum inſtar, regni capeſſendi cupiditate ducti, ſponſam deperierunt: aliorum, anxia exſpectatione advertentium, cui demum poſt multas concertationes regnandi felicitas obtingat. Putares, tum plane ſine Lege vivere Polonos, cum ſine Rege ſint, ſed alia prorſus apparent, cum ſcriptores conſulimus, ac conſvetudines per bonas leges introductae accuratius obſervantur. De his, quae compilata in hos tractatu inveniuntur, multa poſſunt eſſe documento, depingentia nationis ingenium, animum, mores, tum & errores ac naevos, illo prae-

 lo prae-

lo praesertim tempore solitos & frequentes. Vt plurimum enim, uti relatum legimus, sub id tempus omnia inquieta, miles spe veniae aut criminis non puniendi licentiosius se gerere solitus, sibi licere omnia temere ratus, suo arbitratu & sponte militiam ingressus. Cum sine maleficio & scelere oppida & villas praeterit non eius bonitati & ingenio tribuendum, sed aut Ducis industriae & integritati, aut sigillatim indulgentissimi Dei tutelae. Ambitioni, avaritiae, libidini & licentiae nulla non patebant, cum omnes legibus vivere debuerunt, pauci volunt, paucissimi possunt. Omnia se rectius haberent, si maiorum clarissimae gentis institutis, saluberrimarum legum auctoritate & iustitiae regulis accurate omnes niterentur. Conquesti de his olim ipsi Proceres regni & medelam inter inanes conatus optarunt. Neque mores hi fuerunt

eorum

eorum, qui antiquitus asperrimis illis temporibus vixerunt, & paullo remotiores a cultu & humanitate fuerunt, sed & recentissima aetate non mitiori ingenio in patriam fuisse ex Epistolis ZALVSKIANIS ac speciatim XXXVII. liquet. Vlcus hoc est, quod tangimus, dum tristi memoria repetimus ea, quae reminiscendo multis dolorem augere possint. Sed corrigendis illis malis compescendisq; quomodo suam invigilare solent curam Proceres, ex hoc libello aliquantum videre potes, neq; minus industriam in tutandis iuribus conservandisq;. His ipsis speciatim cavent per pacta conventa, quibus voluntatem neo-electorum circumscribunt, ac, praestito super illa iureiurando, suae prospiciunt libertati. Quam facile enim per maiestatis & fortunae licentiam ea convelli solet, discere ex aliorum possunt exemplis. De his frequens &

fere quotidianus in Polonia sermo, nec ullum de cura illa, qua agitantur, dubium. Ceterum hoc interregni tempore, in quo vivimus, Dei gratia satis adhucdum omnia sunt tranqvilla. Neq; iam, uti olim militi vago, sub praetextu exigendi incerti stipendii omnia licent, sed constituto solutoq; stipendio intra ordinem de industria lectus miles continere se debet. Praeterea cordi id sibi esse quam maxime vult Celsissimus Primas, ad quem illa curarum moles devoluta, ut, salvo cuiusq; iure & quiete, Reipublicae salus conservetur. Optamus iam, ut Princeps consilio & gravitate plenus aequabili fortuna & integra valetudine grave negotium feliciter & ex commodo patriae perficiat, id quod ingentis prudentiae documento ipsum posteritati admirabilem reddet. Sed redeo iam ad libellnm. Multum quidem non raro pretii decedere

dere solet operi posthumo, quando ultimam manum non valuerit adhibere auctor, aut gratia caret quadam foetus, quem lambendo quasi non cultiorem reddidit, tamen de hoc confirmare audeo, nec demere auctorem, nec addere, nec mutare quicquam, quoad esset in vivis, voluisse. Vnde prorsus totum eundemq́ habes, Lector Benevole, his argumentis, quibus prodire eum destinaverat Collega noster pie defunctus. Tantum distinximus ea in paragraphos, quae Auctor quaestionibus incluserat. Proinde nihil mihi arrogo insolenter, nisi quod curarim, ne plane ad neglectas condemnaretur schedas. Neq́ hoc adeo negotii prorsus mihi tribuo, sed participem huius curae vel honoris causa etiam nominare debeo Beati olim BOEHMII *auditorem diligentissimum, Isaacum Godofredum Goedtkium, Conicensem, virum non modo patriae interioribus commentariis fideliter intentum, sed*

& rebus ſcrutandis in Polonia & Pruſſia olim geſtis. Cuius beneficio factum, ut in plura exempla typis & hic commentarius exſcriberetur. Neque hic reticere debeo operam eruditi viri, Ioannis Dan. Hoffmanni Gymnaſii Collegae, quam in corrigendis praeli vitiis, tum & aliis in latinum ex polenico reddendis voluit adhibere. Breves inter legendum & meditandum ſubortas annotatiunculas boni conſule, longiores ex ſcriptoribus addere noluimus, ne in nimium excreſceret labor, qui brevis & ſuccinctus debebat eſſe. Qvin imo iuxta illud Martialis, minime decebat ingenioſum eſſe in alieno libro!

Faxit interim Deus, ut felici conſiliorum eventu conſtet praeſens electio, quo pacto malorum ſuperiorum poterimus obliviſci ac nova rerum felicitate quodammodo laetari. Thorunii, d. 9. Aug. A. cIↄ Iↄ CC XXXIII.

P. I.

M. MARTINI

M. MARTINI BOEHMII

DISSERTATIO HISTORICA DE INTERREGNO REGNI POLONIAE ET IIS QVAE HVC FACERE VIDENTVR.

CAP. I.

de Interregnis in genere

§. 1. *Interregna qvid sint?*

§. 2. *An detur extra Regnum Polon. Interregnum?*

§. 3. *Annon conducibilius regnum successivum, qvam in electitio Interregnum pati?*

§. 4. *Cur Poloni electionem successioni praeferant?*

§. 5. *Qvare Piastus regno excludatur?*

§. 6. *Rationes pro Piasto, cur sit eligendus?*

§. 7. *Qvod Regia proles nunqvam excludatur a fascibus regni.*

§. 20.

§. I.

INterregnum eſt tempus, quo Regnum Rege ſuo caret, ſive ille mortuus fuerit, ſive exauctoratus, ſive ſe ipſum Regno abdicaverit.

§ II. Dantur etiam extra Regnum Poloniae interregna tam in Succeſſivis qvam in Electitiis Regnis & Principatibus, in iis tamen minor tumultus oritur, qvam in his. Mortuo Imperatore in Imperio Romano-Germanico Interregnum, ſive Vacantia, ut in *Aurea Bulla Caroli IV.* vocatur, per Archiepiſcopum Moguntinum Statibus Imperii denuntiatur. Tale Interregnum olim Seculo XIII. fuit, & magnum dicitur, quia XIIX ſecundum alios XXIII annos duravit. Vicariatum illo tempore Dux Saxoniae & Palatinus Rheni adminiſtrare ſolent, vel etiam Rex Romanorum, qui hodie eſt Ioſephus Iacobus Ignatius Ioannes Antonius Euſtachius, Leopoldi Caeſaris filius, An. 1678. d. 26. Iulii natus, An. 1687. Poloniae Rex Hungariae coronatus, & Auguſtae Vindelicorum An. 1690. d. 26. Ianuarii Rex Romanorum creatus. * Olim Vicarii Regum Romanorum dicebantur Praefecti Urbi, antiqvorum Imperatorum vero Praefecti Praetorio: hodie dicuntur Procuratores & Mandatarii, ſicut apud Francos, Maiores Domus & Comites Palatini. Vid. CHRISTOPH. LEHMANNVS in

Chron.

Chron. Spiren. lib. 3. cap. 17. 19. MARQVARD. FREHERVS ad *Petri de Angelo lib. 2. cap* 10. Sic mortuo Pontifice Romano, defuncto Duce Veneto, Interregnum qvoddam promulgatur.

§. III. Primis quidem Reipubl. Polonae temporibus Regnum Succeſſivum in Polonia obtinuit, nec unquam Electio valuit, niſi Ducalis & Regalis ſangvis plane extinctus eſſet; hinc partim in prima, partim in ſecunda & tertia periodo, in primis vero in Piaſtea & Iagellonica ſtirpe ſucceſſivo ordine diu praefuerunt ſummae rerum Polonicarum maſculi, quin & ad foemineum ſexum Regnum fuiſſe devolutum ex Hiſtoria Polona manifeſtum eſt. Imo & Regiae prolis in ordine ſucceſſionis habebatur ratio. Cum Caſimirus I. Mieceslai II. filius ſeculo XI. a Polonis cum Rixa matre, impotenti regiminis foemina, e Polonia pulſus, & in Gallia Monaſterium Cluniacenſe ingreſſus jamque Diaconus factus eſſet, miſerunt Sarmatae, Oratores ſuos ad Abbatem hujus Monaſterii, humillime precantes, ut Caſimirus clauſtris emiſſus, Regnum Polonicum adiret; cum vero is ipſorum petitis aſſurgere ſe non poſſe diceret, recta Romā contenderunt, et a Benedicto IX. P. R. ſub his conditionibus Caſimirum e Monaſterio liberarunt, Regioque throno admoverunt, [1] ut cenſum Pontifici Romano ſolverent, ex qvo In-

cerna D. Petro Romae arderet. (2) ut morem prolixos capillos gerendi, tanquam gentilem, abjicerent, illosqve more Monachorum tonderent. [3] ut festis solennibus candidam stolam e collo suspensam singuli Equites gestarent. Etiam hoc seculo Ioannes Casimirus, Sigismundi III. ex altera Caroli Ducis Austriae Anna Constantia filius ordinem Iesuiticum professus, et ab Innocentio X. P. R. in numerum Cardinalium cooptatus, Rex electus, & Vladislao IV suffectus est. Praeterea divisio Regni inter filios in Regnis Electitiis locum non habet: jam vero seculo XII. Boleslaus III. sive Krivoustus inter filios suos moriturus Regnum Poloniae diviserat, ita ut Vladislao II. sive Sputatori, ut Regi, tractus Cracoviensis, Siradiensis, Lanciciensis et Silesia; Boleslao IV. sive Crispo, Cujavia Masovia, Culmensis et Dobrinensis provinciae; Mieceslao seni, Gnesnensis, Posnaniensis, Calissiensis tractus cum Pomerania orientali; Henrico, Sendomiriensis & Lublinensis; Casimiro II deniqve terrae inter qvatuor horum filiorum partes jacentes attributae sunt, ut non modo IOANNES DLUGOSSUS TOM. I. *Hist. Polon. ad An.* 1139. sed & *Martinus Cromerus lib.* 7. *de ortu & rebus gestis Polonorum* tradit, ut sileam testimonia a scriptoribus Polonicis passim hac de re sparsa, quae videri possunt apud

VIN-

VINCENTIUM KADLUBKONEM lib. I. *Chron. Polon. epist.* I *lib* 3 *epist.* 27. *& lib.* 4. *epist* 21. 26. *apud citatum* DLUGOSSUM *ad A.* 1173. 1200. 1201. CROMERUM *lib* 2 5. 10. 11. *de O. & R. G. P.* IOANNEM IANUSZOVIUM lib 3. *Constit. Regn. Polon part.* I *tit.* 5. SALOMONEM NEUGEBAUERUM lib. 2. *Hist. Polon p.* 46. Utut vero Regnum Poloniae antiqvis temporibus haereditarium fuerit, ut hactenus probatum est a nobis, malunt tamen Poloni in Regno Electitio vivere, existimantes qvod libertates & Privilegia sua in eo tutius defendere possint qvam in Regno successivo, id qvod ex seqventibus pluribus patebit.

§. IV. Poloni Electionem Successioni ideo praeferunt, qvia electio libertati Polonicae magis convenit qvam successio, ideo post excessum Henrici I. lex plurimorum Regum Capitulationibus, utpote Stephani Bathori Sigismundi III. Vladislai IV. Ioannis Casimiri, Michaelis Koributi, & Ioannis III. inserta est, ne Rex vivus ullo modo successorem denominaret, neqve in posterum titulo Haeredis uteretur, cum uterq; hic modus liberae electioni multum derogaret. * Atq; ex Capitulationibus illam tempore Io. Casimiri A. 1662. in Comitiis Varsaviensibus promulgatā suppeditabo, quae est huj9

 tenoris;

en oris "Iura omnia & constitutiones pro libera "electione conservanda, a Serenissimis Regibus "Antecessoribus nostris, Republica, et nobismet "ipsis constitutas & pactis conventis confirmatas "in omnibus punctis ex paterno erga Rempubli- "cam amore reassumimus." Et cum in Comitiis Thorunensibus A. 1626 unus e Senatoribus injecisset mentionem, ut Respublica in statu suo periculoso Regni successorem designaret, exhorruerunt omnes, & fremitu concitato, ad poenas legum deposcere auctorem volebant nisi difficilioris temporis rationes silentio potius tunc illam premere coegissent, ut refert PAULUS PIASECIUS *in Chron. ad Annum praedictum.* Insuper putant Poloni, "ad "securitatem imperantium & obtemperantium "constantiam conferre, Regem per omnes eligi, "bonos namqve malosve elegerint, non aliis sed "sibi imputaturi et sine murmure laturi, ut scri- "bit ANDREAS MAXIMILIANUS FREDRO "*in Historia Henrici Valesii.* Hinc usu venit, ut "tempore Interregni nullus certus electionis mo- "dus definiatur. Forma, scribit IACOBUS PRI- "LUSIUS *lib. 1. Constit. Regn. Polon. cap. 30. art.* "3. eligendi Regis a majoribus nostris praeter- "missa est, modo ut sit Nobilitati aeqve ac Pro- "ceribus libera, cautum est." Haec illle.

§. V.

§. V. Non tam lege publica qvam consvetudine observatum est, Piastum, hoc est, indigenam etnativum in Regem Poloniae non eligi ob nullas alias causas, qvam ut (1) factiones cohiberentur: acerbum qvippe est, sibi aeqvalem, subito ad fastigium Regium evectum, dominum suum appellare, ex qvo bella intestina non raro oriri solent. (2) ut optimo daretur diadema regium. (3) ut voces eligentium liberae non manciparentur. Ideo cum post mortem Sigismundi Augusti de Rege indigena in Interregno injecta fuisset mentio, Ioannes Zamoscius Magnus Regni Cancellarius consilia multorum subtili ratione elusit, his fere verbis perorans: cum ceterorum Principum Oratoribus absentibus ad dicendas de Rege sententias nullus daretur locus, aeqvum esse censebat, ut abessent qvoqve Cives, qvi Regnum peterent ita cum nemo petitorem Regni, addit ANDREAS MAXIMILIANUS FREDRO *in Historia Henrici*, se palam fateri, ob verecundiam & invidiae metum auderet, omnis de indigena Rege eligendo deliberatio sponte sua concidit. Qvin cum tempore Sigismundi III. qvaestio ista moveretur, an Piastus eligendus esset Rex? Stanislaus qvidam Stadnicki apud PAULUM PIASECIUM *ad An.* 159 . respondisse legitur, se vereri, ne via tali ad dignitatem" Regiam

„Regiam patefacta, auriga qvoqve suus ageret „Piastum, & Regnum affectaret.“

§. VI. Sunt autem plurimae causae & rationes, quae pro Piasto in Regium Regni Poloniae thronum evehendo militant. In Interregno post Ioannis Casimiri abdicationem hae sunt prolatae rationes. [1] DEus ipse mandavit Iudaeis Deut. XVII. 15. non poteris alterius gentis homines facere Regem, qvi non sit frater tuus. (2) Bruta a dissimili non reguntur, sed a simili sui sexus. [3] Indicium est nimis servilium ingeniorum non admittere e gente sua, qvi regere possit. (4) In Germania Germanus eligitur Caesar; Romae Pontifex ex Italia, in Hispania Hispanus Rex, neq; in aliis Regnis alius mos. [5] Piastus morum Polonicorum maxime gnarus, ejusdemqve certior fides est, qvam alienigenae. [6] Peregrini a magistratibus & dignitatibus in Polonia excluduntur, cur etiam non a Regno? Post obitum Michaelis Koributi haec inter alia pro Piasto eligendo proponebantur argumenta. (1) Dedecus summum esset apud exteras gentes, non esse inter Polonos idoneum ad Sceptra virum [2] Exteri jus aliqvod in Regnum Poloniae sibi praetenderent. (3) Coarctatio haec esset liberae vocis in electione. [4] Dicerent alienigenae, Polonicam gentem ad servitutem natam,

tam, parere ſcire, regere neſcire. *Vid. Auctor Cenſurae Candidatorum Sceptri Poloniae A.* 1699 edit & PAULUS PIASECIUS *in Chronico ad An.* 1584 *

§. VII. Nunqvam etiam Regia proles, qvod ex § 3. liqvet a ſceptro Polonico excluſa, imo aliqvando e Clauſtris Monaſticis Regni faſcibus tractandis admota fuit, uti qvoqve ex inferioribus magis patebit. Sunt enim Poloni memores factorum ab anteceſſoribus praeceptorum, ut proximos ſangvine non facile praetereant, ſed eis, Rege defuncto, diadema Regium imponant. Clariſſimum in ſententiam noſtram habemus teſtimonium FIRLEI *Epiſcopi Premislienſis in Oratione*, quam habuit, cum electio Vladislai IV. A. 1632. poſt obitum Sigiſmundi III. agitaretur, ubi inter cetera inquit: "Quod quantumvis iſti clariſſimae" liberaeque genti (intelligit Polonam) Reges" non dominentur, ſed praeſint, nec naſcuntur," ſed per libera Ordinum ſuffragia eligantur," innatam tamen ei fuiſſe ſemper talem erga Re" gium ſangvinem obſervantiam, ut nunquam" prolem ſuperſtitem Regiam in eligendo novo" Rege praeterierit, imo etiam ſemper omnibus a" liis Competitoribus praetulerit. "Cui nomine Senatus Archiepiſcopus Gneſnenſis inter alia reſpondit his verbis: "Ordinem iſtum (nempe Sena" torium

torium) patrium morem colendi Regiam pro-" geniem non ignorare, eumque sequi velle," tantoque magis, quod parentum virtutes in fi-" liis agnoscat, speratque istos vestigia illorum " imitaturos. Ceterum cum praescriptis legibus" huius Regni electionis Regis modus exposcat," ut non nisi collatis suffragiis unanimi consensu" de sufficiendo Rege Ordines decernant, ista" necessario praecedere debere, " ut est apud PIASECIVM *in Chronic. ad A.* 1632. Quin & faemineae prolis Regiae a Polonis habita fuit ratio. Sic, Vladislaus Iagello, Magnus Lithvaniae Dux, Rex in Polonia Seculo XIV. creatus, non modo quod baptismo & Sacris Christianorum cum omnibus Lithvaniae & Samogitiae tribubus Regno Poloniae iungendus, se initiari passus fuerit, sed etiam quod Hedvigen Ludovici Poloniae & Hungariae Regis filiam connubio sibi adiungere uxorem voluerit. Vid. MARTINVS CROMERVS *lib. 5. Hist. Polon.* Quod Stephanus Bathori superiori seculo Princeps Transylvaniae Annam Sigismundi Augusti sororem, quamvis deinde inutilem, expetiverit, Rex Poloniae est proclamatus. NEVGEBAVER *lib. 10. Hist. Polon.* Inter alias rationes, quae pro Sigismundo III. Ioannis III. Sveciae Regis Filio, in Regem Poloniae eligendo militabant, erat etiam haec, quod esset natus e Ca-

tharina Iagellonia Sigismundi I. filia. Vid. IOACH. PASTORIVS DE HIRTENBERG *in Floro Polon. lib.* 5. *num.* 2. Cur vero b. m. Ioannis III. filios superstites Comitia electionis nuperrimae praeterierint, inter arcana & occulta Dei consilia, Reipublicaeque Polonae fata merito numeramus.

§. VIII. An vivente adhuc Rege novus Rex & Successor in regno Poloniae denominari possit, negat quidem FVNCCIVS *in breviario Orbis hodie imperantis*, & FRANCISCVS MARINIVS *in scopo Reipublicae lib.* 4. Exemplum tamen idem Marinius de Vladislao Iagellone adfert, cui praeter mores Regni indulserunt Poloni, ut Successorem sibi vivo designaret filium Vladislaum cognomento Iagellonidem. Verum non unicum hoc exemplum solum, sed & plura ex Historia Polona peti possunt, quibus probatur, vivente adhuc Rege novum Regem vel Successorem in Regno Poloniae esse denominatum, non obstantibus *Constitutionibus, de quibus* §. 4. dictum. Sic, Casimirus Magnus, Vladislai Loctici seu Cubitalis filius, se vivo Successorem denominavit Ludovicum, Caroli Regis primogenitum filium, Hungariae Regem, qui post obitum Casimiri Poloniae Rex coronatus, utrumque Regnum non sine turbis administravit. Vid. CROMERVS

lib. 12

lib. 12. de O. & R. G. P. & ARNOLDVS MYLIVS *in Principum & Regum Poloniae imaginibus historicis succinctis illustratis. in Casimiro M. & Ludovico Hungaro.* Deinde Ludovicus Hungariae & Poloniae Rex natu maiorem filiam Mariam Sigismundo Caroli Caesaris filio despondit, cum Polonis certis conditionibus pactus, ut post mortem sibi Reginam reciperent. CROMERVS *lib.* 13. & MYLIVS *in vita Ludovici.* Denique Sigismundus filium Sigismundum Augustum, puerum decennem, (alii novennem fuisse dicunt) consentientibus Polonis, Regem coronari fecit. Attamen lege in posterum post Sigismundi Augusti obitum in Polonia cautum est, ne Reges vitae suae tempore alium Successorem denominarent, ut post eorum decessum libera & illaesa electio Regis Statibus & Ordinibus Regni supermaneret, ut recenset ANDREAS MAXIMILIANVS FREDRO *in Hist. Henrici* I. *p.* 55.

§. IX. Causae interregnorum in Regno Poloniae sunt tres. Prima est mors Regis secunda est exauctoratio seu remotio, tertia est resignatio ultronea. Quibus quartam addere licet, quando duobus Regibus electis impotens potentiori cedit, & potior tempore potior iure esse dicitur. Quod mortem Regis concernit, (nam de aliis causis in sequentibus §. §. videndum

dendum) defuncto eodem, Senatoribus ecclesiasticis & politicis, Officialibus omnibus, cura Regii corporis committitur, & saepe ad illius exuvias honorifice sepeliendas impensae e thesauro publico erogantur. Ne mireris, quartam nos addidisse causam, nam revera post electum iam Regem manet adhuc Interregnum in Regno, illudque demum post coronationem cessat. Vid. B. HARTKNOCH. *in Republ. Pol. lib. 2, cap. 1.*

§. X. Communiter quidem observari solet, ut Poloni non prius defunctum Regem hument, donec novus fuerit electus, proximo die post funus curatum coronandus. Sic, cum Ioannes III. p. m. d. 20. Maii A. 1674. Rex esset electus, & d. 2. Februarii A. 1675. coronatus, d. 31. Ianuarii eiusdem anni, non praecedenti alias more in Polonia usitato, Cracoviae sepultura Regum Michaelis & Ioannis Casimiri simul celebrata fuit. Epitaphium utrique Regi scriptum, ut ex Comitiis Coronationis illius anni notum est, in mausoleo conspiciebatur tale:

Ioanni Casimiro & Michaeli I.
Poloniae Regibus,
Illi Regium genus,
Huic a Ducibus Lithvaniae,
Ille pluribus triumphis insignis,
Hic clarissimae victoriae immortuus,

Alter

Alter Regno svetus purpuram nolens exuit,
Alter in privata sorte oblatam non horruit.
Ille satur dierum & svetus regnandi,
Hic vix degustato imperio & annis,
Extremos dies alter Deo dicavit,
Alter patriae.
Cineres quoque ille melior Africano, patriae
non invidit,
Hic non extulit.
Sic dispares
Suffragiis populi iisdem sceptris dissidiis civilibus
Denique hoc tumulo aequantur,
Aeternum lugendi,
Nisi meliori locum fecissent.

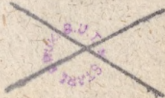
Non negamus tamen, in Historia Polona reperiri exempla eorum Regum, qui post sepultos antecessores demum creati sint Reges. Ita seculo XIV. Casimirus Magnus & ultimus Piastidarum demum Rex creatus est, cum Vladislao Lociico iusta funebria essent persoluta. Vid. MARTINVS CROMERVS Episcopus quondam Varmiensis, *lib.* 12. *de O. & R. G. P.* Eodem seculo post coronationem Ludovici Regis Casimirus M. sepulchro illatus est, teste NEVGEBAVER *Hist. Polon.* seculo XV. Ioannes Albertus, sepulto iam Casimiro IV Iagellonide, electus est in Regem. CROMERVS *lib.* 30. *de O. & R. G. P.* Alexander denique Rex circa

circa initium seculi XVI. clavo Reipublicae Polonae regendo admotus est, cum Ioanni Alberto, hic Thorunii mortuo. Cracoviae iusta peracta essent. Vid. CROMERVS *loc. cit fol.* 824. Ioannes III. d. 20. Decembr. A. 1697. post electum & coronatum Regem Augustum II. apud Patres Capucinos Varsaviae humatus est, qvamvis funebria solennia ante ipsam coronationem Regis hujus Cracoviae fuerint peracta.

§ XI. Cum dubii antiqvissimorum Regum sunt annales, a Vladislao Iagellone ad Ioannem III. duo tantum sunt Reges, qvi ibidem valedixerunt mundo, ubi Respublica eos dixit Reges, Varsaviae scilicet, utpote Sigismundus III d. 30 Aprilis A. 1632 & Ioannes III. A. 1696 vigilia Festi S. S. Trinitatis. Alii extra locum electionis a seculo XV. fatis defuncti sunt, ut ex historia Polonica notum est. Iagello Cracoviae electus, in Castello Russiae Grodek mortuus est. Vladislaus Iagellonides Brestiae in Cujavia electus, ad Varnam periit. Casimirus IV. Rex declaratus Brestiae Grodnae in Lithvania decessit. Ioannes Albertus electus Petricoviae, mortuus Thorunii, cujus Epitaphium in Templo Ioannitico simul Nicolai Copernici visitur, & positae supra ejus effigiei haec infra sunt verba scripta: Illustrissimus Princeps & Dominus Albertus Rex Poloniae hic Thorunii

B A. 1501.

A. 1501. d. 17 Iunii apoplexia moritur, cujus viſcera hic ſepulta, corpore Cracoviam translato, Anno Regni 8. Alexander electus Petricoviae, obiit Vilnae. Sigismundus I electus Petricoviae, fatis functus eſt Cracoviae. Sigismundus Auguſtus Rex Cracoviae ſalutatus, Kniſini in Lithvania ſupremum diem clauſit. Henricus Valeſius Varſaviae electus, & ut Rex Galliae ad S. Clodoaldum, qvod duabus leucis ad Seqvanam ſitum eſt oppidum, a ſicario interemtus. Stephanus Bathori Varſaviae electus, Grodnae deceſſit. Vladislaus IV. Varſaviae electus, Merecii obiit. Ioannes Caſimirus Varſaviae rex proclamatus, Nivernae in Gallia mortuus. Michael Koributus Varſaviae itidem electus, & Leopoli exſtinctus, ſangvinis profluvio ex ore ac per ſeceſſum manante, cujus cauſam in adamantino pulvere ab inimica manu ipſi praebito recubuiſſe, nonnulli teſtantur. Inde ſubtili aeqvivocatione a morte ſanctorum deſumta, in obitum ejus luſum eſt:

Si pretioſa eſt mors ſanctorum,
Vere Michael Rex Poloniae
Sanctos inter primarios numerandus eſt.
Mors enim ipſius fuit pretioſiſſima.
Qvis non pretioſam mortem exiſtimet,
Qvae adamantibus comparata eſt.

Vid. BECMANNVS in *hiſtoria orbis terrarum geograph.*

geograph. & civil de Regn Polon p. 68; & NICOL. de CHWAŁKOWO CHWAŁKOWSKI *in singularib. Polon.*

§. XII Regi Poloniae imperium abrogari posse, probatur ex ejus juramento qvod in Coronationis actu praestare solet nosqve illud inposterum dabimus integrum, ubi inter cetera jurat circa finem. "Etsi [qvod absit:] in aliqvibus" juramentum meum violavero, nullam mihi in-" colae Regni omniumqve dominiorum unius-" cujusqve gentis obedientiā praestare debebunt," imo ipso facto eos ab omni fide, obedientia," Regi debita, liberos facio, absolutionemqve" nullam ab hoc meo juramento a qvoqvam pe-" tam, nec ultro oblatam suscipiam," Qvae verba eo spectant, Regem sibi abrogare imperium, & Regno se deponere, si in omnibus articulis & punctis omnibus Regni incolis non satisfecerit. Insuper exempla plurima in historia Polona prostant multorum Regum qvi throno Regio dejecti, & deturbati sunt. In periodo prima, extincta Lechi stirpe, non uni principatum deferebant Poloni, sed duodecim Voievodas sive belli duces (qvi hodie Palatini dicuntur) ex tota gente excellentiores elegerunt, iis summam rerum committentes, sed cum hi ambitione correpti, discordesque agere ac inter se Regnum raptare coeperunt, horum dominationi

pertaesi, Cracum a quo Civitas Cracovia aedificata, circa A. a N. C 700. sibi elegerunt. Vid. MART. CROMERVS *lib.* 2. *de O. & R. G. P.* In eadem periodo Lesczek vel aliis Lescus II. quod per insidias ad Regnum pervenerat, non diu post Regno remotus, & quadrigis distractus est. Vid. CROMERVS *loc cit.* & ARNOLDVS MYLIVS *in Principum & Regum Poloniae imagin. histor. succinct: illustrat. fol.* 6. Popielus iunior, seu IOANNI DLVGOSSO Popielius II. a divina nemesi Regno deiectus est, & a muribus corrosus, qui e corporibus mortuorum patruorum veneno sublatorum putrefactis nati erant. Vid. VINCENT. KADLVBKO *lib.* 1. *Hist. Pol.* §. 39. In secunda periodo Boleslaus II. cognomento Largus & Audax, cum in omne ruisset libidinum genus, & monitus a Stanislao Szczepanovio Episcopo Cracoviensi, eum coram altari sacra operantem propria manu interfecisset, membratimque dissecari iussisset, Georgius VII. P. R. Regis huius atrocitate motus, toti Poloniae Sacris interdixit, Regem diris devovit, Regnumque ipsi abrogavit, hinc profugus in Carinthiae Monasterio Ossiensi mortuus, hoc Epitaphium meruit: "Hic jacet Boles- "laus Rex Pol occisor S. Stanislai EpiscopiCra- "coviensis." *Vid.* Commentator KADLUBKONIS *lib.* 3. *epist.* 22. & CROMERVS *lib.* 4. *de O. & R. G. P.*

O. & R G P. In eadem periodo Miecislaus II. sive senex quater Principatu motus quater illum consilio & ope Helenae, matris Lesci Albi impetravit. Vid. CROMERVS *lib. 6. & 7. de O. & R. G. P.* Imo & Vladislaus Lasconogus principatu exclusus fuit, & LescusAlbus ad illum denuo accersitus Vid. NEVGEBAVER *lib 3. Hist. Polon. p.* 127. In tertia periodo nulla quidem sunt manifesta exauctorationis indicia: in ultima tamen memorabile est exemplum Henrici Valesii, qui audita fratris morte Caroli IX. Regis Galliae, cum fugisset mense Iunio A. 1574. clam e Polonia ad capessendum Galliae Regnum, & diu Rex quamvis per legationes & literas invitatus expectaretur, tandem d. 7. Novembr. praedicti anni in Comitiis Generalibus abrogatum est ipsi imperium. Vid. FREDRO *in Histor. Henr. I.*

§ XIII. Violenta qvidem erat Regni abdicatio a Venda, aliis Vanda, Craci regis filia, suscepta, qvae in Vistulam se vivam praecipitem egit, ne Ritigero Principi in Germania finitima, ea tempestae illustri potentiqve, nuberet. Vid. SALOMON NEVGEBAVER *lib. 2. Hist. Pol. p.* 43. De ea sic NICOLAUS de CHWAŁKOWO CHWAŁKOWSKI *in Singular. Polon. p.* 7. "Venda maluit esse Princeps, qvam Principis uxor, maluit pugnare qvam amare: post" victoriam in victimam se immolavit; hostis a-"

"mans & amens infelicem ſibi manum injecit, il-
"la triumphans in Viſtulam ſe projecit. Rara
"contemtrix amoris, victoriae, vitae." Anno
1203, Leſcus, cognomento Albus, omnium ſuf-
fragiis Princeps creatus, fraude vero doloqve
Miecislai bis principatu motus, cum illi tertium
faſces principatus Poloniae, maxime refraganti-
bus Nicolao Palatino, & Fulcone Epiſcopo Cra-
covienſi delati eſſent, ea tamen lege, ut Go-
ſvoricium Palatinum Sendomirienſem, qvi Prin-
cipem locum in conſilio & amicitia Leſci ejus-
qve matris Helenae habebat, relegaret, atqve
aula ſua pelleret, ſponte ſprevit oblatum Prin-
cipatum, atqve illum tanti ſe facere negavit,
ut ejus adipiſcendi gratia tam fidum conſiliarium
proderet, immerentemqve magiſtratu & patria
ſimul ejiceret, proinde Cracovienſibus Proce-
ribus reſcripſit alium ſibi qvaererent, ſe in pa-
terna ditione ſua acqvieturum eſſe potius, qvam
per ſcelus principatu potiturum. Vid. NEV-
GEBAVER *lib. 3 Hiſt. Polon. p. 125.* Cognita
Leſci ſententia Nicolaus Palatinus Cracovienſis
ſummo ſtudio contendens, perficiebat, ut Vla-
dislao Laſconogo, Mieceslai ſenis filio, qvam-
vis abſenti principatus deferretur, quem ille
quidem invitus, & non niſi de conſenſu & vo-
luntate Leſci ſuſcepit, atque ad mortem Nico-
lai adminiſtravit, excluſo deinde Vladislao ſum-
ma rerum

ma rerum ad Lescum rediit. Vid. NEVGEBAVER *l. c. p. 1.6. & seq.* Insuper Vladislaus Iagello, iustis coniugis suae Hedvigi, foeminae castissimae & continentissimae, peractis, de retinendo regno dubitans, quod non ignoraret, se exterum uxoris nomine apud liberam gentem eousque regnasse, in Russiam secessit, cogitabatque se ultro abdicare Regno, & ad Lithvaniae Magnum Ducatum, ceu ad paternum principatum, redire potius, quam ut vi & armis e Polonia pelleretur; Sed haec eum cogitantem Proceres Poloni placide consolati confirmarunt, cum ei quoque studia sua inposterum detulissent, atque Annam, Wilhelmi Ciliae Comitis filiam, & Casimiri Regis neptem, in matrimonium dedissent. Vid. NEVGEBAVER *lib. 5. Hist. Pol. p. 241.* Post medium huius Seculi memorabile est exemplum spontaneae abdicationis in Ioanne Casimiro, qui A. 1668. d. 16. Septembr. in Comitiis Varsaviensibus diadema Regium deposuit, & pro throno torum, pro regali globo glebam terrae elegit, quod pluribus ex sequenti §. patebit. In capitulatione tamen Michaelis articulus insertus fuit, in quo Rex pro se & Successoribus suis de non abdicando Regno cavit, qui deinde in pactis conventis Ioannis III. expunctus est.

§. XIV. Circumstantias spontaneae ab-

 dicationis

dicationis a Ioanne Casimiro Rege susceptae & peractae commode dispescemus in antecedentes, concomitantes & consequentes, easque verbis ut plurimum dabimus NICOLAI CHWAŁKOWSKI, qui actui abdictionis Casimirianae interfuit, eumque descripsit *in Iure Publico Regni Poloniae lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 4. & ex eo B. HARTKNOCHIVS *lib.* 2. *Reipubl. Polon. cap.* 1. *num.* 5. Inter circumstantias antecedentes est, 1.) quod Ioannes Casimirus A. 1668. d. 12. Iunii Senatoribus Regni mentem suam de reddendo diademate explicuerit. 2.) Quod hoc propositum iam pridem exequi voluerit, vivente adhuc Serenissima Regina Maria Ludovica, sed ob bellum Moscoviticum motusque internos idem praestare nequierit. 3.) Quod pace in Regno constituta & Moscoviticis induciis firmatis, pristinam sententiam suam quantocius in effectum dare firmiter constituerit. 4.] Quod Senatores, audita hac voluntate, preces submissas de mutanda sententia interposuerint, quibus nihil effectum. 5.) Quod notitiam hanc de tristi & insperata abdicatione Archiepiscopus Gnesnensis Primas Regni & Legatus Natus Prazmowski per Provincias Regni & Magni Ducatus Lithvaniae divulgaverit. (6) qvod in comitiorum (qvibus dies 17. Augusti dictus fuit Varsaviae) exordio,

exordio, post consveta manus Regiae oscula, Nuntii Terrestres per Mareschalcum suum Succamerarium Lanciciensem Stephanum Garnowski turbatos animos suos explicuerint, humiliter rogando, ut Sacra Regia Mejestas declarationem suam impertiri dignaretur. 7.) Qvod Andreas Olszowski tum temporis Episcopus Culmensis & Vice Cancellarius d. 12. Augusti Nuntiis Terrestribus responderit, & plenius die seqventi e scheda formulam de abdicandoRegno a Rege conceptam praelegerit. 8.) Quod d. 3. Septembr. cum Senatus tum Ordo Equestris Regem precibus suis emolliverint, ut declarationem suam in crastinum differret, quae 4. Septembr. per praedictum Episcopum peracta. 9.) Qvod post 4. Septembr. per aliquot dies consultatum sit, ne Regem tot meritis gravem a se dimitterent egenum. Inter Circumstantias Concomitantes est 1.) Quod Rex d. 16. Septembr. Basilica S. Ioannis visitata, & Sacro ibidem audito, in palatium Senatorium ingressus, diploma abdicationis praelegendum curaverit per Ioannem Małachowski tum Regni Referendarium, deinde Episcopum Culmensem & Vice-Cancellarium, jam Episcopum Cracoviensem. 2.) Quod Mareschalcus Equestris assecurationem ratione provisionis Regi dandae, nempe centum quinquaginta millia flo-

renorum annuatim itidem praelegerit, item diploma reversalis Statuum & Ordinum, quae omnia deinde ab omnibus & singulis subscripta sunt. 3.) Quod Rex diplomata electionis & coronationis rubro involata serico Reipublicae, a qua ante viginti fere annos acceperat, reddiderit. 4.) Quod valedicturus Regno moestum sermonem habuerit, huius tenoris: "Quando iamiam elabitur hora, ut paterni amoris de-"bitum a 180. annis pupillae domus meae hu-"ic Inclytae Reipublicae exolvam, Comitiis & "castris defessus, calamitatibus per annos vigin-"ti fractus, Rex & Pater, quod mundo pretio-"sissimum est, coronam in manus Dominatio-"num Vestrarum deponam, pro throno torum "eligo, pro Regali globo glebam terrae, eam-"que in sinu charissimae matris, communis "meae vestraeque patriae, intra cineres Maio-"rum meorum mihi reservo, ut quemadmo-"dum me primum in castris, ac ultimum ex "praeliis & clade vidistis, ita in annalibus pri-"mum, ob amorem patriae augendaequae eius "fortunae humana postponentem, Maiestatem-"que Regiam dispositioni vestrae reddentem, "memineritis. Amor vester liberis vocibus "huic me solio imposuit, amor vicissim meus "erga vos supremum me utriusquae lineae hae-"redem libere dimittit. Monarchae ceteri filiis,

liis, fratribus aut consangvineis abdicando co-"
ronam tradiderunt; ego eandem patriae cha-"
rissimaeque Reipublicae ut pater & filius red-"
do, eiusque amore ex Duce gregarius, ex im-"
perante parens, ex Rege concivis fio, ut iu-"
niori & Reipublicae magis proficuo locum"
concedam, cuius in electione ut Deus Domi "
nationes Vestras prosperet, in solitudine mea"
negotiorum vacuus Maiestatem eius sanctam"
implorabo. Gratias iam igitur vobis pro o-"
mnibus charitatibus, officiis, susceptis pericu "
lis, pro consiliis, praesidio & reditibus ago."
Si cui ex rationibus status vel fatorum quid-"
ingratum accidit, condonet, quaeso, ipse vi-"
cissim omnibus do veniam. Sic tamen ulti-"
mum vale singulis dico, & cordi meo vos ap-"
primo, in quo dulcem vestri memoriam, quo-"
ad vixero, circumferam. Benedictionem in-"
super paternam omnibus & singulis impertio,"
& qvanquam distantia loci disiunctus fuero,"
animo certe a communi matre nunquam di-"
vellar, in qua corpus hoc in cineres olim re-"
solutum deponi desidero. Et cum labilis me-"
moria ac luctus in lacrymas effusus plura ef "
fari non permittat, uberiora amoris & cando-"
ris mei argumenta ex charta hac, qvam ad"
praelegendum trado, intelligetis." Schedam
illam a Rege porrectam Vice-Cancellarius non
sine

ſine lacrymis & graviori luctu praelegit hunc in modum: "Iam dudum eſt hoc meum non in- "terreptum boni publici & tam valetudinis "quam conſcientiae meae rationibus innixum "propoſitum, Coronam hanc a Dominationi- "bus Veſtris capiti meo impoſitam, & a tot an- "nis per Anteceſſores meos poſſeſſam, in ma- "nus & ad liberam diſpoſitionem Dominatio- "num Veſtrarum ſolemni reddere abdicatione. "A prima mea, quam mihi amor dictavit in "Comitiis An. 1661. declaratione, ſemper in "me repoſita manſit opinio, quod debuerim "Reipublicae conſulere, ut me vivente ante- "verterentur pericula illa, quibus inopinatum "Interregnum ex fundamento eandem movere "& turbare poſſet. Praeſtolatus ſum tantum "eiuſmodi, uti nunc ſunt tempora, quando "Reſpublica a Confoederatione militari, turbis "internis, bello Moſcovitico, pacata, commo- "de & ſine diſtractione ſibi conſulere & libere "vacare electioni poteſt. Adducit me ad hanc "abdicationem cura ſalutis aeternae, quam uti "quilibet contemtu terrenorum ſibi conciliare "tenetur, ita difficilius mihi foret eandem in "throno parare, ſi abrogatione dignitatis me- "met humilians, & ex altiſſima fortuna & Re- "giis incommoditatibus exuens, mihi ipſi atque "animae meae reliquos non impenderem dies,

ſed

ſed non minus ad iſtud me impellit amor er-"
ga hanc patriam & Dominationes Veſtras, "
quem tam difficili & *inſolito* modo teſtari vo-"
lo. Sentio me aetate & invaletudine infirmum, "
preſſumque laboribus continuis, & conſulta-"
tionibus atque caſtris fractum, ut vires meae "
curis regnandi non valeant ſufficere, malo i-"
taque me ipſum exinanire, quo ad commoda "
publica Dominationum Veſtrarum iuniori & "
capacioriSucceſſori fores aperiam, quandoDo-"
minationes Veſtrae adiutorem mihi adſciſcere "
& adoptare noluerunt, quippe video, quod "
ſincerae intentiones meae ſiniſtre explicatae, "
& ſuſpicionibus quaſi minus liberae electio-"
nis oneratae, aliter non poſſint iuſtificari, & "
Reſpublica hac opinione turbata aliter pacifi-"
cata eſſe nequeat, niſi per hoc documentum "
amoris mei, quando quilibet animadvertit, "
quod libera manebit Reipublicae electio, quod "
ego deponens diadema ſolvo metu timentes "
gratis, ac ſi illud peregrino capiti imponere co-"
gitaverim. Magis ergo in hoc operatur apud "
me ratio publicae quietis & amoris erga Domi-"
nationes Veſtras, quam commoditatis, quietis "
propriae, & privati commodi conſideratio, pro "
quibus quam moderate me habeam, ſatis o-"
ſtendit actus hodiernus, dum iis, dum quic-"
quid mundo eſt chariſſimum, charitati Rei-"
publi

"publicae posthabeo. Protestor coram Deo" "quod per hanc abdicationem nullum praeiu- "dicium libertatis Dominationum Vestrarum "nec facio, nec habeo, nec video, sed potius "ita existimo, me per apertum Interregnum vi- "am ad augmentum eidem parare. Quod er- "go faustum felixque sit huic Reipublicae, & "apud Deum meritorium, atque apud univer- "sum orbem gloriosum, iam praemissa matura "deliberatione, sanus mente & corpore, libere, "non coactus, diadema, sceptrum, Regnum & "regimen, uti mihi est in electione delatum, & "in coronatione confirmatum, cum omnibus "quaecunque maiestati & iuribus Regum Polo- "norum & Magnorum Ducum Lithvaniae ab "antiquo competunt, nihil mihi nec alicui cui- "dam reservans, in manus Senatus Nobilitatis "& omnium Ordinum utriusque gentis abdico, "restituo, reddo, & omni meliori modo for- "maque resigno." Reliqua pete ex scheda, quam inseruit CHWAŁKOWSKI *de Iure Public. Polon. lib.* 1. *cap.* 3. *pag.* 16. 17. *&* 18. Denique inter Circumstantias consequentes numeramus, 1.) quod Archiepiscopus Gnesnensis Prazmowski stans gratiarum actione functus, dextram Regis, ad eiusdem genua advolutus una cum Ordine Senatorio osculatus sit. 2.) Quod Mareschalcus Ordinis Equestris idem egerit,

egerit, rogans insuper Ioannem Casimirum, ne innatum erga patriam communem mutaret affectum, promittens insimul gratam populi Sarmatici erga Principem observantiam. 3.] Quod Pro-Cancellarius Ordines & Status de gratia Principis certos reddens, eius dextram supremis venerandam osculis obtulerit. 4.) Quod Senatus discedentem Regem comitatus sit, eique extremum vale dixerit. 5.) Quod Rex, Successore Dei liberique populi voce designato, extra fines Regni in Galliam discesserit, ubi intra quadriennium d. 16 Decembr. An, 1672. mortalitatis opus Niverniae explevit.

§. XV. Ordinarie statum Interregni moderatur Archi-Episcopus Gnesnensis & Primas Regni, qui ideo Sacerdotalis est Ordinis, quod in Sacerdotem suspicio Regni affectati cadere non potest, & licet a Pontifice Maximo non fuerit confirmatus, iam tamen ei potestatem Interregis officio defungendi concessam esse, ex Interregno post obitum Michaelis Koributhi Regis, quando Casimirus Florianus Dux in Czartorysk tantum denominatus fuit Archiepiscopus, neque a Papa adhuc approbatus, omnia tamen Interregis munia peregit. Vid. CASIMIRI ZAWACKI *Diarium electionis Michaelis Koributhi Regis*, cui titvlus: *Gloria orbi Sarmatico consensu monstrata.* Is itaque Ordines

Rei-

Reipublicae per diploma ex Cancellaria sua de morte Principis certiores reddit, Conventus particulares & Convocationem seu Consilium generale indicit, ac extra orbitam Regi divaganti nomine Senatus regulas praescribit. Non modo mortuo Rege, sed etiam extra Poloniam profecto, Archiepiscopus Gnesnensis officii sui partes exercet, ut factum est tempore Henrici in Galliam, & Sigismundi III. in Sveciam discedentis. Absente per mortem Archiepiscopo, vel legaliter impedito, cura Interregni in Episcopum Cuiaviensem seu Vladislaviensem & Pomeraniae devolvi solet: & utroque hoc absente in Episcopum Posnaniensem. Haec praerogativa Episcopo Posnaniensi fuit collata in Conventu Andreioviensi, & decreto Ordinum Cracoviae An. 1576. d. 25. April. confirmata, quod habet STANISLAVS KARNKOVIVS *lib. 3. epist. illustr. viror.* Sic enim inter maioris & minoris Poloniae Episcopos convenit, ut quamvis hi ordine praecedant illos, in Interregno tamen illi sint potiores his, qui in maiori Polonia est coronator, & in minori Corona. Atque ita Stephano Bathori, Principi Transylvaniae, sacrum Regni Polonici diadema imposuit Stanislaus Karnkovius, Episcopus Cuiaviensis, eo quod Archiepiscopus Iacobus Vchanski Maximiliani partes sequeretur. Ita Con-

stantiae

ſtantiae Coniugi ſecundae Sigiſmundi III Petrus Tilicki Epiſcopus Cuiavienſis coronam impoſuit licet Bernardus Maciciovius Cardinali & Archiepiſcopus deſignatus fuerit Vid. STANISLAVS LVBINSKI *de vrtu civili lib.* 1. Andreas Trzebicki Epiſcopus Cracovienſis Ioannem III. nominavit Regem, non refragante Epiſcopo Cuiavienſi Gembicki. Anno 1697. d. 27. Iunii in campo electorali Fridericus Auguſtus Elector Saxoniae in Regem Poloniae a Stanislao Dabſki Epiſcopo Cujavienſi denominatus, atque d. 15. Septembr. coronatus, licet Michael Radzieiowſki Cardinalis Archiepiſcopus & Primas Regni Ludovicum Franciſcum Borbonium Principem de Conti denominaverit.

§. XVI. Tempore Interregni Interrex cum Senatoribus initio Interregni ſe confert Varſaviam, Interregnum univerſis Ordinibus Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae denuntiat per literas typis exſcriptas & ſigno ſuo munitas, quae polonico ſtilo Vniverſales vocantur, in quibus 1.) continetur cauſa Interregni. 2.) Publicari iubetur Interregnum in omnibus Palatinatibus, diſtrictibus & caſtris. 3.) Tempus indicitur Comitiolorum ſive Conventuum particularium. 4.] Generalis Regni Convocatio Varſaviae ad praeſtitutum in Vniverſalibus

 diem

diem per Nuntios instituitur. Praesentibus Varsaviae Nuntiis Terrestribus eligitur Mareschalcus Convocationis Comitiorum, qvo electo, ad reqvisitionem Interregis conclavia conjunguntur, & in Senatorio ejusdem propositionem audiunt. Deinde Confoederationis vinculum, qvod Poloni Kaptur vocant, & post mortem Ludovici Regis An. 1382. primum introductum est, sub fide, honore & conscientiis redintegratum, de interna & externa securitate prospicitur, de solvendis militum stipendiis tractatur, & alia constitauntur, qvae enarrat ANDR. MAXIM. FREDRO *in Histor. Henrici I. p 6. seqq* Interrex porro Comitia electionis in Conventu Convocationis definita, per Poloniam & Lithvaniam divulgat, Regem denominat & denique coronat.

§ XVII Iam de Capturali Iudicio non nihil afferendum, quod tempore Interregni constituitur. Dicitur autem illud a Kaptur, qvae proprie est Confoederatio contra turbatores pacis & fastuosos Cives tempore Interregni inita, a velo capitis sic denominata, vel qvod Respublica sit in luctu, vel quod ea ceu tegumento salus Reipublicae protegatur. Ab hoc Kaptur dicitur Iudicium Capturale, quod duplex est, aliud generale, in quo judices juramento obstringuntur, qvod Tribunalitii praestare solent

lent Iudices, & decreta in illo secundum pluralitatem suffragiorum feruntur, cui iuramento inter alia haec inseruntur: "quod in nullis causis cointelligentiam sint habituri neque" qvenqvam praecustodituri, neque consilium" cuiquam daturi, neque munera accepturi." Vid. *Statuta Regni Poloniae a* IOANNE HERBVRTO DE FVLSTEIN *collecta p.* 153. & 154. Assessores huius Iudicii sunt 1.) Mareschalcus Regni & Mareschalcus Magni Ducatus Lithvaniae, Mareschalcus Curiae Regni & Curiae magni Ducatus Lithvaniae. 2.] Senatores tres ab Interrege designati, ex singulis trium gentium unus. 3.] Duodecim eqvestris Ordinis a Mareschalco Nuntiorum Terrestrium electi, ita ut ex singulis trium illarum gentium sint qvatuor. Causae, quae hic ventilantur, sunt, de proditione patriae, apparatu bellico, defensione in spiritualibus & civilibus publica. Decreta praefati Iudicii Notarius Varsaviensis Terrestris, praemisso super secreta non relevanda iuramento, sine facultate tamen ferendae sententiae, connotat. Aliud est particulare, quod initio Interregni in Conventibus particularibus consensu Nobilium omnium ex Nobilitate potiori constituitur. Iudicant hi causas 1.] de stupro, 2.) de depraedatione viae publicae, 3.] de incendio & immissione

C 2 ignis,

ignis, 4.) de invaſione violenta domus, 5.) de perſonali injuria, 6.) de liqvidis exemptionibus & aliis criminalibus, quae in Confoederatione exprimi ſolent. Huic Iudicio perſonae omnes, cujuscunque illae Status & conditionis fuerint, item praefecti militum & ipſi milites ratione exceſſuum & damnorum ſubeſſe tenentur, ut patet ex *Ordinatione Iudiciorum Interregni in Conventu Generali Mariaeburgenſi An. 1640. d. 25. Iunii ſancita* & Thorunii typis excuſa. Capturalia Iudicia in ſingulis Palatinatibus ceſſant tribus hebdomadis ante Comitia electionis, in ipſa electione, (quia tunc Capturale Generale Iudicium habetur) & tribus hebdomadis poſt electionem. Deinde prorogantur ad Coronationem Regis, ſub initium autem illius iterum ceſſant, & quae cauſae plenarie in iis non ſunt deciſae, Iudiciis Caſtrenſibus ulterius examinandae committuntur.

§. XIIX. Ceterum in Civitatibus Iudicia nulla ceſſant, ſed more ſolito adminiſtrantur, non tamen cum provocatione ad ſupremum tribunal vel ad Regem, hinc & Cancellariorum officia tempore Interregni plane ceſſant, quia Capturalia Iudicia Nobilitatem ſolam & quae ei ſubſunt, concernere videntur; attamen non iudicant haec Iudicia civiles cauſas & cognitio-

nes

nes iurium, neque causas bonorum civilium, neque finium regundorum, neque causas in aliis Iudiciis jam ventilatas, vel saltem coeptas, neque causas fisci. Haec namque Iudicia tempore Interregni prorsus cessant. Vid. *Constitutio An* 1633 *fol.* 10. Cessant etiam hoc tempore Iudicia Tribunalitia & alia ordinaria post denuntiatorias Archiepiscopi literas. Hinc mortuo Sigismundo III An 1632, Lublinense tribunal (quod est pro minori Polonia, ut Petricoviense pro maiori) ad octavum post diem continuatum est, atque eos, qui mortem Regis divulgarunt, in carcerem compingendos curavit, donec Archiepiscopus per literas Regis mortem significavit. Vid. PAVLVS PIASECIVS *ad annum praedictum*. Propterea vero ordinaria illa Iudicia cessant, quia Interrex negotia Reipublicae cum adiunctis sibi Deputatis ex minori maiorique Polonia, ut & ex Magno Ducatu Lithvaniae, quorum numerus magnus satis esse solet, tractare tenetur; quae vero graviora sunt negotia, & animam Interregni concernunt, ea pro decisione Ordinum ad electionem servantur. Vid. *Confoederatio Generalis A.* 1668. *&* *A* 1674. Ecclesiastica tamen Iudicia Interregni tempore minime abolentur.

§. XIX. In Convocatione sub tempus Interregni haberi solita non tantum Senatores,

ſed etiam Nuntii Terreſtres Varſaviam ad praeſtitutum diem ſe conferunt, de ſecuritate, de loco & tempore Regis eligendi deliberaturi, ab Archiepiſcopo per literas univerſales, nominibus etiam praeſentium Senatorum ſubſcriptis, invitati. Ante Convocationem Regni generalem in ſingulis Palatinatibus & Diſtrictibus Comitiola celebrantur, in quibus non modo Confoederationes pro ſecuritate Reipublicae fiunt, poſt in Convocatione generali approbandae, ſed & Nuntii eliguntur ad illam Convocationem mittendi. Vbi Varſaviam ad praefinitum diem confluxere, a Sacris in Templo Ioannitico negotia ſua auſpicantur, quibus peractis, Senatores in Senatorium & Nuntii Terreſtres in conclave ſuum ingrediuntur, tum Nuntii Mareſchalcum per pluralitatem votorum ſibi eligunt, & electum Senatui per Deputatos ex tribus gentibus denuntiant. His Interrex de novo Mareſchalco gratulatur, & vult utraque conclavia arctius coniungi, ut Nuntii cum Senatoribus de ſalute Reipublicae conſervanda in commune conſilia ſua conferant. Introducit deinde Mareſchalcum Terreſtrem Mareſchalcus Regni, vel alius in Senatorium, baculum Mareſchalcalem praeferens, quem comitantur Nuntii Terreſtres, atque Mareſchalcus Equeſtris inter Mareſchalcum Regni & Magni Ducatus Lithva-

thvaniae, vel alios Officiales tum tempore praesentes, in sella considens, nomine Nunciorum dolorem suum super Rempublicam Senatui detegit, eumque hortatur, ut communibus consiliis salutem Regni stabiliant. Respondet ipsi Interrex nomine Senatus, gratias Ordini Eqvestri pro electo sine turbis Mareschalco agendo, & capita futurarum Consultationum proponendo, quae iam fere in capite huius §. nominavimus Constituitur quoque Confoederatio generalis omnium Ordinum contra publicos pacis turbatores, Legati ad vicinos Principes renovandorum foederum ergo mittuntur, literae exterorum Monarcharum in Senatu leguntur, & Legati audiuntur, atque auditi, Varsaviae tunc ne resideant, cavetur, nec minus ad exercituum duces ex Senatorio & Equestri Ordine nonnulli ablegantur, ut consilia bellica mature & dextre possint peragi: insuper ad octo Senatores, sub quorum sigillis & clavibus thesaurus Regni asservatur, multi alii ad revidendum thesaurum, tam ubi insignia, quam archiva Regni deposita sunt, deputantur: ad revisionem etiam Oeconomiarum Commissarii nominantur, qui sub tempus electionis de statu redituum Rempublicam informare tenentur. Denique futurae electioni dies praefigitur, atque a Senatorio atque Equestri Ordine jura-

mentum praestetur, quod in electione futura nullus privatum commodum sit quaesiturus. Post Convocationem hanc denuo in singulis Palatinatibus Comitiola habentur, in quibus Nuncii Terrestres Nobilitati suae referunt, quae in Convocatione Regni generali sint acta, & diem futurae electioni destinatum denunciant. His peractis, Nobilitas non modo ad Comitia electionis Nuntios denominat mittendos, sed & de rebus deliberat in futuris electionis Comitiis pertractandis.

§ XX Postulat iam ordo dicendorum, ut de electione ipsa exponamus, postquam dies ei certus est praestitutus. Quod ad locum electionis attinet, non semper idem fuit observatus, quod iam ex superiori § undecima patet. Cracum fuisse electum Gnesnae & eius Successores usque ad Piastum, qui Crusviciae electus. Vid. MART. CROMERVS. *lib.* 2, *de O. & R. G. P.* Vladislaus Iagello Cracoviae, Vladislaus Iagellonides Cujaviae Brestiae, item Casimirus IV ibidem Reges declarati: Ioannes Albertus, Alexander & Sigismundus I. Petricoviae electi sunt, quo pertinent verba MATHIAE A MIECHOVIA *in Chron. Polon. lib.* 4. *cap.* 80. Ius mosque Reges eligendi olim fuit Petricovia, Sigismundus Augustus Cracoviae fuit Rex designatus: ab Henrico

Vale-

Valesio usque ad Gloriosissimum Augustum II. Varsaviae, hoc est, prope Varsaviam & pagum Woła in patenti campo locoque a Mareschalcis gentis Polonicae & Lithvanicae fossa designato omnes eligebantur Reges. Ante electionem iubet lex, ut prius exorbitantiae discutiantur, & vulnera Reipublicae sanentur. Vid. *Confoederatio anni* 1674 *p* 9.

§. XXI. Cum dies electionis destinatus illuxit, a Sacris in Templo Ioannitico fit initium, (nuper Reverendissimus Episcopus Plocensis Zaluski concionem habuit, quae Polonicis & germanicis typis expressa prostat) postea prope pagum Woła Senatorius Ordo in aedificium, Szopa Polonis dictum, Ordo Equestris in Rotam Equestrem confluunt, cum ipsa urbs Varsavia tantum electorum multitudinem non capiat. Post eligitur Mareschalcus, sive consensu omnium Nobilium, sive Rotae Equestris, & quidem eo ordine, ut semel e maiori Polonia, deinde minori, & tertio e Magno Ducatu Lithvaniae eligatur Mareschalcus, praeteritae Convocationis generalis Mareschalco interea res moderante. Electus Mareschalcus fidem suam iuramento obstringere cogitur Nobilitati, ut factum est in electione Ioannis III. An. 1674. d. 20. April quod officium fideliter administraturus, nulla munera accepturus,

cum nemine Candidatorum conventus privatos habiturus & authenticum electionis liberae sine consensu totius Reipublicae non esset subscripturus. Electo Mareschalco intromittitur Nobilitas in Senatum ad maiores fratres, quibus ore Mareschalci sui salutatis, fit propositio ab Interrege Archiepiscopo Gnesnensi, hinc proximis in Sessionibus de Iudiciis Capturalibus agitur, & de rebus ad securitatem Comitiorum electionis pertinentibus; edictum contra pacis turbatores, si res ita postulat, rursus publicatur: materia de exorbitantiis vel per Deputatos in Arce Varsaviensi vel in media Rota Equestri tractatur, (quae tamen in nupera electione Augusti II. & Comitiis Coronationis Cracoviae habitis non est ventilata, sed usque ad futura Comitia Generalia dilata) articuli & conditiones eligendi Regis in consessu Nobilium praescribuntur & in Senatu trutinantur: agitur etiam in utroque consessu de stipendiis militum, de correctione legum, de Confoederatione inter Dissidentes in religione &c. His rebus ordinatis mittitur cum ex Senatu tum ex Nobilitate ad Candidatorum & exterorum aliorum Principum Oratores, qui non in loco electionis, (quod tamen in nupera electione factum est:) sed extra illum in locis sibi assignatis degunt; hinc ad locum electionis solemni

pompa

pompa deducuntur, & per Mareſchalcum Regni in plenum Senatus conſeſſum introducuntur, ubi etiam Nobilitas cum ſuo Mareſchalco aſſiſtit. Primum auditur Legatus Pontificis Romani, cui conceditur locus inter Archiepiſcopum Gneſnenſem & Epiſcopum Cracovienſem; deinde Imperatoris, poſt haec aliorum Regum & Principum Legati, quibus locus datur inter Mareſchalcos, qui in Senatum ipſos comitati ſunt. His non Cancellarius, ſed Interrex nomine Senatus, & nomine Nobilitatis Mareſchalcus Rotae Equeſtris reſpondet, atque iubentur a loco electionis excedere, eventumque electionis expectare (quod iterum in nupera electione obſervatum non eſt, quia Legati Candidatorum ſuorum medii inter electores verſabantur.) His praemiſſis, poſtquam dies electionis advenit, omnes Senatores Equiteſque in genua procumbunt, Archiepiſcopo, vel eo abſente, alio Epiſcopo maioris Poloniae, ut Cuiavienſi, vel & hoc abſente, Poſnanienſi, (ut factum eſt in Interregno poſt abdicationem Ioannis Caſimiri] praecinente hymnum: Veni Creator Spiritus &c. Eo finito totus conſeſſus ad proprios Palatinatus ſecedit, ſolo Archiepiſcopo ſe loco non movente. Ordines hoc modo diviſi vota ſua ferunt, quo autographa manibus Senatorum & Nobilium cuiusque

iusque Palatinatus subscripta a Mareschalco Equestris Ordinis consignantur, omnes deinde in unum consessum redeunt, & singula Senatuum suffragia in commune conferunt. Post haec Senatores pro electione novi Regis in consessu suo vota enuntiant, prius Archiepiscopus Leopoliensis, deinde Episcopi, hinc Palatini & Castellani, & tandem Officiales Ordinis Senatorii, in suffragio autem Primatis Regni conclusio totius Regni nominatimque consistit. Si plurima vota stant pro uno Candidato tum reliqui dissidentes partim svasionibus partim precibus partim largitionibus ad sententiae unitatem pelliciuntur. Concordantibus denique omnium sententiis, renunciatio novi Regis paullulum differtur, donec alia negotia definiantur. Sequenti vel etiam alio die convenientibus electoribus Interrex ab adstantibus ter rogat, num velint iubeantque Regem renunciari? cunctis acclamantibus Placet, vivat! tum Primas Regni Regem gravi oratione renunciat, mandat etiam ad portas valli proclamare. Io triumphe, vivat Rex! Renunciatione per Primatem facta, omnes in campo patenti decantant hymnum: Te DEum laudamus! Post clangor tubarum per campos resonat, machinae tormentariae disploduntur, & plurima gratulationum laetitiaeque publicae signa eduntur, at-

que

que denique in Templo Varsaviensi laudes DEO pro electione feliciter peracta decantantur.

§. XXII. De iis, qui facultatem eligendi Regem habent, notandum, quod praeter Senatores & Nuntios Nobilitatis votum in electione Regis habet 1.] tota Nobilitas utriusque gentis, conferre enim ad securitatem imperantium putant & parentium constantiam, Regem per omnes eligi, ait FREDRO *in Historia Henrici I.* 2.] Eligunt Regem Duces Prussiae & Curlandiae. Vid. PAVL. PIASECIVS *in Chron. fol.* 529. 3.) Cracoviensium & Vilnensium Nuntii ex antiquis privilegiis ius obtinent eligendi Regem. Vid. AARON ALEXANDER OLIZAROVIVS *lib.* 2. *de politica hominum societate cap* 1. 4.) Civitatibus maioribus in Prussia, utpote Thorunensi Elbing. & Gedanensi, potestas suffragii in electione Vladislai IV. concessa est. PIASECIVS *l. c. f.* 541. 5.) Milites quoq; & Cosaci potestatem sibi vendicabant eligendi Regem per Nuntios suos in electione Vladislai IV. sed ut illis ea non fuit concessa, quod stipendia Reipublicae merebantur, nisi hac cum cautela, ut quilibet miles ad suum Palatinatum rediret, & cum ceteris Nobilibus hoc iure demum gauderet; ita hi plane sunt repulsi, ut gens ex ultima plebe collecta. Vid. PIASECIVS *loc. cit. f.* 530. Hinc male sibi Reipublicaeque consu-

luerunt

luerunt Poloni, cum ad tot millia hominum ius eligendi Regis pervenire passi sunt. Si enim inter paucos electores diversae reperiuntur sententiae, quid sentiendum de tot millibus electorum in Polonia? ubi vel unus Nobilis dissentiens ceterorum omnium & Senatorum & Nobilium vota pro huius & illius Regis electione lata eludere potest. Communi itaque sermone iactatur in Polonia, quod Deus in Comitiis Polonicis maiora patret miracula, quam in ipsa mundi creatione, cum in hac nullam habuerit materiam repugnantem, in Comitiis autem Polonicis plurimam. Ideo morem hunc, Regem ab omnibus eligi, improbavit Ociessius Regni Poloniae Cancellarius, apud CHRISTOPHORVM VARSEVICIVM *lib. 1. de optimo statu libertatis p. 46 seq.*

§. XXIII. Candidati Regni Poloniae possunt partim esse incolae, partim exteri, secus ac in Imperio Germanico, ubi electio Imperatoris ad nationem germanicam est adstricta; secus ac in Pontificia aula, in qua electio Pontificis Romani ad nationem Italicam est devoluta; Regis Hispaniae ad Hispanicam; Galliae ad Gallicam, & sic porro. Quod incolam seu Piastum eligere possint in Regem Poloni, testatur hoc seculo Vladislaus IV. & Ioannes Casimirus, Michael Koributus & Ioannes III. Et quidem

quidem Vladislaus IV. unanimi omnium consensu a Ioanne Węzyk Archiepiscopo Gnesnensi renuntiatus; post Vladislaum frater Ioannes Casimirus, frustra renitente Carolo, rerum polonicarum potitus, & a Matthia Lubinski Archiepiscopo Gnesnensi coronatus; post mortem Ioannis Casimiri inter alios Candidatos fuit Illustrissimus atque Celsissimus Princeps Boguslaus Radziwił, Dux Birsarum, Dubinkorum Sluciae & Kopiliae, &c. Et in nupera electione Candidati fuere tres filii Ioannis III. Iacobus Ludovicus, Alexander, & Constantinus. Ab excessu Henrici I. itidem ex incolis purpurati fuerunt Ioannes Kostka Palatinus Sendomiriensis, & Stanislaus Comes de Gorka Palatinus Posnaniensis. Post fata Stephani Bathori Constantinus Dux de Ostrog Palatinus Kioviensis, & filius ipsius natu maior Ioannes Dux de Ostrog Palatinus Vołhyniae, Simon & Alexander fratres Duces in Słucko Radziwiłii Duces in Olyka, Albertus Laski Palatinus Siradiae, Zagurski Palatinus Posnaniensis, Tencinius Palatinus Cracoviensis, Firleius Castellanus Biecensis, Andreas Zborowski Mareschalcus Regni, & Ioannes Zamoiscius Cancellarius & exercituum Dux Generalis. Quod praeter incolas exteri in Reges Poloniae eligi possint, nemo ambigit. Sic in fine seculi XIV. mortuo Ludovico

vico Poloniae Rege Competiores Regni fuerunt Sigismundus & Wilhelmus Archiduces Austriae, & Iagello Magnus Dux Lithvaniae. Post obitum Sigismundi Augusti A. 1571. Candidati erant ex exteris Ernestus Archidux Austriae, Henricus Dux Andegavensium, Rex Sveciae Dux Moschorum & Tartarorum Princeps. Vid. IOAN. DEMETR. SOLIKOVII *Comment. rer. polon. a morte Sigism. August. gestar.* Ab excessu Henrici I. Candidati erant Maximilianus Imperator Romanus, Stephanus Bathori de Somlio, & Alphonsus Dux Ferrariae. Post fata Stephani Regis erant Maximilianus Archidux Austriae Rudolphi Imperatoris frater, Sigismundus Ioannis Regis Sveciae filius, Alexander Parmae & Placentiae Dux, & Theodorus Odomovicius Moschorum Dux. Post mortem Ioannis III. inter exteros Candidati fuerunt Elector Saxoniae, Dux Lothringiae, Marchio Badensis, Princeps de Conti, Princeps Neoburgicus, & Elector Bavariae. Vid. *Denotatio electionis novi Regis d. 27. Iunii A.* 1697.

§. XXIV. Renuntiato iam Rege, diploma electionis componitur subscribiturque a Senatu & Deputatis Palatinatuum, cum longum sit tot electorum nomina annotare, illudque Regi recens electo traditur, qui omnia iura privilegia & immunitates per pacta conventa stabilita

bilita iureiurando appprobare tenetur; Si vero Rex electus absens sit, tum ad locum electionis Legati Regis electi accersuntur, ut iuramento conditiones electo Regi propositas confirment. Ex officio quoque Mareschalci denuo idem Rex proclamatur. Sigismundo e Svecia venienti obviam missi sunt Gedanum Oratores, qui in Monasterio Olivensi Decretum electionis Regi tradiderunt, & ab eo iuramentum receperunt. Vid. IACOBVS AVGVST. THVANVS *lib.* 88. *histor. sui tempor.* Si vero Rex electus praesens est, deducitur post electionem in Templum, ubi se Regno iuramento obstringit. Ita Michael & Ioannes III. Reges aliquot post nominationem elapsis diebus in Templo D. Ioannis ad altare maius iuramentum praestiterunt, & ab Ordinibus Regni Magnique Ducatus Lithvaniae diploma electionis consignatum receperunt. Solet tum Primas Regni nomine Senatus, & Mareschalcus Equestris Ordinis nomine Nobilitatis novam dignitatem Regi recens electo gratulari, quibus Regis nomine respondetur. Invisit etiam Rex electus, aut eius Legatus, Nobilitatem in campo, eique pro electione gratias agit. Confer. CASIM. ZAWADZKI *in gloria orbi Sarmatico consensu monstrata.* Id etiam notes, quod novo Regi caduceos seu scipiones non sublevatos sed

ſubmiſſos Mareſchalci praeferant, literae etiam ab eodem ſub titulo electi Regis extradi, & ſigillo Cancellariae ſuae muniri ſoleant. Adveniens autem externus Princeps in Regem electus, ſolemni [ut Sereniſſimus noſter Auguſtus Cracoviae d. 12. Sept. A. 1697] excipitur pompa: poſtea convocato cum Ordinibus Senatui gratias agit, ſpondens, iura & privilegia ſe confirmaturum. Ipſi vero Ordines indicunt coronationem per peculiare edictum illius loci, unde illud mittitur. Inſuper Mareſchalcus Ordinis Equeſtris valedicit Senatui & Nobilitati, ultimoque ſuffragio Regem confirmat, votum addens, ut vivat, regnet, perennet.

§. XXV. Formula iuriſiurandi, quo Rex recens electus pacta conventa confirmat, talis eſt: "Ego N. N. electus Polo-"niae Rex, & Magnus Dux Lithvaniae, Ruſſiae, "Pruſſiae, Maſoviae, Samogitiae, Livoniae, Smo-"lenſciae, Kyoviae, Volhyniae, Podoliae, Podla-"chiae, Severiae, Czerniechoviaeque, ſpondeo "& ſancte iuro DEO Omnipotenti ad haec ſan-"cta IEſu Chriſti Evangelia, quod pacta con-"venta per Ordines Regni mihi data, in omni-"bus eorum articulis, punctis, clauſulis, con-"ditionibus, ita ut nec ſpecialitas generalitati, "nec generalitas ſpecialitati deroget, ſervabo,

manutes

manutenebo & adimplebo, atque ea omnia i-"
terato etiam in solenni coronatione iuramento"
confirmabo, sic me Deus adiuvet & haec sanc-"
cta Iesu Christi Evangelia."

§ XXVI. Ante ipsam vero coronationem duo in primis sunt, quae peragi solent. Primum est, quando Rex Templum S. Stanislai Cracoviae in rupella pedes invisit, ibidemque caput eius deosculatur auro inclusum, atque devotis precibus expiat scelus homicidii, quod Boleslaus Audax Poloniae Rex A. 1079. in Stanislao Szczepanovio patrarat. Eo in loco Vladislaus IV. Sanctam Eucharistiam e manibus Archi-Episcopi sumsit: Michael Rex sumto iam prandio ingressus est hoc Templum inter crebras tormentorum explosiones. Secundum est, quod peragi solet, quando ante Coronationem Regis defuncti exequiae celebrantur, attamen & post Coronationem corpora Regum mortuorum sepulchris inferri, constat ex superiore §. 10. Ritus praecipui in actu Regum sepulturae tam solenni describuntur a FREDRONE *in Histor. Henrici I. ad A.* 1574. "Infulati, scribit, Episcopale munus circa feretrum obeunt, praecedunt Provincia "
rum Legati sive Nuntii Terrestres, item Eque-"
stres signiferi, vexilla Provinciarum & stem-"
mata praeferentes; tum portatur Corona, Scep-"

"ptrum, pomum aureum, gladius, Regum de-
"cora omnia ad humum versa. Ad sepulcrum
"vero Officiales sua frangunt insignia, Mare-
"schalci baculos suos, Cancellarii sigilla, & Ar-
"migeri hastas." His peractis, Coronatio electi Regis sequenti vel alio die suscipitur.

§. XXVII. Quodsi iam deventum est ad ipsam Coronationem, omnino illa solenni pompa & splendido apparatu peragi solet. Actum Coronationis Henrici I. ita describit ALEXANDER GVAGNINVS *in Sarmatia Europaea*, Michaelis vero I. NICOLAVS CHWALKOWSKI *in iur publ. lib.* 1. *cap.* 3. Ipso scilicet Coronationis die totus, in primis Episcopatus Cracoviensis Clerus, stolis, mitris, infulis, superciliis, quam splendidissime amictus, e Basilica Cracoviensi in Palatium Regium procedit, Schola item & musico concentu eum comitante, Senatores quoque & Equestris Ordo adsunt congregati. Soli Episcopi cum Archiepiscopo ad deducendum Principem in Ecclesiam Cathedralem, qui antea vel per supremum Regni Mareschalcum vel per Magistrum Ceremoniarum inducitur, Palatium Regium ascendunt, atque sandaliis, tunica, chirothecis, alba Dalmatica & pallio ornatum, & inter Legatos Imperatoris Pontificisque Romani, vel alios primores, stantem, aqua benedicta Archiepisco-

episcopus aspergit, orationem certam recitans. Hinc in Ecclesiam per Cracoviensem & Cuiaviensem (noster Augustus II, per Cuiaviensem & Posnaniensem) Episcopos deducitur, praeferentibus Castellano Cracoviensi Coronam Palatino Cracoviensi Sceptrum, Vilnensi Palatino Pomum aureum, & vel Ensifero Regni vel Praefecto Stabuli Gladium evaginatum. Qvos excipiunt Episcopi cum Archiepiscopo, Abbates Infulati, Senatores Regni, exterorum Principum Legati, cruce praecedente. Insignia, de quibus modo dictum, regalia, in altari deponuntur. Rex in solio sistitur, ante quem Episcopus aliquis certam orationem pronunciat, Regemque de fide, pietate in Deum, aliisque virtutibus regiis admonens, dicta oratione, interrogat illum: vis fidem Sanctam a Catholicis viris traditam tenere, & operibus iustis servire? respondet, volo. Pergit porro summus Praesul: vis Ecclesiis Ecclesiarumque Ministris tutor ac defensor esse? respondet, volo. Deniq; ex Rege qvaerit: vis Regnum a Deo tibi commissum secundum iustitiam Patrum tenere, regere & defendere? respondet, volo. Finita interrogatione, Rex coram Archiepiscopo genu flexus, capite adaperto iurat, pactaque conventa confirmat, tacto digitis Evangelio, sub finem iuramenti dicens: *Sic me Deus adiuvet,*

& haec Sancta Evangelia. Post haec Archiepiscopus Collectam Orationemque ex Pontificali Romano recitat, inde genua flectit Archiepiscopus, Rege in faciem provoluto, Litaniis item & Orationibus resonantibus. Postea Archiepiscopus sedet, Rex Dalmatica exutus ante eum genua flectit, qui intincto police dextro in oleo sancto, ungit illi dextram a palma ad cubitum, & inter scapulas, & in brachio dextro, dicens: Vngo te in Regem oleo sanctificato, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Postea precationes quasdam pronunciat, quibus peractis, Episcopus aliquis inunctas partes corporis regii, abstergit, certa verba recitans, & demum Regem Mareschalci Regni & Magni Ducatus Lithvaniae Dalmatica aliisque preciosissimis ornamentis amiciunt. His absolutis, Archiepiscopus abluit manus, depositaque Infula Confessionem dicit, Rex vero a Senatoribus & Officialibus in Solium in medio Templo exstructum deductus, supplex vultum ad altare convertens Missam audit. Postea Coronator gladium porrigit Regi, quem aliquis ex Officialibus accingit eius lateri: diadema quoque Regi imponit, pomum aureum in sinistram, & sceptrum in dextram eidem inserens, ad singula certa verba pronuncians. Tum e solio Rex digressus, panem & vinum in altari offert, panemque

nemque osculans Sacrosanctum corpus accipit, gladiusque eidem discingitur. Absoluto Sacro in medio Archiepiscopi & Praesulis Cracoviensis ad theatrum illud supra dictum ducitur, atque ab Archiepiscopo gubernaculis Regni praeficitur: inde reversus ad altare Archiepiscopus, hymnum: Te DEum laudamus! exorditur, quo finito, ab altari recedit, & ad eius dextrum cornu considet, quo etiam Rex venit, aurumque Coronatori offerendo manum deosculatur. Solet etiam sumto in manus gladio aliquot tum Nobiles tum Consulares viros, habita ceremoniae dignitate, ad Equestris Ordinis dignitatem provehere. Solennitatibusque istis absolutis, Archiepiscopus benedictionem omnibus impertit, & Mareschalcus Curiae Regni alta voce exclamat: Vivat Rex! Postremo Supremus Regni Thesaurarius de throno regio nummos missiles erogat, atque ita Coronationis actui coronis imponitur.

§. XXVIII. Ne quid fiat sine invocatione Numinis, a quo omne auxilium futuri regiminis & felicitatis expectandum, sequens Oratio, post praestitum ab Rege iuramentum ab Archi-Episcopo solet dici: *Te invocamus Domine, Sancte Pater, Omnipotens sempiterne DEus, ut hunc famulum tuum N. quem*

tuae divinae dispensationis providentia in primordio plasmatum usque ad hunc praesentem diem iuvenili flore laetantem crescere concessisti, eum tuae pietatis dono ditatum, plenumque gratia & virtute de die in diem coram DEO & hominibus ad meliora semper proficere facias, ut summi regiminis solium gratia supernae largitionis gaudens suscipiat, & misericordiae tuae muro ab hostium adversitate undique munitus, plebem sibi commissam cum pace propinationis & virtute victoriae feliciter regere mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen. Denique omnes Episcopi cum Infulatis Abbatibus atque Clericis in genua procumbentes, sic orant: *DEVS, qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da famulo tuo N. sapientiae Spiritum, cum regimine disciplinae, ut tibi toto corde devotus, in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus securitas Ecclesiae dirigatur, & in tranquillitate devotio Christiana permaneat, ut in operibus suis bonis perseverans, ad aeternum regnum te duce pervenire valeat, per Christum Dominum nostrum*

strum, Amen. Hac Oratione finita, iterum orant genua flectentes: *Benedic Domine hunc Regem N. qui regna omnia moderaris a Seculo, & tali eum benedictione glorifica, ut Davidicae teneat benedictionis & sublimitatis sceptrum, & glorificatus in eius protinus rapiatur merita. Da ei tuo spiramine cum mansvetudine ita regere populum tuum, sicut fecisti Salamonem tuum continere regnum pacificum. Sit tibi semper cum timore subditus, tibiqve militet cum qviete, sit tuo clypeo protectus cum Proceribus, & ubiqve tua gratia victor existat: honorifica eum prae cunctis Regibus gentium ut feliciter populis tuis dominetur, & feliciter eum nationes adorent: vivat inter gentium, catervas magnificus, sit in iudiciis aeqvitatis singularis, locupletet eum tua praedives dextra, frugiferam obtineat patriam & eius liberis tribuas profuturam: protela ei prolixitatem vitae, & in diebus eius oriatur iustitia, a te robustum obtineat regiminis solium, & cum iucunditate & iustitia aeterno glorietur in regno, per Christum Dominum nostrum, Amen!* Cum inungitur Rex, ita orat Archi-

Episcopus: *Vngo te in Regem ex oleo sanctificato, Spiritus Sancti gratia humilitatis nostrae officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis oleo materiali pingvescis exterius abιutus, ita eius invisibili ungvimine delibutus, impingvari merearis interius, eius qvoqve perfectissima Spirituali unctione semper imbutus, & illicita declinare tota mente valeas, & utilia animae tuae iugiter cogitare, optare atqve operari qveas, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qvi secum vivit & regnat Deus, Dei Filius, Iesus Christus Dominus noster, qvia Pater oleo exultationis unctus est, prae participibus suis ipse per praesentem sanctae unctionis infusionem Spiritus Paracleti, super te benedictum infundat, eandemqve usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, qvatenus hoc visibili & tractabili oleo dona invisibilia percipere, & temporali regno iustis moderationibus executo, aeternaliter corregnare ei merearis, qvi solus sine peccato Rex Regum vivit & gloriatur cum Deo Patre, in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia Secula Seculorum, Amen!* Cum Episcopus inuncta

corpo-

corporis Regii membra detergit, dicit: *Deus Rex Regum & Dominus Dominantium, per quem Reges regnant, & legum conditores iura decernunt, dignare propitius benedicere hoc regale ornamentum, & praesta, ut famulus tuus, Rex noster N. qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum & sanctarum actionum in conspectu tuo fulgeat, & post temporalem vitam aeternam gloriam, quae temporis non habet finem, sine fine possideat, per Dominum nostrum Iesum Christum, Amen!* Cum induitur Rex pallio & Dalmatica hanc Orationem dicit: *Accipe pallium, quatuor initiis formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes divinae potestati esse subiectas, nec quenquam posse feliciter regere in terris, nisi sibi regere potestas fuerit collata de coelis.* Cum gladius Regi porrigitur, sequens recitatur Oratio: *Accipe gladium desuper altari sumtum per nostras manus, licet indignas, vice tamen & auctoritate Sanctorum Apostolorum consecratum, regaliter tibi concessum, nostraeque benedictionis officio in defensionem Sanctae Dei Ecclesiae divinitus ordinatum, ad vindictam malefactorum,*

laudem

laudem vero bonorum. Et memor esto eius, de quo Psalmista prophetavit, dicens: accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime: ut in hoc per eundem vim aequitatis exerceas, molemque iniquitatis potenter destruas, Sanctam Dei Ecclesiam eiusque fideles propugnes atque protegas, neque minus sub fide falsos, qvam Christiani nominis hostes execres atq; dispergas, viduos atq; pupillos clementer adiuves & defendas, desolata restaures, restaurata conserves, ulciscaris iniusta, confirmes bene disposita &c. Cum Regi gladium accingit Archi Episcopus, orat: *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, & attende, qvod Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.* Cum diadema imponit, dicit: *Accipe coronam Regni, qvae licet ab indignis, Episcoporum tamen manibus, capiti tuo imponitur, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, qvam Sanctitatis gloriam & honorem & opus fortitudinis intelligas significare, & per hanc te participem ministerii nostri non ignores, ita, ut sicut nos in interioribus Pastores Rectoresque animarum intelligimur, ita & tu contra*

tra omnes adversitates Ecclesiae Christi defensor assistas, Regnique tibi a Deo dati etc. Denique cum pomum & sceptrum eidem porrigitur, orat: *Accipe virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos, errantes viam docere, lapsis manum porrigere, disperdere superbos, & relevare humiles, & aperiat tibi ostium Jesus Christus Dominus noster, qui de se ipso ait: ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, qui est clavis David & sceptrum domus Israel, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, sitque tibi auctor, qui eduxit vinctum de domo carceris, sedentem in tenebris & umbra mortis, ut in omnibus eum sequi merearis, &c.*

§ XXIX. Est quoque iuramentum, quod in Comitiis electionis a Mareschalco Equestris Ordinis praescribi solet Regi, id quod ipsi in actu coronationis est praestandum. Quod ita se habet: *Ego N. N. Electus Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae &c. per omnes Regni Ordines utriusque gentis, tam Poloniae quam Lithvaniae, caeterarumque Provinciarum Regno Poloniae & Magno*

Magno Ducatui Lithvaniae annexarum & incorporatarum communi consensu libere electus, spondeo & sancte iuro Deo Omnipotenti ad haec Sancta Iesu Christi Evangelia, quod omnia iura, libertates, immunitates, privilegia publica & privata, iuri communi utriusque gentis & libertatibus non contraria, ecclesiasticas & seculares, Ecclesiis Catholicis Romanis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis, & quibuslibet personis cuiuscunque status & conditionis existentibus, per Divos Praedecessores meos, Reges & quoscunque Principes Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae, praesertim vero Casimirum Antiqvum, Ludovicum Loicz appellatum, Vladislaum I. Iagellonidem dictum, fratresque eius Vitoldum Magnum Lithvaniae Ducem, Vladislaum II. Iagellonis filium, Casimirum III. Iagellonidem, Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum I. Sigismundum II Augustum, Henricum, Stephanum, Sigismundum III. Vladislaum IV. Ioannem Casimirum, & Michaelem Coributhum Reges Poloniae & Magnos Lithvaniae Duces, iuste & legitime datas & conces-

concessas, emanatas & donatas, ab omnibusque Ordinibus tempore Interregni statutas atque sancitas, mihi oblatas, tam pacta per Ordines Regni & Magni Ducatus Lithvaniae mihi tradita, manutenebo, observabo, custodiam & adimplebo, in omnibus conditionibus, articulis & punctis, in iisdem expressis. Pacem qvoque & tranqvillitatem inter Dissidentes de Religione Christiana tuebor, manutenebo, nec ullo modo vel iurisdictione nostra vel officiorum nostrorum & statuum qvorumvis auctoritate qvenqvam affici opprimique causa Religionis permittam, nec ipse afficiam vel opprimam. Ac ea quae in electione nostra Varsaviensi constituta sunt, & qvae in Conventione Coronationis nostrae constituentur, manutenebo, iisque satisfaciam, omniaque illicite a Regno & Magno Ducatu Lithvaniae & dominiis eorundem qvocunque modo alienata, vel bello vel alio qvovis modo distracta, ad proprietatem eiusdem Regni Poloniae et Mag Ducatus Lithvaniae aggregabo, terminosque Regni et Magni Ducatus Lithvaniae non minuam, sed defendam et dilatabo. Iustitiam omnibus Incolis Regni iuxta iura publica in omnibus dominiis constitutam

stitutam

stitutam absque omnibus dilationibus & prorogationibus administrabo, qvovis etiam sangvinis nostri respectu nullo habito, in dispensatione qvoque distributivae iustitiae non me alligabo ad affectum & propensionem naturalem sangvinis, sed solam ipsam bene meritorum rationem prae oculis & corde habebo, in disponendis occurrentibus officiis & beneficiis Reipublicae. Et si (quod absit) in aliquibus iuramentum meum violavero, nullam mihi Incolae Regni omniumque dominiorum uniuscuiusque gentis obedientiam praestare debebunt, imo ipso facto eos ab omni fide, obedientia Regi debita, liberos facio, absolutionemque nullam ab hoc iuramento meo a qvoquam petam, neque ultro oblatam suscipiam. Sic me Deus adiuvet, & haec sancta Christi Evangelia.

§. XXX. Coronatione solenniter peracta, Rex coronatus inter tormentorum tonitrua ad Palatium deducitur, aliaque laetitiae signa eduntur: postea convivium regale habetur, cui intersunt Legati exterorum Principum, Senatores Regni, & alii e Nobilitate Proceres, illustresque foeminae. In Coronatione

Michaelis

Michaelis Regis, ipſo feſto Michaelis d. 29. Sept. A. 1669. peracta, promiſcuo vulgo in regio iſto Palatio tres integri ferarum & alitum variorum generum farti & aſſati boves, cum aliquot cereviſiae doliis in praedam ceſſere, ut refert NICOL. CHWAŁKOWSKI *in Iur. Publ Regn Polon. lib. 1. cap. 3. §. 31.* Trahitur illud convivium ad ſeram uſque veſperam, & tandem artificioſi ignes ſpectantur. Sequenti die Rex equo vectus, comitantibus eum Senatoribus, Regnique inſignia praeferentibus, atque Theſaurario nummos miſſiles in populum ſpargente, in forum Civitatis Cracovienſis deſcendit, & in Curia regio indutus ornatu, pedes ad ſolium pulcherrime extructum pergit, quem Senatores ſedentem paullo inferiores ordine circumſident; ubi Magiſtratus Cracovienſis ſubiectionem ſuam teſtaturus, in argentea patina claves portarum omnium deauratas Regi tradit, cui Cancellarius nomine Regis reſpondet, gratiam eius eidem declarando. Poſtea idem Cancellarius formam iuramenti Magiſtratui praelegit, quod in genua procumbens, erectis in coelum digitis praeſtat, Regi deinde donum aliquod offert, clavesque ſuas recipit. Rex deinde nudatum vagina enſem ab Enſifero Regni verſus quatuor mundi partes vibrat, atque eius contactu Equites ali-

quot auratos creat. Inde his rite peractis Thesaurarius ex theatro nummos aureos argenteosque in plebem spargit, denique in arcem cum eadem pompa redire, festisque epulis indulgere solent. Post solennia Coronationis accingit se statim Rex ad Comitia, quae nuper duabus hebdomadis absoluta, officiaque maiorum dignitatum in iis distributa, ubi Privilegium electionis in Comitiis conscriptum Constitutioni inseritur. Archiepiscopus vicariatum deponit, [nuper tamen id factum non est) Senatores Regni fidelitatem iuramento promittunt, item Nuntii Terrestres post novum electum Mareschalcum nomine totius Nobilitatis, Civitatum quoque Deputati subiectionem & fidelitatem suam iureiurando Regi pollicentur: ad Civitates autem Prussiae Serenissimus pro recipiendo homagio Commissarios mittit. Tunc etiam Rex Coronationem suam per literas universales omnibus denuntiat, & iudicia omnia celebranda esse declarat: dat praeterea literas iuramenti a se praestiti, & aliud diploma, quo omnia iura & privilegia confirmantur, sicque demum tempus Interregni cessat.

CAP. II.

CAP. II.

De Interregnis in Regno Poloniae, eorumque numero.

§. 1. *De numero Interregnorum in Polonia iuxta Hartkn. a quo abit auctor.*

§. 2. *De primo Interregno, & iis, quae in illo evenerunt post fata Craci I.*

§. 3. *De secundo, Venda fatis erepta.*

§. 4. *De tertio, post excessum Praemislai.*

§. 5. *De qvarto, post mortem Popieli II. a muribus devorati.*

§. 6. *De qvinto post Mieieslaum II.*

§. 7. *De sexto, post Praemislaum occisum.*

§. 8. *De septimo, post Casimirum Magnum.*

§. 9 *De octavo, post Ludovicum Vngariae & Poloniae Regem.*

§. 10. *De nono, post Sigismundi Augusti mortem.*

§. 11. *De decimo, post discessum Henrici Valesii.*

§. 12. *De undecimo, post Stephani mortem.*

§. 13. *De duodecimo, post fata Sigismundi III.*

§. 14.

§. I.

IAm ad ipsa Interregna, quae & quot in regno Poloniae fuerunt, deveniendum. ALEXANDER GVAGNINVS *in Sarmatia Europaea fol.* 45. a Lecho I. ab Anno Domini 550. usque ad Annum 1572. quo Sigismundus Augustus

ſtus naturae debitum exſolvit, numeravit novem Interregna. Primum Interregnum poſt Lechi deficientem progeniem extitit, cui poſtea ſecundum quosdam Viſimirius, Viſimirio autem Cracus ſucceſſit. Secundum fuit poſt Vandam Craci filiam, quae Diis virginitatem devovens, victo tribus cruentis proeliis Ruttigero Duce Germanorum, in Viſtulam ſeſe praecipitavit, poſtquam duodecim Palatinis Provinciae diſtributae regundae commiſſae eſſent. Tertium erat, cum, Praemislao ſine prole decedente, equorum curſu de Principatu certarent, & Leſconi infimae familiae iuveni ſceptrum obveniret. Quartum contigit poſt Popielum II, Cruſviciae a muribus devoratum, qvando Piaſtus, Civis & agricola Cruſvicienſis ſimplex & probitate pollens, communi omnium conſenſu Monarcha deſignatus eſt. Qvintum erat poſt Miecislaum ſeu Mieſconem II. quando Rixa uxor & Regina Imperium aliquot annis cum detrimento Regni adminiſtravit, in Saxoniam deinde & Auſtriam profuga, poſt in Regnum rediit, Caſimirusque rerum potitus eſt. Sextum extitit poſt Praemislaum occiſum ab Ottone Longo & Marchionibus Brandenburgenſibus, quando Venceslaum Bohemiae Regem Poloni ad ſceptra regenda vocarunt. Septimum fuit poſt Caſimirum Magnum, Vladislai

Loctici filium, quando Ludovico Hungariae Regi habenas Regni Sarmatiae obtulerunt. Octavum fuit post Ludovicum Hungariae & Poloniae Regem, qvando Iagellonem Magnum Ducem Lithvaniae Poloni ad fasces Regni capessendos elegerunt: eius posteritas usque ad Sigismundum Augustum duravit. Nonum post fata Sigismundi Augusti, quando Henricus Andegaviensium & Borboniorum Dux in Regem Poloniae erat electus. B. HARTKNOCH *in Republ. Polon. lib.* 1. *cap.* 2. §. 15. duodecim Interegna maiora in Regno Poloniae recensuit: sextum vero quod fuit GVAGNINO, penitus omisit. Post excessum Henrici in Galliam Interregnum publicatum B. HARTKNOCHIO nonum numeratur, in quo alii Maximilianum Imperatorem Romano-Germanicum, alii Stephanum Transylvaniae Palatinum commendabant, huic tamen sceptrum Poloniae fuit traditum. Decimum fuit post eiusdem Stephani mortem, ubi alii Maximiliano Austriae Archiduci, alii Sigismundo Sveciae Principi fasces deferebant, huic tamen prae illo diadema fuit impositum. Vndecimum erat post abdicationem Ioannis Casimiri, ubi Michael Coributhus, Dux Wisniovecius, Rex electus est. Duodecimum erat post fata Michaelis, in quo fasces Polonici Serenissimo Ioanni III, pie mortuo

sunt

ſunt traditi. Decimum tertium denique poſt mortem Ioannis III. extitit, quando ſumma rerum ad Fridericum Auguſtum Electorem Saxoniae tranſiit. (*

§. II. De primo Interregno ſequentia veniunt annotanda. Qvamdiu Lechus, primus Poloniae Princeps, regnaverit, quid praeclari bello paceque geſſerit, quosve liberos poſt ſe reliquerit, in incerto habetur. VINCENTIVS KADLVBKO, qui vixit ſeculo XII. poſt C. N. Principem hunc longe ante Alexandri Magni tempora vixiſſe tradit. BERNARDVS VAPOVIVS, Regis Sigiſmundi Secretarius, Cantor & Canonicus Cracovienſis, *in Chronico ſuo*: inter alia ſcribit, centum quinquaginta ferme annis poſteritatem Lechi in Polonia regnaſſe: Cum autem ſtirps Lechi defeciſſet, ab unius imperio ad paucorum dominatum traductam fuiſſe Rempublicam, nam duodecim Palatini ſeu Woiewodae, id eſt, Duces belli, ex omni Procerum numero viri ſpectati eligebantur in Principes, ut ſuae qvisqve regioni praeeſſet, legesqve non in libris neqve tabulis, ut rude illud ferebat ſeculum, ſed in animis incolarum atqve uſu inciderent. Non diu poſt Poloni duodecim Woiewodarum imperio pertaeſi iterum ad unum aliqvem gubernaculis Reipublicae praeficiendum Gneſnam convenerunt, ibiqve inſignem

nem virum, iuſtitiaeque & integritatis fama clarum, Principem crearunt, nomine Cracum, circa A. C. 700. Quamdiu vero Palatinorum duraverit imperium, quae ipſorum nomina & res geſtae fuerint, in obſcuro eſt. Recte IOANNES DLVGOSSVS Canonicus Cracovienſis & denominatus Archiepiſcopus Leopolienſis, *Tom. 1. Annal. in epiſt. dedicat. ad Zbigneum Oleſnicium Epiſcopum Cracovienſem*, ſcripſit. "Pauciſſimi Principes & Reges, ceterique "Polonorum Heroes, ſuorum facinorum meruerunt Scriptores, nonnullorum vero fama ſepulta & extincta cum ipſis eſt." Abrogato duodecim Palatinorum imperio, poſt longam in Conventu conſultationem, unanimi omnium ſententia ad Cracum, natione Polonum, (GVAGNINVS Cracum Czechi Bohemiae Regis nepotem fuiſſe autumat) & in domicilio tredecim milliaribus a fontibus Viſtulae diſtante habitantem, Principatus deferebatur, quem invitus ille ſuſcepit: Vir cum amicitiis, copiis & facultatibus potens, tum prudentia, animi magnitudine, atque iuſtitiae & integritatis opinione apud omnes ita gratioſus, ut ſolus dilabantem Rempublicam ſuſtinere poſſe videretur. In regimine hoſtes patriae alios foederibus ſibi adiunxit, alios armis ſubegit, domi licentiam & petulantiam compeſcuit, urbem Cracoviam

coviam Regni caput, relicta Gnesna, condidit, arcem colli Vavelo imposuit, iudicesque privatarum controversiarum per loca constituit: in huius scopuli seu collis antro, qvod hodienum visitur, draconem holophagum, immane monstrum, habitasse Scriptores Polonici tradunt, qui viciniam omnem devorandis pecudibus iumentis & hominibus vastaverat, quem Cracus obiecta corporum pice ac sulphure effertorum esca confecit GVAGNINVS *in Sarmatia Europaea* refert, quod Cracus pellem vituli excoriati sulphure, nitro & pice impleri, & ad antrum draconis obiici iusserit quam escam dum deglutiisset draco, ignis conceptus belluae viscera torruerit, quae deinde in Vistula tam diu aquam sorpserat, quousque media rumperetur. Moriens Cracus in Lassitino monte ultra Vistulam e conspectu Civitatis sito sepeliri voluit. Vid. MARTIN. CROMERVS *lib.* 1. *&* 2. *de* O. *&* R. G. P. & SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 2. *Hist. Polon.*

§. III. Iustis Craco gentili ritu persolutis, Poloni Cracum II. elegerunt, & in paternum solium evexerunt, quem Lechus ambitione dominandi turgens, per speciem venationis in sylvam eductum interemit, & simulato luctu honorifice sepelivit, Principatu sibi scelerate rapto. VINCENTIVS KADLVBKO

vivente adhuc patre fratricidium ab eo patratum, sed mortuo demum patre, & iam Lecho II regnante, scelus patefactum esse memorat. Postquam Lechi facinus innotuit, missus in exilium est fratricida, & vita infeliciter defunctus. Mortuo utroque fratre, tam gratam sui memoriam Cracus Princeps apud Polonos reliquerat, ut Venda eius unica filia unanimi populi consensu ad imperii fastigium evocata sit. Erat illa formosissima & pulcherrima omnino virgo, ut pulchritudine sua plurimos Principes ad se alliceret, & veluti hamo pisces caperet, unde Vanda & Venda (quae dictio Sclavis hamum significat) appellata est. Fuit ea tempestate Rittigerus, (GVAGNINO Rithagoras, & IOANNI MICRAELIO *lib.* 2. *Chron. Pomer.* § 12. Rudigerus Rugianorum Princeps dictus) illustris & potens Teutonum Heros, qui pulchritudine atque prudentia virginis commotus, illam per Paranymphos & Oratores suos coniugem sibi petivit; verum illa alicui se nupturam negans, respondit, Principem, quam Principis uxorem, se malle: quamobrem Rittigerus putans, se ab ea contemni, bellum Poloniae indixit terroreque & vi ad coniugium eam cogi posse sperabat; illa e contra cum expeditis suorum copiis adventanti hosti ad fines Sarmatici Regni occurrit, eumque cruentis cladibus

dibus fudit. Ipſe autem fuga elapſus, prae pudore, quod virginis manu fuſus fugatusque fuerit, mortem ſibi conſcivit. Vanda triumphans Cracoviam ingreſſa, nec contenta victimas alias obtuliſſe, ſeipſam Diis ſuis devotam in Viſtulam praecipitavit. Inventum poſtea ipſius cadaver ſupra amnem Dlubniam, aggeſto ibidem tumulo, unde ſubiacenti pago Mogale nomen, gentili ritu ſepultum eſt. Cum nemo Regiae ſtirpis, Venda fatis erepta, ſupereſſet, commutata rurſus eſt Reipublicae forma, atque a duodecim Palatinis iterum Poloniae Regnum aliquamdiu adminiſtratum eſſe fertur. Vid. CROMERVS & NEVGEBAVER ll. cc. ALEXANDER GVAGNINVS *in Sarmatia Europaea in vita Vendae.* MARTINVS BIELSKI *in Chron. Polon. fol.* 33. polonicis typis edito.

§. IV. Pulſis eiectisque duodecim Palatinis, poſtquam Poloni a Pannonibus & Moravis aliquoties profligati, animum a defenſione finium ſuorum deſponderent, homo quidam Praemislus (aliis Praemislaus) plebeius & aurifaber, aſtu hoſtes circumvenit: galeas enim & clypeos e tenuioribus arborum corticibus magno numero fabricari curavit, eaque partim felle, partim lithargyro extrinſecus illita in truncis arborum & in ramis terrae infixis ita

appen-

appendit, ut ad orientem solem obversa armati exercitus speciem eminus inspectantibus exhiberent; quod agmen conspicati hostes, praecipitato atque tumultuario exercitu in Polonos fictitios irruerunt, qui securos & crapula sopitos adorti debellarunt, omnibusque spoliis exuerunt. Hoc facinore divulgato, omnium consentientium votis Princeps eligitur ac proclamatur aurifex, Lesci vel Lesconis nomine, a gratia vel ab astu desumpto, insignitus, (VINCENTIVS KADLVBKO Lescium appellat) tranquillo & moderato imperio Rempublicam administravit, & hostibus tota vita terrori fuit. Quamdiu regnaverit, quave morte sublatus sit, non constat: nulla saltem prole relicta e vivis excessit. Lescone absque posteris mortuo, de electione novi Monarchae vota & sententiae Senatorum discrepabant; post multas tandem altercationes hic modus eligendi Principem constitutus est. Ante Cracoviam columnam statuerunt, diademate & sceptro regali supra eam posito, ac palam omnibus voce praeconis significatum, ut quicunque a flumine Pradnik equi sui maculosi celeriori cursu ad columnam erectam caeteros anteverteret, Monarcha designaretur. Quidam igitur iuvenis obscurae & infimae familiae, sed astutus & callidus, re diligenter examinata, claves ferreos in

os in ſtadio, quo currendum erat, occulte infixit, terraque occuluit, via ad currendum ſibi deſignata, & ungulis equi ſui ferreis ſoleis communitis. Inter currendum equi aliorum in ſtadio impingunt haerentque, ſolus iſte doli auctor primus ad columnam pervenit, victor ſtatim & Princeps a circumfuſa ſpectantium multitudine proclamatur; poſtea cum in eodem ſtadio duo iuvenes certamen prius pedeſtri curſu imitarentur, ſimili modo in ferreos aculeos impegere, alter tamen columnam prior attigit, brabeumque conſtitutum poſtulavit, alter vero de fraude conquerens, praemium victori diſceptando denegabat. Res haec ad Magiſtratum delata eſt, & fraudulenta machinatione Leſci, quod in certo ſtadii ſpatio a ferramentis vacuo decurrerit, detecta, illico in medium adducitur, fraudis convincitur, Principis dignitate privatur, & quadrigis alligatus diſcerpitur: quo diſcerpto, cum iuvenem, qui primus metam pedes attigerat, populus omnis ſalutat Principem, nomen idem Leſci eidem imponens. Fuit hic in hoſpites munificus, in ſuos liberalis, adeuntibus facilis, comis, & vindex iniuriis preſſorum acerrimus: in victu cultuque corporis ſingularis erat parſimoniae, rudibus & craſſis pannis aulicorum loco utens, quin craſſos illos pannos, quibus ante adeptum

Princ.

Principatum induebatur, ob oculos poni sibi iubebat, ut seipsum pristinae fortunae suae admoneret; ab ebrietate vero ita abhorrebat, ut pecudi quam homini similiorem esse ebrium hominem iudicaret. Vid. CROMERVS, NEVGEBAVER, BIELSKI ll. cc. Patri successit Lescus III. aliis IV. Eum sequutus Popielus I. quem excepit Popielus II. a muribus consumtus.

§. V. Popielo a muribus consumto, novam familiam in Polonia condidit Piastus Cossiconis filius, quem GEORGIVS HORNIVS *in Orbe Imperante p.* 259. rusticum vocat, & ab hoc certior Poloniae historia incipit. Erat tum temporis Crusviciae Piastus, quem diximus, vir simplex, virtute tamen & pietate praestans; huic eodem tempore, cum magna Procerum multitudo Crusviciam ad creandum novum Principem convenerat, [NEVGEBAVER scribit, vivente adhuc Popielo id factum fuisse] Filius e Repicha uxore natus est, cui ad nomen gentili ritu imponendum, & primam comam tondendam, mellis mulsati duo dolia praeparavit, porcumque propter convivas tractandos mactavit. Interim ad eum duo viri ignoti peregrino habitu [quos Paulum & Ioannem, alii angelos Dei fuisse ferunt] venisse dicuntur, & a Piasto, cum Regia excluderentur, huma-

humaniter hoſpitio excepti, infantem natum ſubraſerunt, & Semovitum cognominarunt. Ibi res mira & ſtupenda accidit, ut refert SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 3. *Hiſtor. Polon p.* 48. 49. accrevit caro porcina, redundavit ex vaſis mulſum, ita ut non cives modo, verũ etiam Principem ipſum cum omni comitatu convivio exceperit. Eiſdem hoſpitibus ſub tempus Comitiorum reverſis, Piaſtus ex tenui penu cellaque ſua Conventum illum omnem penuria laborantem, augeſcente carnis ſuillae mulſique copia, refecit. Quo miraculo animadverſo vulgatoque, una voce omnes Piaſtum, non humanis ſuffragiis, ſed divino iudicio, Principem ſibi dari conclamabant: fit in domum eius concurſus obſecrantium, ut Reipublicae labanti ſuccurrat; recuſat ille, tandem precibus victus, ita ut erat veſte & peronibus ex tiliae cortice textis Indutus, in Regiam a Primoribus deducitur, Principatumque viginti annis gubernavit, abominans Cruſviciam, nefario ſcelere diroque Popieli interitu contaminatam, Gneſnam domicilium ſuum tranſtulit, cumque ſapienter clementerque regnaſſet, ſenex admodum, annum agens centeſimum vigeſimum, mortuus eſt. Ab hoc duces vel Reges Polonorum uſque ad Caſimirum & Ludovicum Hungarum deſcendunt, item Duces Lignicenſes & Bregenſes in Sileſia generis ſui primordia ad eum referebant. Viſimus

timus familiae huius Piasteae arboris verticem decerpsit Georgius Wilhelmus An. 1674. Vid. *Auctores supra citati*, & IOACHIMVS PASTORIVS ab HIRTENBERG *in Flor. Polon. lib. 1. cap 11.*

§. VI. Post mortem Miecieslai II. (cuius parenti Boleslao Chrobri Otto III. Ruffus Imperator Romanus Diadema Imperiale suum imposuerat, visitans sepulchrum Adalberti Gnesnae, avus vero eius Miecislaus I primus Christianus in Polonia Rex erat) non poterant Poloni de uno Monarcha eligendo convenire inter se, cum Casimirus propter aetatem adhuc teneram ad Regni gubernacula inidoneus iudicaretur, quare penes Rixam eius matrem, regia potestas, donec adolevisset filius, reliquibatur; sed ea, ut erat avara, exactionibus gravissimis premebat tam suos quam Ecclesiasticorum & Nobilium subditos, postpositisque Polonis, Germanos suos ad dignitates & Magistratus evehebat. Quod cum aegerrime ferrent Poloni, saepius ab ipsis monita est, sua ut mutaret consilia, quandoquidem tolerare vix possent, quod in Regno patrio antecessorumque suorum victricibus armis dilatato, exteri & peregrini praeferrentur indigenis; quod Germani, ut hostes Poloniae, ab ipsa ad consilia vocarentur, cum multo saniora a Polonis suis expectare

expectare posset; quod alienigenis supremi honores conserventur; quod Polonos, non ut filios, sed privignos, contra morem & consvetudinem Regum priorum haberet: quodsi tandem e Regno abire vellet, nollent eam detinere. Rixa videns Polonos ad seditionem declinare, compilato Fisco Regio, & utraque tam Regis quam Reginae corona secum ablata, ad Conradum II. Caesarem Romanum clam aufugit, eique thesaurum ingentem cum utraque corona donavit, conquerens de Polonis, quod eam Regno movissent, petebat, ut in tutela ac cura ipsius esset. Caesar, ut IOANNES DLVGOSSVS tradit, acceptis nummis, emit eidem Salfeldam, Brunsvicum & Magdeburgum. Casimirus vero ad Regem Hungariae Stephanum, & post huius mortem, ad matrem Salfeldae commorantem, se recepit: hinc missus a matre in Galliam, inde in Italiam, vigesimum agens annum, qui visa obiter Italia, in Galliam rediit, & Cluniaci in Benedictinorum Monachorum sodalitatem sub Romualdo Abbate se dedit, Monasticam vitam professus. Interea Poloni internis & externis furoribus exagitabantur, omnia caedibus mutuis miscebantur, latrociniisque infestata erant omnia. Russi, Masovii, Bohemi, Germani, & Pomerani validis exercitibus Poloniam invaserunt, omnia

 ferro

ferro & flamma quam longissime depopulantes, Silesiam omnem, & quaecunque cuique genti erant viciniora, Regno Poloniae detraxerunt. Turbulentum & exulceratum Poloniae tum temporis statum describit SALOM. NEVGEBAVER *lib. 3. Histor. Polon. pag* 57. his verbis: "Discessu Reginae & Regii filii, quasi "lymphatico furore Polonia cuncta exagita-"tur: miscentur omnia caedibus mutuis; la-"trociniis viae publicae infestantur: incen-"duntur pagi atque oppida: tumultuatur; "collatisque signis inter Cives & Proceres con-"curritur, & ut quisque audacissimus est, ita "maximam perditorum hominum manum cogit: "aliena invadit: veteres possessores possessio-"nibus deturbat: trucidantur passim divites & "locupletes patresfamilias: liberi eorum eli-"duntur: caesorum coniugibus atque bonis "interfectores per vim potiuntur: stuprantur "honestae virgines ac matresfamilias. In tanta "vastitate & confusione agrestes quoque a la-"boribus & agricultura feriati, in Patronos ac "Dominos suos insurgunt: in Nobilitatis exci-"dium conspirant: veteres nonnullorum iniu-"rias & oppressiones, concepto in illos odio, "omni crudelitate summaque acerbitate ulci-"scuntur; neque sacrorum Ministris, ac ne "ipsis quidem Templis, aris ac sacris parcitur, "& in pristinam barbariem atque impietatem Polo-

Polonia, abiecto vero Dei cultu, relapsura esse" videbatur. In latebras se abdebant Proceres" & Episcopi, eratque miserabilis undique re" rum facies: nihil usque tutum: nihil cuius" quam proprium: nemo mali exsors erat." Haec ille. His tam saevis tempestatibus toto pene sexennio vexati & fatigati Poloni, ad saniora tandem consilia animum adiecerunt, Comitia Posnaniae & Gnesnae instituentes: ubi quidem inter omnes convenit, Rempublicam, nisi ad unum rursus deferatur Principatus, salvam esse non posse; sed in electione novi Regis non una omnium erat sententia, alii eligebant Iaroslaum Russiae Ducem, alii eius electioni contradicebant, quod Graecam profiteretur Religionem; alii eligebant Maslaum Masoviae Ducem; alii ut superbum & tyrannum non admittebant; alii eligebant Praedislaum Bohemiae Principem; alii ut spurium reiiciebant, quod erat natus ex ancilla Bozena Oldrici concubina; alii indigenam & Piastum eligendum esse clamabant; alii reclamabant, quod talis pristinae sortis suae oblitus, suam tantum, non communem Regni salutem, curaturus esset. Post varias tandem consultationes Casimirum quaerendum & revocandum decreverunt, quia prudentem & literis excultum esse censebant, qui Lutetiae Parisiorum antehac studiis operam navaverat. Missi igitur duo Legati e Gnesnensibus Comitiis, al-

ter ecclesiastici, alter politici status, ad Rixam matrem Salfeldam in Saxoniam, eamque donis variis mactantes, humillimis verbis ei exponebant, quo in statu essent res Poloniae, simulque miserabili & supplici oratione eam sollicitabant, ut filius ad Regnum paternum rediret gubernandum. Illa odii implacabilis mulier coepit aspernari preces, exprobrare eiectionem suam, insultare malis Polonorum, negare filium postulata esse facturum, utpote scelere ipsorum eo redactum, ut calamitatis taedio, exiliique pudore in Galliam secesserit, & Cluniaci Monasticae vitae se addixerit. Inde Cluniacum profecti, Casimirum (mutato nomine Carolum) iam religionem Monasticam ibidem professum & Diaconum factum invenere, ab eo, post expositum miserrimae patriae statum, petentes, ut labanti Regno manum admoveret, & avitum diadema susciperet, ab extremo interitu vindicandum; quae spes si ipsos falleret, pereundum ipsis fore dictitabant. Casimirus collachrymans & patriae misertus respondit, exilium suum non Poloniae, sed arcano Dei iudicio, & antecessorum suorum alicui culpae imputandum, neque sibi iam licitum esse, datam semel Deo atque iis, quorum potestati se ultro subiecisset, fidem fallere. Legati omnia tentantes, Abbatem adibant, eumque muneri-

bus

bus demulcentes, dimissionem Casimiri e Monasterio sollicite petebant, quae ad Pontificem Romanum ab ipso dilata est. Cluniaeo Romam profecti, multis precibus a Benedicto IX. P. R. (MARTINVS BIELSKI *in Chronico suo* Clementem II. nominat) impetrarunt, ut Casimirus ad Regnum Maiorum suorum rediret, ac uxorem duceret: insuper pro expulsione Regis poenitentiam triplicem acceperunt Poloni, 1.] ut unaquaeque persona quotannis obulum unum Romano Pontifici solveret, 2.] ut singuli viri crines super aures tonderent, 3.) ut solennibus festis diebus linteo albo pro cingulo uterentur. Voti sui compotes facti Oratores, Cluniacum cum dispensatione Pontificia reversi, Casimirum in Poloniam secum abduxerunt, primum ad Rixam matrem flexuoso itinere divertentes, quae non agnoscebat filium, nisi indicatis naturae signis: deinde inviserunt Henricum Conradi filium & in Imperio Romano Successorem, qui Coronas reddidit, sexcentorum equitum praesidium Casimiro deducendo addidit, atque Praedislaum Bohemiae Ducem ab inferendo Polonis bello cohibendum promisit. Cum Poloniae fines Casimirus attigisset, effusa obviam hominum omnis generis aetatis atque sexus ingens multitudo, laeta ac tripudians Regem suum tantopere expeti-

tum excepit, ac reduci gratulabatur: certatim omnes praeteritorum veniam & oblivionem supplices petebant. Ille lachrymans consolabatur eos comiter, & suspicione culpae metuque supplicii liberavit, dictitans, quicquid factum esset, non fine nutu divino factum pro suis & Maiorum suorum meritis: adesse iam se, salutem omnibus, nec perniciem cuiquam adferentem: confidere autem se vicissim, ipsos fide ac benevolentia complexuros esse se, boni ac vigilantis Principis officio fungentem. Ita densissimis laetitiaque exultantibus hominum catervis praecedentibus & subsequentibus, Gnesnam honorificentissime deductus, septimo postquam Regno excesserat anno, & ibidem a Stephano Archiepiscopo Gnesnensi coronatus est. Vid. MART. CROMERVS *lib.* 4. *de O. & R. G. P.* MART. BIELSKI *lib.* 1. *Chron. Polon. a fol.* 68. *ad* 71. & SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 3. *Histor. Polon. pag.* 56. *seq.*

§. VII. Post mortem Lesci Nigri, qui sine prole mascula decessit, multi competitores fuere, inter quos non infimae sortis Vladislaus Locticus seu Cubitalis, ex altera matre frater Lesci Nigri, qui Siradiensem terram occupavit, sed Cracovienses & Sendomirienses in Comitiis prope Sendomiriam celebratis elegerunt

runt ſibi Boleslaum Principem Plocenſem, ex conſilio Pauli Epiſcopi Cracovienſis, praetereuntes Conradum fratrem eius, Ducem Maſoviae. Boleslaus Cracoviam profectus, Monarcha ſalutabatur. Interea Henricus Probus Dux Vratislavienſis cum ingenti comitatu Cracoviam contendens, a Civibus Cracovienſibus, & inprimis lanionibus, quorum tum magna copia & auctoritas fuit, iuramentum fidelitatis & claves portarum recepit: quod videns Boleslaus, ad choreas ducendas magis quam bellum gerendum paratior, ex arce diſcedere in animum induxit, quem cum Senatores & Ordo Eqveſtris detinere non poſſent, ad Henricum Probum Legatos miſere, ei ſe ſuaque ſubmittentes. Hic rebus Cracoviae bene conſtitutis, Vratislaviam receſſit: Locticus vero interea collegit milites, & a Maioris Poloniae Pomeraniaeque Principibus, item Caſimiro fratre Principe Lencicienſi, & Conrado ac Boleslao Ducibus Maſoviae adiutus, Anno 1290 ineunte vere Cracoviam contendit. Qvod cum reſciiſſet Henricus Probus tum temporis aegrotus, Henricum Lignicenſem, Praemislum Sprotavienſem, & Boleslaum Opolienſem Duces, cum expeditiſſimis copiis Cracoviam miſit, quorum adventu cognito, Locticus ad Severiam oppidum eis menſe Maio occurrit, praelioque commiſſo. Praemislum

missum Conradi Glogoviensis Ducis filium admodum adolescentem obtruncavit, & Boleslaum Ducem Opoliensem vulneratum cepit, multis alias utrinque caesis. Deinde duobus praeliis ad Skalam & ad Sviednitzam Silesios prostravit, victoriaque potitus, Cracoviam ingressus, ab omnibus Victor & Monarcha salutatus est. Sed hic Principatus possessionem non diu tenuit: Henricus quippe Dux Lignicensis, aegrotante adhuc Henrico Probo Vratislaviae, exercitum instructum Cracoviam transmisit, & cum nocte intempesta accessisset Cracoviam, in urbem a consciis receptus fuit. Locticus inopinato perterritus tumultu, ex arce ad Franciscanorum Coenobium fugit, sumtoque Monachi habitu, de muro a Franciscanis demissus evasit: qui vero ab eius partibus stabant, partim caesi, partim capti, partim eorum bona fisco sunt tradita: nec ipsi Episcopo Cracoviensi Paulo parcitum est, quod Vladislao impensius favit: simili modo in Procerum, qui Loctico adhaerebant, pagos villasque saevitum est. Denuo rebus Cracoviae bene ordinatis, Henricus Lignicensis Vratislaviam ad Henricum Probum reversus, qui in extremo mortis agone, praesente Thoma Episcopo Vratislaviensi, testamentum condidit, ut in Ducatu Vratislaviensi Conradus Dux Glogoviensis, patruus eius,

eius, & in Cracoviensi Praemislus Dux maioris Poloniae succederet. Ipse Henricus Vratislaviensis veneno a suis propinato creditur mortuus mense Septembri A. 1290, & tumulatus in Templo S Crucis, quod fundaverat. Conradus audiens, testamento Ducatum Vratislaviensem sibi transcriptum, Vratislaviam se contulit, sed a Senatu Populoque Vratislaviensi reiectus, quod promissorum non esset tenax. Voluntates eorum inclinabant in Henricum Ducem Lignicensem, Boleslai Calvi filium, qui cum per unam portam moenia Vratislaviae intravit, per aliam Conradus egressus est. Hic tamen Henricum eiusque Civitates cum fratre eius Boleslao Duce Svidnicensi freqventer infestavit, postea Conradus aulicum Henrici Luticum largitionibus corrupit, ut Dominum suum vel vivum adveheret, vel caput eius amputatum adferret; & quamvis de insidiis his saepe monitus fuerit Henricus, eas tamen non curavit. Interiecto tempore, cum sine ministris aliquando esset in balneo, nudum inde surripuit Luticus, & impositum equo veloci Glogaviam deduxit, ubi Conradus ferreae cistae, in qua nec stare nec sedere potuit, eum tam diu inclusum tenuit, donec omni praetensioni renunciasset, & triginta millia marcarum solvisset; dedit etiam tum Conrado Henricus

victus Namislovienſe, Beroltovienſe, Olnenſe, Cruciburgenſe, Bicinenſe, Cunſtadienſe, Roſenbergenſe, Boleslavienſe, & Heinovienſe territoria; ipſe tertio deinde anno morbo conſumtus eſt lento, relictis tribus filiis, Boleslao, Henrico & Vladislao. Cracovia poſt mortem Henrici Probi ceſſit Praemislao Duci Maioris Poloniae, cui per idem tempus Meſcingus Dux Pomeranorum, filius Swentopelci, Ducatum Pomeraniae donavit; Sendomirienſem vero dominatum Vladislaus Locticus in poteſtate ſua habebat, & de Cracovienſi recuperando cogitabat, niſi eius cogitata Gryphina Leſci Nigri uxor intervertiſſet: haec enim ut tertia interveniens, ſive pertaeſa civilis belli, ſive verita, ne dotalibus bonis a victore eiiceretur, miſit clam Legatos ad Venceslaum, ſororis ſuae Cunegundae Reginae Bohemiae filium, Bohemorum Ducem, eique Cracovienſem ac Sendomirienſem terras dono dedit A. 1291. quas ſibi a Leſco marito donatas eſſe confictis diplomatis affirmabat. Venceslaus itaque proferendi imperii cupidus, cum ipſe ob electionem Romani Imperatoris inſtantem adeſſe non poſſet, miſit Tobiam Epiſcopum Pragenſem, ut Cracovienſem occuparet dominatum, quem etiam Praemislus, ne duplici bello implicaretur, eidem tradidit. Ad Sendomirienſem deinde tra-

tractum occupandum Bohemi animos adiicientes, Wislicia Oblegomo arce potiti sunt, & Sendomiriam obsidione cinxerunt, sed a Lochico caesi ac repulsi, in Bohemiam cum Gryphina, ne sententiam suam de donatione mutaret, se receperunt. Post abitum Tobiae Lochicus recuperavit Visliciam aliasque arces, ipsum quoque Cracoviensem dominatum ense igneque vastavit & suburbia Cracoviensia exussit, ideo Cracovienses ad Venceslaum suos misere Legatos, ut ipsos adversus hostiles Lochici invasiones defenderet. Hic iterum Tobiam auxilio eis submisit, qui nihil defensionis contra hostem tentans, in Bohemiam reversus est. Anno sequenti 1292. Venceslaus in subsidium advocans Ottonem Longum Marchionem Brandeburgensem, venit Cracoviam festo Ascensionis Mariae, & a Civibus honorificentissime exceptus, consultabat, quomodo Lochici armis hostilibus esset occurrendum; equidem Sendomiriam, arce salva, & circumiectos pagos villasque Venceslaus tum combussit, sed mox remeavit ad suos, postquam eodem anno Casimirus Dux Opoliensis Ducatum suum eidem contulisset. Proceres Poloni sub tot Principibus malorum perpessorum pertaesi, ad unius dominatum respicere coeperunt, ideoque Praemislum seu Praemislaum, Praemisli I. filium

posthu-

posthumum, qui Maiorem Poloniam & Pomeraniam possederat, atque Henrici Vratislaviensium Ducis testamento Cracoviensium & Sendomiriensium Princeps nuncupatus erat, An. 1295. Gnesnae Regem crearunt, cum tricesimum octavum aetatis annum ageret. Ei diadema Regium solenni more imposuit Iacobus Swinka Archiepiscopus Gnesnensis. Hic Praemislaus Sigillum Regni exsculpendum primus curavit, in cuius una parte aquila erat cum inscriptione: *Reddidit ipse suis victricia signa Polonis*: ex altera parte Rex in throno sedens, dextera sceptrum, sinistra pomum cruce supra picta tenebat, cum epigraphe: *Sigillum Praemislai Regis, Ducis Pomeraniae.* Septimo octavo suscepti Regni mense a Marchionibus Brandeburgensibus tempore bachanaliorum Rogosni vulneribus confossus, post mortuus, & Posnaniae sepultus est. Post Praemislai mortem Proceres cum Nobilitate & Pomeranis A. C. 1296. festo Alberti Posnaniam frequentes convenere, de novi Regis electione consultaturi. Candidati tum fuere, Rixa, filia decennis Praemisli, & Vladislaus Locticus; hic tamen magno consensu Rex creatus est, partim quod esset rei militaris peritus, partim quod Siradiensem, Lanciciensem, ac Sendomiriensem tractum omnem, & Cuiaviensis magnam partem ditione

tene-

teneret. Regis titulo abſtinuit, ſed Haeredis Regni Poloniae nomen uſurpavit, ſolenni coronationis ritu dilato. In Sileſiam profectus, eam longe lateque depopulabatur, quod Bohemis favebat, inde in Maiorem Poloniam reverſus, otio voluptatibusque diffluebat, eius milites bona Spiritualium & Secularium diripiebant, ingenuasque feminas atque virgines vitiabant. Qvibus de rebus cum frequenter admonitus eſſet ab Andrea Epiſcopo Poſnanienſi, nec ſpem emendationis reliquerat, ſacris ei in tota dioeceſi interdictum eſt, Regnumque tum abſenti & in Minorem Poloniam profecto abrogatum eſt poſt tertium annum. Anno 1300. Poſnaniae Comitia electionis celebrata, in quibus duo Candidati commendabantur Regno, Henricus Dux Glogovienſis, & Venceslaus Bohemiae Princeps; illo ſpreto, hic ſplendida legatione e Bohemia accitus, Gneſnae ab Archiepiſcopo Iacobo Swinka coronatus eſt. Inde Poſnaniam profectus, Procerum ſvaſu duxit Rixam ſeu Eliſabetham, Praemislai Regis defuncti filiam. Hic groſſos Bohemicos primum in Poloniam invexit, Locticum e Regno fugavit, (qui ad Amadeum Hungariae Palatinum ſe recepit) eius ditiones ſub poteſtatem ſuam redegit, & Bohemis regendas adminiſtrandasque conceſſit, ipſe in Bohemiam ſe contulit, nec in

Poloni-

Poloniam unquam rediit, A. 1305. mense Iulio Pragae lenta tabe absumtus. Post cuius mortem Locticus repetebat Regnum Poloniae, sed & Venceslaus filius prioris Venceslai, antea Hungariae, tum Bohemiae Rex expeditionem in Poloniam fecerat, atque titulum Regis Poloniae iam usurpaverat; verum antequam Poloniae fines attigisset Olomuci in Moravia meridiano tempore in cubiculo quiescens, interfectus est. Locticus, morte Venceslai cognita, Bohemos e Regno fugavit, atque omnes Minoris Poloniae terras iurisdictioni suae subiecit. Actis deinde Cracoviae Comitiis magno omnium consensu Rex iterum A. C. 1306. creatus, Posnaniensibus & Calissiensibus electioni Regis contradicentibus quos tamen deinde, ut & Pomeranos & Crucigeros in Prussia fregit. In Basilica Cracoviensi cum coniuge Hedvige ab Archiepiscopo Gnesnensi Iano coronatus, & ex eo tempore ius coronandi Reges atque ipsa Regni insignia, Gnesna Cracoviam, propter amplitudinem urbis, translata sunt. Vid. MART. CROMERVS *lib.* 10. & 11. *de O & R. G. Polon.* MART. BIELSKI *lib* 2. *Chron. Polon. fol.* 202 *seq.* & SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 3. *Hist. Polon. pag.* 168. *seq.*

§. VIII. Septimum Interregnum numeratur

ratur poſt Caſimirum Magnum. Hic ipſe Caſimirus poſtquam Vladislai Locłici filius, a magnificis operibus in arcibus oppidisque condendis, reſtaurandis & muniendis, ceterisque animi virtutibus Magnus dictus, (ſi excipias praecepti ſexti peccata, qui propterea poenitentiam agens & abſolutus, multa Templa condidit, multasque immunitates Ordini Eccleſiaſtico contulit) e vita anno regiminis tricesimi ſeptimi, aetatis ſexageſimo, exceſſiſſet; iam ſe vivo, Ludovicum Hungariae Regem, aut eius liberos, convocatis Regni Proceribus, ſucceſſores deſignavit, qui audita morte avunculi ſui, non ipſe illico ad Polonos venit, ſed prius ad eos Eliſabetham, quae erat filia Vladislai Locłici, ſoror Caſimiri Magni, & Caroli Roberti Regis Hungariae uxor, praemiſit, quia timebat ſibi, ne alii conſanguinei, utpote Caſimirus Caſimiri Magni nepos Dux Pomeraniae, item Maſovienſes & Cuiavienſes Duces, Regnum ad ſe raperent. Interea Poloni Legatos ſuos, Florianum Epiſcopum Cracovienſem, & Ioannem Strzelecki Cancellarium Regni, in Hungariam ad Ludovicum miſerunt, ut Regnum Caſimiri Magni teſtamento diu firmatum accederet adminiſtrandum, variaque pericula ab eo amoveret. Ludovicus tum Poloniae Oratoribus, tum Hungariae Proceribus, occaſi-

onem

onem acceptandi Regni ſvadentibus, argute & pulcherrime reſpondit: impoſſibile eſſe, unum Regem duobus Regnis praeeſſe poſſe, atque idem ſibi videri, ac ſi unus paſtor greges duos paſceret, neſciens vel dubius, cuius curam primus agere deberet; ſatis & abunde negotii eſſe, uni populo praeeſſe, duas vero Reſpublicas vix ulla ratione ſive alterius, ſive utriusque incommodo ab uno adminiſtrari poſſe. Victus tandem aſſiduis Oratorum precibus, in Poloniam properavit, cui Magnates ad Sandeciam obviam progreſſi, Cracoviam eum deduxere. Id. A. 1371. factum eſt. Altero poſt ingreſſum die interrogatus a Strzelecki Cancellario, num in omnibus partibus ratum haberet teſtamentum defuncti Poloniae Regis Caſimiri, quod cum affirmando confirmaſſet, demonſtratum ei fuit, quod Caſimirus Magnus ea donaverit Caſimiro Pomeraniae Duci, quae ſine conſenſu Reipublicae a Regno alienare non poterat. Res haec ad Comitia futura fuit dilata, ex quibus duo Deputati, utpote Pełka Sendomirienſis Iudex, & Neboravius Subiudex Cracovienſis, teſtamentum Caſimiri pronunciarunt invalidum, ut vero Caſimirus Pomeraniae Dux litem hanc componeret, Dobrinenſem terram Ludovico Regi ceſſit, atque iuramentum fidelitatis eidem praeſtitit, quod ſi

ſine

ſine prole decederet, Regnum Poloniae, Provincias, & ditiones ſuas occupare deberet. Circa coronationem Ludovici graves quoque tumultus orti erant, qvandoquidem maiores Poloni omnibus contendebant viribus, ut Rex more antiquo Gneſnae coronaretur: minoris vero Poloniae Proceres coronationem Cracoviae peragendam, exemplo Vladislai Locticі & Caſimiri Magni urgebant, id quod obtinuere, cum A. C. 1371. Cracoviae a Iaroslao Bogoria Archiepiſcopo Gneſnenſi diadema fuit Ludovico impoſitum d. 17. Novbr. Poſtea Caſimiri Magni filias, ne quid ſe abſente turbarum in Polonia darent, in Hungariam praemiſit, eaſque exhaeredes pronuntiavit, quod illegitimo toro eſſent natae. Ipſe cum Poloniam quoque maiorem luſtraſſet, renuens Gneſnae denuo coronari, in Hungariam rediit, Polonorum animis vexatione & rapinis Hungarorum exacerbatis, regimen Poloniae matri Eliſabethae commiſit, adverſus Palatinum Valachiae Tranſalpinae compeſcendum profectus. Interea maiores Poloni dominationis Ludovicianae pertaeſi, VladislaumCuiaviae Ducem, Semoviti fratris Loctici ex filio nepotem, Divionae in Burgundia Monachum profeſſum & Diaconum, evocarunt, qui A. 1374. clam adveniens, Inovladislaviam, Gnievcoviam, Slote-

 riam,

riam, & Sarlaeum occupavit, sibique subiecit, quae dein de Praefectus maioris Poloniae Sendivoius Sobioius brevi tempore recuperavit. Insuper absente Rege alienati ab eo erant animi Polonorum, & quamvis Vladislaum Ducem Opoliensem, gubernatorem pro se genti Polonae miserit, noluit tamen ea alii, quam Ludovico a se electo, obtemperare. Qvamobrem Rex Proceres Poloniae postea Budam evocavit, atque rerum polonicarum summam triumviris commisit, utpote Episcopo Cracoviensi, Castellano Cracoviensi & Palatino Calissiensi, quorum tamen regimine non sunt mitigati Poloni. Ludovico in Polonia regnante, scribit ALEXANDER GVAGNINVS *in vitis Regum Poloniae in Ludov. Hung* " nihil memo-"ria dignum gerebatur, sed homicidia latroci-"niaque passim exercebantur, propter absentiam "illius: qui vero de iniuria sibi illata in Hunga-"riam ad Regem proficiscebantur, hi a Rege "ad Reginam, a Regina ad Factores Regios & "a Factoribus ad Gubernatores in Poloniam "cum literis relegabantur, plurimisque iniuriis "& angustiis Polonia tota premebatur." E vivis excessit Rex Tirnaviae A. C. 1382. d. 13. Septembr. & Albae Regiae sepultus. In Polonia regnavit annos duodecim, & in Hungaria, quadraginta unum. Vid. CROMERVS *lib.* 13.

lib. 13. *de O. & R. G. Pol.* GVAGNINVS *loc. cit.* BIELSKI *lib.* 2. *Chron. Pol. fol.* 241. *seq.* & SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 4. *Hist. Polon. pag* 212. *seq.*

§. IX. Mortuo Ludovico Rege, habuit Polonia octavum Interregnum. Cuius divulgata morte, Hungari plerasque praefecturas in Russia obtinentes, Lubarto Lucensium Duci, auro & argento ab eodem accepto, prodidere, & in patriam abiere suam, Lithvanis tum Volhynensem terram pro arbitrio suo usurpantibus. Praeterea Sigismundus Caroli Imperatoris filius, quem PASTORIVS *in Floro Polon. lib.* 2. *cap.* 20. Marchionem Brandeburgicum vocat, in Poloniam venit ad Regnum occupandum, quod ei Ludovicus una cum filia natu maiore Maria in matrimonium ducenda A. C. 1382. paullo ante mortem Zwoleni seu Zolii in Scepusio destinaverat, & in verba sua Polonos maiores Masoviosque iurare adegerat; non est tamen admissus ad fasces Regni, eo quod Magnatum animos offenderit, eos ad mensam Regiam non admittendo, & Demoratum Castellanum Posnaniensem maiorisque Poloniae Praefectum dignitate hac non amovendo. Itaque Comitia Radomsci de novo Rege eligendo d. 25. Novembr. A. C. 1382. habebantur, in quibus Bozenta Archiepiscopus Gne-

ſnenſis & Demoratus partes Sigiſmundi tuebantur, plurimorum tamen ſententiae eo inclinabant, ut Hedviges Ludovici defuncti natu minor filia in matrimonium cum Regno Ziemovito Maſoviorum Duci daretur. Altera deinde Comitia Visliciae in minori Polonia d. 6. Decembr. indicta, quibus Sigiſmundus & Demoratus intererant, ne cauſae ſuae deeſſent: venerunt illuc quoque Legati Hungarici ab Eliſabetha miſſi, Stephanus Agrienſis & Ioannes Chanadienſis Epiſcopi, qui Polonos hortati ſunt, ne ſententiam in eligendo Rege praecipitarent, donec a Regina matre de filiabus conſtitutum eſſet, utrum in Polonia, utrum in Hungaria regnare vellet. Tertia Comitia Siradiae A. C. 1383. habebantur, ad quae Eliſabetha Regina Veſprimienſem Epiſcopum cum aliis duobus Regni Hungarici Proceribus miſerat qui Polonos religione iurisiurandi Mariae & Sigiſmundo dati ſolverunt, & Hedvigi Regnum e matris ſententia committendum petebant: promiſerunt inſuper praeſentiam Hedvigis in Polonia, & poſt coronationem, deinceps triennio ut immaturam viro Regnoque, apud matrem in Hungaria educandam volebant. Prorogata erant Comitia ad d. 28. Martii, quo omnium fere ſententiae in Ziemovitum Maſoviae Ducem propendebant, ut ei cum Hedvige

Regnum

Regnum mandaretur; & licet Bozenta Archiepiſcopus eum iam proclamaſſet, & univerſae multitudinis acclamatione Rex ſalutatus eſſet, ſolus tamen Ioannes Tencinius Caſtellanus Voinicenſis obſtitit, qui in hanc ſententiam, ut eſt apud NEVGEBAVERVM *lib.* 5. *Hiſtor. Polon. pag.* 224. & 225. peroravit: "Non equidem" conſenſum iſtum & iudicia veſtra reprehendo," Proceres, nec a Ziemovito alieno ſum animo," ego, ſi integra ea nobis res eſſet liberaq; pror" ſus ſuffragia, tamen de re tanta conſultantibus" amplius deliberandum eſſe cenſerem. Pe" riculoſa enim eſt in re qualibet inconſulta ſe-" ſtinatio, & praeceps conſilium fere poeniten-" tia ſequitur. Nunc vero cum mortui Regis" Ludovici filiae fidem noſtram obſtrinximus," perpendite cum animis veſtris diligentius, an" ea praeterita, recte nobis Regem creare poſſi" mus? Equidem fallendi iurisiurandi nunquam" vobis auctor ero. Qvodſi quispiam eſt in hoc" captu, qui religionem iurisiurandi, ſanctiſſi-" mum ſocietatis humanae vinculum, parvi" pendat, ab hoc mihi libere diſſentire liceat." Neque enim ego ita ſum inſtitutus, ut aut ho-" mines, fidem meam ſeqvutos, mentiendo, aut" Deum mentium inſpectorem, quem volens" ſciensque iurisiurandi teſtem adhibui, peie-" rando fallam. A vobis quoque Proceres, & a"

"genere nostro talem mentem, seu verius a- "mentiam, Deus ut avertat, precor. Qvid "igitur faciemus? dicet aliquis: ergone Rege "orbi mutuis caedibus & intestinis bellis peri- "bimus? procul hoc omen Deus avertat Quid "ergo? dicam quod sentio. Differendam ego "hanc de creando novo Rege consultationem "adhuc esse censeo. Adsunt hic Oratores se- "nioris Reginae, quae mandata sive adeo po- "stulata ad nos attulerint, non ignoratis. His "igitur ita respondendum esse iudico. Non "mutare vos id, quod semel cum Ludovico Re- "ge vestro iureiurando dato constituistis. Li- "beratos autem a Sigismundi Marchionis fide, "libenter in Hedvigi minore natu filia Ludo- "vici fidem servaturos esse. Sed quod Polo- "nia tam diu orba Rege in maximo versetur "discrimine, etiam atque etiam a Regina seni- "ore petere, ut Hedvigim filiam primo quo- "que tempore ad vos mittat, diadema ritu so- "lenni suscepturam, & nupturam viro sibi no- "bisque grato, & cum eo Regnum administra- "turam Quod nisi illa ad proxime venturam "Pentecosten desiderio nostro satisfecerit, tum "demum testari possumus, non per nos stare, "quo minus pacta conventa cum Ludovico ser- "ventur, sive Ziemovitum sive alium qven- "quam Regem creabimus. Neque enim eous-

que

que cunctantem, ne dicam ludificantem nos," Reginam expectare debemus, dum funditus" perimus." Hac oratione moti Polonorum animi mutarunt sententiam, & Hungariae Legatos dimissuri, decreverunt, 1.) ut in Poloniam Hedvigis veniret, & viro de consilio Senatorum nuberet. 2.] ut Dobrinensem & Vielunensem tractum, & quicquid Poloniae in Russia detractum fuerat, recuperaret. Expectabatur nova Regina Sandeciae festo Pentecostes, & ad eam salutandam multi Poloni illuc convenerant, sed ob itineris incommoditates viarumque inundationes, excusante eam Palatino Calissiensi Subinio, nondum praesto erat. Interea Proceres Poloniae Cassoviam profecti sunt, & cum matre Regina transegerunt, 1.] ut festo Martini Hedvigis in Poloniam veniret, 2.) de consilio Senatus nuberet, 3.) ut si Hedvigis sine liberis decederet, Maria soror cum posteritate sua in Polonorum Regno ipsi succederet, vicissimque idem ius esset Hedvigi post Mariae mortem in Hungaria. Haec dum fiunt, Ziemovitus Masoviae Dux, qui Hedvigis nuptias ambibat, Cracoviam profectus est, ut adventantem Cassovia virginem rapere posset, verum cum a Crocoviensibus non esset intromissus, armis Regnum invasit, multaque oppida & arces Cuiaviae & Lenciciae occupavit. Addit

NEVGEBAVER *loc. supra cit. pag.* 116. quod idem Ziemovitus universae Poloniae Comitia ad d. 15. Iunii praedicti anni Siradiam indixerit, caedes & incendia iis comminando, qui dicto eius audientes non essent. Venerunt tum ad Comitia Siradiensia Nicolaus Vladislaviensis, & Stiborius Plocensis Episcopi, cum maiorum Polonorum caterva, in quibus Ziemovitus ab Archiepiscopo Bozenta Rex rursus renunciatus, fuissetque coronatus, nisi graves quidam viri coronationem dissvasissent. Solutis his Comitiis, Ziemovitus vocato in auxilium Conrado Duce Olesnensi, horrendos belli motus in Polonia maiori ciebat, quibus permoti minoris Poloniae Proceres, fratrum vices doluere, & festo Iacobi Comitia Cracoviae indixerunt, ad quae Ziemovitum & Bozentam invitarunt, ut communibus viribus pax & concordia Poloniae restitueretur Induciae tum mensium duorum erant sancitae. Interea Elisabetha Regina generum suum cum Demetrio Archiepiscopo Strigoniensi & duodecim millium armatorum militum in Poloniam submisit, qui apud Sandeciam stativa habuere, consultantes, an bello esset impetendus Ziemovitus, an vero tempus finiendarum induciarum expectandum? prior tamen sententia stetit, atque tum Sigismundus cum armatis Hungaris Masoviam vastavit,

ſtavit, & hinc in Cuiaviam progreſſus, Breſtam ſubegit. Induciae deinde ſemeſtres cum Ziemovito pactae. Cum autem Eliſabetha tempore praefixo Hedvigin filiam in Poloniam non dimitteret, Sendivoius Subinius Palatinus Caliſſienſis & Capitaneus Cracovienſis, e ſententia Senatorum Equeſtrisque Nobilitatis ad Eliſabetham A. C. 1384. circa novum annum profectus, eam Iaderae in Dalmatia commorantem convenit, eidemque tumultus polonicos expoſuit, rogans, ut filiam ad coronationem mitteret, qua peracta, tam diu retinenda eſſet apud matrem, donec adoleverit. Infectis rebus cum rediiſſet in Poloniam Subinius, primum in minori Polonia Leloviae, poſt Radomſci in maiori, Comitia ſunt habita, in quibus idem Subinius Eliſabethae ſuperbiam, moroſitatem, & remiſſum in mittenda Hedvige animum declarabat, urgebatque, ut de novo creando Rege ſolliciti eſſent Proceres; verum aliis hoc conſilium diſplicuit, placuitque potius ſemel adhuc legationem, cuius caput ex Equeſtri Ordine eſſet Praedislaus Vavelius, ad Eliſabetham mittendam, ut Reginam emolliret, obſides iuvenes duos e conſangvinitate Subinii dimittendos expoſceret, & nunciaret, Polonos, niſi Regina vel filia d. 8. Maii in Regnum veniret, nunquam in poſterum Legatos ſuos in Hungariam

 riam

riam missuros. Missus ergo Vavelius, & significanda Reginae significavit, quae praedictis Poloniae malis allaturam se medelam putans, Sigismundum cum armata manu decrevit mittendũ, ut tamdiu Rempublicam Polonam administraret, donec filia ad maturiores perveniret annos. Hoc ubi Poloni resciverunt, Sandeciam Sigismundo obviam profecti, inde Liblium Legatos miserunt, qui eum ab ingressu in Poloniam dehortabantur, & si facere pergeret, pro hoste patriae ipsum proclamabunt. Hic substitit, Sigismundus, & a Polonis Legatos ad se mitti postulabat, qui illuc profecti, id responsi a Sigismundo obtinuerunt, ut adventus Hedvigis ad Pentecosten usque expectaretur. Tempore tamen hoc praefinito non venerat Hedvigis in Poloniam, ideo Cracovienses & Sendomirienses d. 8. Maii Sandeciam convenerunt, inde Vavelium in Hungariam denuo missuri, quibus ille fortiter obstitit, dictitans, se aut mendacii, aut Conventum omnem levitatis argutum iri, cum Reginae denunciaverit, Polonos neminem deinceps vel publice vel privatim ad eam missuros: si vero novam legationem mitterent, vel eandem contemtum iri, vel se commissa non recte perfecisse insimulatum iri. Nemo igitur tum temporis ad Elisabetham missus, Subinius tamen in Hungariam privatim profectus, perfecit tan-

dem

dem, ut Hedvigis in Poloniam veniret. Comitabantur eam Demetrius Archiepiſcopus Strigonienſis, & Ioannes Chanadienſis Epiſcopus, cum aliis Regni Hungarici Magnatibus. Audientes Poloni, Hedvigin in Poloniam adventare, effuſis laetitiae habenis Cracoviam convenere, alii in fines Poloniae, alii Hungariae excurrerunt, eamque honorifice in Metropolim minoris Poloniae deduxerunt, ubi a Bozenta Archiepiſcopo Gneſnenſi, die Hedvigi ſacra, Regina Poloniae inuncta & coronata eſt. Haec vivente adhuc patre Ludovico, in matrimonium promiſſa erat Wilhelmo Archiduci Auſtriae, qui tamen Polonis partim ob inopiam rerum, partim ob diſtantiam loci non placebat. Interim Reginae regimen perplacuit Polonis, niſi quod impar eſſe putabatur domeſticis Procerum ſeditionibus ſedandis, & externis bellorum motibus propulſandis; ideo de marito ei adiungendo ſollicitam navabant operam. Dum itaque Poloni de marito Hedvigi adiungendo conſulebant, Iagello Magnus Dux Lithvaniae Legatos Skirgellonem & Boriſſum fratres ſuos, & Stanulum Capitaneum Vilnenſem, ad Hedvigin cum peramplis muneribus miſit, eius matrimonium expetendo. Recuſabat Hedvigis, eo quod eſſet Ethnicus; ille promittebat contra, ſe cum gente ſua nomen

nomen Christo daturum, omnes thesauros maiorum suorum in Poloniam importaturum, & Lithvaniam Poloniae adiuncturum. Placebant conditiones hae Polonis, placebant matri Reginae: missi posthac Oratores ad Iagellonem, Wlodicus Ogrodonecius, Christianus Ostrovius, Petrus Szafranez, & Hincia Roscovicius, ex Minorum Polonorum consilio, (nam pauci tum e Maiore Polonia aderant, sive quod Ziemovito magis favebant, sive quod intestinis belli motibus distinebantur) ut eum ad coniugium Hedvigis & Regnum Poloniae vocarent, si supra memoratas conditiones stabilivisset iuramento, eaque recuperare vellet, quae a Regno quocunque modo avulsa erant. Interea Hedvigis Regina cum Ziemovito Masoviae Duce his conditionibus pacem iniit, 1.) ut is in Polonia munitiones tempore Interregni interceptas redderet, ac pro illis decem millia sexagenarum Pragensium ab ipsa acciperet. 2.] ut Cuiaviam hypothecae nomine retineret, donec pecuniam accepisset. 3.) ut captivi utrique dimitterentur. 4.) ut pactum cum Polonis de Lencicia initum, esset irritum. 5.] ut de illatis acceptisque iniuriis arbitri constituerentur. 6.) ut Mogilnense Monasterium restitueretur. Hac fama in Austriam perlata, venit Wilhelmus Austriacus, a Gnievoscio Dalevicio Succam-

cammerario Cracovienſi admonitus, Cracoviam, in arcem a Dobeslao Curoſvancio Caſtellano Cracovienſi, aliisque Regni Proceribus non eſt admiſſus, in urbe tamen Reginam convenit, atque in Coenobio Franciſcanorum luce clara cum ea choreis indulſit, magisque animus Reginae in hunc adoleſcentem propendebat, matrimoniumque fuiſſet conſummatum, niſi Demetrius Goraius Regni Theſaurarius diſſvaſiſſet: Videns Auſtriacus, ſe minus gratum Polonis, in Auſtriam reverſus eſt. Interea venit A. C. 1386. e Lithvania Iagello, ſacroque baptiſmate d. 14. Febr. a Bozenta Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Ioanne Epiſcopo Cracovienſi initiatus, nomen Vladislai indeptus eſt, moxque ſolenni ritu matrimonium cum Regina contraxit, & Rex quarto poſt die novo diademate (nam vetus a Ludovico in Hungariam tranſportatum erat) coronatus & inunctus eſt. Hic ergo Rex, iureiurando interpoſito & obſidibus datis, Lithvaniam omnem cum Samogitia, & ea parte Ruſſiae, quae in ditione ipſius fratrumque & patruelium eius erant, iure ſempiterno Poloniae adiunxit, & in unum corpus redegit. Vid. MART. CROMERVS *lib.* 14. *&* 15. *de O. & R. G. Pol.* ALEX. GVAGNINVS *in vitis Reg. Polon. in Vladisl. Iagell.* MART. BIELSKI *lib.* 3. *Chron. Polon. fol.* 209.

209 - - 270. SALOM. NEVGEBAVER *lib.* 5. *Hist. Polon. p.* 212. *seq.* & IOACH. PASTORIVS ab HIRTENBERG *in Flor. Polon. lib.* 2, *cap.* 20.

§. X. Extincta stirpe mascula Iagellonica in ultimo Sigismundo Augusto [qui A. 1572. d. 1. Iulii, alii d. 7. eiusdem, Knisini decessit] ex qua duobus Seculis Polonia Principes sumere consveverat, nunc Rege suo orbata, undique fuit pace circumvallata. Numeratur hoc tempore in Polonia nonum Interregnum. Post mortem Regis venerunt Crac viam Sebastianus Mielecki Castellanus Cracoviensis, Ioannes Firleius Palatinus & Capitaneus Cracoviensis Mareschalcus Regni, Petrus Zborovius Palatinus Sendomiriensis, Casparus Zebrzydowski Palatinus Calissiensis, Hieronymus Ossolinski Sendomiriensis, Christophorus Myszkowski Ravensis, Nicolaus Firley Visliciensis, Stanislaus Szafraniec Biecensis, Ioannes Tarlo Radomiensis, Ioannes Sienna Zarnoviensis, Nicolaus Ligensa Zawichostensis, Christophorus Camorowski Oszwecimensis, Castellani, cum multitudine Equestris Ordinis. qui domesticis bellis occurrendo, Confoederationem A. 1438. Corcynia initam receperunt, in qua Antecessores concorditer se iuramento coniunxerant adversus eum unitis viribus pugnandi, qui quocunque

que modo tranquillitatem publicam tempore Interregni turbaret, in alium insurgeret, & in bona spiritualium vel secularium personarum involaret. Deinde Vrbi & Arci Cracoviensi praesidium militare imposuerunt, ac fines Poloniae ad Silesiam & Hungariam excubiis tutos reddiderunt, quibus Stanislaus Szafraniec Castellanus Biecensis, & Stanislaus Cikowski Succammerarius Cracoviensis, praefuerunt; qui vero tempore hoc in militem expensas fecisset, huic subscriptis Senatorum Nobiliumque nominibus & sigillis confirmatis a Republica solvendae promittebantur. Maiores quoque Poloni ad Iacobum Vchanski Archiepiscopum Gnesnensem & Primatem Regni Lovicium confluxerunt, inter quos e Palatinis fuerunt Lucas Gorcanus Posnaniensis, Albertus Laski Siradiensis, Ioannes Sierakowski Lenciciensis, Ioannes Słuziewa Brestensis, Arnoldus Vchanski Plocensis, & Ioannes Skrotoszyna Inovladislaviensis: e Castellanis Stanislaus Wysocki Lenciciensis, & Stanislaus Kryski Raciecensis, una cum frequentia Nobilium. In quo Loviciensi Conventu unanimi suffragio sanxerunt, 1.) ut quilibet Nobilis ex Palatinatu in loco illo se sisteret, qui a Palatino ipsi esset assignatus. 2.) in transitu & itinere nemo alienorum bona expilaret, sed propriis nummis victum sibi pararet.

3.) nemo

3.] nemo alium vi opprimeret, vel qui alium vulneraret & occideret, ad futura Comitia citandus, & pro pravitate delicti puniendus esset. 4) qui ex bonis alterius aliquid surriperet, post hebdomadam denunciati huius Laudi restitueret. 5.] ut Castrensia Iudicia minime cessarent. 6.) ut qui Constitutionibus his se opponeret, vel eas violare vellet, pro hoste patriae esset habendus. Praeterea ex hoc Comitiolo ad *Lithvanos* missa est Legatio, quae 1.) iis gratias ageret, quod mortem Regis significaverint. 2.] illis denunciaret Constitutiones has Lovicenses, optando, ut & ipsi ad Primatem Regni more antiquo convenissent, & de rebus salutaribus consilia cum Polonis communicassent. 3.) ab ipsis sollicite peterent, ut tum suo, tum Polonorum nomine, ad Ducem Moscorum Legatos mitterent, confirmandae amicitiae veteris gratia. His peractis, d. 23. Iulii solutus est Conventus. Die 24. Augusti multi Senatores Regni Knisinum, ubi Regium cadaver erat, se conferebant; huc quoque accesserant Legati Lithvanici, ubi de die & loco electionis futurae mutuo convenerunt, eandemque in diem 13. Octobris in campo inter Lublinum & pagum Bistrizam, a Lublino uno milliari distantem, indixerunt. Ante comitia sive Conventus particulares & Comitiola

Poloni

Poloni celebrarunt nulla, Lithvani vero eadem in diem 14. Septembris Palatinatibus suis imposuerunt; quia vero Knisini peste grassante multi homines absumti fuere, cadaver regium Tykoczinum transvectum est, simulque Thesaurario Regni iniunctum, ut curam Reginae Viduae (erat haec Catharina, antea Francisci Gonzagae Ducis Mantuani Vidua, soror Elisabethae primae uxoris, filia Romani Regis Ferdinandi I. & Caroli V. neptis, secunda fuit Barbara Radzivillia) haberet. Palatinus insuper Plocensis cum Aulicis Regiis corpori custodiendo additus, ex thesauro regio Ministri soluti, & pecunia residua militibus in Poloniam mittebatur, Legati exterorum Principum Regno procul esse iubebantur. Ad correctionem iurium futurae electioni offerendam deligebantur Hieronymus Ossolinski Sendomiriensis, Nicolaus Firley Viliciensis, & Ioannes Herburtus Fulstein Sanocensis, Castellani, cum Paulo Osslowski, Valentino Orzechowski, & Mariano Przylonski: ad Caesarem Romanum, ad Magnum Ducem Moschoviae, & Tartaros Praecopenses, missi Oratores, ut Regis mortem partim denunciarent, partim in foedere inito ipsorum animos confirmarent. In autumno eiusdem anni Senatores cum Nobilitate Maioris Poloniae Colum confluxerunt, quia vero

Civitas haec pestifera lue affligebatur, in campo convenerunt, Confoederationem anni 1382. Radomiae initam assumserunt, iunctisque viribus contra quosvis patriae hostes se coniunxerunt. Sed haec omnia hactenus fuerunt irrita: demum Iacobus Vchanski Archiepiscopus Gnesnensis Nobilitatem convocat Varsaviam, qui electioni novi Regis Festum trium Regum, & Comitiolis Festum Luciae designavit, ut in his e singulis Palatinatibus binos Nuntios ad Convocationem mitterent. Porro Legatos exterorum Principum a Convocatione futura abesse decreverunt, quia vero miles stipendia sua exigebat, universales administros regii thesauri dederunt, ut intra quatuor hebdomadas Hieronymo Buzenski Thesaurario Regni pecuniam e reditibus ipublicis vectigalibusque collectam mitterent, & rationes in futura Convocatione, sub poena & amissione propriorum bonorum redderent. Regina Vidua, penes quam Stanislaus Karnkovius tum Episcopus Cuiaviensis, & Ioannes Sierakowski Palatinus Lenciciensis essent, Lenciciae ut habitaret, non Varsaviae, constituerunt, ne exteri Legati ad latus eius factionibus indulgerent; quae tamen sibi reginalem sedem Piasseciae elegit, quod partim ab aliis locis peste arceretur, partim ob incommodam habita-

bitationem alibi commode vivere non posset. Correctio iurium denuo commissa fuit Ioanni Sierakovio, Hieronymo Ossolinio, Ioanni Tomicio, Nicolao Firley, Ioanni Herburto Fulstein, & Simoni Subskio. Insuper conclusum, ut quilibet Nobilis ad propulsandas belli tempestates, si quae forte orirentur, in armis esset. Ad Lithvanos tum temporis Mecibovae congregatos missa iterum legatio, quam ornabant Petrus Zborovius Palatinus Sendomiriensis, & Ioannes Tomicius Castellanus Gnesnensis, & inde die 6. Decembris reversi, retulerunt Polonis suis, quod Lithvani 1.) non possent ad Convocationem prius venire, quam cum Nobilitate sua Conventus fuerit Vilnae habitus, adiicientes, quod in privilegio unionis nulla fieret mentio Convocationis, sed Electionis. 2.) Podlachiam & Volhyniam sibi restitui peterent. 3.) quod Magnus Lithvaniae Ducatus a Regina Vidua iure haereditario reposceretur, quem tamen ei minime tradere vellent. 4.) quod monetam Lithvanicam in Polonia tanti valoris esse cuperent, quanti in Lithvania. 5.) quod Tykoczyni privilegia nulla Polonis inquirenda essent, sed modo arx, quae thesaurum regium asservabat, firmissime communienda. Anno deinde 1573. Festo trium Regum non ad Electionis Comitia, sed ad

Convocationem Nobilitas Polona Varſaviam convenit, Lithvanica vero per Legatos ſuos, Oſtaphium Wolovicium Caſtellanum Trocenſem, Paulum Pac Caſtellanum Wittepſcenſem, & alios ex Ordine Equeſtri comparuit, eligendo ſibi pro futura electione locum Parkoviam, & diem electioni praefigendo circa Feſtum Alberto Sacrum. Placuit tamen Nobilitati Polonae circa Varſaviam Comitia Convocationis peragere, in qua auditi ſunt primum varii Legati, & litterae variorum Principum lectae, 1.) Ducis Pruſſiae, qui nomine Domini ſui locum & votum in electione futura expectabat, 2.) Ducis Słucenſis Georgii Olelkovii, quibus querebatur, quod non ſit ad Convocationem vocatus, nec locus eidem aſſignatus. 3.) Ivoniae Valachiae Palatini, quibus turbas a Turca intentatas exponebat. 4.) Praefecti Generalis exercitus regni, quibus rogabat feſtinationem definiendi loci & diei pro futura electione, & ſolutione ſtipendii militaris, quod niſi mature ſolveretur, minitabantur milites invaſionem in Regia et Reipublicae bona. 5.] Lectae ſunt litterae Tartarici Legati, quibus ſollicitabat, ne Ducem Moſcorum vel eius filium Poloni in Regem eligerent. 6.) Principis Brunſvicenſis, quae erat ſoror Reginae, quibus tranſitum in Poloniam expetebat. 7.] Regis Sveciae Ge-

dano

dano missae, quibus Legati eius potestatem comparendi in Convocatione dari sibi petebant. 8.] Imperatoris Romano-Germanici, quibus gratias agebat Polonis, quod Legatos ipsius benigne suscepissent. 9.) Regis Hispanici, quibus expetebat, ut cum Legatis Hispanicis Caesarei simul audirentur. 10.] Turcici Imperatoris, quibus desiderabat, ut Poloni pacem cum eo servarent, Regemque talem eligerent, qualem ipse Turca, ut pacate cum ipso ageret, expetebat. Postea adversus Archiepiscopum nonnulli insurrexerunt, derogando illi auctoritatem Cardinalis, & producendo privilegium Casimirianum, quod nullus Episcopus vices Cardinalis & Legati obire in Regno debeat, ad quod ipse Archiepiscopus prolixe respondit, apud MART. BIELSKI *lib.* 6. *Chron. Polon. fol.* 664. 665. 666. 667. Tandem dies electionis in 5. April. praefixus, locus vero circa Varsaviam ad pagum Kamienum. Insimul constituerunt, ut in transitu ad electionem futuram profecturi nulla facerent damna, Palatinatui suo quisque se adiungeret, & in loco a Mareschalcis designato subsisteret; ad locum electionis nemo armis & bombardis veniret onustus, modo eligendi Regem ostenso, quae tamen inposterum in Comitiis Electionis non fuere observata. Confoederatio quoque, seu

pax religionis inter inter Dissidentes sancita, ne alter alterum ob religionis diversitatem iniuriis afficeret, sed in concordia civili & pace mutua utrinque viverent. Comitiola in omnibus Palatinatibus die Lunae post Dominicam Laetare habenda indicta sunt, in quibus census pro milite conducendo conquireretur. Anno Christi 1573 d. 5. Aprilis ad Comitia Electionis confluxerunt Senatores, Equites utriusque gentis, in quorum medio tentorium Regium ad eligendum futurum regnantem erat erectum: die 6. Aprilis a Sacris, more usitato, electio inchoata, atque principio eius sancitum est, 1.] ne quis nisi leviter armatus ad campum electionis venire auderet, qui contra faceret, capite plecteretur. 2.) ut omnes pacate & tranquille agerent. 3.) ut qui bombardam exoneraret, per totam electionem incarceraretur; qui vero explosa alium enecaret, vita mulctaretur. 4.) peregrini & electorum ministri procul a tentorio abessent, & citra vociferationes inconditas subsisterent. 5.) ut nemo quidpiam alii eriperet, qui id faceret, ut duplum restitueret. 6.] ne quid ad locum electionis crematum, cerevisiam & vinum adveheret, sub amissione advectorum liquorum. 7.) ut moneta Lithvanica in Polonia eiusdem valoris esset. Sequenti die 7. Lithvani & Dux

Slu-

Słucensis excusabant tarditatem suam, Prussici vero Legati locum dari Duci suo in Comitiis petebant, qui necdum concedebatur. Die Octava Gregorius XIII. P. R. litteras misit ad Commendonum Legatum suum, qui Confoederationem Religionis in Varsaviensi Convocatione initam acriter perstrinxit, docendo, unam religionem esse, & Regem in Polonia Catholicum esse debere. Die nona Legati Caesaris Romano-Germanici sunt auditi, Wilhelmus Rosenbergius & Venceslaus Persteinius Bohemi, qui Ernestum filium Caesaris, vigesimum aetatis annum agentem, commendabant. Eadem die audiendi erant Oratores Gallici, sed eorum propositio in sequentem differebatur diem, quo Ioannes Monlucius Episcopus & Comes Valentiae, Aegidius de Noiales Abbas Insulae, & Gvido Sangelasius de Lansac Ordinis S. Michaelis Eques, Henricum Andium Borboniorum & Alvernorum Ducem commendabant: Monlucii Orationem in litteras retulit BIELSKI *lib. 6. in Chron. Polon. fol.* 677 - - - - 691. Legatus Regis Hispaniae legationis munus obire nolebat, quod eum Legatus Gallicus praecesserit. Legati Svecici Ioannem III. Regem Sveciae commendabant. Legati Electorum Germanicorum Ernestum Austriacum: quibus Status Bohemici assensum suum praebuerunt,

Haraburdus a M. D. Lithvaniae ad Moschorum Ducem missus, ipsius nomine praeter caetera proponebat, quod ipse Moschorum Dux seipsum vel filium Frederovicium Regni Poloniae Candidatos commendaret, his conditionibus, ut 1.) titulus Ducatus Moscoviae scriberetur prius, quam titulus Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae. 2.) ut post mortem Frederovici, nullum alium Poloni eligerent aliunde Regem, nisi ex ejus posteris, vel his deficientibus e gente Moscovitica. Insuper Legatus Palatini Wallachiae afferebat litteras a Machmete supremo Constantinopoleos Bassa, nomine Imperatoris sui, qvibus intercedebat pro Henrico Valesio; postea ab ipso Imperatore Turcico Selymo Orator Achmet Czaus venit, Imperatoris sui gratiam, amicitiam, & benevolentiam omnem Regni Senatui offerens, simulque rogans, si aliquem ex suis Regem eligere vellent, unum ex his videlicet: Iacobum Vchanski Archiepiscopum Gnesnensem, Ioannem Firleium Palatinum Cracoviensem & Regni Mareschalcum, Georgium Iasloviecium Russiae, ac Nicolaum Mielecium Podoliae, Palatinos Regem constituerent; quodsi ex exteris aliquem cuperent, Henricum Valesium Henrici II. Regis Galliarum filium, Rupellas tum fratris Caroli IX. nomine obsidentem, illis com-

commendabat. Tandem Legati Ducum Pomeraniae advenerant, petentes, ut more Maiorum ipsis liceret electioni Regis interesse, sed quia tarde venerant, repulsam passi sunt. Plurimi itaque tum temporis, partim ex alienigenis, partim ex indigenis, Competitores erant: indigenas vero mox compescuit Ioannes *Zamoscius*, Praefectus tum Belzensis, cum publice oravit, ut indigenae illi vel Candidati esse desinerent, vel campo Electioni dicato decederent, quo liberius proferre posset, qvid in qvoque vel laudaret vel desideraret Respublica. Iunctis deinde Equestris Ordinis suffragiis cum Ordine Senatorio tres Cendidati e reliquis mansere, Henricus Andium Dux, Ernestus Austriae Archidux, & Ioannes III. Rex Sveciae. Patronus datus e Senatu est Ernesto Petrus Miscovius Episcopus Plocensis, Henrico Stanislaus Karnkovius Episcopus Cujaviensis, & Ioanni III. Nicolaus Mielecius Palatinus Podoliae Ac primum Petrus Miscovius, adstantibus earundem partium antesignanis, Fabiano Cema Palatino Mariaeburgensi, & Stanislao Slupecio Lublinensi Castellano, pro Ernesto Austriaco peroravit. Orationem eius vide apud PASTORIVM *in Flor. Polon. pag.* 234. - 238. Pro Henrico Valesio Stanislaus Karnkovius, a cuius partibus stabant Petrus

Zborovius Palatinus Sendomirienſis, & Ioannes Koſtka Caſtellanus Gedanenſis, dixit. Orationem eius vide apud eundem PASTORIVM *loc. cit p.* 240. *ſeq.* Pro Rege Sveciae Ioannes Firley breviter quidem, ſed graviter dixerat Vid. PASTORIVS *loc. cit. p.* 244. Eandem ingeminabant Palatinus Podoliae Mielecius, & Anshelmus Goſtomſki Palatinus Ravenſis. Nec indignus Regno Candidatus tum nonnullis eſſe credebatur Magnus Dux Moſcoviae, quod more Iagellonis Magnum Ducatum Moſcoviae ſit Regno Poloniae adiecturus, & ipſis Turcis formidabile Imperii Sarmatici corpus ſit effecturus; ſed mox vota haec ob barbariem & tyrannidem Moſci conticuerunt, & Henricus pluralitate ſuffragiorum & commodorum multitudine alios Candidatos ſuperabat. Videntes hoc Ioannes Firley, Nicolaus Mielecius, Anshelmus Goſtomſki, cum multis aliis, Electioni huic acriter reclamarunt, in pagum Proch, uno lapide a Camieno diſtantem, ſeceſſerunt, Religionisque Confoederationem conſcripſerunt, cui quidem ſubſcripſerunt Politici Senatores, ſed e ſpiritualibus nullus, praeter Franciſcum Kraſinſki Epiſcopum Cracovienſem. Et haec res ad ſeditionem & plurimi ſangvinis effuſionem ſpectaſſet, niſi Firleii, tanquam prudentis Senatoris, Oratio omnem ſedaſſet tumultum,

qui

qui ita dicere orsus est: "Video equidem, &" manifeste video, non modo non aliquid com" modi Principem poenae loco a Supremo Nu" mine, promerentibus peccatis nostris, nobis" destinatum, sed malorum plurimum importa" turum; verum cum maiori parti sit visum," satius duco accedere plurium votis, quam pro" positi pertinacia in discrimen aliquod patri" am adducere. Videbunt ac dolebunt profe" cto illi ipsi, qui auctores iam eligendi Regis" sunt, & utinam falsus sim vates, temporis pro" gressu suo cum damno experientur, quantum" in periculum patriam carissimam improvide" praecipitarint. Ego, cui iam potissima vitae" pars decursa est, vix illorum talium spectator" ero; vos, aetate me inferiores dictorum me" orum memores estote, deprehendetis quod" dixi." Haec Oratio movit Dissidentium animos a tumultu, atque lex de religione peculiariter sancita & obsignata est. Ipsi vero Gallici Legati, cum nomine Caroli IX tum Henrici, articulos pactorum conventorum A. 1573. d. 16. Maii confirmarunt iuramento, quos reperies inter *Statuta, Constitutiones & Privilegia Regni Poloniae fol.* 224. *seq.* & apud BIELSKIVM *lib.* 6. *Chron. Polon. fol.* 697. *seq.* Post iuramentum deducti Varsaviam Legati, cum prius voce Ioannis Firley, tanquam primi in Re-

in Regno Mareſchalci, & Ioannis Chotkevii Mareſchalci Magni Ducatus Lithvaniae, Henricus Rex Poloniae renunciatus eſſet, d. 18. Maii, erat Feria 2. Pentecoſtes, in Eccleſia Ioannis tam Catholici quam Evangelici concordibus vocibus hymnum Ambroſii & Auguſtini decantarunt, tormentaque grandia ad laetitiam exprimendam exonerarunt. Comitiis nondum ſolutis, dies 4. Octobris futurae Coronationi Cracoviae deſignatus, tabulae Electionis confectae, & ad eas in Galliam perferendas, ad ſalutandum Regem electum, delecti tam a Senatu Poloniae & Lithvaniae, quam ab Equeſtri Ordine, tredecim Oratores, magno nati loco, & ſingularis prudentiae, qui petita quidem facultate per Germaniam tranſeundi, nondum tamen impetrata d. 19. Auguſti Lutetiam Pariſiorum ingreſſi ſunt. In Comitatu hoc praeter Principes legationis, & complures nobiliſſimos adoleſcentes, erant amplius 250. hi a Rege Carolo IX. ſummis hoſpitalitatis officiis excepti, tertia poſt ingreſſum die ſalutarunt Regem, eius matrem Catharinam, & Iſabellam coniugem, Maximiliani Caeſaris Romano-Germanici filiam. Die 24. Auguſti poſt prandium Henrico obviam profecti, qui ex obſidione Rupellenſi Lutetiam venerat, & ideo auream roſam a Pontifice Romano acceperat; cui nomine Reipublicae Po-

cae Po-

cae Polonae Adamus Konarſki Epiſcopus Poſnanienſis denunciabat, quod Rex Poloniae eſſet electus, Decretum Electionis ei traditurus, ſi prius offerendas conditiones iuramento confirmare vellet. Rex novus tum ipſe, tum per Cancellarium reſpondit ſuum ei, atque Deo & Sereniſſimae Reipublicae gratias agit, quod prae aliis diademate Regni Poloniae ſit condecorandus. Demum d. 10. Septembr. in Templo pacta conventa ab Henrico ſunt confirmata, licet adverſus Confoederationem Religionis fruſtra proteſtaretur Epiſcopus Poſnanienſis, & deinde Roſſobucki hunc in finem e Polonia miſſus in Galliam. Die 12. Septembr. Decretum Electionis in ciſtula argentea productum ab Epiſcopo publice in Capella fuit lectum, ac Te DEVM laudamus praeſente Aula Gallica decantatum, atque Henricus Rex a Polonis gratulationibus exceptus eſt, hique ad oſcula manus eius ſunt admiſſi. His peractis Ioannes Zborovius in Poloniam dimiſſus eſt, ut nunciaret, Henricum pacta conventa iuramento confirmaſſe, propediem in Poloniam adventurum, quem Legatus Gallicus Ramboletus, ut idem ſignificaret, poſtea ſequutus eſt. Rex d. 28. Septembr. Pariſiis valedixit, quem comitabantur fratres Carolus & Franciſcus, mater Catharina, Dux Lotharingiae & Gallica Nobilitas

ſexcen-

ſexcentorum fere virorum. Vitriaci aegro fratre Carolo IX. Rege, Duce Lotharingiae Nanſii, Catharina matre, Franciſco fratre, & Margaretha ſorore Blamonti relictis, per tabernas in Alſatiam, ſuperato Rheno per Heidelbergam, & iterum ſuperato eodem fluvio Moguntiam, Francofordiam ad Moenum, & Fuldam pervenit. Deinde Viſurgim & Albim fluvios traiiciens, Saxoniam intravit, inde Francofordiam ad Oderam, tandem Meſericiam oppidum Polonicum d. 25. Ianuarii A. 1573. ingreſſus eſt, & a Stanislao Karnkovio Cuiavienſi Epiſcopo ſalutatus, ubi maximo cum gaudio a Nobilitate gentis Polonae ſuſceptus, poſtea Poſnaniam in Maioris Poloniae Metropolim honorificentiſſime deductus, magnificentiſſimeq; exceptus, plures dies in ea tranſegit. Exequiae funebres d. 15. Febr. Cracoviae Sigiſmundo Auguſto peractae, ad quas condecorandas Henricus praemiſerat Albertum Mareſchalcum Franciae, quas deſcripſit ALEXANDER GVAGNINVS *in Sarmatia Europaea fol. 47. ſeq.* Die 17. Febr. Rex Balicae uno lapide a Cracovia a Ioanne Firley Palatino Cracovienſi ſalutatus eſt: die 18. eiuſdem ingreſſum in Metropolim Poloniae Minoris Cracoviam habuit, quem ut celeberrimum, & coronationem Regis fuſe delineavit idem GVAGNINVS *fol.* 49. - - - 57.

Rex

Rex augustissima solennitate a Iacobo Vchanski Archiepiscopo Gnesnensi d. 21. Febr. Matthiae Apostolo tum sacro, inauguratus est. Confer BIELSKI *Chron. Polon. fol.* 651. -- 719. GVAGNINVS *loc. cit. fol.* 45. - 57. SALOM. NEVGEBAVER *Hist. Pol. lib.* 9. *p.* 641.-646. MAXIM. ANDR. FREDRO *in Histor. Henrici Vales.* IOACH. PASTORIVS *in Flor. Pol. lib.* 4. *pag.* 230. -- 252. REINHOLD. HEIDENSTEINIVS *Rer. Polon. lib.* 1.

§. XI. Henrico, insciis Regni Senatoribus, A. C. 1575. d. 18. Iunii noctu Cracovia migrante, citatis equis Biczinam Silesiae oppidum pervenit, postquam antea d. 15. Iunii Proceres Regni Cracoviam convocasset, eisque exposuisset obitum fratris Caroli IX. Regis Galliae, & causas addidisset, cur sua in Gallia praesentia esset necessaria; cui tum Senatus Regi praesens respondit, quod sine totius Regni consensu Rex e Regno migrare nequiret, nec in Augustum Comitia, quae postulabat, indici posse concessit. Rex tamen, his non obstantibus, clanculum post quadrimestrem Regni Poloniae administrationem e Polonia abiit. Et licet Ioannes Tenczinius, Cubiculi Regii Magister, cum Zebrydovio, Regem in Austria essent assecuti, diligentissime orantes, ut & suae & Regni existimationi consuleret, ac in Poloni-

am re-

am rediret; non potuit tamen ab itinere retrahi. Interim Dansaeo, quid post discessum agere deberet, se exposuisse affirmabat, relictis in lecto suo sub cervicali litteris, postquam Tenczynio annulum e dextro detractum tradidisset, non modo ipse Tenczynius, sed & Karnkovius, Zborovius & Demetrius Solikovius, ut abitus Regii conscii, nimium vapulabant. Postea Comitia Convocationis fuere Varsaviae in autumno circa festum Bartholomaei habita, in quibus disputatum, an Regnum, an vero Interregnum in Polonia esset? Inde Hieronymum Rozdrazevium Secretarium maiorem, & Ioannem Thomam Drophovium in Galliam destinarunt Legatos, qui Henricum intra Italiae fines Ferrariae adhuc haerentem convenerunt, nullis tamen precibus a suscepto itinere & proposito revocare potuerunt. In Comitiis Convocationis dies 4. Novembr. novae Electioni designabatur, nisi Rex mature in Regnum adveniret. Misit interim Bellegardium & Pibracium Legatos in Poloniam Henricus, sed ille per Italiam pro Rege pecuniae conquirendae ergo diutius morans, in Galliam infectis rediit rebus; hic exauctorationem Henrici Regis publice in Polonia spectavit. Mense Octobri in Russiam Tartari ingressi erant, quorum excursionibus exacerbati Poloni, alium Regem dispiciebant,

ciebant, ſed quoniam Regis adventum adhuc expectandum eſſe plerique conſulebant, iterum Archiepiſcopus d. 3. Octobr. Convocationem Varſaviae habendam indixit, in qua denuo dies 4. Novembr. Electioni novae praefixus erat. Inter Candidatos tum temporis ex indigenis erant Anna, Poloniae Regis Sigiſmundi filia, Ioannes Koſtka Palatinus Sendomirienſis, & Andreas Tenczynius Palatinus Belzenſis; ex alienigenis erant Maximilianus Imperator Romano-Germanicus, & Erneſtus filius eius, Ioannes III. Rex Sveciae, Stephanus Bathori Princeps Tranſylvaniae, & Alphonſus Ferrariae Dux. Conditiones a Maximiliano & Ioanne III. eadem, ut in Interregno priore, proponebantur. Nomine Stephani propoſitae ſunt ſequentes conditiones, quod 1.] iura & privilegia omnia confirmare & firmiter ſervare, 2.] debita Regni ſolvere, 3.] a Moſco ea, quae a Regno avulſa erant, recuperare, 4.) cum Turca aeternum foedus pangere, 5.) fines Poloniae defendere, 6.] ante ingreſſum in Poloniam centies mille florenos mittere, 7.) captivos a Tartaris liberare vellet. Legati Ducis Ferrariae has inſinuabant conditiones, quod 1.) immunitates & privilegia omnia fideliter conſervare, 2.) dignitates nulli extero conferre, 3.] pacem inter Diſſidentes in Religione tueri,

 4.] Acad

4.] Academiam Cracoviensem viris doctissimis exornare, 5.) artifices & opifices ad reparationem artium in Regno sumtibus suis ex Italia evocare, 6.) novum portum mercatoribus Polonicis in Italiam ad mercatum profecturis aperire, 7.) adversus Moscum 4000. peditum per sex mensium spatium stipendiis suis alere, 8.) ingruente in Polonia bello a Principibus Italiae auxilium petere, 9.) bellum per se gerere, 10.) tempore pacis omnia officia boni Regis implere & fines Regni frequenter visitare, 11.) debita Regni omnia exsolvere, 12.] omnes reditus quolibet anno in thesaurum Regni inferre, 13.] Ducatum Galliae Regno Poloniae donare, 14.) quinquaginta iuvenes ex Nobilitate Polonica Ferrariae vel alibi locorum liberalium artium vel exercitiorum equestrium addiscendorum ergo sumtibus suis sustentare, 15.) trecenties mille florenos in Regnum mittere, & quantocius in Poloniam properare velle. In hac Electione Maximilianus Caesar a maxima Senatorum Poloniae & Lithvaniae parte electus, & a Iacobo Vchanski Archiepiscopo Gnesnensi d. 12. Decembr. proclamatus est, quem deinde MareschalcusRegni publice denominavit, atque more solito in Templo Ioanneo Varsaviae hymnus consvetus declamatus est; Equestris tamen multitudo in hanc non consensit

ſenſit Electionem, quae mox a Stanislao Szafranecio ſedata eſt. Interim ſequenti die 13. Decembr. Rota Equeſtris Oratores ad Archiepiſcopum & Legatos Caeſaris miſit, exprobrantes ei feſtinationem hanc, & praetendentes, Electionem contra libertates Regni Poloniae eſſe factam. Inſuper, revocabant ſibi in memoriam beneficia Domus Iagellonicae, Sigiſmundi filiam Annam Reginam ſibi elegerunt, maritumque ei adiunxerunt Stephanum Bathori Principem Tranſylvaniae, quam Electionem publicavit Ioannes Siennius Archiepiſcopus Leopolienſis. Ad Annam Ioannes Koſtka cum aliis miſſus, quae prius recuſans Regnum, deinde in vota electorum conſenſit. Blandratae & Berzevicio Legatis Stephani articulos pactorum conventorum ſcriptos obſignatosque tradiderunt e Polonia profecturis, quos magni nominis Senatores mox ſeqvuti ſunt; ſed & qvi Caeſareanas partes ſeqvebantur, pacta conventa conſcripſerunt, Legatisqve Caeſaris obtulerunt, juramento a noviter electo Rege confirmanda Annae vero & Stephano Bathori per Legatos ſuos Regnum diſvadebant. Ex adverſa parte Oratores ad Caeſarem mittebantur. Anno 1576. d. 14. Ianuar. aliqvot Senatores cum magna Eqveſtris Ordinis multitudine Andrejoviam armati convenerunt, ex Eccleſiaſticis ſolus

aderat Episcopus Cujaviensis qvi multis verbis agebat, ut utraqve pars a Candidato suo recederet; sed cum nihil obtineret, Electioni Stephani subscripsit. Eo tempore Hieronymus Philippkowski a Stephano advenerat, litterasque ab eo ad Rempublicam afferebat, quibus pro affectu hoc singulari gratias solennes agebat, omnes conditiones se adimpleturum promittebat, & adventum suum in Regnum procrastinare nolebat. Per eundem Philippkowski significarũt Poloni Electo suo, quod ab illo non sint recessuri, modo praesentiam maturaret. Die 10. Ianuarii Legatus Caesaris Rosenbergius in maxima frequentia auditus, inconstantiam Polonorum vehementer mirabatur, simulque eum male habebat, quod Caesar in Regem Poloniae unanimi suffragio non esset electus, cum id ante Legati Polonici ad Aulam Caesaream missi constanter asseverarent. Rogatus deinde Rosenbergius a Conventu Andreoviensi, ut Caesarem a cogitationibus Regni revocaret, quod quidem, sed non sine invidiae nota, fecit. In eodem Conventu Electio Stephani confirmata & Coronationi dies 4. Martii praefixus, quo simul nuptiae cum Anna essent habendae. Haec omnia deinceps Stephano & Annae, item Lithvaniae & Prussiae, per Legatos suos denunciarunt, vacantia officia in posterum

ſterum a Rege futuro confirmanda diſtribuerunt, tributum approbarunt, & per Legatos ſuos Caeſarem a Regno dehortabantur. Soluto Andreioviae Conventu, Cracoviam ſe contulerunt ut tutam ab omni impetu Caeſareano redderent arcem, quam Petrus Zborovius Palatinus & Praefectus Cracovienſis eis tradiderat; ad alios Cracoviae tum temporis morantes, & a partibus Caeſaris ſtantes, Oratores miſſi, ut in gratiam cum ipſis redirent, & Stephanum pro Rege reciperent, vel Cracoviam migrarent: Magiſtratus quoque Cracoviae ad Senatores Regni vocatus, non alium quam Stephanum Regem & Annam Reginam agnoſcebat; idem Capitulum Cracovienſe fecit, Academia vero nunciavit, duas ſe habere Orationes, unam pro Caeſare ſalutando, alteram pro Principe Tranſylvaniae, qui primus advenerit, eum pro Rege habituram. Vna porta Cracoviae tum erat aperta, aliis occluſis. Vltima Februarii Archiepiſcopus Conventum Lovicii habendum indixit, ſed ſine effectu. Die 8. Febr. Megeſae in Tranſylvania Stephanus pacta conventa a Polonis Legatis oblata iuramento confirmavit. Die 18. Febr. Anna ingreſſum in Cracoviam celebravit. Eo tempore, quo Coronatio peragenda erat, Convocationem Varſaviae habendam Archiepiſcopus indixerat, ſed iterum ſine

fructu. Die 3. Martii Golick Emericus, Stephani Legatus, Cracoviam ingressus, Diploma ejus cum litteris ad Senatores attulit, Regnantemqve in itinere esse nunciavit. Die 13 Martii Maximilianus iura & immunitates Polonorum Viennae iuramento confirmavit, a cuius partibus inter alios Gedanenses stabant, qvos deinde Stephanus bello Dirsaviensi fregit, & ad officium reduxit. E Lithvania die 7. April Oratores missi retulerunt, male Lithvanos habere, qvod Regem sine ipsorum scitu & consensu elegerint, ad qvos missi iterum e Polonia Legati, ut qverelas ipsorum sedarent, & diem 8. April, Coronationi destinatum denunciarent, Interea Rex Stephanus per Valachiam & Russiam iter faciens, intra Poloniam haerebat, ab Hieronymo Palatino Russiae & Nicolao Castellano Camieniecensi honorificentissime salutatus, qvibus Rex ipse latine respondit. Solikovius missus ab Episcopo Cracoviensi ad Regem, ut cuius religionis esset, ex eo exqvireret, (nam Evangelicum esse plerıqve autumabant, qvod ab Electoribus Evangelicam Religionem profitentibus maximam partem erat electus) qvi se Catholicum esse ingenue fassus est. Eo tempore Legati Vienna redierant, afferentes secum ad Regni Senatores a Caesare litteras, qvas, inspecto solum inscriptionis titulo legere noluerunt.

noluerunt. Stephanus die 18. April. Mogila profectus Cracoviam ingressus est, primum in campo ab Episcopo Cuiaviensi nomine Senatus & Nobilitatis salutatus, cui Rex ipse respondit. E Lithvanis nemo tum aderat, qvorum tamen deinde animi opera Ioannis Chotkievicii Capitanei Samogitiae flexi, & licet Ioannes Chlebovicius Castellanus Minscensis Stephanum nomine Lithvaniae in praesentia ipsius Regem recipere noluerit, post tamen habitis Grodnae & Msciboviae Comitiolis, Regis imperata Lithvani fecerunt, qvamvis Coronationi eius non interfuerint, qvae A. 1576 d 1. Maii a Stanislao Karnkovio Episcopo Cuiaviensi peracta est, cum Iacobus Vchanski Archiepiscopus Gnesnensis Caesareanarum partium usque tenax, venire Cracoviam abnuerat Ad Caesarem missi Legati, Ioannes Demetrius Solicovius & Ioannes Krotosius Palatinides Inovladislaviensis, Secretarii Regii, qui per Silesiam & Bohemiam profecti, Maximilianum Ratisbonae, ubi Comitia agitabat, reperiebant. Solikovius habita Oratione, coronatum esse Stephanum denunciavit, ac ostendit consensionem plurium in Regno, promtumque Stephani in Poloniam adventum Caesari cunctanti demsisse, quicquid ei iuris ex paucorum a ceteris dissensu competebat, simulque diluit, quae Po-

lonis ab adverſa parte obiiciebantur. Diu nullum reſponſum a Caeſare acceperunt Legati, tandem illud adepti, dum in patriam redire volebant, non procul Ratisbona attenti, & Lincium in Auſtriam deducti, quadrimeſtri cuſtodiae tradebantur: cauſa praetendebatur violatio iuris publici quod Henricus Kurtzbachius, miſſus a Caeſare ad Gedanenſes Orator, ab Erneſto Weyhero in itinere multis vulneribus affectus, iam morti quam vitae propior diceretur. Interim Caeſaris morbus, & brevi tempore ſequuta eſt mors, impetendae armis Poloniae conſilia in filium Rudolphum II. depoſuit, qui pacis, quam belli amantior, &Kurtzbachium vivum eſſe in Polonia intelligens, data mutuae ſecuritatis ſponſione, Secretarios Regios e carcere dimiſit, & cum Republica Polona foedus firmum pepigit. Sic itaque turbis omnibus extra Regnum compoſitis, Stephanus Reipublicae Polonae faſces tenuit, cuius hoc olim circumferebatur elogium: "Magnus Stephanus in templo plus quam Sacerdos; in Republica plus quam Rex: in ſententia dicenda plus quam Senator: in iudicio plus quam Iurisconſultus: in exercitu plus quam Imperator: in acie plus quam miles; in adverſis perferendis iniuriisque condonandis plus quam vir: in publica libertate tuenda plus quam civis;

vis;

vis: in amicitia servanda plus quam amicus:" in convictu plus quam familiaris: in venatio-" ne ferisque domandis plus quam leo: in tota" reliqua vita plus quam Philosophus." Conf. MART. BIELSKI *lib.* 6. *Chron. Polon. fol.* 719. --- 733. SAL. NEVGEBAVER *lib.* 9. *Hist. Polon. circ. fin. Constitutiones Statuta & Privilegia Regni Poloniae fol.* 230. --- 263. REINHOLD. HEIDENSTEINIVS *Rer. Polon. lib.* 2. IOACH. PASTORIVS *lib.* 4. *Flor. Polon. in Henrico circ. fin. & in Stephano Bathori circ. princip.*

§. XII. Vndecimum afflixit Poloniam Interregnum, Stephano Rege A. 1586, d. 12. Decembr. epilepticis paroxismis Grodnae in Lithvania consumto, An. 54. aetatis, cum regnasset annos 10. menses 7. & dies 12. Archiepiscopus Stanislaus Karnkovius, edictis in omnes Palatinatus emissis primo Minores Conventus per eos, universi autem Senatus Conventum Varsaviam in initium mensis Februarii Anno 1587. indixit. Inter alios Stanislaus Kolkievius Palatinus Russiae Leopolim Nobilitatem evocarat, in qua Congregatione Ioannes Zamoscius a Zboroviis acriter perstrictus est, nitebanturque plurimi de abroganda illi summa exercitus praefectura, aut de adiungendo ipsi Collega. Confoederatio quoque Senatorum

& Equeſtris Ordinis ex Cracovienſi, Sendomirienſi Palatinatibus Cracoviae habita eaque ad Acta Caſtrenſia A 1586. feſto Ioannis Evangeliſtae oblata, in qua articulus inter Diſſidentes de Religione ab Henrico & Stephano confirmatus iuramento, in integro robore ſuo conſervabatur; Capturalia Iudicia Cracoviae poſt Sigiſmundum Auguſtum A. 1572. conſtituta approbabantur, & in omnibus Palatinatibus habenda indicebantur; Arx Cracovienſis Capitanei ſeu Praefecti Cracovienſis cuſtodiae commiſſa, & ut ad eius defenſionem trecentos pedites conſcriberet, concluſum. Inſuper definitum eſt, ut Convocationis Comitia ab Archiepiſcopo propediem inſtituerentur, ut fines Regni redderentur tuti, ut Senatus Cracovienſis immota fide & ſummo ſtudio civitatem defenderet, & ipſa cum aliis civitatibus, oppidis & Iudaeis, ceterisque omnibus, Iudiciis Capturalibus ſubeſſet. In aliis per Regnum Conventibus, praeter iudiciorum & ſecuritatis publicae rationem, ne quidquam conſtitutum, Nuntiique ad Varſavienſem Convocationem delecti, in qua adverſarii Zamoſcii, quae in minoribus Conventibus efficere non poterant, vi atque armis, perficere ſibi propoſuerant. Convocatio Varſavienſis ab initio mox turbari coepit; Stanislaus quippe Karnkovius, quamvis ſenex

ſenex iam & coecus, accuſabat Regem mortuum, in Zamoſcium invehebatur, & ſtudioſe conquirebat, quod debita ſecus, quam conditionibus & iuramento receptum fuiſſet, non ſint ſoluta; quod exteri contra easdem conditiones in Regno habiti, iiſque honores collati: quod de ſucceſſore vivo adhuc Stephano actum ſit; quod cura Pruſſiae Ducalis Ioanni Georgio Marchioni Brandenburgico & Electori vendita; quod quibusdam bini Magiſtratus contra leges dati; quod nonnullis ſacerdotia aliique honores, qui legibus eos capere non poſſent, conceſſi; quod ſupplicium de Samuele Zborovio contra ius ſumtum. Zamoſcius quoque vapulavit, quod affinitatem cum Rege Stephano contraxit, eque Ducali genere uxorem habuerit, ex quo, qui orti eſſent, a Magiſtratibus & Reipublicae beneficiis antiquitus multis Legibus excludebantur. In eodem Conventu Zamoſcio imperium militare aut abrogandum, aut Collegam ſaltem ei adiungendum, definire conabantur; Martinus tamen Leſnowolſki Podlachienſis Caſtellanus pro Zamoſcio, ringentibus & tumultuantibus adverſariis reſpondit: ſcripſit & ipſe Zamoſcius abſens ad hunc Conventum litteras, atque graves magnasque attulit abſentiae ſuae cauſas, ea vero quae per factionem ſibi irrogarentur, non plus au-

ctorita-

ctoritatis & valoris apud se habitura fassus est, quam quae extra Iudicium indicta causa nullo iure fierent. Adversariis Zamoscii obstabant in Senatu maxime, Andreas Opalenius Mareschalcus Regni, Albertus Baranovius Episcopus Praemisliensis & Vice Cancellarius, Ioannes Dulski Thesaurarius Regni, Stanislaus Kolkevius, & alii, qui Constitutione Sigismundi I. innixi, contendebant, nulla alia de re in Comitiis Convocationis, praeterquam de loco & die Electionis futurae, quicquam constituendum esse; adeoque dies Electionis circa finem Iunii, & locus campusque Volensis sub Varsavia assignabatur: finibus deinde Regni ac militi finitimo Nicolaus Herburtus de Fulstein Succammerarius tum Haliciensis praeficiebatur, & Iasloviecio Praefecto Stniatinensi Camieniecia tutanda tradebatur. Prussi etiam & Lithvani ediderant querelas suas, quae in Electionis Comitia reiectae. Legatos ad Conventum eum cum Caesar Rudolphus, tum frater eius Archidux Maximilianus miserant; miserat & Turcarum Imperator Machmetem Czaus, natione Hungarum, & Ludimagistrum quondam in Hungaria, qui nomine Sinam Supremi tum Bassae, cum Regis mortem doluisset, ad alium Regem liberis suis suffragiis, consensu tamen Imperatoris Turcici, quod ius & ante fuisset,

eligen-

eligendum Ordines Regni hortabatur. Quae res magna cum omnium offensione accepta, & nomine Ordinum Turcae responsum ac rescriptum est, Electionem in nullius alterius, quam Dei atque Ordinum Regni Magnique Ducatus Lithvaniae libera voluntate ac suffragiis, vel antea nunquam fuisse, vel nunc etiam esse. Ad Zamoscium Archiepiscopus misit Castellanum Inovladislaviensem Szupski, ut conditiones quae in Conventu Varsaviensi ab illis probatae erant ei persvaderet; sed ad eas acceptandas nullatenus persvaderi potuit, venturum se tamen ad Comitia Electionis, & suo officio non defuturum, nec ulli occasionem turbarum praebiturum respondit. Ad Comitia Electionis Gorkanorum & Zboroviorum (Andreas Gorkanus erat Palatinus Posnaniensis, Ioannes Zborovius Castellanus Gnesnensis, & Andreas Zborovius Mareschalcus Regni) factio prope 10000 adduxit armatorum. Zamoscius ipso die Comitiis supra praefixo omnibus cum copiis, ad militaris itineris rationem instructis, insimul advenit, per Varsaviam cum transiret ex itinere, primum Reginam Viduam, inde Legatum Pontificium Hannibalem de Capua Archiepiscopum Neapolitanum salutavit; mox locum castris cepit non procul ab istis Comitiis a Mareschalco Regni Maiore, Andrea

Opali-

Opalinio, assignatum, quem vallo atque fossa communivit. Primo mox Comitiorum die & Senatus habitus, & Equestris Ordo convenit; Zamoscius vero Senatum non est ingressus, ne discordiae initium praeberet. Insuper Stanislaus Szafraniecius Palatinus Sendomiriensis, & Nicolaus Firley Castellanus Biecensis, inter partes adversas Zboroviorum & Zamoscii mediatores constituti, nihil effecerunt, nisi ut assignarent locum Zboroviis ad Czersko, & Zamoscio ad Vilgam, & utrique parti trecentorum militum numerum praefinirent: laboratum deinde est, ut alternis vicibus in Senatum venirent. Nono demum die, postquam venerat Zamoscius, in Senatum ingressus, operam atque opes suas Reipublicae detulit, & de adversariorum iniquis sententiis injuriisque monuit Senatum, ne illis fidem haberet. Contra munimenta a Zamoscio erecta murmuravit aliquantum Senatus, quae a se erecta & perfecta esse fassus est, non ut quenquam armis opprimeret, sed se vitamque suam defenderet illis, cum prius ab adversariis sumta essent. Altercationibus his aliquot hebdomadae extractae, & nonnulli sangvine suo Electionem hanc cruentabant: tandem res eo devenerat, ut utraeque acies ex adverso non procul tentorio consisterent, & proelium commisissent, nisi interventu Laurentii

Gosti-

Goslicii Episcopi Camieniecensis, Szafraniecii Palatini Sendomiriensis, & Firley Castellani Biecensis, diremtum, & tentorium proxima nocte incensum fuisset, quod alio in loco iussu Archiepiscopi extructum deinde fuit. Res ad tumultum (Polonis Rokosz) spectare videbatur, & iam sexta hebdomas labebatur a die Electioni Regis praefixa, neque tamen adhuc vel Legati Principum exterorum auditi, vel ulla sententia de ipsa Electione publice dicta erat. Divisa sic in partes Republica, ex indigenis eligendus fuisset Rex, si tantis exortis tumultibus par extitisset; attamen ex incolis fuere tum Candidati, Constantinus Dux de Ostrog Palatinus Kiioviensis, & filius eius natu maior Ioannes Dux de Ostrog Palatinus Volhyniae, Simon & Alexander fratres Duces in Słucko, Radziviłłii Duces in Olyka, Albertus Laski Palatinus Siradiensis, Zagniski Palatinus Posnaniensis, Tenczynius Palatinus Cracoviensis, Firley Castellanus Biecensis, Zborowski Mareschalcus Regni & exercituum Dux generalis, ut narrat B. HARTKNOCHIVS, *ex auctore libelli* Polnische Kriegs-und Staats-Sachen, *in Republ. Polon lib* 2. *cap.* 1. Ab exteris legationes ad haec Comitia missae erant splendidissimae, & quidem a Caesare Germaniae Rudolpho; a Rege Hispaniae Philippo; a Ferdinando,

dinando, Ernesto, Maximiliano, & Matthia, Austriae Archiducibus, quorum nomine Stanislaus Pavlovius Episcopus Olomucensis, Richardus Strennius a Tieffenbach Austriae Baro, caeterique praecipue ex Silesia & Germania, Regnum poscebant. Caesareani autem nullum omnino nominatim commendabant, sed pro universa familia Austriaca petebant, ut qui maxime idoneus ex ea videretur, ad Regnum vocaretur. Maximilianum autem, praeter Episcopum Olomucensem, commendabat Pontificis Romani Nuntius Hannibal de Capua: Zboroviani item & Andreas Gorkanus Moscorum Ducem: Theodorum Odonovium Lithvanorum vulgus, e primoribus pauci experebant, quod Magnum Moscorum Ducatum Regno adiungere vellet. Non paucis quoque placuit Alexander Parmae & Placentiae Dux; frater defuncti Regis Balthasar Bathori, Roma redux, Regnum quidem aperte petere non audebat, ob invidiam nomini Stephano ab adversariis conflatam, datum tamen minime recusasset. Pro Sigismundo III. Sveciae Principe stabat Vidua Regina Anna, Ioannes Zamoscius, & Martinus Lesznowolski Castellanus Podlachiae. Ad Zamoscium tum Ferdinandus, tum Maximilianus, Archiduces, aliquas Epistolas cum grandissimis promissis miserunt, quibus uterque

que pro ſe Regnum efflagitabant, atque ad concordiam cum Zboroviis ineundam hortabantur, cum ſine ea nec Electio utilis eſſe Regno, neque ſalus ulla ſperari poſſet. Hoc ordine autem audiebantur Legati: primo die auditi ſunt Oratores Summi Pontificis, Caeſaris, Hiſpanici, Moſci, Tranſylvani & Pruſſiae Ducis: poſtero die Regis Sveciae, item Electorum Imperii Romano-Germanici, utpote Colonienſis & Moguntinenſis, Palatini Rheni, Ducis Saxoniae, & Marchionis Brandenburgici. A Domo Auſtriaca proponebantur hae conditiones: 1.] Dignitas Familiae Auſtriacae. 2.) Renovatio foederis cum Turca. 3.) Subſidium octingentorum millium in Regni neceſſitates, e quibus ducenta ſtatim ſub ipſam Electionem, alia ducenta poſt Coronationem, reliqua praefinito tempore numeranda erant. 4.) Reparatio caſtellorum ope Caeſarea contra irruptiones Turcarum. 5.) Studium componendi controverſias, quae de Pruſſia ac Livonia Imperio Germanico cum Regno intercedebant. 6.) Ius in Barenſem Roſanenſemque Ducatus, & Ducatum Toggiam in Regno Neapolitano, ab Hiſpano obtinendum, & Poloniae adiungendum. 7.) Adoleſcentum quinquaginta Polonicae Lithvanicaeque gentis extra Regnum ſuſtentatio, partim exercitiis rei militaris, partim in litterarum ſtudiis, ſumtu Impe-

ratoris alendorum. 8.) Aditus ad ordines militiae in Imperio Germanico & Hispania. 9.] Solutio aeris alieni a Sigismundo Augusto conflati. 10.) Observatio libertatis publicae privataeque. A Svecicis Legatis, Erico Spario Pro-Cancellario, & Erico Brahe Comite offerebantur sequentes conditiones: 1.) Princeps Sigismundus indole praeclarissima & aetate vegeta, utpote viginti unius anni. 2.) In ipso lingvae Svecicae, Germanicae, Italicae, & Polonicae notitia. 3.) Foedus inter duo Regna (Sveciae & Poloniae) perpetuum. 4.) Mosci perdomandi spes. 5.) Commerciorum amplissimorum utriusque regni permissio. 6.) Classis instructio. 7.] Tormentorum maiorum adversus Moscos e Svecia evectio. 8.] Condonatio cum dotis tum Legatorum Reginae Bonae, aviae maternae. 9.) Castellorum contra excursiones Tartarorum in Podoliae finibus extructio. 10.] Iurium, libertatum atque immunitatum confirmatio. 11.) Pacis publicae inter Dissidentes de Religione conservatio. 12.) Centum millium a Regina Vidua solutio. Moscus amplissimi sui Imperii coniunctionem offerebat: ita tamen, ut caput rerum penes se nihilominus esse mallet. Transsylvanici Legati recensebant clarissima Regis Stephani in Regnum merita, & de invidia nomini Regio ab obtre-

obtrectatoribus conflata querebantur. Reliquorum Principum Legati pro Austriaca stabant familia, solus Zamoscius elusit spem Austriacorum & conatus Zboroviorum. Is enim postquam eum summo mane d. 19. Augusti invisisset Archiepiscopus Gnesnensis, & se ad nominandum Regem paratum esse ostendisset, renunciatis per Reinoldum Heidensteinium Legatis Ferdinandi & Maximiliani conditionibus, omnes copias suas armatas extra castra eduxit, ut præsidio Regem eligentibus essent. Idem Opalenius Mareschalcus & Thesaurarius faciebant. Archiepiscopus cum Episcopis tum praesentibus, uno Iacobo Voronecio, nominato Kijoviensi Episcopo, excepto, in tentorium venit: e Secularibus aderant Andreas Tenczynius Palatinus Cracoviensis, Albertus Łaski Palatinus Siradiensis, Petrus de Potulicze Palatinus Calisiensis, Ioannes Spławski Palatinus Inovladislaviensis. Gregorius Zielenski Palatinus Plocensis, *Stanislaus* Kriski Palatinus Masoviae; Castellani plurimi, Succamerarii, Capitanei, Officiales, ex Palatinatibus Deputati, ac Civitatum Prussiae, & Livonicae Nobilitatis Legati. Lithvani nihilominus aberant, qui cum ultra Vistulam Concilium habuissent, tum temporis (finge te iam Varsaviae esse) in hanc partem traduxerant, Radziwiłłianis, utpote Palatino

Vilnensi, Cardinali, & Castellano Trocensi; Gorkanis & Zboroviis, Austriacas partes maxime tuentibus. Cum mane conventum esset, res in meridiem extracta fuit, frustra expectatis Lithvanis, qui publico nomine ad Electionem novi Regis invitati erant. Tum Archiepiscopus, Gorkani & Zboroviorum ostensis armatis copiis, coepit dicere: " Me neque lorica, neque "ullis armis armatum videtis, consensu vestro "adductus huc veni: necessariam operam me"am Reipublicae si existimatis, ut utamini ea, "tempus est." His dictis Mareschalcus Comitiorum Electionis, Paulus Orzechovius, Pocillator tum Chelmensis, exquisivit Palatinatuum sententias, & cum interrogasset, an Principem Sveciae Sigismundum, Regem Poloniae Magnumque Ducem Lithvaniae esse iuberent, nomine totius Conventus, Archiepiscopo annuente, sub horam diei primam pomeridianam d. 9 Augusti A. 1587. Sigismundum Regem Poloniae & Magnum Lithvaniae Ducem pronunciavit. In eisdem Comitiis dies 17. [aliis 18.] Octobr. Coronationi praefixus, designatique Martinus Lesznowolski Castellanus Podlachiae, ac Ioannes Boianowski, qui Electum Principem e Svecia adducerent. Fama hac divulgata, alii, qui a partibus Maximiliani stabant, adversae parti contradixerunt, quod nulla ipsorum

ratio,

ratione habita Regem denominaverint: hinc Maximilianum voce Iacobi Voronecii Episcopi Kiioviensis Regem Poloniae & Magnum Ducem Lithvaniae die 12. eiusdem Mensis Augusti proclamarunt, & in Templo Bernardinorum in suburbio, sacra faciente Radziwiłłio Cardinale, hymnum solitum decantarunt. Designati quoque sunt Legati ad Archiducem Electum, qui Olomucii in Moravia tum degebat, Episcopus Kiioviensis, Ioannes Zborovius Castellanus Gnesnensis, & Alexander Prunski. Haec dum fiebant, Zamoscius per medias adversariorum stationes, potu somnoque graves, ac flagris exceptas, ad tutandum Cracoviam eiusque arcem properavit, ubi Palatinus Cracoviensis, & Nicolaus Zebrzydovius arcis praefectus, morabantur. Exeunte Septembri Sigismundus in portum Gedanensem appulit, isthic ab Hieronymo Rozrazevio Vladislaviensi, & Alberto Baranovio Praemisliensi, Episcopis, salutatus, praesentibus plurimis aliis Senatoribus. Die prima Octobris in Templo Monasterii Olivensis pacta Conventa juramento confirmavit, ac Diploma Electionis accepit, inde Cracoviam profectus. Deinde d. 8 Octobris in Conventu Generali ad Visliciam in agro Villae Rocinensis Electio Sigismundi III. corroborata & confirmata est. Interea Maximilianus Craco-

viam expugnare coepit, quam Zamoſcius, caſtris ad Cleopardiam poſitis, tutabatur, & iam in Suburbii partem, cui Coriariorum frequentia nomen dedit, ſubrepſerat hoſtis, quem Zamoſcius igne iniecto inde ſummovit, univerſo ſuburbio atque in eo Carmelitarum Monaſterio in cineres redacto. Maximilianus deinde vires fortunamque ſuam aperto Marte experiri auſus, in aciem cum Zamoſcio deſcendit, in qua cataphracti eius milites ſubmoti, & reliquae Germanorum copiae, relictis impedimentis & ſignis compluribus, campo ceſſere. Poſt dies aliquot Sigiſmundus Cracoviam inter ſolemnia triumphorum ingreſſus, a Laurentio Goslicio Epiſcopo Camieniecenſi, & Ioanne Zamoſcio Duce Copiarum, in altera Urbis parte ſalutatus eſt. Poſt feſtivitatem peractam Eſtonia, Provincia Livoniae contermina, erat materia litis, quam Poloni Regno ſuo adiicere volebant, ut in conditionibus a Legatis Svecicis promiſſam; quod cum iidem negarent, controverſia ad commodius tempus fuit dilata. Die 27. Decembr. A. 1587. Rex Sigiſmundus ſolenniter a Stanislao Karnkovio Archiepiſcopo Gneſnenſi inauguratus eſt. Receſſerat Maximilianus cum milite armato in Sileſiam, quem Zamoſcius, ſuppetiis Tranſylvanicis adiutus, ſequi ſtatuit. Proelium die 25. Ian. An. 1588. ad Byczinam

(olim

[olim ob Episcopalem sedem, antequam ea Vratislaviam deferretur, celebre oppidum] ab utraque parte instructum, in quo primum dubio Marte decertatum, mox confusione inter milites facta, Hungari, quos in exercitu habuit Maximilianus, fugam circumspicere coeperunt. Ipse Archidux vitae suae metuens, Byczinam refugit, qua cum Zamoscium sequi videret, Caduceatorem ad eum misit, monentem, ne Provinciam & amicitiam Caesareanam violaret, atq; triduanas inducias Maximiliano permitteret. Zamoscius haec nihil moratus, Oppidi moenia machinis bellicis, quas post proelium Archiduci eripuerat, qvatere coepit, atrocissima quaeque minans nisi Oppidani sese dederent. Missis postea Consiliariis, de libertate sua pacisci ordiebatur Maximilianus, aut, si ea negaretur, ut Byczinae saltem custodiretur, postulabat; tandem post multas cunctationes, sponte exeuntem Archiducem Zamoscius honorifica oratione veneratus, in tentorium suum manuduxit; atque in Poloniam Krasnostaviam, Lublino non procul distans Oppidum, deduxit. Capti tum simul sunt, Voronecius Episcopus Kiioviensis, mareschalcus Curiae Andreas Zborovius, Comes de Gorka, Alexander Dux Prunski, & alii non pauci e Nobilitate Polonica, quos ad lares dimisit. Zboroviani effracto arcis, in qua

Maximilianus custodiebatur, pariete, noctu illum educere studuere; sed dolum hunc Marci Sobiescii Regni Vexilliferi, & custodiae capti Archiducis Praefecti, vigilantia elusit. Deinde intercesserat Caesar Rudolphus per Hyppolitum Aldrobandinum Pontificis Legatum apud Regem Sigismundum pro fratre captivo, atque conditiones Regni Proceribus offerebat, quae res in Comitia fuit reiecta, sequenti A. 1589. Varsaviae habita, in quibus Pontificis Romani, Imperatoris, aliorumque Principum Legati dimissionem Archiducis petebant, iniuriarum inter Polonos & Austriacos ortarum oblivionem urgebant, ac antiquorum foederum redintegrationem sollicitabant. Andreae Zborovio Mareschalci dignitas in iisdem Comitiis ademta, Stanislao Przyemscio data; reliquis Polonis Rex veniam dedit, & Maximilianum e custodia dimisit, quem in fines Silesiae Episcopus Camieniecensis Goslicius, & Nicolaus Zebrzydovius Praefectus Cracoviensis, deduxere, & Melchiori Redero Copiarum Caesareanarum Duci tradiderunt. Vid MART. BIELSKI *lib. ult. Chron. Polon.* PAVLVS PIASECIVS Episcopus Praemisliensis, *in Chronicis gestorum in Europa singularium ad An.* 1587. *fol.* 64. --- 80. *Constitutiones Statuta & Privilegia Regni Poloniae fol.* 399. --- 454. REINOLD. HEIDEN-

DENSTEINIVS *lib.* 8. *per tot. Rer. Polon.* & *lib.* 9. *init. fol.* 243. *seq.* & IOACH. PASTORIVS *in Flor. Polon. lib.* 5. *pag.* 312. — 316.

§. XIII. Duodecimi Interregni nullam supra e B. HARTKNOCHIO mentionem fecimus quia fuit pacatissimum: minime tamen oleum & operam perdituros nos esse confidimus, si eius initium, progressum & egressum accuratius ex Historia Polonica dabimus. Post mortem Sigismundi III. A. 1632. d. 30. April. Varsaviae mortui, Ioannes Węzyk Archiepiscopus Gnesnensis consiliorum publicorum dirigendorum deliberatione cum praesentibus tum temporis Senatoribus instituta, & de securitate Interregni stabilienda, sub nominis sui titulo publicavit edictum, quo Regis mortem omnibus Regni Ordinibus denunciavit, quod fit non modo ob Iudicia Terrestria, sed & Tribunalitia, quae non solent a litibus dirimendis cessare, donec mors Regis a Primate Regni fuerit denunciata, adeo, ut illo tempore Lublinense Tribunal in carceres talis mortis denunciatores curaverit detrudendos, & Iudicia sua ad octavum post diem continuaverit, donec mors Regis ab Archiepiscopo fuit significata. Eodem edicto praefinivit Primas Regni Conventibus Particularibus diem 3. Iunii, & Convocationi Generali diem 27. eiusdem mensis: locus

designatus Varsavia, ut ibidem Nuntii Terrestres congregati, de loco & die Electionis novi Regis deliberarent, securitatem interim in confiniis Regni providerent, & mutuam inter se concordiam foverent. Praeter omnium spem quieta erant omnia, & vani deprehendebantur metus, quos de Gustavo Adolpho Rege Sveciae, victricia tum arma in Pomerania, Marchia & Silesia circumferente, nonnulli sibi finxerant, Regemque Poloniae nominare volebant. Cum Palatinus Siradiensis Ioannes Baranowski in Conventu Sadzensi in dicenda sententia de Rege Sveciae animos Nobilium explorare tentasset, introducto sermone de libertate Regem externum eligendi, asperiori responso & fremitu universae Nobilitatis exceptus, & prope manibus petitus fuit, nisi prope ex illo Consessu erupisset. In Convocatione Generali die supra praefinito celebrata, a sacris cum esset factum initium, Nuncii Terrestres in Conclavi suo, cum ordo ea vice ad Lithvanos pervenisset, Mareschalcum Convocationis Comitiorum, Ducem Christophorum Radziwillium, supremum militiae Lithvanicae Praefectum, & Reformatae Religionis Confessorem, elegerunt. In sequenti die 28. Iunij constitutum fuit, ut securitati publicae, durante Interregno, domi & foris provideretur; ut locus

& tem-

& tempus, quo omnes Nobiles ad Electionem novi Regis venirent, assignaretur; ut omnia quae Rempublicam premerent, in Conventu Electionis Generali examinarentur ac abrogarentur. Postea tam ex Senatorio quam Equestri Ordine, consiliis mutuo collatis, plurimae Legum formulae conscribebantur: alii circa inveniendа remedia laborarunt, quibus querimoniae Nobilium contra Sacerdotalem Ordinem a multo tempore agitatae componerentur; sed & hae ad futura Electionis Comitia devolvebantur definiendae. Dissidentes in Religione, non contenti veteri forma verborum, post Sigismundum Augustum, Henricum & Stephanum Reges in edictis usitata: Pacem inter Dissidentes de Religione tuebimur, publice praesentarunt viginti articulos, ex quibus praecipui erant: 1.) Vt in omnibus Regni Civitatibus aeque Nobilibus ac plebeiis publicum exercitium diversarum Religionum concederetur. 2.) Vt Principum mandata atque Iudicum decreta tali exercitio contraria rescinderentur. 3.) Vt poenae severiores contra violatores libertatis religiosae sancirentur. 4.) Vt ad Magistratus gerendos in Civitatibus Regiis aeque diversarum Religionum Confessores atque Catholici promoverentur. 5.) Vt in Aula Regia certa officia, quae nonnisi aliquis ex Religione Dissidenti-

dentium administrare posset, instituerentur. 6.] Vt haec & alia circa inaugurationem novi Regis lege publica stabilirentur. Quibus omnibus mascule se opponebant non solum Ecclesiastici, sed omnes militares viri, iisque in Aula Archiepiscopi responsum, quod Religio Catholica in Regno Poloniae sit avita, in cuius praeiudicium aliae Religiones non possint introduci, nec dilatari; interim in cuiusque Nobilis proprio fundo securitatem exercitii Religionis liberi esse admittendam. Graeci quoque ritus homines multis querelis obtestabantur, quod a Catholicis opprimerentur, & contra datam fidem possessione aliqua turbarentur. Postea Prussiae Ducis legatio ad Ordines Regni & Equestris Ordinis accessit, quia Elector Brandenburgicus & Regni Fiduciarius Georgius Wilhelmus expostulabat, quod ad Convocationem Generalem non fuerit vocatus, cum tamen ad Consilia Regni ut Civis Reipublicae Polonae pertineret, hocque ipsum sit expressum a Sigismundo I. in Diplomate Alberto Prussiae Duci concesso: eadem legatione petebat, ut conditiones feudi seu fiduciae graviores Respublica moderaretur, & lites componeret ratione confinium a Praefectura Draheimensi cum Pomerania Ducali exortas: deinde offerebat Reipublicae operam suam pro tractanda cum Rege

Sve-

Sveciae Gustavo Adolpho pace. Cui legationi responsum erat: tria priora postulationum puncta ad decisionem futuri Regnantis esse remittenda, attamen pro officio ad tractandam pacem cum Rege Sveciae oblato gratiae actae sunt, & pacificatio tempori commodiori reservata est. Hanc excepit nova legatio a Duce Curlandiae Friderico missa, qua fratris Wilhelmi, ob necem Magni Noldii A. 1613. Mitavii occisi & octo annorum exulis, restitutio in pristinum gradum petebatur; quae etiam circa inaugurationem novi Regis promissa est, in primis quod Fridericus egregiam operam in bello Livonico Reipublicae saepius navasset. Tertia deinde advenerat legatio e castris militum, qui Nuncios suos ad danda suffragia in Electione Regis admitti, & dignam meritorum suorum mercedem efflagitabant; quibus responsum, militibus, dum stipendia Reipublicae merentur, ius suffragii in Electione Regis non esse concessum, sed nec omnino denegandum, si autoramento militiae solutus Nobilis, ex Palatinatu suo ad Electionem veniret. Cosaci quoque Zaporoviani legatione sua ius suffragii itidem in Electione novi Regis, Religionis Graecae immunitatem, & stipendiorum solutionem postulabant: quibus severius responsum, quod Cosaci ex plebe collecti nullas partes habeant in con-

in consiliis publicis & Regis Electione, quae soli Senatui & Ordini Equestri competerent; merita tamen ipsorum, ac Religionis Graecae rationem Ordinibus curae futuram, dummodo ipsi in fide Reipublicae & obsequio Praefecti militiae Generalis (qui tum erat Stanislaus Koniecpolski Palatinus Sendomiriensis) permanerent. Insuper cum Rex defunctus filio suo Ioanni Alberto Episcopatum Cracoviensem post mortem Andreae Lipski, assentientibus Regni Ordinibus, contulisset, & neque ad Pontificem Romanum, neque ad Collegium Cracoviense Cathedrale, hac de re, morte praepeditus, dedisset litteras, deliberatum est, an sede Regia vacante Senatus tales litteras dare posset: ac post multas rationes stetit concors sententia, quod posset, idque postea ab Archiepiscopo factum est, licet alias tempore Interregni Respublica vacantes dignitates distribuere non possit. Hinc sub Interregno post Regem Stephanum cum Episcopatus Luceoriensis vacasset, Senatus ac Ordines eum Bernardo Macieiowski non contulerunt, sed a Rege Electo Sigismundo eidem conferendum petierunt, id quod deinceps factum est. Disceptabatur quoque in Convocatione hac Generali, num Regis defuncti familiae ex aerario publico alendae essent; atque alendas esse censuerunt Ordines. Ma-

reschal-

reſchalci itidem jurisdictio ſub Interregno circumſcripta fuit, hic enim cum crimina omnia, quae in Aula Regis, Conventibus Generalibus, & ſub tempus Electionis patrantur, ſolus judicare ſoleat, ab Ordinibus fuit concluſum, ut talia Iudicia Mareſchalcus ſub Electione denuo juratus tractaret, ac ad ea exercenda Mareſchalci Poloniae & Lithvaniae, una cum certo Senatorum & Nobilium numero deputarentur. Archiepiſcopo quoque additi ſunt Conſiliarii ex Senatu, (quos Stanislaus Karnkovius ſub diſceſſu Regis Sigiſmundi in Sveciam adiungi ſibi non permiſit) ut iis ad Conſilia pro negotiis Interregni uteretur. Tandem dies 27. Septembr. futurae Electioni, & locus penes Varſaviam circa villas Woła & Powązki denominatus eſt. Poſt haec in ſingulis Terris Conventus Particulares ſunt habiti, in quibus 1.] acta & placita Convocationis Generalis referebant Nuncii, 2.) Eligebantur Iudices, qui durante Interregno cauſas, ſecuritatem publicam & privatam attinentes, cognoſcerent, & violatores legum divinarum & patriarum, pro gravitate delicti punirent. 3.] Deſignabantur Quaeſtores pro pecuniis publicis colligendis & diſpenſandis, 4.) Tribuni deligebantur, qui militibus ad defenſionem Regni delectis praeeſſent, Atque erat hoc quidem Interregnum paca-

pacatissimum, nisi quod Iudices dictatoream potestatem usurparent, & milites Regias & Ecclesiasticas possessiones expilarent. Tempore Electionis adventante, frequens Nobilitas concurrit Varsaviam. Hic Archiepiscopus Gnesnensis sacra fecit in Templo Ioannitico, omnes deinde processerunt ad campum Electoralem, vallo & fossa in speciem castrorum circumductum: postquam tota concio sub tentorio, columnis ligneis subnixo & tabulis tecto, consedisset, inde mox Equestris Ordo secessit, ac post aliquot dierum altercationes Mareschalcum Iacobum Sobieski Incisorem Regni elegit, cui adiuncti sunt viri ex utroque Ordine, & utriusque Gentis Mareschalci, qui iterato iurantes Iudicia recte administrare debuerunt. His expeditis, & Ordine Equestri separato, Electionem Regis Ordines nolebant tractari, nisi super eis, quae gravabant Rempublicam, prius decerneretur. Primum cum Dissidentibus in Religione acriter contendebatur; qui maiora sacrorum suorum stabilimenta requirebant, quin Catholici svadebant non pauci, nihil ipsis penitus concedendum, sed armis ad officium reducendos, nec haeresim advenam (ita vocabant) precario in Regno Poloniae degentem ab antiquioribus Dominis admittendam esse, inprimis cum quindecem millia armatorum haberent,

Dux

Dux Radziwillius vero Lithvanicae militiae Praefectus, & Raphael Leſzczynſki Palatinus Belzenſis, Diſſidentium Anteſignani, quinque tantum millia a partibus ſuis armata numerarent: conſenſum tandem eſt, interponente ſe Vladislao Principe, in formulam ſecuritatis ſeu liberi Religionis exercitii. Conventu ſuperiori approbatam. Eodem arbitrio & Graecae Religionis hominibus ritus Ruſſicos exercendi indulta eſt. Male tum habuit Senatores & Equeſtrem Ordinem, [qvamvis Primores quique eidem obviam proceſſerint] quod Vladislaus Varſaviae moraretur, unde legem poſtea ſanxerunt, ne ullus Principum Candidatorum Regiorum in Electionis loco praeſens adeſſet. Eccleſiaſtici qverelis Nobilium ſatisfacientes, reſponderunt, controverſiam ad Sedem Apoſtolicam, a qua toti dependerent, remittendam eſſe, ita, ut novus Rex apud illam Sedem Equeſtris Ordinis poſtulata huiusmodi promoveret, & qvicqvid ab illa ſtatueretur, id ratum firmumque foret. Tempus etiam praeſcriptionum in cauſis fundi Eccleſiae annorum ſexaginta praefiniverunt. De moneta Regni ad iuſtum valorem reducenda, nullus potuit inveniri modus, durantibus bellis, & vicinis circumquaque viles nummos cudentibus; interim lege publica praecaverunt Ordines, & ius ſignan-

dae pecuniae penes Rempublicam maneret, & futura Comitia de illius qualitate & quantitate rationes inirent. Beneficiorum quoque in bene meritos conferendorum modus praescribi non potuit, cum illa ex aequanimitate & iustitia distribuentis, in Polonia distribuantur iis in primis, qui legationibus ad exteros Principes Regis aut Reipublicae nomine perfuncti sunt, qui sunt milites bene emeriti, damnumve in bello passi, qui sunt Aulae Regiae Ministri. In corrigendis Legibus nihil tum temporis praestitum est. His ita peractis, Legationes auditae sunt, & quidem Regis defuncti quatuor filii, Ioannes Casimirus, Ioannes Albertus, Carolus, Alexander, fratri suo natu maximo Vladislao, Sigismundo in carcere [in quem Ericus frater Ioannis patrem eius cum matre coniecerat] nato, sceptrum Poloniae dari petebant. Ipsorum Legati erant Henricus Firley Episcopus Przemisliensis, Georgius Offolinski Praefectus Aerarii minor, & Sigismundus Kazanowski, quos Episcopus Vladislaviensis Matthias Lubienski nomine Senatus cum omnium Procerum turmis militaribus ab Arce ad locum Comitiorum deductos, in coronam introduxit, Principibusque pone levam sellae Archiepiscopalis, eorum vero Legatis inter Mareschalcos locum dedit. Tum silentio facto, Princeps Ioannes

Casi-

Casimirus polonica Oratione, quam PAVLVS PIASECIVS latinam reddidit, ita peroravit: "Ego ac fratres mei in sinu istius Reipublicae," communis vobiscum parentis, nati, enutriti, ei-" dem almae nostrae matri non nisi felicissima" quaeque precamur, & pro salute ipsius vitam" nostram devovemus; fratrem quoq; nostrum" Serenissimum Principem Vladislaum, eodem" animo in hanc Rempublicam semper fuisse, ta" lisque propensionis suae experimenta clara" iam dedisse, nemo inficiabitur atque ideo eum," quem commoda & incrementa eiusdem Rei-" publicae probe curaturum certo scimus, ad" Regni istius fastigium promoveri desideramus," hocque ab omnibus vobis Ordinibus experi-" mus, quibus pro singulari eiusdem Serenissi-" mi fratris nostri in singulos vestrum grata be-" neficaque voluntate, vades obsidesque nosmet" ipsos offerimus. " Sermonem hunc continuavit deinde Episcopus Przemisliensis, & adiecit, quod quantumvis liberae Polonorum Genti Reges non dominentur, sed praesint; nec nascantur, sed per libera Ordinum suffragia eligantur: innatum tamen ei semper fuisse talem erga Regium sangvinem observantiam, ut nunquam prolem superstitem Regiam in eligendo novo Rege praeteriverit, imo eam semper omnibus aliis competitoribus praetulerit. Enumeravit

L 2 porro

porro merita & gratam memoriam Domus Iagellonicae, ex qua per lineam maternam isti Principes descendunt, Sigismundi patris in Rempublicam recentia amoris signa, ipsiusmet Vladislai Principis magnam liberalitatem & alias laudes, recuperatum item a Moscis per ipsum Ducatum Severiae, & Osmannum Turcarum Imperatorem ad Chocimum repressum recensuit. Vtrique Archiepiscopus Gnesnensis nomine Senatus respondit, Ordinem Senatorium cum Equestri Regis Sigismundi III. inclytae memoriae gloriosas virtutes toto orbe celeberrimas, & cumprimis Serenissimi Principis Vladislai in Rempublicam insignia merita diffiteri non posse, patrium quoque morem colendi Regiam progeniem non ignorare, eumque sequi velle tanto magis, quod parentum virtutes in filiis veneretur, speretque fore, ut illi vestigia illorum imitaturi sint: ceterum cum praescriptus Electionis modus exposcat, ut non nisi collatis suffragiis & unanimi consensu de eligendo Rege Ordines decernant, ista necessario praecedere debere addidit, in eis tamen dignitatis Serenissimi Vladislai, intercessionisque Serenissimorum Principum aequam rationem habendam fore conclusit. Idem responsum tulerunt ab Equestris Ordinis Mareschalco, atque Principes, consurgentibus omnibus, ex consessu in arcem redu-

reducti sunt. Postero die auditus est Legatus & Nuncius Apostolicus Pontificis Romani Vrbani VIII Honoratus ViceComes, qui Regno Vladislaum commendabat, cui & Archiepiscopus & Mareschalcus Comitiorum responsum dederunt, deliberationem de Regis nominatione non nisi exploratis singulorum voluntatibus expediri solere, curaturos tamen Ordines, ut Regem eligant, qui Apostolicae Sedi placeat. Tertio die audiri debuit Legatus Regis Sveciae Gustavi Adolphi, Steno Bielke, cum Vlrico, Rigensi quondam Syndico; at quia podagrae morbo correptus erat, in alium diem dilata est legatio. Interea Ferdinandi II. Imperatoris Germanici Orator Vladislaum Principem, arctioris sangvinis vinculo Caesari coniunctissimum, Ordinibus commendavit. Legati deinde Svecici in Senatum ingressi, inter Mareschalcos utriusque gentis considentes, litteras fidei primum exhibuerunt, in quarum titulo ad Ordines additum fuit: *Respective amicis*, quod animos Ordinum non nihil commovit, mox tamen & sedavit contemtus Svecorum fastus. Porro persvadebant Reipublicae, ut ex Regis Sigismundi filiis Regem non eligerent, nisi prius haereditati Regni Sveciae renunciaret, pacemque aeternam cum regno iniret. Responsum est eis, Rempublicam a pace iusta & hone-

 sta

ſta non abhorrere, & circa Electionem Regis ea, quae ad Regni ſalutem ſpectarent, curare velle. Cum Brandenburgicis Legatis expoſtulabatur acrius, Ducique Pruſſiae exprobrabatur, quod Svecum in Boruſſiam adduxerit, eumque armis, pecuniis & commeatu iuverit; ideo Legati ex Circulo Ordinis Equeſtris exire coacti, de iniuria Duci ſuo illata querebantur, ſed res intra verba tantum ſubſtitit. Gedanenſis quoque Civitatis Oratoribus fuit conceſſum, ut aeque ac Cracovienſes & Vilnenſes Legati ius ſuffragii in Electione Regis haberent. Conditiones denique per Deputatos utriusque Gentis futuro Regnanti conſcribebantur, & ab omnibus deinde examinabantur. Quibus finitis, in genua procumbentes, hymnum: Veni Creator Spiritus! praeeunte Archiepiſcopo cecinerunt, eoque decantato, in Palatinatus ſuos diſceſſerunt, ſolo Primate Regni loco ſe non movente. Cum nullum appareret contrariarum voluntatum veſtigium, & ab omnibus Princeps Sveciae eſſet electus Vladislaus, Archiepiſcopus eundem Poloniae Regem & Magnum Ducem Lithvaniae denominavit, quem etiam Mareſchalci altiori voce promulgarunt. Rex Electus, poſt decantatum Ambroſii & Auguſtini hymnum, ad altare in Templo Ioannis Baptiſtae Varſaviae iuravit, ibidemque Decretum Electionis ab Archiepiſcopo accepit, & ad Principes

cipes

cipes exteros, ſcriptis litteris, ſuſceptum honorem iis ſignificavit. Cracoviae, curato prius patris funere, & comitantibus fratribus, Anno 1633. d. 16. Febr. ab Archiepiſcopo Gneſnenſi Ioanne Węzyk coronatus eſt. Vid. PAVLVS PIASECIVS, Epiſcopus Praemislienſis, *in Chron. geſtor. in Europ. ſingular. ad A.* 1632. *fol* 526.-- 545. STANISLAVS KOBIERZYCKI Caſtellanus Gedanenſis, poſtea Palatinus Pomeraniae, *in Hiſtor. Vladisl. Princip. qvam* XI *libris deſcripſit. Diarium vel Acta Electionis Vladislai IV. in fol.* & IOACHIM. PASTORIVS *in Flor. Polon. pag.* 422.--425.

§. XIV. Poſt fata Vladislai IV. qui An. XVI. Regni & Aetatis LIII. Mereciae, Oppido Lithvanico d. 15. Maii A. 1648. naturali morbo obiit, Matthias Lubienſki Archiepiſcopus Gneſnenſis Conventus Terrarum ad diem 25. Iunii indixit, & Ordines Varſaviam ad diem 6. Iulii convocavit, orbaeque & magnis cladibus obrutae Reipublicae vulnera expoſuit, qui Ieremiam Wieſnioviecium Ducem bello adverſus Coſacos & Tartaros gerendo praefici optaverat, ſed praevaluit eorum ſententia, qui Dominicum Ducem Zaslavienſem, Nicolaum Oſtrorog Pocillatorem Regni, & Alexandrum Koniecpolſki Regni Vexilliferum, Duces prae-

dicti belli deligebant, eisque Magnates passim & Palatinatus singuli copias splendide instructas submiserant. Discordia tamen Ducum, qui regere omnes quam obsequi malebant, fortunatum belli eventum invertit; exercitus enim Polonus e castris Pilunensibus dilapsus, Zamosciam usque progrediendi viam hostibus aperuit, quae tamen Civitas, & in ea praesidiarii, Cosacorum & Tartarorum hostiles conatus stiterunt. Cum vero rumor, quasi sexaginta millia Tartarorum adventarent, esset divulgatus, Cosaci, qui iam fugam parabant, sumta audacia & excursionibus factis, omnes illas Russiae regiones versus Leopolim, Zamosciam, Crasnostavium, Bresciam Lithvaniae, Przemisliam, Iaroslaviamque, caedibus, incendiis, rapinis, praedisque agendis, miserabiliter vastarunt. In praedicta Convocatione Generali munus Mareschalci inter Nuncios Equestris Ordinis obiit Boguslaus Leszczynski, Generalis Maioris Poloniae Praefectus, concordibusque sententiis tempus Electionis novi Regis ad mensem proximum Octobr. indictum fuit, ac eo reiecta controversiarum moderatione inter Status & Religiones, omnibus pace Interregni tunc sancita, aequaliter gaudere permittebatur. In primis de motibus belli in Russia exortis, illorumque compositione, multa agitabantur consilia. Prohibe-

hibebantur quoque Duces exercituum, ne militem ad locum Electionis ducerent. Inter tanta Reipublicae discrimina, Electio etiam ipsa non caruit difficultate, cum ut nihil non in Regno turbaret discordia, fratres etiam Regios commisisset. Duo ex Sigismundi III. filiis superer ant, (nam Vladislaus ex priore uxore Anna Caroli Austriae Archiducis filia natus, mortuus iam erat; Ioannes Albertus Romanae Ecclesiae Cardinalis Paduae A. 1634. anno aetatis 21. & Alexander Carolus A. 1635. ex altera uxore Constantia prioris sorore geniti obierunt) Ioannes Casimirus & Carolus Ferdinandus Episcopus Plocensis & deinde Vratislaviensis A. 1655. mortuus; uterque magnis suorum studiis suffultus suspensam tenebat Rempublicam. Ioannes tamen Casimirus, fratre Carolo ultro cedente, sceptrum in Comitiis Electionis A. 1648. obtinuit. Natus ille erat A. 1609. d. 22. Martii, in iuventute sua belli peritia exercitatus, & castra Martis seqvutus, cum A. 1638. Genuam iret, indeque in Hispaniam transfretaret, & Marsiliam praeternavigando, in littus Gallicum ad refocillandum a taedio & aestu marino debilitatas vires descendisset, d. 9. Maii a Praefecto arcis maritimae Tur de Buc dictae cum Comitatu suo fuit detentus, abductusque ad Arcem Salona, & deinde

Citheronem, ubi ſub cuſtodiis arctioribus, quibus ipſemet ſtipendia ſolvere cogebatur, prope biennio haeſit. Galli obiiciebant, quod militaverit Imperatori Ferdinando II. in Germania contra Regem Galliae Ludovicum XIII. & quod nuper irruptio Polonorum in Picardiam facta ſit Intercedebat quidem pro dimiſſione Ioannis Caſimiri ipſe Pontifex Romanus Vrbanus VIII. & ipſe Rex Vladislaus IV. frater, ſed interceſſiones ſine fructu abierunt, donec in Galliam miſſus Legatus Chriſtophorus Gąsiewſki Palatinus Smolenſcenſis eum in Poloniam A. 1640. reduxit, praeſtita nomine Regis & Ordinum Regni Poloniae cautione, de iniuria hac Ioanni Caſimiro illata nullo modo vindicanda. Idem Caſimirus A. 1643. ſub finem Septembr. Loretum in Italia, & inde Romam profectus, vitam monaſticam, inconſulto fratre Vladislao & ideo exacerbato, in regula Societatis Ieſu amplexus eſt, biennioque probationis finito, cum perſeverantiam in illo ſtatu profiteri vellet, Innocentius X. Papa non permiſit, ſed eum Cardinalem Romanae Eccleſiae renunciavit. E Cardinalatu Poloni atque Lithvani Ioannem Caſimirum elegerunt Regem Poloniae & Magnum Ducem Lithvaniae, qui a Matthia Lubienſki A. 1649. d. 17. Ianuarii Cracoviae coronatus eſt, ducta d. 4. Martii fratris ſui

ſui Vladislai uxore Maria Louyſa ſeu Ludovica, Caroli Niverniae Mantuae ac Montisferrati Ducis filia, adeo ut inter ſingularia rerum polonicarum recenſeri mereatur, quod parens Vladislai & Ioannis Caſimiri, Sigiſmundus III. duas ſucceſſive habuerit in matrimonio ſorores, & duo praedicti eius filii unam duxerint uxorem. Infinitis propemodum bellis implicitus, A. 1668. d. 16. Septembr. in Comitiis Varſavienſibus Diplomata Electionis & Coronationis rubro involuta ſerico, Reipublicae. a qua ante viginti fere annos acceperat, reddidit, Regnoque, accepta annuatim centum quinquaginta millium florenorum proviſione, valedixit, & in Galliam diſceſſit, ubi animam intra quadriennium A. 1672. d. 16. Decembr. exhalavit. Conf. PAVLVS PIASECIVS *Chron. geſtor. in Europa ſingular. fol* 606. 607. NICOLAVS DE CHWAŁKOWO CHWAŁKOWSKI *in Iur. Publ. Regn. Polon lib.* 1. *cap.* 3. *num* 4. IOACH. PASTORIVS *in Flor. Polon. lib.* 4. *pag.* 489. *ſeqq* CHRISTOPH. HARTKNOCHIVS *in Republ. Polon. lib.* 1. *cap.* 2. *& lib.* 2. *cap.* 1. *Diarium ſeu Acta Electionis Caſimiri in fol.*

§. XV. Decimum quartum vidit Interregnum Reſpublica Polona, quando Io. Caſimirus Regni faſces depoſuit. Illo autem tempore,

pore, cum in Poloniam Cosaci, Mosci, Tartari, Sveci, Brandenburgo-Marchici, Transylvani, totis viribus incumberent, ipse Rex Anno 1668. abdicavit se Regno, atque a Prazmovio Archiepiscopo Gnesnensi itemque Republica conclusum est, ut per Constitutionem sub titulo Abdicationis, omnes Actus abdicatorii Ioannis Casimiri Legum volumini insererentur. Ipse Ioannes Casimirus in Reversalibus, post abdicationem Reipublicae datis, promisit, se remotius ab actu & loco Electionis, durante eodem, mansurum. Confoederatio Generalis deinde sequuta, simulque Electioni Regis novi dies 2. Maii A. 1669. praefixus. Candidati tum erant in hac Electione ex indigenis Ioannes Comes de Odrowąz Pieniązek Capitaneus Oświecimensis, qui 610. pro se habuit calculos: Felix Potocki Subdapifer Regni, deinde Palatinus Siradiensis, pro quo 881. vota militabant: habuit etiam illo tempore pro se aliquot suffragia Illustrissimus & Celsissimus Princeps Boguslaus Radziwiłł Dux Birsarum Dubinkorum, Słuciae & Copiliae &c. Electus vero tunc est Rex incola Serenissimus Michael Coributhus Dux in Wiesniowiec, a Iagellonica familia ultimus. Rationes, quas ANDREAS OLSZOWSKI *in Censura Candidatorum. A. 1669.* edita, pro Rege eligendo incola protu-

protulit, erant sequentes. 1.) Deus ipse Iudaeis mandavit Deuter. XVII, 15. non poteris alterius gentis hominem facere Regem, qui sit frater tuus. 2.) Bruta quoque a dispare non reguntur. 3.) Indicium est nimis abiectorum ingeniorum, non admittere e gente sua eum, qui regere possit. 4.) In Germania incola eligitur Imperator, neque in aliis Regnis alius mos. 5.) Piastus morum Polonicorum maxime gnarus est. 6.) Indigenae certior fides est, quam alienigenae. 7.) Exteri a Magistratibus & dignitatibus excluduntur in Polonia, quidni etiam a Regno. Vid. B HARTKNOCHIVS *in Republ. Polon lib. 2. cap. 1. num. 14. & Diarium Europaeum continuat. 19. pag 254. seq.* In Comitiis Electionis praedicto die & mense more solito inchoatis, magno negotio vix tertio Idus Maii Mareschalcus Equestris Ordinis electus est, Lithvanis maxime adversantibus, quod a Ioanne Casimiro campiductuali clava Michaeli Radziwiłłio Pro-Cancellario Magni Ducatus Lithvaniae contra vota Paceanae Domus fuerit collata, vincentibus tamen suffragiis Felix Potocki Subdapifer Regni in Mareschalcum electus est. Integra posthac hebdomas inter concertationes de iuramento a ceteris Equitibus praestando elapsa est, tandemque tertio Calendas Maii, qui in diem Saturni

turni inciderat, post redditam Senatoribus, seu ut vulgo vocant starszym Bratom, senioribus fratribus, ab Equestri Ordine more Mareschalci sui salutationem, reliqui Senatores & Equites, qui in Convocatione Generali Regni non iurarunt, iuramentum praestiterunt coram Deputatis tam ex Senatoris Ordine ab Archiepiscopo Gnesnensi, quam ex Equestri Ordine a Mareschalco assignatis. CASIMIRVS ZAWACKI, Capitaneus Pucensis, & deinde Castellanus Elbingensis, *in gloria Orbi Sarmatico consensu monstrata, seu in Actis diurnis Electoralis campi huius Interregni*, refert, multos vidisse, quod 4. Calendas Maii imago Virginis Mariae, quae ante portam Cathedralis Templi Varsaviensis affixa erat, fleverit. Idem quoque AVCTOR *loc. cit.* narrat, quod, dum aedificaretur Szopa, columba nivea per duas hebdomadas volitaverit, dictaeque structurae mane & vesperi insederit, nec ullo fabrorum lignariorum strepitu vel clamore hominum & bombardarum displosione abigi potuerit, opere vero perfecto amplius non comparuerit. Quinto Calendas Maii in tentorio Equestris Ordo salutavit Senatorium, audivitque litteras Magni Turcarum Caesaris, item Magni Ducis Moscorum, & Magni Tartarorum Chan, quatuor fere horarum spatio lectas. Sexto Calendas Maii ad Ca-

ad Capturalia Iudicia ab Archiepiſcopo tres Senatores Caſtellani, & ab Equeſtri Ordine quatuor, ex ſingulis gentibus deputati ſunt. Lites deinde inter Warſzicium Caſtellanum Cracovienſem, & Oborſcium Caſtellanum Varſavienſem ortae, a Iudiciis Capturalibus iudicatae & compoſitae ſunt. Diſputatum porro eſt, an Oratores exterorum Principum prius eſſent audiendae? an vero exorbitantiae Regni decidendae? Poſterior autem ſententia ex egregia Zarembae Iudicis Sendomirienſis oratione ſtetit, publice profitentis, Electionem Principis, non ſublatis oxorbitantiis, eſſe auctoramentum ſervitutis. Die 28 Maii lectus a Mareſchalco conceptus caſſationis Decreti in Lubomirſcium adhuc a Ioanne Caſimiro ; lati, rogatusque Archiepiſcopus, ut ex Senatu deputaret nonnullos, quemadmodum iam a Mareſchalco Equeſtri ex ſingulis Palatinatibus bini, & ex ſingulis Terris ſinguli Deputati erant, qui exorbitantiis Reipublicae mederentur. Miſſi inſuper ab Equeſtri Ordine Oratores, Nicolaus Penkoslavius, Alexander Zkrzycki Succamerarius Caliſſienſis, & Ioannes Pienązek Capitaneus Oſwecimenſis, qui a Primate Regni exquirerent, verane eſſent, quae fama vulgaverat, quod d. 25. Maii cum duodecim Senatoribus ſecretum Conſilium habuerit, Regemque inconſulta Nobilitate

bilitate iam elegerit; quod cum vana haec omnia esse responsum esset ab Archiepiscopo, conticuit motus. Oborscius vero indignationem multorum sensit, quam publice deprecabatur, ac si Condeum & Neoburgum ad fasces Regni promotum cuperet. Die sequenti Archiepiscopus quaternos Senatores ex singulis gentibus elegit, qui exorbitantias Regni hora septima matutina in Arce Varsaviensi tractarent, & ad Rotae Consilium hora secunda pomeridiana venirent. Die 30. Maii conclusum est, ut Camenecia Podoliae, Lubovia Bresciae, & Arx Cracoviensis fortius communirentur, sumtibusque publicis praesidiarii milites locis his munitis imponerentur. Secundo Nonas Iunii Mareschalcus Equestris ob adversam valetudinem scipionem ex consensu Equestris Ordinis commisit Capitaneo Spissiensi, qui statim ab eodem Ordine petiit, ut Nuncio Summi Pontificis audientia concederetur, quae sequentis diei hora secunda pomeridiana contigit, postquam sex Palatini & duo Episcopi in occursum ire iussi Legato Apostolico. Huic Rotam ingresso, locus inter Archiepiscopum & Cuiaviensem Episcopum dabatur, cuius litteras a Pontifice productas Referendarius Regni spiritualis in Senatu, & Mareschalcus in Equestri Rota legit, quibus unio animorum vovebatur,

& ut

& ut Princeps concordibus suffragiis Orthodoxae Religionis haeres eligeretur: insimul ut Electio feliciter orbi Christiano cederet, Apostolica benedictio liberaliter conferebatur. Die 5. Iunii Succamerarius Posnaniensis publice legit scriptū, quo praecavebatur in posterum abdicationi Regū Poloniae, conclusumque est, ut ipsum id iuramento Principum singulariter insereretur, Die 6. Iunii Equestris Ordo petiit a Senatorio exclusionem Principis Condei, in quem voluntates Archiepiscopi ipsius, Wydzgae Episcopi Varmiensis, Potoccii Palatini Kiioviensis, Gninscii Palatini Culmensis, Bąkovii Palatini Pomeraniae, & Sobiescii Regni Mareschalci, propendebant. Exclusio tandem facta est, & de Legato Caesaris Leopoldi excipiendo actum, qui d. 7. Iunii octoginta octo vexilla Polonorum & Lithvanorum a latere habuit, admissusque in Rotam, medius inter Mareschalcum Regni & Equestris Ordinis consedit, a Maiestate tamen Caesarea literas ad Rempublicam non dedit, quod in iis titulus *Serenissimae* fuerit omissus, pauca itaque verba praefatus instructionem legit, qua Caesar 1.] Concordiam eligendi Regem precabatur Polonis, 2.) Amicitiam Domus Austriacae cum Regno Poloniae commendabat, 3.) Pro Philippo Wilhelmo Palatino Rheni, Principe Neoburgico, ut in Regem eligeretur, instabat, laudans eius in fide Catholica constan-

M tiam

tiam, aetatis maturitatem, corporis mentisque regimen. Die 8. Iunii seu vigilia Pentecostali Legato Gallico ingrediendi in Rotam potestas, sensaque sua exponendi concessa est, qui vel ob adversam valetudinem, vel ob indignationem exclusi a Regno Principis Condei, non comparuit. Feria prima Pentecostalis cum esset sacris solennibus destinata, nocte tamen Varsaviae tertia fere pars igne periit. Feria secunda seu d. 10. Iunii Legatus Regis Galliae respondit, se iam amplius nullis indigere Reipublicae Poloniae favoribus. Feria tertia sive d. 11. Iunii Legati Svecici sperabatur adventus, sed quia is partim scripserat, se in excipienda legatione, nulli in orbe Principum cessurum esse loco, partim se excusaverat, quod nondum omnia, quae proponere deberet, a Clementissimo Rege suo Carolo Gustavo haberet, ideo Legatus Ducis Prussiae de Overbek auditus est, qui sero nimis die Ducem Neoburgicum Reipublicae commendavit. Die 12. Iunii tres Legati sunt auditi. Primus, Ducis Neoburgici, qui Principem suum votis omnium Christianorum, & iudicio ipsius Vladislai IV. Regis Poloniae p. m. insignem commendavit, nimisque promissis favorem Reipublicae ipsi conciliavit. Secundus Ducis Curlandiae, Putkamer, qui nonnullas iniurias conquestus, fidem promissorum Duci suo

a Re-

a Republica exſolvi petiit. Tertius, Magni Tartarorum Chan, cui a latere dextro in terra proſtratus erat tapes, verum ille abſentiam Regis cauſatus, rogavit ſaltem, quae ei tapete contecta data eſt, qui verſo in hanc & illam partem corpore conſedit, per Interpretem amice Rempublicam a Principe ſuo Chan Soltan Galga ſalutavit, pactorum Godhagecenſium & amicitiae cum Polonis perennitatem animitus vovit, illamque viciſſim expetiit, tum ſurgens de ſella tecto capite, ducente eum Interprete ad Archiepiſcopum progreſſus, literas ei tradidit, inde ad Mareſchalcum Rotae Equeſtris deductus, redditis literis in ſella conſedit, pluraque ſe ad Rempublicam habere mandata dixit; quae omnia in commodiorem occaſionem delata ſunt. Interea a Rege Magnae Britanniae lectae litterae, quae Rempublicam ad eligendum Principem Neoburgicum invitabant: titulus Regis Angliae *Fidei Defenſor* nonnihil offendit nonnullorum animos. Poſtea Legati Principis Lotharingiae advenerant, qui exhibitis ad Senatorium Equeſtremque Ordinem literis, pro Principe ſuo perorabant. Omnibus vero Legatis ab Archiepiſcopo & Mareſchalco hoc fere reſponſum datum erat: Polonos Regem electuros, quem ipſis fata coelumque deſtinaverint. Die 13. Iunii omnia tumultu permixta erant, adeo ut

M 2 pleri-

plerique supellectiles suas & res pretiosas in Templa, cellas muratas, aut abdita locorum reconderent. Declaratum quoque est, prolongationem Comitiorum ad diem Veneris & Saturni, vel diem Lunae & Martis, nec longius extendendam esse. Legato Regis Sveciae in diem Solis post meridiem concessus est in Rotam Equestrem ingressus. Die 14. Iunii tractatae sunt exorbitantiae in Arce, locus quoque Nunciis Terrarum Prussiae a Mareschalco inter Plocensem & Lanciciensem Palatinatus assignatus est, cum veteri sede a Sendomiriensis Nobilitatis multitudine foras pridie moti essent. Die 15. iterum de exorbitantiis actum est, decisarumque Catalogus a Succameratio Calisiensi sub vesperam lectus. Die 16. Legatus Sveciae Comitem Palatinum Rheni Reipublicae commendavit Regem. Die 17. pauci Senatores in Rota mane erant, ideoque consilia ad horam secundam pomeridianam prolongata; cumque fere universi praesentes essent, praeter Archiepiscopum, qui cum adversa conflictabatur valetudine, voluerunt nonnulli Comitia protrahere, quod nondum omnes exorbitantiae expeditae essent; interea cohortes militares propius vallum properabant, explosis aliquot bombardis. Et quamvis Episcopus Cuiaviensis Casimirus Florianus Dux in Klevan Czartoryski

cum

cum Mareſchalco Regni turbas has compeſcere ſtuderet, nihil tamen effecit, cum quidam e Palatinatu Ravenſi alta voce clamaret: *In vos, Sacerdotes, haec arma parari & explodi*! & ille ad vindictam inquireretur, tum demum milites furere inceperunt, ut Senatores Equitesque ſuis ſedibus prorumperent, & ad portas ruerent, in primis Gembicius Epiſcopus Plocenſis, Leſzczynſki Palatinus Lancicienſis, Zugotius Palatinus Inoclavienſis, Grzymalkovius Caſtellanus Poſnanienſis, & Zkrzynſki Caſtellanus Breſtenſis; ſed tamen cum ſumma ignominia repulſi, brevioraque ſclopeta in pectora eorum vibrata. Bini inſuper in vallo occiſi, tertius per manum globo traiectus eſt ſine periculo vitae. Sero tandem tumultus hos Mareſchalci compoſuere, Senatusque ad ſedes ſuas rediit. Die 18. Iunii in Arce Senatus Conſilium congregatum definivit, ut Palatinus per Deputatos e medio ſui Electionem novi Regis maturaret. Modus quoque eligendi Regem praeſcriptus, ut prius jeiunio & ſupplicibus deprecationibus coeleſte Numen in omnibus templis placaretur, deinde nomina duorum Candidatorum duabus ſchedulis inſcriberentur, ſacro calici inferendis, quarum alterutra a triennali puero exemta, cuius nomen prae ſe ferret, is Rex Polonis regnaret. Haec dum aguntur, & Leſzczynſki de iniuria ſibi

aliisque a cohorte militari illata conqueritur, Dembicius Vexillifer Sendomiriensis negotio huic supervenit, dictitans, poenitere iam facti fratres, & ut poenitentiam testarentur, se inposterum modestia usuros esse, neque universos Reipublicae consiliis interfuturos, nisi per Deputatos. Gratum hoc erat Arciepiscopo nuntium, rogavitque Senatores, ut eorum quisque fratribus persvaderet suis, ne armati ad Rotam venirent, omnemque securitatem Reipublicae eriperent. Trecenti mox Nobiles aderant tum Mareschalcus officium deponere voluit, sed a Vexillifero Sendomiriensi confirmatus, inventumque medium est, ut Nobilitas armata justo spatio a Rota abesset. Praeterea concordia communi firmatum, ut postera die nullae aliae tractarentur materiae, quam compositio pactorum Conventorum, & novi Regis per suffragia Electio. Die 19 Iunii (erat dies Mercurii) circa decimam horam Mareschalcus Equestris in frequenti quamvis Senatu sessionem inchoavit, asserens, nullas alias materias admittendas, praeter solam nominationem Principis, properabatque ad lectionem pactorum Conventorum. Invertere propositum hoc plurimi laborabant, partim quod Confoederationis Leges actum Electionis non admitterent, nisi prius exorbitantiae sublatae fuerint, partim quod infre-

frequens in tentorio fuerit Senatus. Ille ad Archiepiscopum nuntios misit, qui ad suffragia colligenda & nominationem Regis eum invitarent, his referentibus, Reverendissimum Principem ob adversam valetudinem non posse publicis adesse consiliis, Episcopus Posnaniensis in absentia Cuiaviensis & Cracoviensis Episcoporum, flexis genibus & ceteris ad eandem reverentiam divini cultus invitatis, devoto pectore & lachrymis madente: Veni Sancte Spiritus! alta voce oravit, deinde cruce signatos universos cum divina benedictione ad suos dimisit Palatinatus. Advolantibus postea undique Nunciis, unus et viginti Palatinatus, excluso Principe Neoburgico, in Electionem Piasti assensere. Stetit tum Reipublicae facies maxime opera & ope Episcopi Culmensis & Pro-Cancellarii Regni Olszowski, qui tumultus intestinos sedavit, pacatamque reddidit Rempublicam. Nuncii Magni Ducatus Lithvaniae protrahere adhuc Electionem conabantur, nec vota sua in Michaelem Coributhum conferebant, quod arduum ipsis videretur, parere pari; sed ab Episcopis Cuiaviensi & Culmensi, aliisque, debita veneratione excepti, in Rotam deducti, anxieque rogati sunt, ut a libere electo ab Ordinibus Regni Rege dissentire nollent. Populus morae impatiens, & supra modum novi Regis

avidus, infinitis clamoribus nominationem eius urgebat. Tum Episcopus Cuiaviensis disseruit, nolle se quidquam auctoritatis in praeiudicium Archiepiscopi usurpare, ceterum in absentia eius pariturum Reipublicae desiderio, ac in primis patriae gratulari, quod Polonis regnaturus sit Rex Polonus. Mareschalci tunc absentis vices gener ipsius Capitaneus Spissiensis obibat, non dissimilia a sermone Episcopi loquutus, iubebat declarationes Palatinatuum proferri, iamque extrema peragebantur, cum Archiepiscopus advenit, & expeditis omnibus, pro more ter interrogavit, an consensus omnium esset nominandi Regem? tandem cum summa omnium gratulatione nominavit Principem electum, Michaelem Coributhum, Regem Poloniae & Magnum Ducem Lithvaniae, iussitque ad tres portas valli exclamare: Io triumphe! Vivat Rex! tum in genua procumbens, Te Deum laudamus! concinuit omnis populus, tormentaque cum sclopetis usque ad horam sextam sequentis diei matutinam exonerata. Ipse novus Rex a Primate ad rotam invitatus, atque in Arcem deductus, multis Senatorum ibidem eum praestolantibus. Die 20. Iunii, Festo Corporis Christi celebrando interfuit Rex, atque inter tubarum concentus, tympanorum strepitus, fulgentia signa & late expansa ve-

ſa vexilla, extra moenia Civitatis progreſſus, intecto capite ſingulis Palatinatibus eorumque Ducibus pro electione ſui in Regem gratias egit. Die 21. Iunii Illuſtriſſimus Primas denominavit ex Senatu tres Epiſcopos, totidem Palatinos & Caſtellanos ſingulos ex gentibus, Mareſchalcus vero Equeſtris binos ex ſingulis Palatinatibus, & ſingulos ex Terris, qui exorbitantias expedirent, & pacta conventa conſcriberent. Sequenti die 22. pars Deputatorum in Senatorio conclavi ad exorbitantias tollendas remanſit, pars ad Reginale palatium perrexit, ad compoſitionem pactorum Conventorum. Reverendiſſimus Epiſcopus Cuiavienſis deinde cum reliquis a Rege novo miſſus Orator diſſeruit, Sereniſſimum Regem Michaelem nullos Reipublicae offerre milliones, omnia tamen daturum, ſi pacem dederit. Die 23. Seſſio a Deputatis ad pacta Conventa ſcribenda inchoata eſt. Die 24. vacantiae in Arce diſtributae, iuraque indigenatus Terrarum Pruſſiae a Regnicolis ſtrenue oppugnata, ſed a Pruſſis egregie propugnata ſunt. Die 25. ſolennitas Corporis Chriſti conſilia publica nonnihil ſufflaminavit. Die 26. Senatores & Equites ad Rotam frequentes venere, inter alia de proviſione Ioannis Caſimiri acturi. Die 27. Zamoſcius proteſtatione ſolenniter facta contra to-

tum Electionis actum, contra pactorum Conventorum definitionem, & praestandum super ea Electi Regis iuramentum, e Rota erumpens discessit. Die 28 Iunii pacta Conventa scribebantur, exorbitantiae vero ad Comitia Coronationis differebantur. Die 29. tempus novi Regis coronandi in diem 29. Septembr. Cracoviae indictum, & a Mareschalco Equestris Ordinis rota iuramenti Electo Regi exhibenda, super quam postero die iuraret, praesentata est. Postea Mareschalcus scipionem deponens gratias egit Nobilitati, pro beneficio liberaliter in se collato, cui vicissim pro ingenti labore & exantlatis pro Republica curis, pari officiorum testificatione Equestris Ordo gratias egit. Die 30. Rex electus in Templum progressus est, in quo ad magnum Altare Archiepiscopus sacrum celebravit quo finito, in gradibus Altaris Evangelium manibus tenuit, super quo Rex iureiurando pacta conventa confirmavit. Tum nomine Senatus Archiepiscopus, & nomine Nobilitatis Mareschalcus Equestris dignitatem Regiam Regi gratulati sunt, quibus nomine Regis Palatinus Culmensis Gninski respondit. Transactis Ceremoniis Mareschalcus Forensis clara voce publicavit: Polonos iam iustum Regem habere, Qui deinde Cracoviae in Cathedrali Aede D. Stanislai A. C. 1669. Festo

Micha-

Michaelis ab Archiepiſcopo coronatus eſt. Vid. *Cenſura Candidatorum An.* 1669. *edita. Diarium Europaeum continuat.* 19. CASIM. ZAWACKI *in gloria orbi Sarmatico conſenſu monſtrata. Varſav* 1670. *in lucem emiſſa.* IOACH. PASTORIVS *in diademate gloriae*, NICOL. CHWAŁKOWSKI *in Iur. Publ. Polon. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 30. *ſeq.* item, *Diarium Electionis Michaelis in fol.*

§. XVI. De decimo quinto Interregno, citius, quam putarant Poloni, cogitandum erat. Nam Michaele Coributho, Duce in Wieſnewiec, qui a Duce Coributho, fratre Vladislai Iagellonis genus duxerat, Leopoli Anno 1673. d. 31. Octobr. ſangvinis profluvio (de quo vid. § II. Cap. I.) extincto, poſtquam Reſpublica motibus civilibus eſſet concuſſa, Camenecia, non tam arte quam natura munitiſſimum Poloniae caſtellum, a Turcis expugnata, & a Ioanne Sobieſki, tum Regni Mareſchalco & ſupremo exercitus Polonici Duce, victoria a Tartaris ad Chocimum paullo ante obitum Michaelis reportata, Caſimirus Florianus Dux in Klewan Czartoryſki, Epiſcopus ante Vladislavienſis & Pomeraniae, tum Gneſnenſis Archiepiſcopus nominatus, ſed nondum a Pontifice Maximo confirmatus, Interregis munia exercuit, ſubque eo titulo Vniverſales (ſic vocant litte-

literas publicas) mortem Regis denunciantes, futuraeque Convocationis tempus praefinientes, ad singulos Palatinatus & Terras e Cancellaria sua dedit. Alias cum ipse Archiepiscopus in Regno est, hac praerogativa eminet, ut Mareschalcum habeat eo ex Ordine, in quo ipse est, nimirum Senatorio, quippe unus ex Castellanis currum illius eques antecedit. Interrex in Convocatione Generali in An. 1674. mensem Ianuarium indicta, cum Senatoribus, & Mareschalcus Equestris cum Nunciis Terrestribus Eleonoram Mariam, Ferdinandi III. Imperatoris filiam, & Michaelis Regis Viduam, inviserant, dolorem suum super obitu Regis praematuro testaturi. Regina sub Wranisko consederat, in solio, sed accedentibus Senatoribus assurrexit, orationesque ipsorum audivit, quibus Reginae Cancellarius respondit. Iudicia insuper per Mareschalcum in prima statim sessione proclamabantur, de quibus tamen Nuncii Terrestres conquerebantur, quod haec proclamatio sit facta sine consensu Equestris Ordinis, & quod hoc in praeiudicium Capturalium Iudiciorum factum sit. Mareschalcis quoque solita iurisdictio usque ad Electionem concessa est, ut patet ex Confoederatione in Convocatione Generali sancita fol. 20. Mareschalcorum tum temporis iusiurandum tale fuit; "Ego N. iuro

iuro DEO Omnipotenti quod iuste sine ullo" personarum respectu, iuxta iuramentum in" officio Mareschalci, Regi Regnoque praesti-" tum, iudicabo, nullas causas ad iudicium hoc" pertinentes dolose agam, consilia & praecau-" tiones non suppeditabo, secreta quoque iudi-" cii praesentis non revelabo, sic me DEus ad-" iuvet & sancta Crux Christi." Die 15. Ianu-arii per Nuncios suos postulaverat Prussia, ut etiam e Prussis, recurrente ad illos ordine, *Mareschalcus* eligeretur; sed nihil tamen obtinu-it. Praeterea hic ordo constitutus erat, ut Interrex negotia Reipublicae cum adiunctis sibi Deputatis, inter quos sex Episcopi, septendecim Palatini & Castellani, omnes fere Ordinis Senatorii Officiales, & duodecim Equites ex Minori Maiorique Polonia & ex Magno Ducatu Lithvaniae fuerunt, tractaret, graviora vero negotia & ad animam Reipublicae pertinentia cum omnibus Ordinibus in Comitiis Electionis demum trutinaret ac definiret. Iuramentum horum Senatorum ex utroque Ordine Deputatorum verbis polonicis conceptum, latino sic sonat idiomate: " Ego N, iuro DEO Omni-" potenti, quia iuste secundum DEum, ius scri-" ptum, aequitatem, & controversiae statum iudi-" cabo, recognitionemque assumam, nullum re-" spectum divitis vel pauperis, amici vel inimi-"

ci, in-

"ci, indigenae vel alienigenae habiturus, ne-"que amicitiam, largitionem & minas curatu-"rus, sed in Iudicio praesenti DEum ipsum, "ius scriptum, aequitatem, & controversiae sta-"tum, recognitionemque sequuturus ero, & in "omnibus conscientiae meae dictamen attentu-"rus, aliasque actiones ad me facientes secun-"dum facultatem meam expediturus, nullius "insuper causam dolose & fraudulenter agita-"bo, neque praecautiones & consilia submini-strabo, neque dona accipiam. Et quia non "studebam, ut ad Iudicia haec eligerer, neque "secreta Iudiciorum horum ulli revelabo, ita "me DEus adiuvet & sancta Crux Christi." Serenissimae Reginae post fata mariti desideratissimi ducenta & viginti florenorum millia in eadem Convocatione Generali promissa, & denuo per pacta Conventa assecurata sunt, non computando in eadem summam donum nuptiale annuum ex salisfodinis Cracoviensibus solvendum scilicet duo millia Vngaricalium, quae eidem iuxta Constitutum A. 1670. competebant. Praeterea conclusum, ut Residentiam suam pro lubitu in quovis loco, excepta Cracovia, constitueret, quae sedem sibi hic Thorunii fixerat. Plurimi quoque tum in exclusionem Piasti consenserant, inprimis Lithvani summis viribus allaborabant, ut Incola a Regno

lege

lege publica excluderetur: eorum ratio fuit, quod acerbum sit, sibi aequalem subito ad hoc fastigium electum Dominum suum appellare, ex quo turbae & bella intestina oriri soleant. Ne vero contraria pars obiiceret, rem hanc esse novam, allegarunt locum cuiusdam *Historici Polonici*, qui de Interregno quodam dixit: "Exclusis Piastis dictae sunt pro exteris sententiae." Sed hoc consilium in primis Comitiis Electionis acriter impugnatum est, quando rationes quas ex §. nostr. 6. C I. petimus, afferebantur, ne lex de excludendo Piasto cuderetur. 1.) Dedecus summum esset apud dexteras gentes, non esse inter gentem Polonam vel Lithvanam idoneum ad sceptra virum. 2.) Exteri sibi ius aliquod in Regnum Poloniae praetenderent. 3.) Coarctatio esset liberae vocis in Electione, si ad exteros tantum restringeretur. 4.) Iniuria inferretur manibus Serenissimi Michaelis, cuius gratia lex illa de exclusione Piastae lata esse videbatur. 5.) Consensisse quidem quosdam in exclusionem Piastae, sed non omnes. 6.] Sacras litteras dicere: Non eliges nisi indigenam, 7.] Dicerent exteri, Polonicam gentem ad servitutem natam parere scire, imperare nescire. Ea quae in Confoederatione Generali fuere sancita, & in Curia Varsaviensi feria sexta ante Festum Vitae & Mo-

& Modesti Sanctorum Martyrum proxima A. 1674. ad inscribendum (ad ingrossandum) oblata, possunt inprimis ad sequentia capita reduci, ut Confoederatio ex Volumine Legum A. 1587. reassumeretur, in qua in securitatem sequuturae Electionis conclusum, ut 1.) Cohortes equestres vel pedestres cuiuscunque nationis una cum bellicis machinis ad tria milliaria Varsavia abessent; transgressores vero talis legis Regni & Magni Ducatus Lithvaniae Instigatores ad Iudicium Capturale citarent, convictosque poena exclusionis ab omni Electionis actu afficerent. 2.) Vt peregrini extra locum Consiliis publici procul abessent, nec Varsaviae morarentur: exterorum vero Principum Legati in locis a Mareschalco Regni assignatis subsisterent. 3.) Vt nullus auderet ad campum Electorum instructus armis gravioribus, nisi scutis, accedere, qui id faceret, ducentis marcis & incarcerationis sex hebdomadarum mulctaretur; citatus vero ad iudicium, & non compareret, bannitus haberetur; malleos insuper incurvatos nemo gestaret, nec campum Electoralem cum iis intraret, sub eadem poena ducentarum marcarum, & alia civili arbitraria. 4.] Vt hospitia Varsaviae & in pagis pro incolis & exteris a Mareschalcis assignata nullus occuparet, & qui id faceret, si Nobilis, ducentarum

tarum marcarum mulcta & incarceratione per totam Electionem mulctaretur, ſin plebeius, manu truncaretur, & qui praedia ſpiritualia vel nobilia ſine ſcitu Senatorum vi invaderet, inde ad primam inſtantiam teneretur egredi, partique laeſae ducentas marcas totidemque officio cum compenſatione ſolveret. 5.] Vt quilibet in hoſpitio ſuo pacate viveret, & in ponte Viſtuleo nullas cieret turbas, ſub poena arbitraria Iudicii pro qualitate facti cuiuſvis irroganda: quodſi turmae militum in campo & prope tentorium caſtra metarentur, ad inſtantiam Inſtigatoris poena infamiae eis decerneretur & publicaretur. 6.) In civitate vel ſuburbiis onerata cum bombarda ambulans, eamque exonerans, ſi dominus fundi, ducentis marcis, ſin minus, incarceratione dimidii anni mulctaretur: qui vero in campum electionis bombardam adferret, licet ea neminem laeſiſſet, ſi Nobilis ſex hebdomadarum cuſtodia & ducentis marcis, ſin plebeius, capite plecteretur: & quicunque alium ubicunque locorum, ſi vel plebeium interficeret, capite minuendus eſſet. 7.] Nullus Varſaviae in ſuburbiis, vel alibi, res venum expoſitas raperet ad ſe vi, raptas vero iuxta taxam a Mareſchalcis & Deputatis ordinatam, ſub poena bannitionis in duplo reſtitueret. 8.) Nullus aurigarum vel in-

ſtitorum ab octava ad dimidiam nonam, nec poſt meridiem a quarta ad quintam in ponte Viſtulano merces venales veheret, ut ex altera parte ad Reipublicae negotia profecturis aditus liber pateret, vectigal vero non niſi groſſus ab equo penderetur in ponte. 9.] Nemo ad locum Electionis vinum, crematum, cereviſiam, aliosque liquores, ſub poena amiſſionis eorum advehere auderet 10.) Qui alteri ubicunque locorum damnum inferret, ſex hebdomadarum carcere & compenſatione damni coerceretur. 11.] Obſonia in Vrbem vehere cuique licitum eſſet, inſtitoribus vero ea emere non liceret ſub poena quatuordecim marcarum & amiſſione rerum emtarum. 12.) Tabernae vinariae vel cereviſiariae usque ad dimidiam octavam veſpertinam apertae tantum eſſent, ſub amiſſione cereviſiae vel alius liquoris & ſeſſione turris. 13] Ad Rotam Equeſtrem, ubi publica negotia tractantur, nulli peregrino ius accedendi eſſet, ſine ſcitu Mareſchalcorum utriusque gentis. 14.) Vt Mareſchalci utriusque gentis cum Deputatis Iudicia iuſte & dextre adminiſtrarent, ſub poena in Iudiciis Tribunalibus deſcripta. 15.] Vt ad duellum ſive monomachiam nullus alterum ſub poena carceris per dimidium annum & ſolutione ſexaginta marcarum provocaret. 16.) Vt

Mare-

Mareſchalci & Deputati cum ſuis Miniſtris, ſi in ſupra poſitis clauſulis excederent, eidem Iudicio & eisdem pro qvalitate exceſſus poenis ſubiacerent, pluralitas vero votorum vel ſuffragiorum cauſas definiret, non obſtante duorum vel trium Deputatorum abſentia. Tandem in ea Convocatione Comitia Electionis in menſem Aprilim erant indicta. Tempore Electionis prima cura circa eligendum Mareſchalcum occupabatur, qui electus iuramentum hoc verborum tenore praeſtitit: "Ego N. iuro DEO Omnipotenti, quia in officio moderno Mareſchalcus fidelis ero, nec inſtrumentum futurae Electionis extradam, niſi ex legitimo conſenſu omnium & ſingulorum Electo; ita me DEVS adiuvet & ſancta crux CHRISTI." Deinde exorbitantiae non erant ſublatae, ſed quemadmodum poſt Electionem & Renunciationem Michaelis pacta conventa demum fuere ſcripta; ita poſt Nominationem Ioannis III. cum pacta conventa compoſita, tum exorbitantiae fuerunt expeditae. Inſuper Rex novus in pactis Conventis promiſit, ſe velle etiam tertio quovis anno in Magno Ducatu Lithvaniae reſidere, hiſque legibus fundamentalibus ſeu Capitulationi, ne conſangvinei Regis in linea collaterali extollerentur ſupra aequalitatem Nobilitatis Polonicae vel Lithvanicae.

ſed eodem iure cum reliqua Nobilitate cenſerentur: item, ut Rex hanc vel illam provinciam ſpeciatim ab hoſtibus recuperaret. Cum Ordines Regni pactis Conventis Michaelis caput novum inſeruiſſent, in quo Rex pro ſe & ſuis Succeſſoribus cavebat de non abdicando Regno, hocque pro perpetua lege habere volebat; Ioannes III. cum eſſet electus, rogavit Ordines, ut illud caput omitteretur, [quemadmodum *Diarium Electionis A.* 1674. *d.* 27. *Maii* teſtatur] id quod etiam factum eſt. Quae praeterea prolixioribus verbis in pactis Conventis conſcripta ſunt, poſſunt ad ſequentia haec reduci. 1.) Vt Rex novus eiusque haeredes titulum Haeredis minime uſurparent, nec Domus Regia ullam ſucceſſionem & praetextum proximitatis ad Regnum ſibi praeſumerent, ſed aequalitati per omnia cum ſtatu Nobilitatis ſubiacerent. 2.) Vt Rex eiusque Succeſſores eſſent Romanae Orthodoxae Religionis Catholicae, & Regina itidem ſive natione ſive vocatione. 3.) Vt Diſſidentes in Religione Chriſtiana, non obſtantibus quibuscunque Proteſtationibus, libero fidei ſuae exercitio uterentur. 4.) Vt iuramentum Regis & pacta Conventa prima die Comitiorum quorumlibet publice in praeſentia omnium Ordinum legerentur. 5.) Vt ſi quid alicui a Rege ante Electionem promiſſum

missum fuerit, id nullius valoris esset, neque Rex promissum implere teneretur. 6.) Ne Regina in negotia Status Reipublicae se immisceret, nec promotiones ad officia per foeminas vel exteras personas fieri deberent. 7] Vt pacta & foedera cum vicinis Principibus ad conservandam pacem perpetuam renovarentur. 8.) Ius cudendae monetae non ex Senatus Consulto, sed ex Comitiorum consensu iuxta ligam Imperii & vicinorum Principum valeret. 9.) Ne milites extranei sine speciali consensu & scitu Reipublicae in Regnum Poloniae & Magnum Ducatum Lithvaniae annexasque Provincias immitterentur; qui id faceret, pro infami & perduelle habendus. 10.] Ne alienigenis iura indigenatus conferrentur, nisi de patria bene meritis, & quos Supremi Exercituum Duces Reipublicae commendarent; iis vero usque ad tertiam progeniem officia & beneficia Legationis non deberent committi. 11.) Duae dignitates insimul uni non essent concedendae, in primis dignitates Mareschalci, Cancellarii, Thesaurarii, & Supremi Exercituum ducis. 12.) Vt militi peregrino tercenties mille triginta octo floreni a Rege aere proprio solverentur. 13.) Vt schola militaris propter Iuvenes Nobiles in ea exercendos erigeretur. 14.] Duo castella, unum Leopoli in

Regno, alterum in loco Magni Ducatus Lithvaniae commodo munirentur. 15.) Milites corporis Regii, Ministrique aulici, Regis sumtibus alerentur. 16.] Vt Tartari Zaporovienses stipendia sua nacti, in obsequio Reipublicae continerentur. 17.) Vt a Regno avulsae Provinciae, praesertim Vkraina & Podolia, ab hostibus recuperarentur. 18.) Vt dignitates extra tempus Comitiorum post sex hebdomadarum intervallum, in Comitiis vero ipsis ante alia negotia qvantocius bene meritis distribuerentur. 19.) Comitia quolibet tertio anno Grodnae in Lithvania propter amplitudinem loci haberentur, quemadmodum iam ante A. 1673. in Comitiis Varsaviensibus definitum erat. 20.) Exorbitantiae omnes post Comitia Coronationis deciderentur: Privilegia quoque omnium singula in Comitiis Coronationis confirmarentur, & si has & alias leges Rex novus non servaret, ab obsequio & fidelitate & praestandis utraque gens, iuxta Constitutionem A. 1609. libera esset. Pacta haec iuramento confirmavit Ioannes III. in Templo Ioannitico Varsaviae d. 5. Iunii. Subscripserunt illis, praeter plurimos e Regno & Lithvania, quatuor etiam Civitatum Nuncii, utpote Cracovienses, Vilnenses, Leopolienses & Posnanienses. Cum Archiepiscopus Casimirus Florianus Czartory-

ski

ſki mortuus eſſet, Andreas Trzebicki Epiſcopus Cracovienſis, praemiſſa per Reverendiſſimum Ioannem Gembicki Epiſcopum Vladislavienſem & Pomeraniae praecuſtoditione, Regem nominavit Electum die 21. Maii, quem deinde Mareſchalci utriusque gentis promulgarunt; ſed ante mortem ſupra dicti Archiepiſcopi per totum actum Electionis ore iſtius graviſſimi viri Reſpublica loqvuta eſt. Electio die 20. April initium ſuum ſumſit, cuius director erat Theſaurarius Magni Ducatus Lithvaniae Benedictus Sapieha, cuius iuramentum ſupra produximus. Competitores ſive Candidatij Regni Poloniae tum fuerunt 1.) Magni Ducis Moſcorum filius natu minor, qui decimum quartum fere agebat annum. Huius Legatus neque multis promiſſis neque multis minis, ut ante fieri ſolebat, dominum ſuum commendabat. 2.) Princeps Tranſylvaniae, qui ut faſces Regni tractaret, quindecim milliones, coniunctionem Tranſylvaniae cum Regno Poloniae, & 15000. militum in ſubſidium, quouſque bellum Turcicum duraret, promiſit. 3.) Elector Brandenburgicus Fridericus Wilhelmus pro Principe Electore Carolo Aemilio per Legatos intercedebat, ſed ut Germanus & Haereticus a Polonis reiectus eſt, qui ſimul metuebant, ne Pruſſiam cum Regno coniungeret, e-

iusque posteri ius aliquod in Regnum praetenderent. 4.) Legati Ducum Modenae & Parmae, & Don Pedro Ranqvillos, praesentes in Comitiis Electionis neminem vix commendabant, posterior tamen inclinare videbatur in partes Lotharingicas. 5.) Legatus Daniae Regis Christiani V. Principem Georgium fratrem Reipublicae insinuabat, qui tres milliones & sex millia equitum Regno pollicebatur: Partes eius tuebatur Leopoldus modernus Imperator, forte ut Reginam viduam sororem ipsius in matrimonium duceret, (in cuius rei gratiam Ioannes Gninski, Palatinus Culmensis, Georgii effigiem Reginae donaverat,) vel ut foederi contra Gallum eum innecteret. Insuper Imperator per Cardinales Romanae Ecclesiae Nitardum & Pio dispensationem pro Polonis a Pontifice Romano Clemente X. efflagitabat, ut Regem non Catholicum, vel qui suscepturus tandem esset fidem Romanam, possent eligere. 6.) Princeps Gallicus, sed annonymus, (qui sub nomine Ioannis Sobieski latebat) studia sua Regno commendabat. 7.] Philippus Wilelmus Dux Neoburgicus pro natu maximo filio Ioanne Wilelmo animos Polonorum sollicitaverat, compromittens coniugium filii cum vidua Regina contrahendum. 8.) Dux Lotharingiae Carolus nullae parcebat curae, ut Rex

Polo-

Poloniae eligeretur: ipſa quoque Regina vidua omnem ſuum muliebrem ornatum, aliasque res pretioſas oppignoraverat, ut partes Carolinas augeret. Ex his tres tantum Candidati ſupermanſere, qui triplicem efficiebant ſciſſionem in tres diviſi partes. A partibus viduae Reginae & Caroli Ducis Lotharingiae Lithvani, & ex illis Chriſtophorus Pac Magnus Lithvaniae Cancellarius, & Michael Pac Palatinus Vilnenſis ſupremusque militiae Lithvanicae Dux, ſtabant. Alii e Polonica Nobilitate, ſed in duas partes ſciſſi, partim pro Piaſto, partim vero pro Duce Neoburgico vel Lotharingico in Regem eligendo, vota ferebant. Denique milites Principem Galliae larvatum in thronum Regium evehere allaborabant, cui Pacius maxime contradicebat, Lithvanorum ad ſe trahens conſenſum, qui Piaſtum a Regno excludere, eumque pro infami & hoſte patriae proclamare, qui indigenam in Regem eligeret, contendebant. Res haec tanto animorum motu agitata fuit, ut ad arma concurſum fuiſſet, cum Dux Lotharingiae iam armato inſtructus exercitu in confiniis Poloniae & Sileſiae haereret, niſi prudentia Mareſchalci Equeſtris Ordinis turbae hae fuiſſent compoſitae. Poſt haec Franciſcus Bonviſi Archiepiſcopus Theſſalonicenſis & Nuncius Apoſtolicus ingreſſus

 more

more ſolito in Rotam, nomine Pontificis Romani Senatum Equeſtremque Ordinem rogabat, ut Principem RomanoCatholicum ſibi crearent. Deinde Chriſtophorus Schaffgots Caeſareus Legatus Ducem Lotharingiae, & de Forbien Epiſcopus Marſilienſis, Regis Galliae Orator, Ducem Neoburgicum Reipublicae commendabant. Non deerant quoque plurimi, qui partes Sobieſcianas tuebantur, adeo ut metus ſubortus fuerit, duos Reges electum iri; hinc factum, ut Electio usque ad d. 19. Maii prolongaretur, quo aliquot Epiſcopi dignitate fulgentes Reginam viduam convenerant, mandata Reipublicae ei exponentes, quodſi a Duce Lotharingiae alieno eſſet animo, Ducem Neoburgicum Reginae adiungere maritum, eique ſimul *Diadema* Regium imponere vellent; apud quam cum nihil effeciſſent, adibant Supremum Lithvaniae Cancellarium, ut eum a Lotharingicis partibus avocarent, ſed neque apud hunc preces & obteſtationes quicquam valuere. In frequentia deinde Electorum Palatinus tum Ruſſiae, nunc Caſtellanus Cracovienſis & Supremus belli Dux, Stanislaus Iablonowſki, coepit heroico ſpiritu loqui, cum Regina neutrum e duobus a Republica commendatis ſponſis in coniugium ducere vellet, eandem non eſſe ipſi porro obſtrictam, nec ad Domum Auſtriacam, vel aliquem

quem e Germanis Principem respiciendum esse, cum e Piastis, non obstante pertinaci Lithvanorum pervicacia, Rex eligi possit. Laudavit insuper Ioannnis Sobieski res praeclare gestas, labores pro Reipublicae salute exantlatos, & victoriam a Tartaris ad Chocimum reportatam tandem conclusit, ut is Diademate Polonico ornaretur, qui Rempublicam in eum collocavit statum, quae sceptrum alteri tradere posset. Huic Orationi tota Nobilitas Russica assensum suum praebuit, inprimis quod Sobieski e Russia erat oriundus. Exemplum Palatinatus huius seqvutus est Palatinus Cracoviensis, Alexander Lubomirski, cum reliquis Palatinatibus e Regno Poloniae, & nonnullis e Magno Ducatu Lithvaniae, auctore Michaele Casimiro Duce Radziwiłłio, ProCancellario & Campiductore Lithvanico. Hoc cum male haberet Supremum Lithvaniae Cancellarium Pacium, hora nona vespertina e Conventu secessit, nec revocari potuit, Protestatione insimul interposita, quod Electio adversus Regni Leges esset, quia non unanimi suffragio totius Nobilitatis ex utraque gente Rex fuit electus. Die 20. Maii Lithvaniae Equestris Ordo ad Comitia venit, eaque mox a tergo salutavit, cum denuo Protestationem, ut supra dictum est, interposuisset. Ad illum mox e Senatu & Rota Equestri missi

Depu-

Deputati, ut eum ad consilia Electionis publica revocarent, qui respondit, se prius ad Comitia non reversurum, quam paullo altius rem hanc expenderit, ultimatamque sententiam Senatui insinuaverit. Interim Poloni & nonnulli e gente Lithvanica Episcopum Cracoviensem compellabant, ut Electum Regem nominaret, quam nominationem ille, ut bellum intestinum evitaretur, differre maluit. Haec dum ferventibus aguntur animis, e contradicentibus Lithvanis Deputati, Nicolaus Stephanus Pac, Episcopus Vilnensis, Cancellarii Lithvanici frater; Alexander Hilarius Polubinski, Supremus Magni Ducatus Lithvaniae Mareschalcus, & alii militiae Praefecti, in Szopam advenerant, cumque primus illorum verba plurima fecisset, tandem pro Sobiescio suffragium suum tulit, rogavitque decenter, ut denominatio novi Regis in sequentem diem differretur, quando & Lithvani possent esse praesentes, & Electio unanimi consensu Senatus totiusque Nobilitatis ex utraque gente fieret. Qua sententia cum laetis auribus animisque excepta esset, placuit differre in diem 21. Maii denominationem Regis, adeoque, ut supra notavimus, Rex ab Andrea Trzebicki Cracoviensi Episcopo nominatus, & a Mareschalcis utriusque gentis d. 21. Maii publicatus est. Coronationi praefixus erat dies 22.

es 22. Iunii A. 1674. & Comitia Coronationis in diem 24. eiusdem mensis indicta: quodsi vero belli tempestas Remp. affligeret, Coronatio in diem 1. Ianuar. A. 1675. differrenda, Comitia vero illius in diem 4. eiusdem transferenda essent. Rex novus demum die 2. Februar. A. 1676. cum Maria Casimira, Henrici de la Grange, Marchionis de Arquien filia, a Ludovico XIV. in filiam Galliae cum nomine Ludovicae adoptata, est per eiusdem Legatum de Forbien Episcopum Marsiliensem post Coronationem declarata, coronatus est, cum antea d. 31. Ianuar. duorum Regum exequiae Ioannis Casimiri & Michaelis Coributhi celebratae essent; illius urnam Opacki Succamerarius Varsaviensis e Gallia, ubi Niverniae d. 6 Decembr. A. 1672. mortuus est, advexerat. Conf. *Confoederatio Generalis A. 1674. Diarium Electionis Ioannis* III. *Pacta Conventa eiusdem, & Germanicus tractatus Anonymi,* der Sarmatische Wahl-Schoppen, *Coloniae apud Petrum Marteau A.* 1698. excusus.

§ XVII. Decimi sexti Interregni calamitas cum morte Ioannis III. evenit. Ioanne enim tertio Rege in Villa-nova, uno lapide a Varsavia distante, A. 1696. die 17. Iunii sive vigilia SS. Trinitatis circa octavam vespertinam fatis defuncto, Archiepiscopus Gnesnensis Michael

Michael Stephanus Radzieiowſki e Cancellaria ſua ad Palatinatus, Terras & Diſtrictus Poloniae ac Lithvaniae miſit literas, mortem Regis denunciantes, ſilentibusque Iudiciis Caſtrenſibus atque Tribunalitiis, (niſi quod Civitatenſia ſine provocatione ad ſupremum Iudicium in Interregnis exerceri ſoleant) Capturalia conſtituta ſunt. Convocatio Generalis in menſem Septembr. eiusdem anni indicta, paucis diebus ſtetit. Electus dum fuit Mareſchalcus *Stephanus de Richt Humecki*, Dapifer Podoliae cuius *Orationes polonico idiomate* in Conclavi Nunciorum Terreſtrium coram Senatu ad Deputatos Exercitus Polonici, ad Ablegatos Exercitus Lithvanici, ad Ablegatos Exercitus Polonici Confoederati, aliaeque habitae, typis excuſae. Et is ipſe eſt, qui deinde Confoederatorum ſeu Rokoſſianorum fax, tuba, caputque extitit. *Orationem* quoque habiturus erat Regis Galliae Legatus, *Melchior de Palignac*, in Comitiis Convocationis, ſi non abrupta ſubito fuiſſent, eius copiae publicis typis proſtant. Nova deinde convocatio in menſem Ianuarium A. 1697. fuit indicta, in qua plures maioresque tumultus, quam in priori, erant orti. Theſaurum Regium diripere volebant plurimi, eumque inter milites, qui multis annis ſtipendia ſua non acceperant, diſtribuere.

Regi-

Reginae viduae maxime infensi erant Poloni, cum eius pristini regiminis penitus essent pertaesi, quae tamen suos e Senatu habuit Patronos; Regiaque Proles multas excitaverat turbas, in primis Rokossianos milites fovendo, iisque stipendia subministrando. Totum Reipublicae Polonae corpus in varias partes distractũ fuit, Lithvanis sua quoq; commoda quaerentibus, ex quibus Palatinum Vilnensem & Supremum Lithvaniae exercitus Imperatorem Sapieha male habuit, quod iura Lithvaniae cum iuribus Poloniae coaequanda essent, quae tamen deinde coaequata sunt. Sed de his sequior aetas plura scribet dicetque. In Comitiis Convocationis dies 15. Maii A. 1697. Electionis Comitiis indictus est, quem Concio in Templo Ioannitico, ab Andrea Chrysostomo Załuski Episcopo Plocensi habita, auspicabatur; eam in omnibus ut eruditam piamque approbant boni quique, nisi quod verba aeternae substantialisque sapientiae ex Proverb. VIII, 15. *Per me Reges regnant:* in Polonorum genium detorta sunt: *Per nos Reges regnant.* Qvinque deinde hebdomadae in eligendo Mareschalco Equestri insumtae sunt, cum alias ad hanc dignitatem Raphaelis Leszczynski, Generalis Poloniae Maioris, filius evectus fuisset, nisi ei Bielinski praeripuisset palmam, qui contra antiquam

quam praxim, non per vota, ſed per calculos ſcriptos, fuit lectus. Exorbitantiae non fuerunt expeditae, ſed poſt Coronationem ad medelam dilatae, neque quicquid ex orbita Legum deviavit, correctum eſt, ſed tantum Deputati ad Capturale Iudicium ex Senatorio Equeſtrique Ordine nominati, & coaequatio iurium Magni Ducatus Lithvaniae praelecta. Inquiſitum quoque ſedulo fuit, quis exercitum Poloniae & Lithvaniae Rokoſſiano foedere colligaverit? & quis Comitia Convocationis diſſolvi iuſſerit? verum irrito conatu ob armatum adverſae partis ſtrepitum laboratum eſt. Candidati Regni Poloniae tum temporis erant 1.] Tres Regii Principes, Iacobus Ludovicus, Alexander, & Conſtantinus: & quamvis hi faſcium tractandorum capaces eſſe potuerint, non tamen ſibi ſpem Regni occupandi facere poterant, ob odium Polonorum, quo in Piaſtos & Domum Regiam flagrabant; ſed ditiſſima haereditate paterna contentos eos eſſe oportuit. 2.) Franciſcus Ludovicus Borbonius Princeps de Conty e Gallia. 3.) Dux Neoburgicus. 5.) Elector Saxoniae, 6.] Marchio Badenſis. 7.) Elector Bavariae. Antequam horum Candidatorum propoſitiones per Legatos ſuos Sereniſſimae Reipublicae oblatas divulgemus, lubet producere literas ab Impe-

ratore

ratore Moſcoviae Petro Alexevicz menſe Maio An. 1697. ad Eminentiſſimum Cardinalem Archiepiſcopum Gneſnenſem & Primatem Regni (quas ille ſuppreſſiſſe, nec cum Illuſtriſſimis Regni Ordinibus communicaſſe dicitur) ſcriptas, ipſique die 25. Iunii traditas, quarum tenor hic eſt: *Perilluſtribus, Illuſtribus, Eminentiſſimo Principi Michaeli Radzieiowſki Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, Primati, Primoqve Principi Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae, omnibusque Sereniſſimae Reipublicae Proceribus, notum facimus, qvod, ſicut ſemel inivimus pacta cum Auguſtiſſimo Imperatore Chriſtiano, pariter cum pie defuncto Sereniſſimo Ioanne III. Rege Poloniae, & cum Sereniſſima Republica Veneta, ita hucusqve conſtanter conſervamus, & qvae inviolabili vel ideo obſtricta iuramento, (ut omnibus adhibitis viribus, ſecundum poſſe, pro fide & honore divino, contra orientales ſanctae Crucis pugnando hoſtes quotidie irruentes ab Ottomannica Porta, in nos detineamus furores, & duras illorum frangamus cervices) ſicut patet a nobis colligatis, firmiter conſervata, ita ea & inpoſterum conſervaturos nos eſſe*

 obliga-

obligamus. Nos Magnus Imperator Moscoviae habemus hanc notitiam, quod moderno tempore post obitum Serenissimi Regis Ioannis III. Fratris nostri, pro futuro Regnante Varsaviae absolvetur Electio, in qua obliti forte primo integritatis totius Reipublicae Vestrae & libertatis aureae, deinde initorum nobiscum pactorum, ac cum Augustissimo Imperatore Christiano, & aeterni foederis immemores, ad Regale solium promovetis Principem de Conty, minime plane Turcis & Tartaris [excepto Baptismi Sacramento] hostem, & illius capiti propter interesse privatum coronam imponere desideratis, & ad effectum iam deducere cogitatis. Expediret nihilominus nostro etiam uti in hoc consilio, prout vicini colligati, ex quo si aliqvod oriturum timeretis impedimentum, nullum est, quod vereamini, imo proficuum bono publico posset promanare; sed reiecto hoc, Reipublicae praesentibus literis nostris favemus. Si autem istius superius dicti conatus in Regno Poloniae ad effectum suum pervenire possent, summo id miraculo esset apud exteras totius Christianitatis nationes,

unde

unde non tantum pacta conventa pro debellando coniunctis viribus Oriente, sed etiam aeternum nobiscum initum foedus rumpi deberet, qvoniam nobis colligatis Imperatoribus Galliarum Rex, habendo foedus cum Turcis & Tartaris, multum nocet, & maxime impediendo transitum exercitui Augustissimi Imperatoris Christiani contra Turcas hucusqve non desinit nocere. Qva propter si fieret Rex Poloniae Princeps de Conty, absque dubio non desineret easdem seminare factiones, ex qua ratione & pacta conventa nullo modo inter nos possunt conservari, & qvod magis, de pace & unione Religionis quid sperandum? Optando enim Regnum Poloniae Galliarum Rex, per scripta svasit illi Turcarum Imperator, & persvadendo informationem misit, ut omnibus modis curet coronam Princeps de Conty. Qvid igitur boni sperandum Electo [DEVS avertat] in Regem dicto Principe, qvoniam nostri illum promovent ad solium adversarii. Qva propter Nos Imperator Moscoviae, habendo cum Serenissimo pie defuncto Ioanne III. iuratum foedus, & amicitiam, & cum tota

Republica Polona, talem Regem, qui de Turcica aut Gallica procedat factione, eligere dissvademus; sed talem, qui ex qualicunque sit natione, dummodo non Gallus, Serenissimae Reipublicae optamus & svademus Regem, quique cum Nostra Maiestate, cum Augustissimo Imperatore Christiano, & cum Serenissima Republica Veneta, unus & idem sit in sentiendo, & in bona amicitia & confidentia, conservationeque pactorum unus & unanimis maneat, & nobiscum iunctis viribus possit conterere Ottomannicae Lunae cornua. Quod Nos Imperator Moscoviae omnibus in genere Proceribus Regni & Magni Ducatus Lithvaniae, totique Reipublicae optando, ad considerationem relinquimus tradimusque. Datum in Aula Imperatoris Moscoviae, anno a creatione mundi 5646. die 15. Maii, Imperii autem Nostri anno 17. Has literas exceperunt aliae, Russico-Polonica lingva Moscuae anno mundi 5646. d. 2. Iunii scriptae, eiusdem fere argumenti, nisi quod duo in illis videantur contineri praecipua puncta: 1.) quod cum Czar potuisset sibi spem facere occupandi Regni Poloniae, id ne per cogitationem quidem fecerit. 2.) Quod questus sit,

ſit, ad priores literas nihil reſponſi ſe accepiſſe, ideoque alteras has ad Rempublicam exarasse. Ad quas nomine Reipublicae utriusque gentis Epiſcopus Cuiavienſis reſpondit, itidem conquerens, quod prior epiſtola fuerit intercepta, nec cum Illuſtribus Ordinibus communicata; promiſit inſuper aeterni foederis cum Imperatore Moſcovitico & Chriſtiano ac Republica Veneta & Inclyto Poloniae Regno Magnoque Ducatu Lithvaniae adverſus Turcas & Tartaros initi conſervationem, nec Principis de Conty, ſed Sereniſſimi Electoris Saxonici in thronum Regalem factam evectionem denunciavit. Sed ad Legatos exterorum Principum eorumque propoſitiones Reipublicae Sereniſſimae oblatas deſcendamus. Polluccius Nuncius Apoſtolicus Innocentii XII. P. R. ad Rempublicam Polonam Legatus Extraordinarius d. 21. Iunii An. 1697. tentorium ingreſſus, Ordines hortabatur, ut Principem Romano-Catholicum eligerent Regem, poſtquam alii Oratores auditi ſunt, protractumque negotium usque ad dimidiam nonam verſpertinam. Ioannes Philippus Epiſcopus Paſſavienſis, Sacrae Caeſareae Maieſtatis ad Comitia Electionis Legatus Extraordinarius, eleganti Oratione publica merita Ioannis III. tum in Rempublicam Polonam, tum in Chriſtianum orbem enarravit, &

res geſtas, nec reticuit, quod victricibus Regni Regiaeque Domus auxiliis Vienna liberata, Auſtria recuperata, Pannonia reſtituta ſit, & cum fructus victoriae illius ad Regem defunctum amplius pervenire non poſſit, tenerrimos grati animi affectus in filium, Regium Principem Iacobum, transferri petebat, quem commendabat, 1.) quod Regio multotiesque Reipublicae devoto ſangvine ortus, mox creſcentibus annis victoriis paternis ad ſagi decora, conſiliis ad togae ornamenta, regnandi artibus ad ſuſtentandam Rempublicam inſtitutus ſit. 2.) Quod periculoſiſſimis expeditionibus contra Turcas & Tartaros non ſolum interfuerit, ſed in confertiſſimas barbarorum turmas laetus incurrerit, viam armis aperuerit, nec niſi fugato aut caeſo hoſte, e media telorum tempeſtate, ceu genuinus Aquilae Polonae pullus, ad patrem redierit. 3.) Quod honorificentiſſima affinitate cum Auguſtiſſimo Romanorum Imperatore, Monarcha Hiſpaniae, Rege Luſitaniae, ac Italiae Germaniaeque Principibus innexus ſit. 4.) Quod vegetas ad Regni onera vires, potentes amicitias, ſpecioſas opes, aliasque virtutes, & maxime eminentem activamque libertatem Reipublicae illaturus ſit. Melchior de Polignac, Regis Galliae Legatus, pro Principe ſuo de Conty, praeter longam

cum

cum Caesaribus, Regibus & Principibus tam Orientis quam Occidentis affinitatem, & consangvinitatem, praeter vegetam aetatem, (annorum scilicet triginta trium) & alias virtutes Rege Poloniae dignas, sequentes conditiones proponebat. 1.) Quod Princeps de Conty ante Coronationem, superis faventibus & Republica Polona volente, Cameneciam, & quaecunque a Regno ab hostibus avulsa sunt, sit recuperaturus. 2.] Quod commercia & monetam splendori suo sit restituturus. 3.) Quod pacta Conventa in omnibus punctis & clausulis sit servaturus. 4.] Quod ipse Rex Galliae, ut militibus stipendia solvantur, decem milliones monetae polonicae, cuius maxima pars Gedani deposita, numeraturus, ac reliquam pecuniam ipse Princeps de Conty Electus secum sit advecturus; ut vero conditio haec impleatur, eousque Legati Gallici in Polonia mansuri sint obsides. 5.) Quod sine ullis Regni sumtibus in Legationem splendidam impendendis, de Electione sui certus Princeps de Conty in Regnum ultro sit venturus. Cum vero Legatus Galliae fere subolfecisset, Polonorum aversam in Electionem Principis de Conty voluntatem, simul eodem scripto diluit obiectiones, & obstacula omnia removit, quae Principem suum a throno Regio excludere possent. 1.) Quod

ad dominium abſolutum non ſit adſpiraturus ob pacta Conventa, quibus actiones eius circumſcribendae ſunt. 2.] Quod cum Turcis foedus non ſit initurus, nec initum cum Auguſtiſſimo Imperatore, Republica Polona & Veneta rupturus, cum ſciat in Polonia ſine conſenſu Reipublicae nec bellum geri, nec pacem ſtabiliri poſſe. 3.] Qvod vicini Principes Electionem eius non ſint limis conſpecturi oculis, cum Polonis liceat ex quacunque gente & natione ſibi eligere Regem. 4.] Quod coniux Principis Conty, atque olim Regina, negotiis conſiliisque Reipublicae publicis ſe non ſit immixtura, cum probe noverit, nationem Gallicam non eum in finem ducere uxores, ut ſe publicis Regni curis immiſceant. Attamen rationes pro non eligendo Principe Galliae in Regem Poloniae peculiari ſcripto publicabantur ſequentes. 1.] Quod Electio Principis de Conty in Regem Poloniae, in plures diſtracta partes, magno Reipublicae incommodo contentionibus turbisque plurimis commixta foret. 2.). Quod Piaſti nomen per publicam Reipublicae Confoederationem a promotione ſit excluſum, vel ideo, quod contra iura patriae ac pacta cum vicinis Principibus inita, Polonia a Regnante ſuo magnis ſuis impenſis, Galliae factionibus ſervire cogeretur. 3.) Quod Electio

Prin-

Principis Gallici esset excitatio sopitarum utcunque diffidentiarum cum Domo Austriaca, & disrumpendi foederis fomentum. 4.) Quod Principes foederati magno motu Electionem hanc impedituri sint, ne in continuo metu a vicino Principe excitato, & factionibus Gallicis deserviente, manere adigerentur. 5.) Quod Princeps Galliae aliena pecunia ad Regnum promotus, in promotoris sui iussa sit iuraturus, cui parere Poloni cum Lithvanis tenentur. 6.) Quod Rex Galliae tanti ponderis expensas conaretur resarcire ex inopum alias Polonorum inopia. 7.) Quod milliones oblati privatos tantum essent ditaturi, videndum tamen esse, quae incommoda, quae vicinorum bella, intestinarumque turbarum incentiva post se tracturi sint, quae centenis millionibus non perficerentur. 8.) Quod redirent imperante Galliae Principe Ludovici tempora, unde varias dignitates & officia nationali amore suis conferret Gallis, administrationes denegaret, Commissiones designaret, & hinc Civium depretiationes & contemtus orirentur. 9.) Ignorantia lingvae utriusque gentis posset removere Principem Galliae: quomodo enim cum plerisque ageret, quomodo plerique magis arcana illi aut Reginae explicarent, quae cum ignorantibus lingvam communicare non possent. 10.) Quod

ad maiorem Gallorum numerum excrescente Polonia, tanto maiores contentiones & iurgia excrescerent, ex quibus etiam caedes & homicidia speranda. 11.) Metuendum esse, ne forte Gallia tam magnificis promissis Polonos lactaret, ut tempus Electionis extraheretur, & alii Candidati a Regno absterrerentur, tum postea frustrati Poloni, odio & contemtui exponerentur. Eodem scripto cum alii Regni Competitores essent a capessendo Imperii Diademate exclusi, pro Serenissimo Principe Iacobo eligendo haec proponebantur argumenta. 1.) Non esse exemplum in Polonia, Regium sangvinem a Corona unquam fuisse exclusum, imo olim studiose quaesitum. 2.) Regiis plane dotibus praeditum esse Serenissimum Iacobum, ac in primis notitia Status Poloniae ac eius politiae; esse liberalem, Consiliariorum amantem, summa sobrietate vigilantem, libertatis aestimatorem & amatorem, nec ignarum bene meritorum & mereri volentium. 3.) Nullis factionibus esse innodatum, plurisque pacem patriae aestimantem, quam locupletissimum ex factionibus lucrum. 4.) Bellicosum esse animo, insignem virtutis martialis aestimatorem, praemiatorem etiam futurum, ubi, quod distribuat, habuerit. 5.] Non degenerem a magno parente filium, & si quos forte notabit

Respu-

Reſpublica in Sereniſſimo parente eius defectus regiminis, eos certe eſſe correcturum 6.) Promiſſurum ſe facile a Republica circumſcribi, eius nutibus ab antiquo eſſe obſequentem . pro qua non fortunas tantummodo ſuas, ſed ſangvinem & vitam ipſam profundere paratum eſſe Reipublicae filium. 7.] Eſſe gnarum familiarum Polonicarum Lithvanicarumque ac de Republica bene merentium, quas citius ac facilius erecturus ſit, quam alienigena. 8.) Eſſe egregium patriae Civem, qui ſe ipſum Reipublicae dat, ut ipſum habeat, ſuosque utatur in uſus, cum alii Candidati ſua offerant, ut Rempublicam ſibi obligatam & velut pecuniis ſuis ſubiugem habeant. 9.] Eſſe animo candidum, in quo nullae technae, nullae etiam inimicis inſidiae, cum nonniſi malefactis eorum iraſci ſciat, non hominibus: liberaliſſimum quoque eſſe, & condonatorem & contemtorem iniuriarum. 10) Eſſe natum in obſervantia Legum, illisque aſſvetum, ut qui Principatum abſolutum non affectet, ubi ſtat pro ratione voluntas, ubi ſingulorum in obſequium Imperantis captivae ſunt mentes. 11.] Securius feliciusque Reipublicae fore, milliones aliquot certos a Principe domeſtico in Reipublicae commoda accipere, quam ab extraneo incertitudine promiſſionis plurium millionum lactari, qvi neſcit

niſi

nisi lucra per lucra qvaerere. 12.) Experientia edoctos esse Polonos, a nemine extraneorum Principum profusissima circa concurrentiam ad Coronam Regiam promissa, etiam in minima parte servata esse; & posito, quod staret Candidatus alius Regni ad praesens verbo, certe tam exiguas milliones vel centenis non resarcitum iri, etiamsi quam maxime pactis Conventis circumscribatur; ipse enim vel fortunis Polonorum inhiando, vel iustitiam distributivam appretiando, impensarum suarum etiam per abrogata qvaereret refusionem, si non sui, certe prolis suae gratia, ne in posterum egeat. Pro Serenissimo Principe Carolo Duce Neoburgico, praeter Iagellonici sangvinis, ex quo oriundus, splendorem, affinitatum cum Caesareis Regiisque familiis annexarum amplitudinem, aetatem vegetam, & heroicam in bello virtutem, proponebantur Conditiones seqventes 1.) Leges omnes ac Libertatem Polonicam illibate servaturum Serenissimum Carolum, vel ipsius sangvinis plenissima effusione, pactaque Conventa omnia inviolate impleturum. 2.] Nullo unquam pretio, etiam vel minimo, aut munere gratitudinis oblato, dignitates officia & munia Regni qualiacunque collaturum, sed solis bene meritis, semoto quocunque privato respectu, distributurum. 3.] Milliones

decem

decem ad persolvenda exercitus stipendia iuxta Reipublicae dispositionem in pecunia numerata illico post Electionem suppeditaturum. 4.) Pro allevatione stativorum hybernalium in bonis regalibus & spiritualibus in unum annum, unum millionem numeraturum, die Festo Michaelis per Ministros suos Leopoli persolvendum. 5.) Alium millionem soluturum Leopoli itidem exolvendum pro sufficienti militum extra limites Regni consistentia, pro re tormentaria & commeatu. 6.) Pro conservatione praesidiorum, ubicunque illa fuerint, trecenta millia in unum annum largiturum. 7.) Monetam ad coaequationem cum vicinis Principibus reducturum, iunctis cum Republica consiliis & subsidiis, & ad hunc effectum centum millia thalerorum se daturum, simulque restaurationem commerciorum cordi habiturum, 8.) Cameneciae recuperationem vel in transactione generali vel glorioso Marte, imo etiam Bessarabiae acqvisitionem omni nisu curaturum. Pro Marchione Badensi Eques Polonus Sarmatico idiomate politam edidit Orationem, qua Serenissimum Principem Ludovicum ut angelum tutelarem & Ancile coelitus datum Reipublicae commendabat, non modo ab antiquitate generis & familiae splendore, sed etiam a munificentia, a foederatorum Principum

cipum copia, & bellicosa virtute, quam adversus Turcam ad Savum, Tibiscum, Istrum, Nyssam, & adversus Gallos in Germania ad Rhenum exercuit. Insuper recuperationem Cameneciae in Podolia, Moldaviae, Valachiae, omniumque locorum usque ad Pontum Euxinum & Tanaim, decem millionum pro stipendiario milite solutionem, & duorum aliorum millionum in apparatum machinarum bellicarum numerationem promisit. Eiusdem fere commatis argumenta erant, quae pro Electore Bavariae & Duce Lotharingiae afferebantur. Serenissimi Electoris Saxoniae Friderici Augusti Legatus Extraordinarius Iacobus Henricus Comes de Flemming cum sufficienti & omnimoda plenipotentia sequentes conditiones pro Duce Saxoniae Potentissimo proponebat. 1.) Domus Saxoniae decus retroactis & modernis saeculis in Europa ad omnem immortalitatem inaestimabile. 2.) Vegetam floridamque Candidati sui aetatem, [ut qui viginti septem annos esset natus) & res bellicose gestas, quandoquidem virtute sua Moguntiam ad Rhenum expugnavit, Brabantiam ab invasione Gallica conservavit, in duabus expeditionibus summo Ducis imperio in Hungaria praefuit, resque Pannonicas fluctuantes & a Turcis vexatas in integrum restituit; hinc non modo in arena Martis,

sed

ſed etiam in devinctiſſimis ſuorum pectoribus triumphos agit infinitos. 3.] Ad fidem Romano-Catholicam ante biennium in urbe Roma acceſſionem: cum ipſe DEus ſuperna hac quaſi vocatione ſtraverit viam ad Diadema, & ad ius Poloniae fundamentale: Rex Catholicus eſto! habilitaverit, partim ut ruentis orbis machinam potenti brachio ſuffulciret, partim ut pervicaciam Turcarum atrociſſimam domaret, in Cives vero beneficos munificentiae & clementiae radios diffunderet. 4.) Nullam ex beneficiis Reipublicae vel minimam in ſe derivationem, cum enim unum tantum habeat Haeredem filium, non modo Electorales ditiones cum praerogativa Electorali & inſigniis Imperii atque Luſatiam ad ſe devolutam tempore ſuo eidem cedere; ſed & pacta Conventa in viridi & inviolabili obſervantia ad famam & utilitatem publicam dirigere velit. 5.) Officiorum diſtributionem non pretio pecuniae, ſed virtutis & meritorum, ne ſua privatis creſcant aeraria damnis. 6.] Decem millionum currentis monetae poſt actum Electionis in ſublevationem Reipublicae onerum, militumque mercenariorum exolutionem. 7.) Cameneciae, auxiliante Deo, expugnationem & recuperationem. 8.) Non minus Podoliae, Vkrainae, Valachiae & Moldaviae ad Sereniſſimam Rempubli-

publicam aggregationem, ut & Sarmatici Imperii extenſionem, & quarumvis a Regno avulſarum Provinciarum reſtitutionem. 9.) Quovis ingruentis belli periculo ſex millium militum, expoſcentibus Regni Statibus & Ordinibus, ſubminiſtrationem, propriisque ſumtibus ſuſtentationem. 10.) Aliquam ex Provinciis ſuis, ſi per commutationem in contiguitate & propinquitate Reipublicae cum vicinis Principibus licuerit, ad terminos Regni adiunctionem. 11.) Monetae & commerciorum ad florentiſſimum ſtatum reſtaurationem. 12.) Scholae militaris, ut Iuventus Nobilium in omnibus bellicis exercitiis excolatur, propriis ſumtibus aedificationem. 13.] Caſtellorum & Arcium munitarum ad veteris & praeſentis militiae normam reparationem & conſervationem. 14.] Nullis colligationibus ad aemulas in Europa familias obligationem, nec cupidine dominandi, quae cunctis flagrantior affectibus; ſed ſolo fidei orthodoxae zelo, & pretioſiſſimae libertatis amore, accenſum Candidatum Sereniſſimum, in DEo ſolo confidere, quod ille corda liberrimae gentis, ſuffragia eligentium, & affectus magnorum Civium eo ſit inclinaturus, ut in vota deſideriaque ipſius deſcendant. Ex his Candidatis duo eligentium votis ſupererant, Elector Saxoniae & Princeps de Conty. Partes illius Duces belli

cum

cum Confoederato exercitu tuebantur; huius Archiepiſcopus Gneſnenſis, Epiſcopus Plocenſis, & Theſaurarius Magni Ducatus Lithvaniae. Haec acta ſunt die 26. Iunii, & maximus ſcrupulus Polonorum animos de Religione Electoris Saxonici torquebat; poſtquam vero Illuſtris Comes de Flemming in Collegio Senatorum Equeſtrisque Ordinis teſtimonia produxiſſet, quod is iam ante biennium Romano-Catholicam fidem Romae amplexus ſit, ſequenti die 27. Iunii voluntates Polonorum & Lithvanorum in Electorem Saxoniae facilius propendebant, inque eius Electionem vexilla centum ſeptuaginta (in Principis de Conty ſeptuaginta tantum) accedebant, Archiepiſcopus Gneſnenſis, quia metuebat, Electorem Saxoniae in Regem Poloniae electum iri, cum aſſeclis ſuis e tentorio exceſſit, & Principem de Conty Regem Poloniae Magnumque Ducem Lithvaniae proclamabat, exiſtimans, quod reliqui Palatinatus exemplum ſuum ſint ſeqvuturi; verum Caſimirus Ludovicus Bielinſki Succammerarius Regni & Mareſchalcus Equeſtris Ordinis adverſus proclamationem Archiepiſcopi publice proteſtatus, iuſſit ſonora voce proclamari: Vivat Elector Saxoniae, Rex noſter Poloniae! Tum Epiſcopus Cuiavienſis Stanislaus in Lubraniec Dąmbſki coactus ab utraque gente, ut

Comitia Electionis ceu supremum Reipublicae caput porro moderaretur, Te DEVM laudamus! flexis genibus in campo Electorali decantavit. Supremus etiam Exercitus Polonici Dux, Illustrissimus Stanislaus Iablonowski, insuper Castellanus Cracoviensis, Confoederatum contrahens militem, Contystarum sedulo attendebat motus; sed hi concitato gressu ex campo in Civitatem properabant, Templum Ioanniticum ingredi cupientes, ut pro Electione Regis sui Deo gratias persolverent: illud vero a Nuncio Apostolico occlusum, nec recludi permissum fuit. Mox seqvuti sunt falciferi tum temporis Sarmatae, & Civitatem ingressi bombardas & sclopeta aliquoties exonerabant in Palatium Cardinalis, aliorumque Contystarum, quibus in latebras & angulos dilapsis, in Templo Ioannitico laudes DEo decantatae, & circa horam secundam nocturnam, trina tormentorum bellicorum explosione, debita reverentia erga Regem Electum, laetitiaeque signa edita. Insimul Georgius Dorpowski ad Electorem Saxoniae ablegatus, eidem nunciavit, ipsum esse electum. Die 28. Iunii Saxonistae in campum Electoralem regressi, novi Regis sui Electionem confirmarunt, & Legati Saxonici propositiones accuratius ponderarunt. Die 29. in Monasterio Martinianorum suburbano convene-

venerunt, & pro conſcribentibus pacta Conventa iuramentum ſequentis tenoris formarunt: *Ego N. iuro DEO Omnipotenti & Triuni quod deputatus ad conſignationem pactorum Conventorum inter Rempublicam & Sereniſſimum Fridericum Auguſtum Electorem Saxoniae, liberis ſuffragiis Regem Electum in me ſuſcipio, liberaeque Electionis tuitionem circa connotanda pacta, ſine ullo reſpectu & aſſentatione futuro Regnanti, commoda Reipublicae promovebo, ſalutemque publicam & ſecuritatem iurium, privilegiorum & libertatum noſtrarum, ut optime potero, obſervabo, nec ullis largitionibus me corrumpi patiar, ita me DEVS adiuvet!* Contystae contra apud Monachos Bernardinos Conventus ſuos ad diem 5. Iulii prolongatos inſtituerunt, in quibus quaeſti ſunt, 1.) conculcatam eſſe Archiepiſcopi Gneſnenſis auctoritatem, cui ſoli competit de iure, nominare Regem: belli Imperatores non facere ſatis officio ſuo & iuramento, quibus incumbit, militem in finibus Regni (non in campo Electorali) continere, & ſi Regnum ſeditio invaſerit, nulli parti adhaerere. 2.) Sereniſſimum Saxoniae Electorem non eſſe vere Catholicum, quod documenta variant, cum Orator Saxonicus Principem ſuum ante biennium Catholicam fidem Romae eſſe profeſſum affirmet; Epiſcopi Ianginen-

rinensis contra testimonium asseveret, ipsum Badenae die 4. Iunii Lutheranismum eiurasse, & literae ipsius Electoris Badena eodem die ad Archiepiscopum scriptae testantur, quod non possit prius profiteri Religionem Catholicam, quā de diademate Regio certus sit. 3.) Securitatem libertatum Polonicarum esse nimium laesam, cum enim Domus Ducum Saxoniae ius indigenatus in Polonia A. 1652. adepta sit, ultimam Confoederationem vetare, Piastum eligere in Regem: praeterea metum non esse vanum, quod Potentissima Saxoniae Domus bona terrestria emere, muniaque Reipublicae extantiora in eandem inferre possit, unde potentia regnatricis Maiestatis libertatem Polonorum infringat: quod nimia Electoris Saxonici potentia, & cum vicinis Principibus foedera multiplicata, Reipublicae possint esse suspecta, utpote in oppressionem libertatis Sarmaticae vergentia. 4.] Diploma Electionis, scissa in partes Republica, Mareschalcum Equestrem non potuisse extradere, neque posse, propter iuramentum, quod praestitit, ideoque confirmationem Electionis maxime necessariam esse, quam in diem 6. Augusti indixerant, cum Nobilitas tota, quae ad Electionem Regis requiritur, in lares suos iam se recepisset. His tamen non obstantibus Contystarum querelis, Saxonistae die

die 6. Iulii literas universales, ElectionemRegis Friderici Augusti Electoris Saxoniae denunciantes, publicarunt, in quibus insignem dolorem suum super scissione Reipublicae testabantur, insimul significantes, quod unum e Regia Domo in thronum evehere, & ab Electore suo recedere voluerint, si per Primatem Regni licuisset, qui contra expressum tenorem Confoederationis a se scriptae, contra iuramentum in voto suo ante hymnum praestito, privata factione actum Electionis praecipitavit, & contra Senatorum, Equestris Mareschalci, Deputatorum & Ablegatorum Protestationem, Principem de Conty nominavit Regem Poloniae; hunc autem cum non possint agnoscere Regem, tribus vicibus viva & expressa voce Reverendissimus Episcopus Cuiaviensis, nemine protestante & contradicente, Electorem Saxoniae proclamaverit Regem Poloniae & Magnum Ducem Lithvaniae, cuius dignitatem & securitatem sub honore, fide & conscientia, quin effusione sangvinis, in utraque gente luituri, quique contra hunc insurgeret, vel Electionem annihilare praesumeret, hostis patriae & perduellis esset. Dies 15. Sept. Coronationi simul Cracoviae praefixus, & Comitia Coronationis in diem 17. eiusdem Mensis indicta. Deputati quoque sunt plurimi ex

Senatu & Ordine Equestri cum denunciatione ad Serenissimum Augustum Ducem Saxoniae, Electum Poloniae Regem & Magnum Ducem Lithvaniae, qui d. 22. Iulii Diploma Electionis eidem Tarnoviciae offerre, eumque ad Regnum capessendum invitare deberent: caput Legationis huius erat Illustrissimus Ioannes Iablonowski Palatinus Volhyniae, cui Serenissimus Rex imperium in germanicum & extraneum militem supremum pro exhibito humanitatis & reverentiae officio contulerat. Interea scripserat Cardinalis ad Electorem Saxoniae, eundem a throno Regio avocans; quia autem titulus indebitus in inscriptione literarum exaratus, resignatae illae non erant, quae alias huius argumenti fuerunt: *Serenissime ac Potentissime Princeps Elector. Post acerbam Reipublicae nostrae a morte defuncti nuper Ioannis III. orbitatem, venit tandem exoptata dies, in qva, praeter paucos aliqvos, unanimi consensu in Regem nobis Serenissimum Principem Ludovicum Borbonium Principem de Conty elegimus. Qvia vero pusillus ille grex, suffultus auctoritate trium belli Ducum, Serenitatem Vestram involvere illegitima nominatione sua, calcatis iuribus, ac postposita auctoritate Primatiali,* (*qvae*

(qvae unica sub Interregno) praesumsit; cum omni, qva par est, veneratione Serenitati Vestrae denunciamus, non esse hoc, nec fuisse mentis nostrae, ut Vestram Serenitatem heroicis facinoribus contra hostem Christianitatis impeditam, cura Regni nostri oneraremus. Obnixe igitur obtestamur Serenitatem Vestram, ut istam parvam nominationem non adstruat pro universali consensu, imo pro innata magnanimitate sua, ex amore vicinitatis, nos circa liberam Electionem permanere cum Rege nostro permittat, nec veniat in mentem Serenitati Vestrae, belli Ducum nostrorum assensus & assistentia: qvo enim inter illos & Rempublicam maiores aemulationes, eo ipso propositum ab illis Regem non sine sensu acceptare possumus. Faciet Serenitas Vestra nomini suo ingentem gloriam, qvando nobis magis in concurrentiis prodesse, qvam praeesse dignabitur, cui devotissima nostra officia commendamus. Feria qvinta post Festum Margarethae in Castro Ravensi protestati sunt Contystae adversus Electum Regem Augustum, inter alia, quod uxor eius esset Calvinianae fidei, & pacta Conventa clandestine in Ecclesia Ioannitica expo-

ſito venerabili Sacramento, hora ſexta matutina, per Oratorem Diſſidentem, alias Calvinum, non obſtantibus ſolennibus Proteſtationibus, iuramento fuerint confirmata. Adverſus quam Contyſtarum Proteſtationem fuſius reproteſtati ſunt Saxoniſtae, in Curia Varſavienſi Regia, vigilia S. Iacobi, argumenta adverſae partis explodentes, quarum haec ſeries erat. 1.] Quod Saxoniſtae ſemper ſtuduerint quieti publicae, & cum Regiam Domum in Electione praeterire noluerint, tamen ob Principem de Conty eiusque Patronos facere nequierint. 2.) Quod in tota Contyſtarum Proteſtatione nullum eſſet veritati conforme punctum: quod enim obiicitur, Illuſtrisſimum Epiſcopum Vladislavienſem & Pomeraniae prius feciſſe nominationem Sereniſſimi Saxoniae Electoris, & actum Electionis praecipitaſſe, a veritate eſt abſonum; cum in memoria univerſorum Palatinatuum recenter haereat, Reverendisſimum Archiepiepiſcopum prius nominaſſe Principem de Conty, atque e campo Electorali Varſaviam diſceſſiſſe, deinde vero Saxoniſtas demum ad valla & tentorium acceſſiſſe, ac poſt aliquot horas, nemine contradicente, eundem nominaſſe Regem, ac etiam poſtero die eundem actum, quo ſtabilius & ſolidius ratihaberetur Electio, ſub iisdem Electoralium Palatinatuum ſignis ſuſtinuiſſe,

nuisse, ac omnium plausu in praesentia Legati Serenissimi Neo-Electi solemnem fecisse. 3.) Absonum, quod nulla Protestatio contra nominationem Principis de Conty interposita fuerit; cum vivant adhuc, qui id testantur; quin Mareschalcus Comitiorum Electionis Diploma extradere noluit, quia tot Protestationes & Contradictiones vidit & audivit. 4.] Absonum, quod Serenissimus Saxoniae Elector ad Sceptrum Poloniae capessendum non concurrerit; cum ipse Primas Regni post alios Candidatos, ante hymnum: Veni Creator Spiritus! personam Serenissimi Electoris proposuit. 5.] Absonum, quod Serenissimus Elector non sit Catholicus; cum oculus sit visurus, quod aures non audiunt. 6.) Absonum, grave Primatiali praerogativae factum fuisse praeiudicium, quod non ipse Serenissimum Saxoniae Principem nominaverit; cum hoc ab ipso innocentes Reipublicae Status desiderarunt. Cur ipsemet sua se praerogativa privavit, & iure facultateque exuit? Cur seqvutus partes sibi, non Statibus & Ordinibus, faventes? Cur debitum obligationis munus & iuramentum suum non observavit de non tentanda prius nominatione, antequam omnes in unum consensissent? 7.) Absonum, quod pro partibus suis nullam Manifestationem interposuerint Contystae contra

iuramentum pactorum Conventorum, per Illustrem Saxoniae Legatum expletum; cum Manifestatio illa sit in Actis Castri Ravensis. 8.) Absonum, quod Saxonistae Rempublicam diviserint; cum potius deserti & relicti in campo Electorali a Primate suo eversum statum, divisam Rempublicam, convulsa liberae Electionis iura cardinalia deplorantes, pro penitiore omnium informatione, non sine gravi doloris sensu, seqventes articulos deponant (*a*) Quod Legatus Christianissimi Regis Polignac, & alter Schatenef, Varsaviae tempore Electionis morati sint, & ille intima Status Polonici scriptis suis perstrinxerit, contra Leges Interregni fundamentales, ut Ministri exterorum Principum tempore Electionis Varsavia removeantur. (*b*) Quod ad actum & locum Electionis militares copiae inductae, & Tartari in Magnum Lithvaniae Ducatum, prout Nuncii Terrestres narrabant, irruptionem fecerint. (*c*) Quod Electio Mareschalci Equestris insolito more per calculos capitatim & viritim facta, in multas hebdomadas prolongata sit, ne prorsus temporis quicquam relinqueretur sanandis Reipublicae vulneribus, sed omnia vulnus essent. (*d*) Quod contra Sacramentum iurisiurandi Eminentissimus Cardinalis & Primas Regni literas Moscoviticas, Electionem Principis Galliae dissvadentes,

tes,

tes, apud ſe retinuerit, adeo ut ſecundas literas Miniſter Moſcoviticus neceſſum habuerit a Principali ſuo in alias manus tradere. (e) Quod idem Cardinalis iuramento promiſerit, ſe neminem nominaturum, qui non eſſet de omnium Ordinum conſenſu electus; attamen hoc poſtpoſito, nominationem ſibi tantum & ſuis, non vero Statibus & Ordinibus Regni placentem, ad diviſionem praeviſam perniciolam quidem in publicum, ſed in privatum non inutilem, uno ictu confecerit, ideo partes Gallicae factioni obnoxias ſaepe obequitaverit, ad alias autem ne unicum greſſum fecerit. (f) Quod idem audeat, facta iam Electione & nominatione Sereniſſimi Saxoniae Ducis, per Status & Ordines viritim confirmata, pactis Conventis ratihabita, & iuramentis comprobata, ſine praeviis Particularibus Conventibus, ſine conſiliis in Palatinatibus ventilatis, Electionem Principis de Conty confirmare, infelicia Interregni tempora nolit caſſare, & literas univerſales pro confirmatione Electionis Gallicae in die 26. menſis Auguſti extradere praeſumat. Ex quibus evidentibus ac palpabilibus rationibus & plurimis aliis, quas publicus zelus, ſagacitas atque rectitudo optimorum Civium penetrare potuit, ſolenniter nomine Statuum & Ordinum Regni tuentium liberam Electionem,

nem, de nullitate factae enunciationis per Eminentissimum Cardinalem, uti violentae, ad scissionem praecipitatae, praesumtuosae, armatae, cohortibus militaribus stipatae prius, quam suffragiis Electorum probatae, indeque ius omnium liberae Electionis ad aliquos trahentis; tam de nullitate praefatae Manifestationis, uti mentalis, ex nullo vero obiecto candido; deque nullitate literarum universalium pro confirmatione Electionis, in diem 26. Augusti ad turbandam Rempublicam extraditarum; demum de nullitate quarundam literarum, Conventus Particulares licitos ac legitimos, quo in turbido omnia fiant, inhibentium, Iudicia vero Capturalia, quo perpetua Dictatura seu Triumviratus Interregni permaneat, unice commendantium; nec non de nullitate omnium similium scriptorum & actum inde subseqvendorum: de validitate vero factae Electionis pro Serenissimo Saxoniae Duce, uti innocentis, nec ante tempus modis & mediis procuratae, uti usitata a Maioribus praxi, per Congressum more militari Terrarum ac Palatinatuum statim in crastinum, assensu omnium ac plausu, nemineque contradicente, confirmatae, receptae, pactis & iuramento Ablegati Serenissimi Neo-Electi ratihabitae, tum quoque de validitate omnium Conventuum, solennitatum pro futura Coronatione iuxta Leges celebran-

branda, protestati sunt. Hac tamen non obstante Reprotestatione Michael S. R. E. titulo S. Mariae de Pace Presbyter Cardinalis Radziejowski, Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus, Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae Primas Primusque Princeps, die 21. Iulii literas universales ad Senatores, Dignitarios & Officiales misit, ut pro confirmatione Electionis Contysticae die 26. Augusti in campo Electorali inter Oppidum Wola & Varsaviam comparerent, quorum quidem vix mille aderant, ibidemque Confoederationem Generalem pro defensione fidei Catholicae & integritate libertatis sanxerunt, huius fere formae: *Nos Ordines Regni & Magni Ducatus Lithvaniae ad confirmationem liberae Electionis congregati, cum consensu partium Reipublicae firmiter statuimus sancimusqve. Sicut unicuiqve in libera gente nato, ductu ipsius naturae, inest ille libertatis amor, ut aeqve in illa sit gratum vivere, atqve pro illius defensione mori non amarum; ita nemini admirationem movere debeat, qvod pro tuitione eiusdem libertatis vitam & fortunas nostras in omnia discrimina offeramus, in solo DEO totam fiduciam nostram reponendo, qvod sicut clare videmus apertum periculum fidei nostrae per recentem introdu-*

ctionem

ctionem in viſcera Regni Catholici ex tot millibus conflatae militiae Acatholicis, ita idem Dominus exercituum apponet praepotentem manum ſuam, ut hoc Regnum a tot ſeculis ſibi conſecratum devotumqve vindicet a tam foeda labe, & libertatem noſtram etiam a Caelo ipſo, filiorum DEI libertate aeſtimata, virtute omnipotentiae ſuae tueatur. Insidimus in ea ſecula & deploratam temporum calamitatem, ut tanto Maiorum noſtrorum ſangvine partae comparataeqve libertatis potius deſperare detur diſcrimen, qvam beatum illius uſum fructumqve, qvando Confratres noſtri obliti ſui, & patriae immemores, citra tot ex integris Palatinatibus ſolemnes contradictiones proclamarunt Regem. Atqve ideo huc convenimus, non temnendo numero ex utraqve gente & ex omnibus Palatinatibus, ad confirmationem liberae Electionis, cum eo voto & deſiderio, ut patriae deſideratam tranqvillitatem pacemqve adferremus, & liberae Electionis intaminatam tuitionem conſervaremus. Verum qvando tantam ſeriem malorum ſupremum malum comitetur, cum palam ſit uni- verſis

versis Reipublicae Ordinibus, perculcatas Regni Leges, permittentibus tam Arcis Regiae qvam Vrbis Cracoviensis Gubernatoribus, a parte contraria in viscera Regni introductum esse Candidatum, & insignia Reipublicae, per Legatos nulla auctoritate legitimos, in contemtum Eqvestris Ordinis extradita; extraditum item Diploma Electionis cum subscriptione nonnullorum Senatorum; [cuius extraditionem ab Illustr. Domino Mareschalco Comitiorum Electionis consentientibus Ordinibus Regni ratam conservatamqve voluerunt] porro qvod enunciatio nullo iure ab Illustrissimo Episcopo Vladislaviensi emanavit in lucem, & in illa Comitiola intimata Coronationis solemnia, Comitia Coronationis in eversionem iurium cardinalium promulgata, recte sentientes de Republica pro hostibus patriae declarari, (qvod praesenti Confoederatione cassatur & annihilatur) pacta conventa nec ipsis qui fecerunt laudata, (ut subscriptiones cum Protestationibus testantur) conscripta, & ad iuramentum circa conscriptionem eorundem, inaudito exemplo, Nobilitas coacta: eadem pacta a Dissidente in

Templo

Templo coram venerabili iuramento firmata; Vrbs & Regia Cracoviensis Dissidentibus tradita & insessa. Propterea pro re indigna nobili sangvine, & libertati Polonae praeiudiciosa factum hoc reputando, & videndo manifestam ruinam libertatis nostrae Polonae, consentientibus universis Regni Ordinibus, pro sancta fide, pro templis, & libertate defendenda Generalem hanc Confoederationem amplectebantur, & tam diu sanctum hoc foedus (qvod sub fide, honore, & conscientia ad ultimam sangvinis guttam tueri voluerunt) non dissoluturi, qvousqve illaesam in suis iuribus non constituent Rempublicam. Insuper non sine acerbissimo cordis sui dolore percipiebant, iam esse liberum fidei Lutheranae exercitium in aliqvot locis Cracoviae, imo & conciones a Ministris Lutheranis palam fieri; hinc collegerunt, qvid sperandum esset? si ad Regnum venerit, pluribus adhuc millibus comitata Acatholicae militiae. Serenissima Electrix in suo Lutheranismo pertinacissima, qvanta inde clades Religioni Romanisque sacris imminebit?

Vt vero meliori methodo praesentes Actus ordina-

ordinarent, elegerunt pro Directore Foederati Ordinis Equestris Illustrissimum Stephanum de Rycht Humecki Dapiferum Podoliae, additis eidem Consiliariis ex quolibet Palatinatu & Terra, qui ad latus eius perpetuo commorando, unius aut plurium absentia non obstante, consilia mature expedirent, & quicquid praedicti Deputati cum Mareschalco Confoederationis, communicato consilio cum Illustrissimo Senatu, statuerint, id pro grato & rato acceptare parati essent, modo in praeiudicium libertatis non foret. Deinde eodem Confoederationis Generalis vinculo obligarunt sibi Senatorium Ordinem, tanquam Patres Patriae & prima Regni columina, probaruntque soli Eminentissimo Regni Primati debitam Legibus potestatem, ab Episcopo Vladislaviensi sibi contra expressa Regni iura fuisse vendicatam, allegantes Constitutionem Sigismundi Augusti A. 1550. cuius verba haec sunt: *Inprimis circa Coronationem Regum Poloniae ita statuimus, quod nemo coronari debeat in Regem, qui non sit prius ab omnibus Ordinibus libere iuxta Privilegia Poloniae a Regibus data, electus, quem ita libere electum nullus alius coronare debet, praeter Illustrissimum & Reverendissimum Archiepiscopum Gnesnensem.* [iuxta Privilegium illius a Casimiro III. A. 1451. concessum] Ex Consititu-

ſtitutione in confirmatione Electionis Stephani Bathori A. 1579. ſancita ſequens citabatur Lex: *Cum hoc pro nobis habeamus ex immunitatibus & legibus noſtris, quod nobis neq; nominatio neq; alicuius publicatio Regem imponat, proinde reaſſumimus cum conſenſu omnium Ordinum, Conſilium ad latus Primatiale ex Ordine Senatorio, qui praeſentes ſententias ſuas conferre debent cum Mareſchalco noſtro, & nihil concludere absque mutuo utriusque ſubſellii conſenſu; unde neceſſarium iudicamus eſſe, ut vel in una Vrbe utraque haec conſilia firmentur, vel ſaltem in locis vicinis, cum debita tam perſonarum quam conſiliorum ſecuritate.* Conceſſerunt praeterea in caſu ingruentis periculi, ut poſſint extradi univerſales literae pro publico Nobilitatis motu evocandae, cum ſubſcriptione Primatis Regni & Mareſchalci Rokoſſiani exercitus, quae pro tertia evocatione reputari deberent, quandoquidem praeſentem Confoederationis huius denunciationem pro prima & ſecunda ratione invitationeque haberi voluerunt. Huius Mareſchalci perſonam & fortunam ſuis pectoribus & fortunis tueri, nec ullum deſerere iuramenti vinculo ſe obligarunt. Ad expenſas illius extraordinarias tam Regni quam Magni Ducatus Lithvaniae theſaurum diſpenſarunt. Inſimul expedierunt Legatos, Maiorum veſtigiis inſiſtendo,

ſtendo tam ex Senatu quam Equeſtri Ordine, ad Sereniſſimum Electorem Saxoniae, cui laeſionem libertatis & iurium deferrent, nullos apud eum exorſuri tractatus. Si quis autem ad defenſionem Religionis & libertatis noluerit ab adverſa parte ipſis accedere, ſed violentis conſiliis libertatem eradicantibus ſe immiſcuerit, pravumque ſuum hoc propoſitum poſt denunciationem huius Generalis Confoederationis non mutaverit, & Coronationi contra iura Regni per Reverendiſſimum Epiſcopum Vladislavienſem adminiſtrandae intereſſe praeſumſerit, (quam illi Coronationem pro nulla & irrita habuere, ſicut & omnia alia ſancita, ipſamque denunciationem, & alios quosvis actus habuerunt) tunc quemvis eiusmodi pro hoſte patriae declararunt, arma contra illum ſtringere parati. Coaequationem iurium Magni Ducatus Lithvaniae, tanquam contrariam eius Status, abrogarunt, quod tolleret omnia miniſteria Reipublicae & unanimem omnium Ordinum concordiam, violando Legem poſitivam Conſtitutionis Magn. Duc. Lithv. in cap. 3. art. 15. Denique omnes coram Omnipotenti DEO iurarunt, quod unus alium conſtantiſſime ſit tuiturus, & uterque Ordo tam Senatorius quam Equeſtris ſub protectionem ſuam unumquemque, qui a partibus Confyſticis ſtaret, ſit

accepturus; quodſi vero quisquam cum parte contraria compoſitionem moliri auderet, quilibet eum pro infami & hoſte patriae eſſet declaraturus. Subſcripſerunt hanc Confoederationem duo tantum, utpote Cardinalis Radziejowſki, & Humecki Mareſchalcus Rokoſſianorum. Res Polonorum dubio tum vertebantur cardine, niſi Coronatio Auguſtiſſimi Regis, quam Epiſcopus Vladislavienſis in diem 15. Sept indixerat, finem omnibus fere malis impoſuiſſet, de qua, item de pactis Conventis, antequam nonnulla in medium proferamus, primis veluti digitis adventum Principis de Conty, cum Ioanne Barth Archipirata navibus quinque ad Oram Olivenſem vecti, tangemus, ut alios paſqvillos ſeu famoſos libellos, germanico idiomate in eum cuſos, ſileamus. Is, poſtquam menſe Sept. ad littus maris Balthici appuliſſet in claſſe ſua ſub Oliva, die 5. Octobr. An. 1697. ſcriptum evulgavit, Polonorum & Lithvanorum favoribus ſe inſinuando, eſtque huius commatis: *Franciſcus Ludovicus de Bourbon, Princeps de Conty, DEI gratia & affectu inclytarum nationum Sereniſſimae Reipublicae Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae in Regem Electus, Eminentiſſimo Primati, Excellentiſſimis, Reverendiſſimis, Illu-*

Illustrissimis Senatoribus Regni, tam Spiritualibus qvam Secularibus, Dignitariis, Officialibus, & Nobilissimo Ordini Equestri, tam Regni qvam Magni Ducatus Lithvaniae, & omnibus qvorum scire interest, post intimam promtissimi, cum erga universos, tum erga singulos, ad bene merendum de omnibus, affectus nostri contestationem, significamus praesentibus. Vt primum ad littus maris Balthici prope Gedanum classis nostrae iecimus anchoras, non prius Regni limites ingredimur, qvam debitam gratitudinem cum omni reverentia Serenissimae Reipublicae publico hoc nostro scripto contestemur, offerendo promtitudinem nostram, & constantem inclinationem ad obsequium Regni huius toto orbe celeberrimi. Qvodsi non ita cito, ut debita pro suffragiis in Electorali campo acceptis requirebat gratitudo, comparemus, non aliqva negligentia nostra in causa est, sed religiosa Legum huius Reipublicae observantia, cui ex gratia DEI & affectu Electoris populi servire & praeesse debemus. Haec modestia nostra non superaddit ullam praerogativam parti contrariae,

riae, sed nostram confirmat; nam adverti non debet, qvis nostrum tardius advenerit, sed qui iustius. Firmum enim nostrum propositum fuit, concessa a Serenissimis Poloniae Regibus iura in Interregno servare, & ne in minimo puncto violare: & si fuisset in opposita parte moderatio nostrae similis, pupilla haec iurium cardinalium circa liberam Electionem in integro fuisset conservata; qvia nunquam properassemus ad capessendam in scissione Regni, relinquendo decisioni Electoris populi hanc determinationem: verum postquam vidimus omnia cum Legibus eversa, exigebat a nobis gratae mentis obligatio, pro affectu huius Reipublicae erga nos, ut vindicaremus libertatem, quam Serenissimus Elector Saxoniae ex ipsis prope cardinibus videtur penitus subruisse. Nunquam enim sperabamus tantam violentiam inferendam Regni Legibus ac indemnitati libertatum, ideoque quantumvis pariter, item longe perfectius, ab Electore populo proclamati, procul a finibus Reipublicae confirmationem liberae Electionis praestolati sumus, & expectassemus diutius, si nobis signifi-

gnificatum non fuisset, quod tot tamque solennes contradictiones, neque confirmatio liberae Electionis, neque demum ipsa totius Nobilitatis Confoederatio pro tuendis libertatibus instituta, tam violentam fraenare debeat ambitionem, quae volando ferme, non eundo, properabat ad thronum. Quando nihil prisci ac integri moris observando, in limitibus Silesiae ad finem Electionis, quasi in spem futurae scissionis excubatum vigilatumque est. Accessit Regalis tituli post primam notitiam illegitimae Electionis, non obstante Eminentissimi Primatis praecustoditione, praecox usurpatio, contra antiqvam praxim Legis, non ab illis, qvi ab integra Republica ante scissionem designati fuerunt, sed a privatis pacta Conventa composita, & prius a Ministro Haeretico ante SS. hostiam, deinde ab ipso Serenissimo Electore iuramento firmata. Legatio, novo in Republica exemplo, & eius detrimento, acceptata: finium Regni cum exotico & Acatholico milite transgressio, Arcis Cracoviensis simul cum Vrbe occupatio: reliquae solennitates contra omne ius & fas in militum comitatu,

tatu, Regibus Poloniae legitimis prorsus insolito expeditae: auditi exterorum Principum Legati: vacantes Regni dignitates distributae, & ad Coronationem, nulla non violata lege, properatio facta, & non consideratis tot Protestationibus, quae contra nullitatem actus dictae scriptaeque fuerunt, sine clavibus & privilegiatorum lege publica Senatorum praesentia Archivo reserato, thesaurus Regni per vim effractus, & simul veneranda legum potestate fracta, gratissimo olim iure vetandi, quia pretioso sanguine Nobilitatis Polonae comparato, funditus everso, nulla relicta semita ad reparationem violatarum legum & laesae libertatis, tandem ad ipsius Coronationis, solemnia ventum est. Horum igitur omnium sive iam actorum, sive in proximo agendorum, accepta notitia, non licuit nobis longius differre adventum nostrum, & deesse illorum desideriis, quibus cordi est antiquissima Serenissimae huius Reipublicae libertas, & qui nos cum tot Illustrissimis utriusque gentis Senatoribus & simul integris compluribus Palatinatibus elegerunt, atque illius ore, cui

per

per Leges competebat, nominarunt. Non licebat nimirum permittere, ut Regnum hucusque liberum, vestigiis Hungaricae Bohemicaeqve Reipublicae ex odio privatorum & vicina potentia funditus eversae ad similem crisin properaret; movimus proinde Dunkerka post maturam deliberationem d. 7. Sept. ut possemus in tempore opportuno gratificari Serenissimae Reipublicae Ordinum suffragiis, non inferendo ullam violentiam Regno, Legibus, & Libertati; sed ut vitam nostram & sangvinem Regi Regum, & Poloniarum Regno, quod nos Regis titulo dignatum est, pro sancta Religione & Libertate immolemus. Nam quicunque demum res e Legibus veritatis aestimabit, facile concludet, quod nunquam alias ab ulla potentia tantum periculum fuerat, qvantum nunc Regni huius Religioni Libertatique immineat. Qvando igitur DEus O. M. ex infinita bonitate sua per tot viarum discrimina, & vel sola cogitatione formidanda incommoda, huc nos deduxit feliciter, subsistimus in classe nostra, & in mediis inqvieti maris fluctibus, malumusqve diutius maris autumniqve iniu-

rias ferre, non parcendo valetudini, ut hac nostra patientia submissam Legibus Regni observantiam clarius probemus, expectando compellationem illorum, qui resuscitare emortuam libertatem sub vindiciis nostris sincere desiderant. Vbi non modo spem certam, sed & spei firmam fiduciam facimus, quod non tantum in huius Regni ingressu, sed in ulteriore quoque Reipublicae gubernatione, velimus praestare, ut nec unam jota, nec ullus apex de lege praetereat. Non illa enim via incedemus, quae velut signo ad permiscenda omnia dato, cuncta ex libidine agenda ducit; sed propositum nobis est, resuscitare Serenissimorum Stephani & Sigismundi Poloniae Regum praeiudicata, & nihil agere, quod sit postea excusandum. Hoc inprimis omni studio efficere conabimur, ut faventibus Superis & libertatem & internam tranquillitatem restituere possimus, ut nulli pro praeteritis vitio vertendo, omnibus libere sentientibus ignoscendo, adducere affectu nostro universos & singulos possimus, ad egregium humani animi ab odio ad gratiam deflexum, unice optantes, ut postquam ad littus descen-

descenderimus, ex mari, qvod fert uniones, pretiosorum animorum unionem, simul cum Religione & Libertate possimus invenire vel inferre, ne aut Respublica aut qvispiam ex incolis pullam vestem ex nostra occasione induat. Nunquam enim fuit, neqve est nostra intentio, ut per tumultus Electoris populi thronum Poloniae conscendamus, qvemadmodum Serenissimus Elector Saxoniae, qvi ab aliis nationibus petit suppetias contra Polonos, ut per illorum subactas cervices Regno potiatur, cuius rei testes authenticas habemus literas, cupimusque eas palam in Acta referri. Hinc facilem ex praemissis Polona libertas elicere potest conclusionem, qvid illi sperandum in arido, si haec fiunt in viridi? Non inducimus Regni limitibus externam militiam, qvamvis & haec praesto esse nobis posset. Hi in equis, & hi in curribus, nos autem in Nomine Domini, nimirum in DEO inprimis deinde in affectu Serenissimae Reipublicae, pro Religione & Libertate tuenda, spem nostram & intentionem collocamus: satis erit virium, si satis animi. Si tamen plus postulaverit necessitas, parati sumus tan-

tum

tum comparare virium, qvantum possit sufficere circumstantiis; qvanqvam non optamus, ut tam pretiosus Polonae Nobilitatis sangvis effundatur, qvin imo ardentissime omnes in genere, & singulos in particulari, obtestamur, ut qvandoqvidem neqve vestis, qva tegimur, componi possit, non exercendo manus, si ut memores etiam adversae partis, eos esse confratres, propterea nullas hostilitates ad invicem excitent, securitati domorum Nobilium, & integritati bonorum tam spiritualium qvam secularium, & aliorum diligenter provideant, qvia hac ratione libertatem sentiendi conservabunt, declinando similes actiones, qvae parem causare possent Nobilissimi sangvinis effusionem, qvam DEus avertat. Revocamus simul in memoriam utriqve genti reflexionem illam magnorum in hac Republica Senatorum, qui semper formidabant vicinam Germaniam, non item tot terrarum spatiis distinctam Galliam perinde susceptam habuerunt. Haec enim semper plus prodesse Regno, qvam nocere potest, & potius galea pro defensione sanctae fidei & libertatis dicenda qvam Gallia. Con-

fidea

sideretur tantum diligenter ab omnibus, quam toto coelo sint diversae actiones illius partis a nostris, & neminem fore arbitramur, qui non moveatur contra, & nobis potius adhaereat, qui procul omni ambitione, sola bene merendi de omnibus voluntate, ad defensionem Religionis & Libertatis descendimus, tot suffragiis invitati. Minime nos movet praecipitata contra Leges Regni coronatio, nam quod ab initio invalidum fuit, tractu temporis firmari non potest: facienti quae non debet, accidunt quae non credit: in malo fundo erecta domus, sensim ruat, necesse est: in ruinam prona sunt, quae sine fundamento crevere: bono exitu coronari non possunt, quae malo nituntur principio. Pacta conventa iuramento confirmata ex beneplacito tam scribentium quam iurantis, Coronationem hanc illegitimam reddiderunt; nam illa clare hoc punctum continent, quod ad Coronationem accedere non deberet Serenissimus Elector Saxoniae tam diu, quam diu Serenissima Electrix veram non amplecteretur Religionem, idque sub nullitate Electionis: & ideo originale pactorum conventorum

rum non est productum, quantumvis zelantissimi pro fide sancta & libertate Cives magna contentione requirerent, nam in ipso limine contra tot puncta peccatum est. Non dubitamus igitur, quod haec nostra declaratio, quam omnibus palam esse volumus, excitabit pristinum in cordibus inclytae gentis maiorum suorum Zelum, qui olim bona sua, imo vitam etiam pro conservatione aureae libertatis & patriarum legum facile impendebant. Quia nos huc advenimus, non tam ad capiendum Regni Diadema, quod nobis Respublica detulit, quam ad defensionem liberae Electionis, & ad ferendas vindicias sanctae fidei & oppressae libertati, pro cuius securitate vitam & sangvinem parati sumus consecrare. Datum in classe nostra sub Oliva, die 5. Octobr. Anno 1697. Franciscus Ludovicus. Locus Sigilli. Conatus tamen Contystici eorumque adiutores ab Illustri Michaele Barone de Brand, Supremo militiae Germanicae Praefecto dissipati sunt: ipse quoque Princeps de Conty, raptis aliquot Gedanensium navibus, rebus infectis in Galliam remeavit. Nunc pactorum Conventorum praecipua tantum dabimus argumenta. Ad illa con-

conscribenda ex Senatorio & Equestri Ordine Deputati erant quorum iuramentum talis formae fuit: *Ego N. iuro Deo Omnipotenti & Triuni, quod deputatus ad compositionem pactorum conventorum inter Rempublicam & Serenissimum Fridericum Augustum Electorem & Ducem Saxoniae, liberis suffragiis Electum Regem ante omnia recipio in me liberae Electionis tuitionem, quam circa annotanda pacta promovebo, sine ullo respectu & assentatione futuro Regnanti, nec privatum, sed pure tantum publicum bonum & securitatem iurium, privilegiorum ac libertatum nostrarum, de optima forma & fundamento munitarum, respiciam, neque largitionibus cuiuscunque generis corrumpi me patiar; ita me Deus adiuvet & innocens Christi Domini Passio!* In his itaque pactis conventis Electus noviter Rex sanctissime promisit. 1] Quod ipse cum coniuge sua ante Coronationem fidem Romano-Catholicam cum omnibus solennitatibus profiteri, eamque fidelissime ad tempora vitae sub nullitate Electionis servare vellet. 2.) Quod titulum Haeredis, eiusque successores usurpare, & Domus Regia ullam successionem praetextumque proximitatis ad Regnum sibi praesumere non vellet. 3.) Quod inter Dissidentes in Religione Christiana, quorum non pauci in Regno, Lithvania & Russia essent, perpetuam

pacem

pacem constituere vellet, non obstantibus quibuscunque Protestationibus adversus Religionis Confoederationes factis, exceptis Mennonistis, Anabaptistis, Qvakeris, & Arianis, qui ad ius hoc non pertinerent, neque illis dignitates ullae conferendae essent. 4) Iuramentum & pacta Conventa prima die quorumlibet Comitiorum, loco Marefchalcalium articulorum, in praesentia omnium Ordinum, clare, articulate, distinctisque verbis legi deberent, & cuilibet licitum esset, Regem libere monere, in quo exorbitatum. 5) Quae praemissa sunt pro promotione in Regnum, nullitatis essent. 6.) Pro dignitatibus & vacantiis, tam spiritualibus quam civilibus, praemia nulla accipere vellet, & qui ex Civibus pro aliquo officio offerre aliquid auderet, ille non modo ea dignitate carere, sed & eo ipso pro incapaci haberi, & ad instantiam cuiusvis Nobilis in Tribunalibus accusari deberet. 7) In unam familiam eiusdem nominis suprema Status ministeria, ut sunt Belli Ducum, Cancellariorum, Mareschalcorum & Thesaurariorum, non essent inferenda, eaque solis bene meritis, aetate vigentibus & indigenis conferenda. 8) Quod uni domino vel viduae duo Capitaneatus opimi simul non essent concedendi, salvis modernis possessoribus 9.) Regina in negotia Status Reipublicae per se & subor-

ſubordinatas quasvis perſonas ſe immiſcere, vel quenquam ad dignitates promovere non deberet: item Miniſtris maioribus & minoribus duo ſimul officia non committenda, nec duo privilegia ad unum officium extradenda. 10.) Dignitates ſpirituales & ſaeculares, officia utriusque ritus Graeco-Vniti & eorum privilegia pacifice conſervare vellet. 11.] Vacantias extra tempus Comitiorum intra ſex hebdomadas, in Comitiis vero ante omnia indigenis, paritate iuris gaudentibus, bene meritis, aetate & diſcretione vigentibus, utriusque gentis & annexarum Provinciarum iuxta iura earum conferre deberet. 12.) Pacta & foedera cum vicinis Principibus, ſine praeiudicio tamen Reipublicae & avulſarum Provinciarum, ſervare, avulſa autem a dominiis Reipublicae recuperare vellet. 13.] Monetae reſtauratio non ex Senatus Concluſo iuxta Conſtitutionem A. 1658. inſtituenda, ſed ad Comitia Generalia tantum differenda, poſt quorum deliberationem domus monetariae aperiendae, inque iis moneta aurea & argentea iuxta ligam Imperii ac vicinorum Principum condenda. 14.] Legati ad exteros Principes non mittendi, niſi Nobiles bene poſſeſſionati ex utroq; Ordine: Inſtructio eorum publice in Comitiis ex Senatus Conſulto ſcripta per Cancellarium legenda, ac expeditio in Comitiis

R

mitiis praesentibus omnibus Ordinibus promulganda. 15.) Exterus, atque nullus e familia Saxonica ad Indigenatum admittendus, sed ii tantum, quorum virtutes & merita in Rempublicam probata; novis vero creatis Nobilibus officia & beneficia non nisi ad tertiam progeniem conferenda, neque exteri ad consilia & dignitates iuxta Constitutionem A. 1607. promovendi. 16.) Clenodia usurpare, & thesaurum Regni aperire, nec ex Senatus Consulto concessum, nisi cum speciali totius Reipublicae consensu: post fata autem Regis Successores Domus Saxonicae iuxta inventarium ea, quae ex thesauro Rex exemit, reddere deberent 17.] Aula Regia ex Polonis & Lithvanis, usque ad infimos Ministros, e Regio thesauro alendos, constaret; Reginae item Gynecaeum e Nobilitate Polona esset, exceptis quatuor, quas propio sumtu sustentare vellet. 18.) Custodes Regii corporis ex Polonis & Lithvanis ultra mille & ducentos ex consvetudine Antecessorum non haberet, aere propio sustentandos, quorum Dux esset Nobilis Polonus. 19.] Reginae Viduae eiusque filiorum bona omnia in integro servanda salvis utrinque tam Reipublicae quam Serenissimae Domus Regiae Successorum praetensionibus, & ab ipsis iuramentum fidelitatis Regi & Reipublicae praestan-

ſtandum: cognito quoque cauſae filiorum Regiorum ad Regem & Comitia ſpectare deberet. 20.] Literae tantum polonica vel latina lingva ſcribendae, nec Privilegia privato Sigillo, ſed Regni vel Magni Ducatus Lithvaniae obſignanda. 21.) Capitaneatus duo ex primis vacantibus ad Regem reducendi, qui quotannis triginta millia florenorum reditus faciunt, ex Conſtitutione A. 1689. 22.) Peregrinus miles ſine ſpeciali conſenſu & ſcitu Reipublicae ad Comitia non introducendus, nec bella offenſiva gerenda, & qui id faceret, perduellis ac hoſtis patriae eſſet. 23.) In Regio Iudicio cauſae ab Anteceſſore Rege nondum deciſae, tertio quovis die continuandae, & iuxta pluralitatem votorum diiudicandae. 24.) Gravamina & praeiudicia Pruſſiae in Comitiis Coronationis plene & irremiſſibiliter decidenda, nec proventus Reipublicae ab ullo adminiſtrandi, niſi qui Nobilis mere poſſeſſionatus eſſet. 25.) Depoſitoria mercimoniorum extra limites Regni evectorum, intra Regnum, & ad priſtinum uſum rigoremque reducenda. 26) Palatinatuum utriusque gentis incorporatorum Provinciarum privilegia & iura confirmare, tertia quaevis Comitia in Magno Ducatu Lithvaniae ex Conſtitutione A. 1671. celebrare & ſedem Regiam propter antiqua iura in viſceri-

bus Regni vel Magni Ducatus Lithvaniae habere vellet. 27.) Comitia exorbitantiarum pro earum medela, & alia Comitia Equestria propter Nobilium omnium tuendam immunitatem, celebranda. 28.) Iudaeis nulla functio in teloneis, administrationibus, & aliis Regni negotiis concedenda. 29.) Iura omnium Civitatum & Oppidorum utriusque gentis in Comitiis Coronationis confirmanda. Denique 30.) ut alia sileamus, quae iam in propositionibus supra ab Ablegato Serenissimae Reipublicae oblatis enucleavimus, ius stapulae Gnesnae & Thorunii exercendum esset, de quo tamen in Comitiis Coronationis uberior deliberatio. Haec erant pacta conventa, quibus nisi Rex satisfecerit, incolas utriusque gentis ab obsequio & fide iuxta Constitutionem A. 1609. se absoluturum sancte promisit. Eadem saepe laudatus de Flemming die 27. Iunii iuramento confirmavit, iuxta rotam eiusmodi: *Ego Iacobus Henricus spondeo & sancte iuro ad haec sancta Christi Evangelia Domino DEO Omnipotenti in Sancta Trinitate Vni, quia hos omnes articulos pactorum conventorum, quos cum Amplissimis Statibus Regni & Magni Ducatus Lithvaniae annexarumq; Provinciarum ac universa Serenissima Republica, Nomine Serenissimi Electoris Saxoniae, nunc vero Electi Poloniarum Regis & Magni*

Ducis

Ducis Lithvaniae, Russiae, Prussiae, &c. &c. Domini mei Clementissimi, in praesenti Electione constituimus, transegimus & conclusimus, Serenissimus Elector Saxoniae, nunc vero Electus Poloniae Rex, in omnibus & singulis eorum punctis, clausulis, ligamentis & conditionibus, ita ut nec generalitas specialitati, nec specialitas generalitati deroget ratos habebit, sacrosancte observabit & manutenebit, & confirmabit, & adimplebit, illosque iuxta instrumentum denuntiationis sacramento iuramenti confirmabit; sic me DEus adiuvet, & haec sacrosancta eius Passio! Iuramento confirmatis tum a Saxoniae Legato Extraordinario cum ab ipso deinde Rege pactis conventis, dies Comitiorum 6. Augusti & 15. Sept. Coronationi erat denominatus, ringentibus licet Contystis. Ipse Elector Saxoniae die 12. Sept. Cracoviam eques ingressus, appenso ad pectus adamante, qui 14 millionibus Rhenanicis aestimabatur, eo ipso die, quo gloriosissimae memoriae Ioannes III. Viennam A. 1684. ab obsidione Turcarum liberavit. Die 13. Sept. exequiae Ioannis III. solemniter sumtu Saxonico peractae, adeo ut novus Rex in Missas solas decantandas mille Imperiales impenderit: Orationem funebrem latino idiomate habuit Canonicus Cracoviensis Kurdwanowski. Die 14. Sept. pedes cum Clero & Comitatu suo

aulico militarique ad Capellam & ſepulchrum D. Stanislai Rex proceſſit. Ante hoc Templum arcus triumphalis erat erectus; elevato loco, imago S. Michaelis Archangeli poſita, depreſſo, effigies Sereniſſimi Regis, mediante inſcriptione: Protegam eum quoniam cognovit nomen meum. Ad dextrum latus erat effigies D. Stanislai, cum inſcriptione: Aurea Sarmaticis redeunt iam ſecula Regnis. Ad ſiniſtrum latus erat effigies S. Pauli primi Eremitae, cum epigraphe: Surgit in Auguſto pietas rediviva Secundo. Die 15. in Templo Cathedrali ab Epiſcopo Cuiavienſi Stanislao Dambſki ſolenniter coronatus eſt, & ante ipſam unctionem in gradibus altaris pacta conventa ſubſcripſit. Praeferebat enſem evaginatum Regni Enſifer, aureum pomum Maioris Poloniae Generalis Raphael Leſzczynſki, ſceptrum Ioſephus Boguslaus Słuſka Caſtellanus Vilnenſis & Magni Ducatus Lithvaniae militiae Dux Campeſtris, coronam Felix Potocki Palatinus Cracovienſis, in albis culcitris geſtabant. E theatro nummi in populum ſpargebantur, in quorum una parte erat ſceptrum in corona cum enſe decuſſatim poſito, cum inſcriptione: Reget & defendet: in altera parte effigies Regis, cum titulo & expreſſione diei Coronationis. Die 16. Sept. in foro Cracovienſi more ſolito

a Ma-

a Magiſtratu Civitatenſi iuramentum praeſtitum, ipſe Rex poſuit ſuper librum oblatum manum ſuam in ſignum approbationis & confirmationis iurium, & decem perſonas e Magiſtratu, ter quamlibet enſe Regni leviter percutiendo, Nobiles creavit. Peracta hac ſolemnitate, vinum in quatuor fori angulis veluti ex ciſternis profluxit, & quatuor boves integri in ligneis verubus aſſati inter plebem & militem diviſi ſunt. Coronationis deinde Comitia habita ſunt, & intra dies quatuordecim feliciter finita. Confer. *Mercurius Polonus germanicis typis in 4to.* item, der Sarmatiſche Wahl-Schoppen, *in Electione Friderici Auguſti*, & ſcripta illa quae paſſim in hoc Interregno citavimus.

§. XVIII. Poſt Coronationis ſolennia Vicariatum Primas Regni deponit, (anno 1698. menſe demum Maio depoſitus) Senatores, Nuncii Terreſtres poſt novum electum Mareſchalcum nomine totius Nobilitatis, Civitatum quoque Deputati, iuramentum fidelitatis praeſtant, Ad Civitates autem Pruſſiae Sereniſſimus Rex pro recipiendo iuramento Commiſſarium mittit, qui nuper erat Reverendiſſimus Georgius Albrechtus Dehnhoff Epiſcopus Praemisllienſis & Magnus Regni Cancellarius, Tunc etiam Rex Coronationem ſuam exteris

Principibus significat, ut in ultimo Regno factum est, quando Coronationem suam Serenissimis Regibus Daniae & Angliae & Electori Coloniensi die 20. Sept. significavit. Per literas etiam Vniversales Palatinatibus, Districtibus, Terris & Civitatibus eandem denunciat, & Iudicia omnia Castrensia ac Tribunalia celebranda esse declarat: dat praeterea literas iuramenti a se praestiti, & aliud Diploma, quo omnium iura & privilegia confirmat. Denique Comitia Coronationis habentur. Quandoquidem etiam iura Regiae Maiestatis demum post Coronationem exercentur, ideo etiam eousque durat Interregnum: quod vero nuperrimum longius protractum fuerit, ansam praebuerunt Rokossiani seu Confoederati milites, qui inter alia Regi iam Electo proponebant puncta: 1.] Vt testimonium de fide Catholica Roma adferret. 2.) Vt Regina esset Catholica. 3.) Saxonia ad fidem Romano-Catholicam adduceretur. 4.) Provinciae avulsae incorporarentur. 5.) Vacantiae dignitatum cum privilegiis inter Confoederatorum Magnates distribuerentur. 6.) Pacta conventa a parte Rokossianorum formarentur. 7.) Dignitates per annum integrum & dimidium vacantes, accessoribus redderentur. 8.] Miles exterus e Regno relegaretur. 9.] Exercitus Caesareus in Poloni-

am

am introductus inde educeretur, & in compensam Caesar Romano-Germanicus Polonico militi pro aestivis & hybernis Ducatum Oppoliensem & Radziboriensem concederet. 10.) Exteris nullae dignitates conferrentur. 11.] Indigenatus Electori Saxoniae datus modo ad hanc ipsam lineam pertineret. 12.) Titulus Electoralis abrogaretur. 13.) Damna ab exercitu Saxonco incolis ex thesauro refunderentur. 14.) Praefecti custodiae corporis Regii essent Romano-Catholici. 15.) Alienigenae, praeter eos, quibus Rex & Respublica maxime egent, e Regno pellerentur. 16.] Bellum Gedanensibus indictum a Gallo quem finem esset habiturum. 17.) Episcopus Cuiaviensis iudicaretur, nec in posterum Coronationem peragere praesumeret. 18.] Per Supremum militiae Germanicae Praefectum de Brand eiusque exercitum incolis Regni illata damna refunderentur. 19.) Quo ausu thesaurus Regni esset apertus. 20.) Bona spiritualia in integro conservarentur. 21.) Decreta Tribunalia stante scissione abrogarentur. Ad singula haec puncta breviter & acute a Serenissimo Rege responsum est, & quidem ad 1.] Importuna quaestio solvitur silentio. Ad 2.) Ad pacta conventa recurro. Ad 3.) Vltra posse nemo obligatur. Ad 4.] Nemo dat, quod non habet. Ad 5.) Felix Possessor. Ad 6.) Entia non sunt multiplicanda

 prae-

praeter necessitatem. Ad 7.) Felix labor, quem praemia digna seqvuntur. Ad 8.) Sat cito, si sat bene. Ad 9.) Non tentabis. Ad 10.) Lege cautum. Ad 11.) Hoc est, quod Auctor voluit. Ad. 12) Sufficit corona. Ad 13.) Ab uno paupere duo potentes nihil accipiunt. Ad 14.) Cum Lege loquendum. Ad 15.) Natura paucis contenta. Ad 16.] Respondebit Apollo. Ad 17] Ex utroque nihil. Ad 18.) Elementum consumens Ad 19.) Argumentum insolubile. Ad 20.) Dii nolunt sese illudi. Ad 21.) Per fas & nefas.

§. XIX. Iusiurandum quod Rex Augustus II. in Piekarki in finibus Regni die 27. Iunii An. 1697. praestitit, fuit huius tenoris: *Ego Augustus II. Electus Rex Poloniae & Magnus Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviae, natus Dux Saxoniae & S. R. I. Archimareschalcus & Princeps Elector, spondeo & sancte iuro DEO Omnipotenti ad haec sancta Iesu Christi Evangelia, quod pacta conventa per Ordines Regni mihi data, ab iisdem Ordinibus subscripta, Legatique nostri Extraordinarii corporali iuramento Varsaviae comprobata, in omnibus eorum articulis, punctis, clausulis, conditionibus, tum*

tum & coaequatione iurium Magni Ducatus Lithvaniae, ita ut nec specialitas generalitati, nec generalitas specialitati deroget, servabo, manutenebo & adimplebo, atque ea omnia iterato in solemni coronatione iuramento confirmabo; sic me DEus adiuvet, & haec sancta Iesu Christi Evangelia! Deinde in actu Coronationis die 15. Sept. anni praedicti praestitum fuit eiusmodi formae: *Ego Augustus II. &c. &c. &c spondeo & sancte iuro* DEO *Omnipotenti ad haec sancta Iesu Christi Evangelia, quod omnia iura, libertates, immunitates, privilegia publica & privata, iuri communi utriusque gentis & libertatibus non contrarias, ecclesiasticas & seculares, Ecclesiis Catholicis Romanis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis, & quibuslibet personis cuiuscunque status & conditionis existentibus, per Divos Praedecessores nostros Reges & qvoscunque Principes Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae, praesertim vero Casimirum Antiquum, Ludovicum Lois nuncupatum, Vladislaum* I. *Iagellonidem, Ioannem Iagellonem dictum fratremq; eius Vitholdum M. D L. Vladislaum* II. *Iagellonis filium Casimirum* III. *Albertum, Alexandrum, Sigismundum* I. *Sigismundum* II. *Augustum, Henricum, Stephanum, Sigismundum* III. *Vladislaum* IV. *Ioannem Casimirum. Michaelem, & Ioannem* III. *Reges Poloniae & Magnos Duces Lithvaniae, iuste & legitime datas,*

con-

concessas, emanatas & donatas, ab omnibusque Ordinibus tempore Interregni statutas atque sancitas, mihi oblatas: tum pacta conventa per Ordines Regni & Magni Ducatus Lithvaniae mihi tradita, manutenebo, observabo, custodiam & adimplebo, in omnibus conditionibus, articulis & punctis in iisdem expressis. Pacem quoque & tranquillitatem inter Dissidentes de Religione Christiana tuebor, manutenebo, nec ullo modo, vel iurisdictione nostra, vel Officiorum nostrorum & Statuum quorumvis auctoritate, quenquam affici opprimique permittam, nec ipse afficiam ac opprimam, ac ea, quae in Electione nostra Varsaviensi constituta sunt, & quae in Conventione Coronationis nostrae constituentur, manutenebo, iisque satisfaciam. Omnia illicite a Regno, Magnoq; Ducatu Lithvaniae & Dominiis eorundem quocunque modo alienata, vel bello vel quovis alio modo distracta, ad proprietatem eiusdem Regni Poloniae & Magni Ducatus Lithvaniae aggregabo, terminosque Regni & Magni Ducatus Lithvaniae non minuam, sed defendam & dilatabo. Iustitiam omnibus incolis Regni iuxta iura publica in omnibus Dominiis constituta, absque omnibus dilationibus & prorogationibus administrabo, quovis etiam sangvinis nostri respectu nullo habito. In dispensatione quoque distributivae iustitiae non me alligabo ad affectum & propensionem naturalem sangvinis, sed

solam

ſolam ipſam bene meritorum rationem prae oculis & corde habebo, in diſponendis decurrentibus officiis & beneficiis Reipublicae. Et ſi (quod abſit) in aliquibus iuramentum meum violavero, nullum mihi incolae Regni omniumque Dominiorum utriusque gentis obedientiam praeſtare debebunt, imo ipſo facto eos ab omni fide & obedientia Regia liberos facio, abſolutionemque nullam ab hoc meo iuramento a quoquam petam, neque ultro oblatam ſuſcipiam. Si me DEVS adiuvet, & haec ſancta Ieſu Chriſti Evangelia! Tantum! Hactenus MSC. BOEHMII.

§. XX. Animus quidem erat hic ſubſiſtere, nec longius ducere telam, quam ab Auctore erat relicta, quia tamen pagellae ultimae, dum praelo exeunt, illud attingunt tempus, quod praeſens Interregnum memorabile facit, ideo noluimus ea ignorare lectorem, quae his menſibus forte acciderunt. Erat anni huius dies 1. Februarii, quo Rex AVGVSTVS II. expiravit Varſaviae, quorſum ante dies ſexdecim e Saxonia venerat ad Comitia Regni habenda, quae etiam, prouti erat definitum, die 26. menſis Ianuarii haberi coepta ſunt. Atque dum in eo erant Proceres ac ſpeciatim Deputati Equeſtris Ordinis, ut, electo Mareſchalco, ſalutarent Regem & poſtea, more

more ſolito, in throno praeſentem venerarentur, mors curis omnibus & expectationi omnium finem praeter opinionem indixit, regno autem attulit decimum ſeptimum Interregnum. Ingenii luſu & literarum valore haec annotata ſunt:

DIe SoLIs
SoL obsCVratVs
SarMatIae
patrIae tenebrIs noX IngrVIt atrIs
ſive
AVgVſtVs DIVa LVMIna CLaVsIt.

Aliis paſſim & pluribus Chronodiſtichis mortui Regis diem, menſem, vitam & obitum proſecuti ſunt eruditi, tum & ominando electioni Regis futuri praeludere voluerunt. Funus Regis ſequenti die poſt mortem e palatio, ubi decubuerat, in arcem eſt translatum, aureo ſericoque ornatu indutum alioque regio magnificentiam augente apparatu facto publice expoſitum, praeſentibus per vices & officia ſerviendi praeſtantibus aulicis, Illuſtribus & Equeſtris conditionis eo conſilio adlectis viris, donec die 4. Aprilis inter plurimas ſolennitates advigilante Mareſchallo Regni, loculo ſtanneo eſt illatum. Hic autem tegitur

alio

alio, qui ex ligno quercino confectus, argenteoque integumento involutus. Variis in locis exequiae solennes institutae, neque minus etiam Cracoviae in templo S. Floriani ubi condendum funus multisque Inscriptionibus locus dicitur esse insignitus.

Iacturam Regis gravi Oratione prosequutus est Celsissimus Primas Regni, longamque querelam instituit ad Senatores eo tempore propter Comitia congregatos, quos quidem polonice est allocutus. Verba autem quodammodo ita latine fluunt:

Loquine possum, qui totus lacrymis diffluo, iisdemque inter loquendum opprimor? Cum luctus & dolor mihi loquendi verba subducunt. Nefas tamen esset & indecorum, inter lacrymas, non conqueri de tanta iactura nunquam resarcienda, neque fletibus satis deploranda. Quantum damni fecimus, in tanto Rege, si respicimus eius maiores; in Monarcha, si res gestas: in optimo Patriae Patre & Evergeta communi. Quis est, qui non gratiae & honorum cumulum in se praedicet. Tamen quanto minus decet divinae obniti voluntati, tanto ineptius esset obloqui morose ineluctabili fato, quandoquidem,

quicquid

quicquid Dei accidit nutu, nostris quidem querelis onerari, non corrigi potest. Fas est, animam quam exhalavit pie Rex noster, demissis precibus Dei misericordiae, nostram Patriam autem eius tutelae, commendare eamque sincera mente amare. Charitas in illam ab unione animorum & uniformitate sensuum, maxime vero a charitate mutua initium capere debet, quam Deus praecepit & praesens Reipublicae Status a nobis exigit. Rogo itaque Vos & obtestor per Deum vivum, per vulnera Iesu Christi, per cara pignora vestra ac per amorem patriae, ut odia, simultates, dissensiones & diffidentias deponatis. Hoc vinculum concordiae multo erit potentius armis & lacrymas populo, risum adimet hosti: ac infelix hoc Interregnum pacificum reddemus, & talem eligemus Regem, qualem nobis divina providentia indigitabit. Primus ego, si quem unquam offenderim, culpam agnosco & deprecor, neq; minus sancte pro officii mei ratione polliceor ac confirmo, me omni mea vita, viribusq; omnibus in eam rem incumbere velle, ut tranquillitas publica & quies conservetur.

Brevi

Brevi deinde post ex more recepto & ad voluntatem Procerum Regni curam idem ille Eminentissimus Princeps suscepit, editisque, ut vocant, literis *universalibus* Regis mortem nunciavit, Interregnum & diem *Convocationis* indixit, uti hoc modo de comitiis provincialibus die stato habendis iudiciisque capturalibus in quosvis Palatinatu instituendis, mature consilia pro patriae commodis agitarentur. Literae universales hunc in modum latino sermone indutae sonant.

Theodorus Potocki DEI & Apostolicae Sedis gratia Archi-Episcopus Gnesnensis, Regni Poloniae & M. D. Lithvaniae Primas & Primus Princeps.

VNiversis & Singulis, quorum scire interest, praecipue vero Reverendissimis, Illustrissimis, Magnificis ac Generosis Dominis Senatoribus Spiritualibus & Secularibus, Dignitariis, Officialibus & universo Ordini Equestri, Incolis Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lithvaniae, Dominis, Collegis, Amicis & Fratribus meis gratio-

sissimis cum significatione officiorum & propensae meae voluntatis notum facio.

Qvanqvam in magnis calamitatibus fama velox & ocyor Euris iam emanare potuit ad Dominationes Vestras de fatali vitae periodo Nobis hucusqve imperantis Serenissimi Regis AVGVSTI II. Domini Nostri Clementissimi, qvi, cum ad Regem Regum iret huncqve mundum cum regali fastu proiiceret, die 1. *Mensis Februarii hic Varsaviae exuvias mortalis corporis lamentabilibus piisqve Nostris circa illud officiis, Regnum vero & qvis deinde ad illud vocatus fuerit, meditationibus & arbitriis liberi Regni reliquit; id ipsum tamen ut non ex disseminato rumore, sed ex firmiori & authentica relatione certius constare possit, Dominationibus Vestris ex officio meo Primatiali & ea potestate, qvam in tali casu mihi lex concessit & usus, significo luctum publicum & una cum illo aperta luctamini Reipublicae tempora: maxime vero nunc, ubi necdum sedatae sunt mentes vicinorum, qvi Nobis minus bene cupiunt & stante vita Domini saepe iniuriis Nos lacessiverunt,*

ac ve-

ac verendum est, ne hoc infelici tempore operando fiant ferociores & contra acephalum statum qvidquam moliantur. Non verbis, qvae saepe mlefi lum pingunt dolorem, sed re ipsa infucatae sunt lacrymae, si intempestivam tam periculoso rerum statu mortem huius Domini expendere velimus, qvi nominis gloria semper praeveniebat & evertebat pericula. Habemus causam dolendi, propriis etiam vitae nostrae rationibus inducti, qvibus me qvoqve devinctum esse primo loco profiteor, qui beneficiis eius exauctus & ad hoc dignitatis fastigium elatus sum; quia Principem Munificum, magnificum & per annos Imperii sui triginta qvinque & dimidium semper misericordiae quam ultioni propiorem amittimus: Vno verbo, omnibus virtutibus, quae optimis Principibus compe tunt, a natura exornatum, in negotiis praeterea Regni huius cum dispendio saepe inaestimabilis suae valetudinis atque adeo sollicitum & vigilem, ut, quamvis externae machinationes & pericula ad turbandam patriam nostram exoriri viderentur, sola duntaxat ipsius cura complures annos con-

 stanti

stanti & immota pace frueremur, internas vero magnarum domuum collisiones partim litibus propter fortunas, partim ob ambitum honorum excitatas, ne aliquem gravissimum motum toti Reipublicae adferrent, assopire paterne conatus sit & praesto ipse adfuerit, ut studio & opera sua res omnes feliciter componerentur. Hoc ut adhuc eo melius exoptata inter Cives harmonia ultimo loco confirmaret, ruptis proh dolor! aliquibus comitiis, novissima indixerat, ad eaque non habita infirmae valetudinis, continuis laboribus & ingravescente aetate enervatae, ratione, molesto ex Saxonia itinere cum intemperie frigidissimi aeris coniuncto properaverat; at vero, facto illorum initio, quod indubitatam felicis exitus spem adtulit, ipse desiit esse Fato peremptorie activus, ac re ipsa orbi monstravit, quod in medio & loco Ordinum ad consilia publica congregatorum fatis cedens, non sui causa, sed potius ob charitatem huius patriae vitam degerit. Nemo enim maiorem charitatem habet, quam qui animam ponit pro populo suo. Ex hoc igitur cognosci potest, quantum Dominus

Nobis

Nobis e vita ereptum esse, qui adeo Nobis opus erat, ut necdum Nostri curam abiecisset, eo maxime tempore, cum domi tranquillitatem, concordiam & ordinem, foris securitatem Regni & pacem externam constituere summopere anniteretur. Verum, ubi ita DEO visum est, ex cuius voluntate sceptra cadunt, iterumque resurgunt, officii Nostri est, ut interea vitae Nostrae rationem animo volvamus, curam eius geramus & saluti Nostrae consulamus. Harum cogitationum prima & horrenda idea obiectumq; funestum est Interregnum, suspensum, nescio quid, inter occasum & ortum, prius vero qvam sol ille exoriatur, qvi praesentis Nostri status nubila dispellat, nox atra timorem terroremq; facit. Non commemoro adversus casus, oppressiones & calamitates, qvibus Respublica istis infelicissimis temporibus gravissime affligebatur; priscorum exemplorum plenae sunt historiae, recentiorum necdum apud omnes extincta est memoria, qvibus ipsis id sentire aut deploranda videre contigit. His itaque & similibus ut occurramus & ex praeteritis, qvod DEVS avertat! futuros casus animo

proponamus, prona hominum ad mala relabentium natura edocti, cum affectus pravi, qui rectum rationis usum superant, sese immiscent; maxime vero ut provido animo vereamur, ne quis ab extra hoc orbitatis Nostrae interstitio tentare turbidum, violentoque modo in ordinem Nostrum irrumpere, & suffragia liberae gentis rapere magis, quam expetere velit: ex consensu, sententia & consilio Illustrissimorum Senatorum utriusque Nationis sub tristi hoc spectaculo hic praesentium, insistendo legibus & consvetudinibus antiquis, quia hucusque nullam novam legem ad casus Interregni Respublica sanxit, primo assigno Comitiolis in Districtibus, tam in Regno Poloniae, quam in M. D. Lithvaniae celebrandis diem Mensis in Ducatu vero Zatoriensi & Oswiecimensi, nec non in Terra Haliciensi octo diebus, secundum praxin, ante illum terminum, id est, diem Mensis eiusdem, in Palatinatu Masoviae particularibus Comitiolis d. Mensis Generali vero Congressui Varsaviae diem praedictum Mensis In Palatinatibus autem Prussiae anticipent Comitiola parti-

particularia iuxta placitum Illuſtriſſimorum Palatinorum illarum Terrarum indicta, Generali vero Conventui Graudenti (Mariaeburgi) d. eiusdem Menſis, in quibus Comitiolis Illuſtriſſ. Palatinatus, Terrae & Diſtrictus ſecundum leges Iudicia Capturalia mox conſtituent, ne intercedente poſt fata Domini publico interſtitio ſiſtatur iuſtitiae curſus adverſus tumultus & catervas ſceleratorum ad conſervandam ſecuritatem internam, qvae anima omnium reliquarum rerum eſt, qvae bene diſponuntur & ordinantur; eligent Nuntios ad Comitia Convocationis, qvibus diem 27. Menſis Maii hic Varſaviae celebrandis aſſigno & deſtino; in qvibus ut Illuſtriſſimi Senatores aeque ac Nuntii Terreſtres dignentur ad tempus adeſſe, per omnes charitates patriae oro & obteſtor; qvia permagni intereſt ad integritatem & ſecuritatem Reipublicae, ut qvantocius illa peragantur, in qvibus de futuro regnante deliberabitur, tempus electionis futurae determinabitur: ad formam vero nuperorum Iudiciorum Capturalium Ordini, ſecuritati, rationi iudiciorum ſub interregnum, curſui ſanctae

iustitiae, nec non medio Inscriptionum, & Contractuum faciendorum ponendorumque librorum & Actorum in publicum providebitur: Securitas limitum Regni Poloniae & M. D. Lithvaniae, quae armato & numeroso milite opus habet, constituetur, illiusque constituendae ratio quaeretur, pacta cum Principibus & vicinis regnis per Legatos confirmata & retenta primo qvoque tempore conficientur, ac fere omnibus rebus in Republica, requirente necessitate, ope divina prospicietur & cavebitur: insimul quod in electione futura ex consilio & consensu omnium Ordinum utriusque Nationis futuro, DEO volente, Regi ad correctionem ordinis & iurium proponi debeat. Qvis denique modus electionis sit futurus, tempus suggeret consilium. Haec itaque Comitiola expendant, & qvae in hisce Vniversalibus contenta reperiuntur, instructionis loco esse putent, ne tempus inposterum praetermittamus, novisqve conventibus profusos sumtus faciamus; his de rebus ut Illustrissimi & Magnifici Domini Nuntii Terrestres inter se deliberare possint, plenam iis dent potestatem. Cum qvoque

que DEO nihil gratius, nihilque omnibus regnis salutarius sit Civium concordia & mutuo amore, quemque Illustrissimarum Dominationum Vestrarum rogo & obtestor, ut omnibus simultatibus ex penetralibus cordium depositis, sincera & indissimulata unione, amore & confidentia Antiquo Polona redintegrata, iunctisque simul animis & manibus fraterne sese amplexaturi, hoc orphanum Regnum confirmare, tutari & complexu suo fovere velint, donec DEVS clementer Nobis iterum Regem Patremque simul constituerit. Vt quoque insolentibus turmis occurratur, rigori & vigilantiae Illustrissimorum Capitaneorum, vulgo Starostarum, Castrensium utriusque Nationis id relinquendum esse existimo. Similiter Illustrissimos Gubernatores limitaneos admoneri volo, ne exteris hominibus suspicioni obnoxiis, & literis testimonialibus, vulgo Pasport, non instructis fines Regni attingere concedatur. Quodsi vero quis Principis cuiusdam Legatus in limitibus comparuerit, sine mora mihi significetur, & tamdiu in confiniis retineatur, quam diu mea super ea re non per-

venerit informatio. In his omnibus ut DEVS Exercituum Nobis auxilio suo praesto sit, animitus precor. Hasce literas Vniversales per universos Palatinatus, Terras & Districtus publicandas diligentiae Illustrissimorum Capitaneorum in utraque natione Castrensium iterum iterumque commendo: atque nunc cum appositione Sigilli mei manu mea subscribo, simulqve ex sententia Illustrissimorum Dominorum Senatorum pro tunc Varsaviae praesentium Illustrissimi scilicet & Reverendissimi Lipski Cracoviensis, Ducis Severiae, Szembek Cuiaviensis, Zenkowicz Vilnensis, Zaluski Plocensis, Szembek Principis Varmiensis, Hosii Camenecensis, Nominati Posnaniensis, Gasiewski Smolenscensis Episcoporum; Illustrissimorum DD. Principis Wisniowiecki Castellani, Lubomirski Palatini Cracoviensium; Oginski Palatini, Ducis Czartoryski Castellani Vilnensium; Oginski Trocensis, Szembek Siradiensis Palatinorum; Sapieha Castellani Trocensis, Potocki Kiiovi-ensis, Ducis Czartoryski Russiae, Potocki Wolhyniae, Humiecki Podoliae, Tarło Lublinensis, Potocki Belsensis, Principis Radzivilli

Novo-

Novogrodiensis, Załuski Plocensis, Oginski Witepscensis, Poniatowski Mazoviae & Generalis Regimentarii Exercitus Regni Polon. Głębocki Ravensis, Czapski Culmensis, Czapski Pomerelliae, Potulicki Czerniechoviensis, Palatinorum; Mieielski Calissiensis, Mieeelski Siradiensis, Stecki Kijoviensis, Scipionis Smolenscensis, Sołtyk Lublinensis, Podoski Plocensis, Rudzinski Czersceensis, Konarski Wieslicensis, Szemanowski Vielunensis, Sołtyk Premysliensis, Mączynski Chelmensis, Lochocki Dobrinensis, Mostowski Szerpsensis, Ciecißewski Livensis, Castellanorum; Mnißek Supremi Mareschalci Regni Poloniae, Principis Wisniowiecki Supremi Cancellarij M. D. Lithvaniae Generalis Regimentarii Exercitus M. D. Lithvaniae, Ducis Czartoryyski Procancellarii M. D. Lith. Ossolinski Supremi Thesaurarii Regni Poloniae, Bielinski Mareschalci Curiae Regni, Principis Sangußko Mareschalci M. D. Lithvaniae trado & ad Acta Castrensia mitto. Datum Varsaviae d. Mensis Februarii Anno Domini M.DCC. XXXIII.

Interea, dum haec aguntur Cracoviensis Pala-

Palatinus, Princeps Lubomirſki, copiis ſuis Cracoviam ductis urbem occupaverat, quo etiam ex Equeſtri Ordine illius Palatinatus plurimi confluxerant Confoederationem inituri, cujus Princeps eſſet ipſe Palatinus. Conſilii illius hanc dabant cauſam, ut ſecuritas terrae & incolarum ſervaretur, tum & concordia animorum & Religionis cuſtodia, neque minus ut electio, quae inſtaret, eſſet indigenae Regis & ſincera, ſine fuco & cupiditate largitionum, tantum ſolius patriae ſalutis cauſa. Quae omnia, dum nihil periculi ſubeſſe praetenderetur, magnam ſpeciem praebere poterant ſalutaris curae & ſecuritatis. Maluit tamen avertere animos ab eiusmodi foedere Celſiſſimus Primas, ne alii aemulatione incenſi, occaſionem nanciſcerentur diſcedendi in partes. Meliorem vero operam ſe collocare Regno putavit, quando, quae ſeqvuntur, communicavit cum Senatoribus brevi & maturo conſilio exequenda.

I. Qvemadmodum in Interregno ſuperiori omnium cogitationes & animi in eo defixi fuerunt, ut, excluſo Piaſto, extraneus eligeretur, iam enitendum ſalutari induſtria ex adverſo eſſe, ut, excluſo extraneo, indigena ſeu Piaſtus eligatur. Experientia teſte conſtare omnibus, illum non ſatis gnarum eſſe patrii moris iti-

ris itidemque ſtudioſum magis patriae, unde venit, ſalutis, quam Polonici Regni.

II. Omnes Haereticos ab honoribus excludendos eſſe, abdicandos etiam muneribus, maxime eos, qui Poſtis, ut vocant, praeeſſent, aut ſtipendia in exercitu Regni mererent.

III. Omnes ſuſpectos homines aut Principi extraneo addictos Miniſtros Varſavia, aut prorſus e Regno amovendos.

IV. Principum Legatis proprias excubias aut militem proprium haud concedendum eſſe, ne Varſavienſis urbs peregrinis copiis abundaret.

V. Nobilibus, qui aequales inter ſe ſunt, a peregrinis honorum titulis, aut ſignis, evitandae ambitionis aut invidiae cauſa, eſſe abſtinendum.

Prodierunt hoc tempore Schediaſmata non pauca, Primatis interdicto nequicquam talia prohibente, quae vel Martem vel Muſas ciere poterant. Luculenta haec ſunt affectus in diverſam partem inclinantis argumenta, vel ſaltim impatientiae curioſae. In iisdem nonnullis fiebat diligens commendatio Stanislai Leſzczynſki ad Regium Solium promovendi, aliis ex adverſo editis alii cenſuram in hoc inſtitutum exercebant. Revocata etiam antiqua

qua nonnulla ad praelum aut protracta iterum in ſcenam, non alio conſilio, quam ut ii, quorum muneris id eſt, perſpecta ſimili caſuum, periculorum aut commodorum conditione, in praeſenti Regni fortuna, aut remedia mature indagare incipiant, aut futurae ſecuritatis munimenta. Plus ponderis in ſe habebat utrumque ſcriptum, quod Imperatoris Roman. pariter & Imperatricis Ruſſiae nomine Rempublicam moneret, ne forte Stanislao Leſzczynſkio Regi creando operam impenderent eligentes. Cauſae allegabantur ſequentes:

I. Domum inter Auſtriacam & Rempubl. Polonam foedera per duo integra ſecula ſancte eſſe conſervata, neque minus ab Divo Imperatore Leopoldo cum Ioanne III. glor. m. anno 1677. redintegrata, ac denuo ab Oratore & Legato Caeſareo Comite a Wilſcheck in Comitiis Grodnenſibus iterumque anno 1732. a Commiſſariis Reipublicae eſſe corroborata.

II. Cavere Imperatorem ſedulo, ne quid alienum fiat contra iura liberae electionis, ob eamque rem aliquot legiones militum in Sileſia circa Poloniae confinia eſſe collocatas.

III. Nunquam ſe conceſſurum, neq; Imperatricem Ruſſiae, ut Stanislaus Leſzczynſkius aſſeclarum ſuorum ope thronum conſcendat, nondum patriae reconciliatus.

IV. Eius

IV. Eius praetensam Electionem pariter & Coronationem anno 1701. a defuncto Sveciae Rege vi & armis extortam non valere, ideo etiam in eos, qui tum fuerunt ex sacro Ordine adiutores & fautores, a sede Pontificia severe & graviter esse animadversum.

V. Proscriptum e Regno esse Stanislaum, ac Rempublicam universam ita dedisse fidem, intercedente tum temporis Russiae Imperatore, ut hoc pacto pax & tranquillitas in Europa stabilita conservaretur. Minus autem iam conservari posse, si Regnantis in Gallia Parens in Poloniam rediret.

VI. Defore sic occasionem Turcarum moliminibus compescendis, si Stanislaus, qui olim profugus asylum apud Turcas habuit, in Polonia viveret, adhuc dum arcto amicitiae vinculo iisdem coniunctus. Id ipsum compertum esse in qverelis, ad aulam Turcicam delatis instinctu malevolorum, ac si Russi, contra pacis conditiones ad flumen Pruth initas, denuo copias Poloniae immiserint Regno.

Proinde non levem calamitatem Poloniae pariter & Europae universae impendere ex Stanislai fortuna ampliori ac Regia dignitate obtinenda. Satius itaque esse liberis Reipublicae suffragiis eligi Regem, qui non displiceat

vici-

vicinis Principibus & a quo minus periculi aut turbarum aliis esset pertimescendam.

Eadem ferme erant, quae Imperatricis Russiae nomine sunt proposita, adiectis plurimis, quae de pactis cum Petro I. Imperatore initis agebant. Repetita haec aliquoties alio tempore apud Primatem ab utroque Oratore esse perhibetur. Ceterum ad haec responsi loco datum fuisse scribebatur, quod sequitur:

S. Caesareae Maiestati laudi cedere hanc curam, ut electio novi Regis rite peragatur; nihil dum iam fieri in Polonia, quod bonae viciniae perniciosum, aut praeiudicio esse queat; nulla etiam ratione vincula amicitiae tot pactis multis abhinc annis stabilitae violata esse, ac, ne quid in se desideretur inposterum, omni cura intendere Rempublicam Polonam.

Ipsam neq; desperare de eadem perpetua benevolentia S. C. Mai. neque de affectu, quo Augustiss. Antecessores olim in Rempublicam fuerunt.

Oblatas autem vires seu copias in confinio Silesiae collocatas non tam pro custodienda libera electione, quam adversus eandem potius videri. Ab Stanislao Leszczynskio aut eius asseclis vanum esse timorem, itidemque a Gallis ipsis, curae omnino esse Reipublicae omni, ut liberis suffragiis & consensu unanimi, non

vero

vero per illicitas factiones Rex sortiatur thronum. Si vero communi Reipubl. consensu eundem forte conscenderet Stanislaus, nutui id divino esse tribuendum, ac se minus dubitare, quin acquiesceret tum S. Caes. Maiest. et alia studia & officia Lesczynskianae Domus erga Divos Praedecessores suos in multis casibus praestita, in memoriam revocatura esset. Similem hic fore Stanislaum maioribus suis, omni amicitiae fide & studiis plenum, prouti iam unumquemque experiatur S. Caes. Maiestas ad omnia obsequia promptum. De Electione eius aut revocatione in Regnum nihil iam actum esse, cum haec inter arcana status referantur, ac, si forte nonnulla de his contingerent, eius tamen esse leges interpretari, cuius est condere. Quae ad electionem & coronationem eius olim factam pertinet, itidemque ad animadversionem Pontificis Maximi, ea cum dolore in memoriam revocanda esse: Iam in eo etiam Pontificem fuisse, ut ad modum August. Imperatoris Stanislaum recognovisset. Illum etiam per Comitem Vratislaum petiisse a Stanislao, ut omnem operam adhiberet in Carolo XII. Rege Sveciae p. m. persvadendo, quo militem Svecicum e finibus Saxoniae educeret quantocius, ne in viscera imperii ad instantiam acatholicorum intraret. A

T toto

toto Regno proſcriptum Stanislaum, probatu difficile eſſe. Facilem autem in his medelam Reipublicae ferre poſſe; qua de re duo praeſtare exempla, unum in Vladislao Loctico, alterum in Imperio Ro. in Bavariae Electore, quorum uterque ad priſtinam regiminis dignitatem eſſet revocatus. Voluntatem & ſtudium Ruſſorum Imperatoris Petri I. quod firmandae paci in Polonia collocarat, ita cenſendum eſſe, quod adhuc documenta extent, in quibus idem Imperator Stanislao triginta millia copiarum magnamque pecuniae vim obtuliſſe legitur, ut confirmari in quieta Regni poſſeſſione queat, Stanislaū autem ſolo patriae tranquillitatis amore ductum eiusmodi talia repudiaſſe. Magnorum virorum contradictiones in Republica eo minus timendas eſſe, quo potiora media domi ſint hiſce conſopiendis, modo non foris ſubminiſtrentur impedimenta. Moliminibus Turcarum magis terrori fore excluſionem Stanislai e regno, ac tanto maiorem metum periculi imminentis & domeſticarum factionum, cum excludi videant Stanislaum ab omni ſpe, quam ſi forte iubeatur quiete regnare & pacare, antiquorum foederum & amicitiae fide innixus. Praeter cauſam onerari ſuſpicione Stanislaum in eo, quod Turcis auctor ſvaſorq; fuiſſet pacis cum Perſis ineundae, quo fortiori conatu ar-

ma

ma contra Imperatorem Ro. & Russum movere possent.

In reliquis refellendis paullo vehementior anonymus est, eiusq; in dignitate regiique nominis Charactere asserendo intentior, ubique ardorem & altum animum ostendens. Quae autem ea de re palam communicarunt Oratores & Legati, tum Caesareus, tum Russus cum Primate Regni, similis fere argumenti fuerunt, quae in anonymi scripto superiori inveniuntur. Quibus tamen respondit Primas: Cum Poloni non consveverint quenquam Principum impedire in sua regione, quo minus iure suo libere uti possit, in eo se putare non deteriores fore Polonos. Nihildum se affirmare posse certi de Stanislao Lesczynskio eligendo, sed ipsam Regis electionem libertate constare eligentium, quem DEi voluntate & nutu sint inventuri. Ceterum penes Rempublicam totam esse, non vero penes Regem solum, de bello & foederibus, decernere & statuere, neque iam Reipublicae quicquam magis curae esse, quam ut Neo-Electus cum omnibus potentiis vicinis amicitia, ipsa quoque Polonia, pace imposterum & tranquillitate perfruatur. Quae tum ore & literis confirmata saepius esse leguntur.

Convenerunt ad diem 20. Aprilis, a Primate generali Convocationi praefinitum, Pro-

ceres & Nuncii Terrestres Varsaviae, ac, die insequenti, sacris in templo peractis, in conclave consvetum se receperunt, de commodis electionis habendae & patriae, cuius salus omni fortuna privata potior esse debet, deliberaturi. Fungebatur Mareschalci officio, quod superioribus Comitiis gesserat Ozarowvius, Castrorum Regni Praefectus: nunc autem de novo eligendo consilium omnium consensu initum est. Disceptatio prima statim exorta est dissidentium causa, qui ex terris Prussiae deputati accesserunt, quibus liberae vocis & voti ius denegabatur. Asperior ille ea de re conflictus fecit, ut expedienda negotia in diem 28. Aprilis reiicerentur. Neque tamen post mitiores animos afferebant multi, quae etiam causa erat abrumpendi consilii de Mareschalco eligendo, moraque pertracta usque ad diem 30. Aprilis, ubi suffragia colligi sunt coepta. Post concertationes varias duo seligebantur Candidati, quibus haec dignitas videbatur conferenda, alter erat Sapieha Capitaneus Merecensis, alter Scipio Licensis Capitaneus. Neque tum deferbuit certandi fervor, donec in utroque Candidato praevaluit pacis & salutis publicae amor dum iuri suo renuncientes occasionem darent tertium eligendi. Erat is Massalskius Notarius Campestris Regni & Capitaneus Grodnensis uni-

unitis ſuffragiorum auſpiciis conſtitutus, qui mox praeſtito iureiurando obeundorum negotiorum curam in ſe ſuſcepit. Nuntio de his facto Primati per ſex Deputatos, de variis rebus agitare conſilia coepit Equeſtris Ordo, ubi maxime Confoederationis ineundae formulam conſignavit, quae die 12. Maii coram Senatorio Ordine eſt praelecta. Dies quoque 14. Iulii Comitiis relationum, 25mus autem Auguſti eligendo Regi eſt deſtinatus. Deinde Primati cum Ordinibus momenta nonnulla videbantur communicanda, quorum cauſa deliberationes inſtituerentur. Erant autem:

1.] Liberae electionis ſecuritati eſſe proſpiciendum.

2.) Pro patriae hoſte eum eſſe habendum, qui turbator eſſet pacis aut factionis cuiusdam auctor.

3.] Quali comitatu ſtipatis eſſet eligentibus in campo comparendum.

4.] Foedera redintegranda cum Principibus vicinis eſſe, eaque de re cum Legatis tractandum.

5.) Curam ſecuritatis ubique praeſtandae committendam Regimentaris & Capitaneis.

6.) Poena afficiendos gravi, qui militem cogerent ſine conſenſu Reipubl.

7.] Diem certum praestituendum electioni Regis.

8.) Dissidentes arcendos esse a turbis excitandis.

9.) Non quenquam amovendum esse Candidatum, nedum ulla offensione laedendum.

10.] Praesidia Cracoviae disponenda legendasque esse ex copiis Reipubl.

11.] Omni cautione & providentia utendum propter potentias vicinas

12.) Mercatorum securitati ut & reditibus Reipublicae non diminuendis operam esse dandam.

13.) Constitutionem de anno 1717. abrogandam esse, idque propter clausulam, quae occasionem praebuit Comitia dissolvendi.

14.) Petricoviensis & Lublinensis tribunalis tempus quodam̃odo prolongandum.

15.) Securitati Postarum maiori cura prospiciendum.

Tandem convenerunt omnes Ordines Regni & Magni Ducatus Lithv. in eo, ut publica sanctione facta, finem imponerent Comitiis, ac praestito iure iurando fidem, securitatem, concordiam & coniunctionem virium & animorum sibi mutuo confirmarent.

Sunt autem momenta Confoederationis

ſic dictae ſequentia, quemadmodum polonico ſermone typis exſcripta extant:

1.) *Iura & Privilegia Romano-Catholicae Eccleſiae itemque Graeco-Vnitorum ritus ſe conſervaturos, aliosque exoticos deteſtaturos.*

2) *Diſſidentes tamen in Regno & in M. D. L. in Religione Chriſtiana pacem iuxta antiquas Confoederationes & praecipue iuxta Conſtit. a.* 1717. *ſecuritatemque bonorum, fortunarum & aequalitatis perſonarum ſe cauturos promittunt, ita tamen, ne in conclavi Nunciorum Terreſtrium aut Tribunalibus & Commiſſionibus activitatem habeant, congreſſus praeterea privatos ſive conventicula legibus prohibita evitent, ab officiis Regni, Lithvaniae, Palatinatuum, Terrarum & Caſtrorum, (ſalvis modernis Poſſeſſoribus) arceantur, neque praeſidium vel ipſi vel per miniſtros apud vicinos quaerant, ſub poena perduellionis ſancita.*

3.] *Leges de Arianis, Quackerianis, Mennoniſtis & Anabaptiſtis & Apoſtatis, cumprimis a.* 1674. *latas iterum confirmant.*

4.] *Pacem omnes inter ſeſe ubiq; conſervaturos.*

5.) *Exorbitantias in Electione futura connotaturos.*

6.) *Regem natione Polonum, Romano Catholicum, utriuq; parentibus Orthodoxae fidei natum, nullas regiones, provincias haereditarias &*

 copi-

copias extra fines regni habentem una cum Regina Catholica electuros, ceteros, si etiam iure indigenatus gauderent, nullo modo ad thronum promoturos sese obstringunt.

7) *Liberam Electionem tuituros.*

8] *In contrarias partes non ituros, nec quicquam spe lucri molituros, quod liberam Electionem laedat.*

9) *Nec concessuros quenquam eligi, qui non liberis suffragiis, nemine contradicente, electus fuerit: si quis id fecerit, pro hoste patriae eum se habere velle.*

10] *Primatem, Regem prius non proclamaturum, quam tribus vicibus interrogaverit, utrum omnes consentiant, omnibusq; exorbitantiis satis factum sit.*

11.) *Id acturos, ut iura, privilegia & libertates omnes per Pacta Conventa ante denuntiationem iuramento Rex confirmet, non mutata eius formula hucusque usu recepta, praeter id, quod Religioni Romano-Catholicae adversetur, eademque iura & privilegia, exceptis iis, quae Romano-Catholicae Ecclesiae adversa sunt, Constitutionibus in Comitiis muniat.*

12.) *Si quis ex externis Principibus vel Civibus Reipub. initis foederibus aut aliis illicitis mediis quidquam in praeiudicium iurium & libertatum de libera Electione acturus sit, omnes sum-*

summa vi ei restituros, nec ab hac unione recessuros.

13.) *Diem Electionis 25. Aug. praefiniunt.*

14.) *Omnes Ordines ac Nobilitatem expeditione Generali salvis iuribus Terrarum Prussiae ac Civitatum maiorum & Ducatuum Zatoriensis, Oswecimensis atq; Masoviae, tum Palatinatuum Kiioviae, Podlachiae & Terrae Lucoviensis nec non aliorum Palatinatuum in confiniis Turcarum existentium convocandam ad Electionem sanciunt.*

15.) *Magno Ducatui Lithv. liberum esse, ad eligendum Regem vel Expeditione Generali vel alio modo venire.*

16.) *Licet in pluribus Palatinatibus, Terris & Districtibus bona sua quis habeat, sufficere, si ipse adsuerit iuxta Constit. an. 1621. 1632.*

17.) *Qvantocius Electionem finiendam, sin minus, curandum, ut spatio sex hebdomadarum absolvatur.*

18.) *Civitates ius suffragii praetendentes, in futura Electione illud ut probando proferant in medium, obstringi.*

19.) *Omnes ad Electionem suis impensis profecturos, nemini damnum illaturos & signa Districtuum ad Varsaviam demum ante singulas turmas gestaturos.*

20.] *Transgressores poena Const.* 1621. & 1674. *afficiendos. Hac si cui non fuerit satisfactum, patere aditum ad Iudicium Capturale Generale, quod iuxta Const.* 1674. *die primo Electionis a Mareschalcis utriusq; gentis instituitur, idemq; forum specialiter Palatinatibus Masoviae & Podlachiae caveri.*

21.) *Locum Electionis fere inter Varsaviam ad Volam in campo fossis circummunitum.*

22.) *Mareschalcum Equestris Ord. a Terris, Districtibus & Palatinatibus eligendum, ita, ut in Comitiolis Relat. vel etiam in campo electorali se deliberaturos promittant, qua ratione eligendus sit, idq; vel primo die vel citius.*

23.) *Ratione securitatis publicae sub tempus eiusdem Actus antiquas Confoederationes & Ordinationem Electionis a.* 1674. *se approbare confirmant.*

24.) *Proventibus regni & Regis futuri se cauturos.*

25.] *Praesidiis loca munita internae securitatis causa firmanda.*

26.) *Arcem Cracoviensem ducentis militibus tuendam tradi, Capitaneumque Cracov. obstringi, ne insignia alii, quam omnium consensu electo sine scissione concedat.*

27.) *Milites, quos Grandmusquetiers vocant, ex bonis Oeconomicis in praesenti Interregno*

gno alendos, qui fidem Reipubl. coram Supremo Mareſchalco Regni iurent & ſub eius imperio ſint.

28] *Stipendia militibus iuxta* Conſtitut. 1717. *ſolvenda, & ſi recte ſoluta fuerint, ne milites Confoederationem ineant ſub poena* Conſtit. *An.* 1601. 1609. 1613. 1699. 1717. *ſancita.*

29.] *Milites in regno & extra eius fines conſcribere, omnibus interdici.*

30.) Pacta & Tractatus *cum vicinis inita hoc tempore Interregni conſervaturos, bella non ſuſcepturos, nec foedera cum eis ſine conſenſu Reip. facturos iuxta* Conſt. 1637. 1646.

31.) *Futurum Regem, ut pacem & foedera cum iis conſervet, in Pactis* Conventis *iureiurando obſtricturos, nec ut ſe rebus inter vicinos agitatis Reipub. adverſis immiſceat lege Cardinali cauturos.*

32.) *Si quis ex exteris pacem noluerit conſervare, Primati hanc poteſtatem dari, ut literas ad expeditionem Generalem mittat, & de vi illata exteros Principes certiores faciat.*

33.] *Haec omnia ſub fide iuramenti a ſe confirmari.*

Iurae

Iuramentum Primatis Regni.

Ego juro DEO Omnipotenti Trinuni, qvod in futura Electione Regem, natione Polonum, qvemadmodum in praesenti Confoederatione descriptus est, publicaturus & electurus, nec qvidquam in favorem exteri, & quod liberam Electionem violet, moliturus, ac in talem, si quis hoc sanctum vinculum solvere voluerit, surrecturus, eumque pro hoste patriae habiturus sim. Ita me DEVS adiuvet & innocens Filii eius Passio!

Iuramentum Episcoporum.

Ego N. juro &c. quod in futura Electione Regem, natione Polonum, quemadmodum in praesenti Confoederatione descriptus est, nominaturus & electurus, nec primatiale ius [si, quod DEus avertat, Respubl. in partes scissa fuerit] singulari mea denominatione violaturus, ac in talem, si quis hoc sanctum vinculum solvere voluerit, surrecturus, eumque pro hoste patriae habiturus,

turus, nec quidquam cum exteris moliturus sim. Ita me DEVS adiuvet.

Iuramentum Senatorum, Ministrorum, Nuntiorum & aliorum Statuum.

Ego N. juro DEO Omnipotenti Triuni, quod in futura Electione Regem, natione Polonum, quemadmodum in praesenti Confoederatione descriptus est, nominaturus & electurus, nec qvicquam in favorem exteri [quem omnino excludo] ad violandam liberam Poloni Electionem moliturus, ac in talem, si quis hoc sanctum vinculum solvere voluerit, surrecturus, eumque pro hoste patriae habiturus sim. Ita me DEVS adjuvet & innocens eius Passio!

Rever. autem Custos Regni haec praeterea addidit.

Quod Insignia Regni pro sua in Rempubl. fide asservaturus, nec cuiquam alii ad Coronationem traditurus, quam illi Regi Polono, qvi ab omnibus Ordinibus Reip. libere electus fuerit.

34.) Ne-

34.) *Neminem ad consilia publica & suffragium nominationis in Electione admittendum statuunt, qui hocce iuramentum non praestiterit in Palatinatibus, Terris & Districtibus in Comitiis relationis aut etiam sub initium Comitiorum Electionis sub poena Const.* 1665. *sancita.*

35.) *Ducatum Curlandiae ab externis praetensionibus liberandum, ut Dux Ferdinandus vigore investiturae possessionem huius Ducatus adire & recognitionem sui ab incolis Curlandiae obtinere possit.*

36.) *Eliberationem Elbingae & reliquarum rerum oppignoratarum, nec non Capitaneatus Dragheimensis Primati commendant.*

37] *Episcopo Varmiensi Christoph.* Szembek *pro laboribus & itinere in Curlandiam susceptis, devectisq; insigniis & Archivo Cracoviam, ceterisq; Commissariis gratitudinem declarandam.*

38.] *Ducatum Curlandiae & Livoniae circa exercitium Aug. Fidei iuxta Constitut. A.* 1726. *cum ceteris ritibus conservandum.*

39) *Iudicia Capuralia iuxta Const.* 1674. *reassumenda.*

40.) *Decreta in Tribunalibus, Castris aliisq; Iudiciis post mortem Regis usq; ad emissas Univers. literas Primatis facta ut valida sint, eaq; Iudicia iterum aperiantur, decernunt.*

41.] Si

41.) *Si qui Privilegia ad obtinendos Capitaneatus a Rege nacti fuerint, iuramentum ut in Iudiciis Capturalibus praestent, statuunt.*

42.) *Senatores qui Privilegia a Rege impetrarunt, in Senatu ut iuramentum praestent sanciunt.*

43.) *Capitaneis & Ministris Castrensibus Decreta Tribunal ante mortem Regis lata post coronationem Regis futuri ad cuiusvis requisitionem exequi licere.*

44.) *Omnes Confoederationes particulares & Comitiolorum Lauda non derogantia iuribus Reip. & privatorum. tum Decretis Tribunalitiis ad praesentem Generalem Confoederationem referenda & approbanda, quae vero adversantur, abroganda, salvis Iuribus Terrarum Prussiae.*

45.] *Pontem in Vistula faciendum.*

46.] *Deputatos ad Tribunalia & Thesaurum Regni post Comitiola Ante-Coronationis eligendos.*

47.) *Cuiq; a Mareschalcis Varsaviae locum designandum, ubi commoretur.*

48.) *Securitatem Civitatum & Academiae Cracov. & Vilnens. conservandam.*

49.) *Laudum in Comitiolis ratione oppidi Opatoviae a quibusdam turbatae approbari.*

50.) *Confoederationem A. 1674. de milite ad Electionem contrahendo reassumi.*

51.) Le-

51.) *Legatos & Ministros exterorum Principum tempore Electionis a loco Electionis amovendos.*

52.) *Duces & Regimentarios monendos, ut ipsi in militia imperium teneant.*

53.) *Declarando* Const. A. 1717. §. *de ministeriis belli & Cancellariis praesenti* Convocatione *cavetur, ut ad Ius Maiestaticum futuri regnantis redeant.*

54.) *Zaluskio Episcopo Plocensi, Duci Iano Wisniowiecio Castellano Cracov Ludovico Szoldrski Palatino Inowladisl. Iano a Coden Sapieha Castellano Trocensi, Czartoryyski Cancellario* M. D. L. *&* P*etro a Skrzynnie Dunin Castellano* |*Radomiensi, valetudinis curandae causa ad* Thermas *proficisci omnes Ordines concedunt.*

55.] *Commissarii ad fines Vngarorum deliguntur reassumendo* Const. *A.* 1717.

56.) *Iacobo Principi Regio securitatem & immunitatem cavent.*

57.] *Pacta* Conventa *futuris* Comitiis *Electionis conscribenda.*

58.) *De pecunia Neapolitana ut Episcopus* Cuiav. *porro tractet, commendatur.*

59.) *Ad curandum corpus Regis defuncti &* Cracoviam *transportandum Deputati eliguntur.*

60.) *Agra-*

60.) *Agrariam contributionem M. D. L. futuris Comitiis electionis abrogandam.*

61.) *Declarationem Correcturae Tribunalis M. D. L. a. 1726. ad Comitia Coronat. differendam.*

62.) *Commissarii deliguntur ad Camenesiam & munimentum S. Trinitatis lustrandum.*

63.) *Acta negotiationum & commissionum aliaq; documenta publica ad Archiva Regni tradenda.*

64.) *Gravamina adversus Brandenburgicum aliosq; vicinos Principes deputatis cum ipsorum Ministris tractantibus commendantur.*

65.] *Delecti nominantur, qui Primati a consiliis sint.*

66.) *Expensa hoc tempore necessaria ut ex proventibus Reip. redeant decernitur.*

67.) *Commissarii ad Archivum eliguntur, itemque*

68.] *Commissarii ad salis fodinas,*

69.) *Commissarii ad Oeconomias.*

70.) *Beatificationem & Canonisationem B. Ioa. Cantii, B. Ioa. de Dukla, V. Iosephi Calasantii, B. Andreae Bobolae, Ladislai a Gielnow Ord. S. Franc. de Observantia Provinciae Maior. Polon. cuius corpus multis claret miraculis Varsaviae, V. Narburt, V. Annae Omiecinska, Zapolski, B. Cunegundae, B. Bogumili,*

V. Columbae & Raphaelis Bernhardini Vartensis, nec non festum diem Immaculatae Conceptionis B. Virg. Mariae a Sancta Sede Apostolica expetendum.

71.) *Operam Mareschalcorum Nunt. Terr. & Secretariorum remunerandam.*

72.] *Laudum Orszanense & Decreta quaedam abroganda*

73.) *Aulam Primatis ab Expeditione Generali ad Electionem eximendam decernunt.*

Iam incertis auguriis tenemur omnes, cui tandem, divina moderante indulgentia, Regium diadema in Polonia obtingat, quando In locum instituendae electionis descendet gens Polona. Iam campum invenient omnes exercendae prudentiae, fidei, constantiae & concordiae, ubi maxime in id incumbendum, ne, animis discordia distractis aut in partes divisis, fructus illius consilii ac salutaris spei pereat, aut depulso metu externo internus hostis existat, cuiusmodi calamitatis pericula non sapientes modo, sed & vulgus perspicere facile potest.

DEO interim supplicabimus humili mente, ut illa consilia Reipublicae pariter & omnibus incolis bene & feliciter evenire sinat!

Sequun-

Sequuntur iam quaedam annotationes breves ad M. BOEHMII Commentationem de Interregnis Poloniae.

Ad Cap. I. §. II. Alia fata Imperii Romano-Germanici aetas noſtra vidit, quando A. cIↃ IↃ CC XI d. XVII. Aprilis mortuo praeter opinionem Ioſepho Imperatore Auguſto, Carolus ex Hiſpaniae regnis redux in Germaniam anno ſequenti felici auſpicio Francofurti ad Moenum ab Imperii Ordinibus Imperator Auguſtus eſt renunciatus, atque in hunc usque diem feliciſſimi Regiminis gloriam ſuſtinet, per Interregni annum vices moderantibus *Septemviro Saxoniae Friderico Auguſto*, *Rege Poloniae*, & Palatino ad Rhenum. Lites, quae per multos annos Palatinum inter & Septemvirum Bavarum de Vicariatu fuerunt, ſingulari prorſus occaſione ſublatae evanuerunt. Praeter alios Iuris publici ſcriptores, ubi de poteſtate & ratione vicariatus diſputatur conferri meretur AVTOR *vitae Ioſephi Imper. p.* 1219. & 1220. 1225. De vicariis ipſis & eorum poteſtate agit *Aurea Bulla T. V.*

Ad §. III. Argumenta utrinque ſucceſſionis & electionis inter plures alios expendit

ARNISAEVS *de Republ. Sect.* IV. 2. & BERNEGGERVS *Quaest.* 30. *ad Tacit. Germ.* Disceptatur rationibus, sed vivitur moribus & instituto Malum enim praesens & notum ipsa consvetudine fit tolerabile. Vbi iam introducta regnandi forma, ubique valet illud THVCYDIDIS *Lib.* VI. 3. quod latine ita: ***Eos hominum tutissime agere, qui praesentibus moribus legibusqve, etiamsi deteriores illae sint, nihil variantes, Rempublicam administrant.*** Conf. AARONIS ALEX. OLIZAROVII *lib.* III. 9. *de Polit. homin. societate.* ANDR. PILGA *Perspectiv. Polit. c.* 3.

Ad §. VI. Post fata Ioannis III. Regis convenit inter Proceres, ne Piastus sed externus eligeretur, iam mortuo Augusto II. contrario studio se iureiurando obstrinxerunt, ut, excluso extraneo, Piastus Thronum ascendat. Sic cavetur libertati.

Ad §. VII. Vid. *liter. respons. Equit. Pruss. in Biblioth. Pol. Part.* III. ubi disquiritur, an Polonia ad stirpem Iagellonicam usque haereditarium regnum fuerit, quod demum affirmatur. De exclusione a regno prolis Sobieskianae post fata Ioannis III. superstitis vide *Epist.* XXXVIII. ZALVSKI ad C. Barbarinum. Sine

dubio

dubio ipsa mater regina obstitit filiorum rationibus, nuptiis dubiis inescata Principis Contii, regni tum temporis Candidati, si illud per electionem obtinuisset. Non obscure hoc indicat ZALVSKI *l. c.* quando ita: *Non cogitare Reginam de regno, qvis affirmet? ut perpetuo dominetur desiderare eandem, qvis asserere & refellere qveat? Nihil domesticum magis esse potest, qvam sua cuique conscientia, nec color, quem primae lanae biberunt, facile amitti potest, nec mores, qvibus imbuti sunt animi recentes. Nulla solet esse regno deiecti qvies. Optimi utiqve maxima concupiscunt. Verissima ergo dicunt & usu probata, ac probanda, non eam esse omnino alienam a desiderio regnandi, nec vellet forsan audire illud, aspice felicem sibi, non tibi Romule Sylvam. --- Alii ducent reconciliandam cum Principe Iacobo --- ut nomen Regis penes filium, vis autem imperii sit penes illam. A domo tamen regia plurimi alieni, & nihil nisi mala ab ea sperant & augurantur.*

Ad §. X. Caruit hucusque corpus Regis Ioannis solita regali exequiarum pompa, tamen

Oratione funebri laudavit Regem Canonicus Cracov. Ioannes Kurdwanovius, quas alioqui partes in se suscipere solent Episcopi, vid. ZALVSKI. *Epist. fam. Tom.* II. *p.* 422.

Ad §. XI. Tertium iam recentiori tempore praebet exemplum glor. m. Rex Augustus II. qui mense Maio Rex electus Varsaviae An. 1697. atque an. 1733. d. 1. Febr. excessit.

Ad §. XII. Non praetermitti hic debent, quae an. 1704. Regi Augusto acciderunt, quando Stanislaus Lesczynskius ab illis, qui a partibus Regis Sveciae erant, Rex electus & coronatus est.

Ad eand. Illam, de exitiali morte Popieli II. s. ut eum vocat Dlugossus, Pompilii II. a muribus discerpti, narrationem false iterum nuperrime perstrinxit IOANNES IACOBVS FVLDENER *in Bio & Bibliographia Siles.* ac speciatim in observationibus ad cuiusdam Ioannis *Chron. Polon. reposit. I. p.* 89. *seq.* Vbi decem argumentis fidem conficere tentat, neque minus flagellare eos, qui pio simpliciique iudicio indictam Dei in hoc & simili Hattonis Moguntini casu admirari volunt. Qvale quid etiam invenitur in B. Wendii Dissert. *de fatis final.* Lechi II. Lesci III. & Popieli. *Meletem. Thor.* T. I.

Ad

Ad §. XIV. Regere alios & ſuo imperio obnoxios habere multos, res difficilis aeque ac iucunda eſt. Sed ignotum fere aulae prodigium, ut, cum imperare poſſint, deſiſtant. FAM. STRAD. *de Bello Belg.* L. I. Hac de re quisquis pro more ſeculi ac diverſo mentis habitu iudicare ſolet, ſed rectius nemo, quam qui ipſe ſe dignitatis faſtigio ſpoliat, mente praeter opinionem ad humilitatem conversa. Nimis avide magna petere haud licet, non tamen vetat lex repudiare eadem, animumque ſuper omnem regnorum ſplendorem generoſe extollere. Singulare eiusmodi continentiae argumentum fuit olim in Diocletiano & Maximiano Impp. Ro. itemque inter Graecos in Anaſtaſio II. Theodoſio III. Iſaaco Comneno. Recentiori tempore illuſtrius Caroli V. Imperatoris exemplo non extat ullum, qui multo liberalius tot regna dediſſe filio dicitur, quam vix privatorum quisquam alii tenuem agellum relinquit. Inter Sveeorum Reges ſimilia exempla recenſet SCHEFFERVS *memorabil. gent. Svec.* c. 10. Expugnari Io. Caſimiri animus nulla ratione potuit, quo propoſitum ſe abdicandi regno mutaret, ac nullis precibus & argumentis permoveri. Vid. ZALVSKI *T. I. Part. I. Epiſt.* quae in vita Archiepiſcopi *Andreae Olſſowii* obſervavit AV-

TOR. *Biblioth. Polon*, notata digna sunt *pag.* 413.

Ad §. XV. Etiam nostro tempore, quoties Rex Augustus II. in Saxoniam contendit, Archiepiscopus Gnesnen. Regis absentis partes gessit.

Ad §. XXI. De dotibus electi Regis conferatur ANDR. DE PILCA *Perspectiv. Polit. cap.* 4.

Ad §. XXII. Qvod attinet ad Duces Prussiae, qui olim potestatem eligendi Regem habuerunt, alia nunc rerum facies est post pacta Pacis Olivensis, quando Suprematum & independentiam obtinuit Serenissi. Domus Brandenburgica.

Ad eand. Maioribus Civitatibus in Prussia, non demum tempore Vladislai IV. ius & facultas illum eligendi concessa, nisi verba auctoris de confirmatione quadam intelligeres. Hoc ius a primo tempore incorporationis repetendum, ubi Nobiles in Civitatibus Terrarum tempore Casimiri in unum corpus, & societatem cum Regno Polon. & Magno Ducatu Lithvan. coaluerunt. Vid. exempla post mortem Sigismun. Augusti & post discessum Henr. Valesii ap. Lengnich. Preußisch. Geschichte Tom. III. p. 52-54. p. 155. Mortuo Stephano Tom. IV. p. 15. 22. alia Tom. VI. p. 15.

p. 15. In Comitiis Electionis Ioannis Casimiri duo delecti ex Civitate Thorun, interfuerunt, Zernecke ad An. 1648. p. 320. Qvanquam ab illo tempore deputati amplius eo non venerunt, non tamen expiravit ius & facultas, ut ex literis invitatoriis, ad Civitates a Primate dari solitis hoc apparet. Lengnich Tom. V. p. 1. §. 7. in dem Vorbericht von dem heutigen Zustand der Preußisch. Regiments-Verbesserung. Vnde in ultima instructione Mariaeburgi Nunciis Terrestribus ad Comitia Convocationis profecturis res commendata, ut more solito Primas Civitates Prussiae ad Comitia Electionis novi Regis invitare dignaretur.

Ad § XXIII. Tolerabilius videtur imperium eius, quem non casus aut fortuna evexit, sed quem extulit natalium splendor, aut illustrior sors haereditatis a vulgo distinxit. Optimi *tamen Candidati in Polonia ex iudicio magni* ZALVSKI *esse videntur,* qui plurimas pecunias afferunt, *multa promittunt, et fortitudine bellica contra hostes et immoderata licentia recte uti domestica possunt - - Inventusne vel unus fuit inter tot Regum nomina princeps, qvi id servaverit ad amussim, qvod Reipublicae promisit? Legatus*

Henrici in Electione etiam pontem ex auro in Vistulam promisit, modo non sit ex Vngarico sed Rhenensi. Sic ludimur Poloni! Proinde uti in Mexicano regno - - iurare regem audimus, iustitiam se velle administrare, effecturumque, ut sol cursum suum retineat, nubes pluant, vivi currant, & terra omne genus frugum producat.

Ad Cap. II. §. VII. Non tantum diadema imperiale honoris & amoris causa Otto imposuit Boleslao, sed &, ut fere constans opinio multorum scriptorum est, regio nomine & titulo uti permisit. Quin &, si in illo concertantium de regii tituli origine & usu in Polonia divortio dicamus, Imperatorem primum fuisse, qui Boleslaum regio titulo insignire coepit, propterea quod eius Pater eo uti quodammodo est impeditus, nec ab Imperatore aut aliis Regibus regio nomine salutatus, nihil esset, quod ab hodierno more esset alienum. Facto enim a primario inter Christianos Principes Rege & Imperatore nominandi initio, facile alios, hoc allectos exemplo, eodem appellandi honore eum proseqvutos esse, credi potest. Hodie enim non alius mutandi aut augendi titulos modus esse solet. Sed de eo maior quae-

quaestio, an ut Clienti & beneficiario suo hoc concesserit, itemque an imperio obnoxia fuerit Polonia & tributaria. Quod negavit IO. SCHVLTZIVS peculiari tractatu *de Polonia nunquam tributaria*. Sed apparet facile, nimium affectui indulsisse & ingenio, quippe fuit omnino tempus, uti ex Scriptoribus Polonicis iuxta & Germanicis patet, ubi ab omni onere & tributo aliis, speciatim Germanis, pendendo liberi non fuerunt. Saltim fideliter Imperatoribus servire solitos per aliquot tempus negari non potest; praesertim cum attendamus, quam longe imperium extenderint Ottones & regnandi felicitatem etiam ad mare Balticum transtulerint Vid. CONRING. *de fin. Germ. Imp.* & HARTKNOCH *de Republ. Polon. p.* 38. & 44. Sufficit iam liberam esse nationem, quae maior gloria est, quam olim non paruisse & perdere libertatem.

Ad eand. An Rixa Ottonis III. soror fuerit, admodum dubitatur, affirmat KADLVBKO, sed sine fundamento. LIPSIVS *monit. Polit. cap.* III. communem sententiam sequitur, qua Rixa multarum technarum & fraudum foemina repraesentatur. Sed ei iniuriam fieri AEGIDIVS GELENIVS testatur, qui ideo vindicias pro eadem contra criminationes adornavit. Promisit eius Genealogiam & multa

multa alia accuratiora, quae de ipsius fuga, vita & morte in Germania agunt, AVTOR *Biblioth, Polon. Part.* II. *p.* 60.

Ad §. IX. Quae Hedvigis non sine causa circa matrimonium cum Iagellone excepit, diu, an consentire deberet, anxia & anceps, itemque, quomodo deinceps Iagello coronatus & baptismatis sacro fonte ablutus, pluribus refert DLVGOSSVS.

Ad §. X. In Candidatorum regni obtinendi numero etiam fuit Chan sive Princeps Tartaricus, cuius etiam sunt lectae literae, quas Legatus ad Regni Senatores attulerat. Paratus is erat ad omnia & proclivis sive vitam sive religionem spectes, vilique ac deridenda facilitate captare animos Polonorum tentabat, hoc modo voluntatem suam contestatus: *Potentem se esse & posse myriades aliqvot equitum (vera sunt) educere e suis terris Poloniae tuendae vel augendae. Item frugalem se esse & continentem ac sine ullis ciborum deliciis, sola eqvina in fame contentum. Tertio, quod ad religionem, de qua disputari audiebat, Tuus, inquit, Pontifex, meus Pontifex esto, tuus Lutherus, meus Lutherus*

rus esto. Qvod si risu & iocis excepta haec legatio, nemo mirabitur. Aliter enim & lautiori apparatu in Polonia vivere mortales posse, quam carne equina, soli beneficium ingens est. Praeterea omnia deserere sacra ex intempestiva cupiditate regnandi luculentum levitatis indicium est. LIPSIVS *in monit. Polit. & Exempl. cap. V.*

Ad eand. Henricus Valesius Neo-electus Rex Poloniae iureiurando etiam confirmavit & approbavit articulum, qui de religione agit, quem in generali foedere Varsaviae Anno salutis cIↄ Iↄ LXXIII. die XXVIII. Ianuarii inito sanxerunt ordines. Hoc ipso enim in id convenerant, ut in aequali Republica non obstante sententiarum fidei diversitate, pax aequalis & libertas inter omnes salva & inconcussa perpetuo servaretur. Latino sermone, uti verba in corpore Legum Polonicarum habentur, ita fluunt: *Hoc praecipue nobis Rex electus iuramento confirmabit, pacem publicam inter scissos & divisos in fide & religione conservare*: & mox: *Cum autem in Republica nostra sit non exiguum in causa religionis Christianae dissidium, occurrendo huic rei, ne ex ista causa inter homines*

mines oriatur aliqua noxia seditio, qvam in aliis Regnis clare videmus: spondemus hoc nobis invicem pro nobis & successoribus nostris, in perpetuum, sub vinculo iuramenti, fide, honore & conscientiis nostris, quod nos, qui sumus dissidentes de religione, pacem inter nos conservabimus, & propter diversam fidem & differentiam in Ecclesiis, sangvinem non profundemus, neque nos poenis afficiemus, veluti confiscatione bonorum, infamia, carceribus & exilio, neque Magistratum ullum vel officium ad tale facinus ullo modo iuvabimus: Imo vero si qvis sangvinem ex ista causa effundere velit, huic nos omnes vires nostras opponere tenebimur, etiamsi praetextu decreti vel processus iuridici alicuius hoc facere velit. Clausula addita ita se habet: *Haec omnia spondemus nobis mutuo pro posteritate nostra, servare constanter & tenere sub fide, honore & conscientiis nostris. Qui vero huic conventioni adversari, pacem & ordinem publicum destruere voluerit, contra talem omnes consurgemus in eius destructionem.* Qvae postea in aliis Interregnis acci-

cide-

ciderunt, huic veluti fortissimo propugnaculo omnia superstructa reperiuntur. Aliter enim ii, qui divortio sententiarum inter se disiuncti sunt, in unum corpus coalescere non possunt, quam ut, sepositis odiis, posthabito paucorum contranitentium dissensu, mutua sit concordia in civilibus, in sacris tolerantia, pax autem & libertas in aequali Republica inter aequales conservetur, & omnes, data fide ac foederis & amicitiae vinculo consociati ad mutuam de publica salute curam revocentur.

Ad §. XVII. Vnde tantum in Reginam & domum Regiam sit enatum odium, quodammodo Illustrissimus exponit ZALVSKIVS *in Epistola* XXXIII. emolliendo etiam naevos & errores, ita querelas, & accusationes nonnullorum retundit: *Reginam accusatis, quod scilicet fuso locare deberet manum, immisceat se publice administrationi pro sexu audentius, & non meministis quod nihil magni in regno sine illa imo nisi per illam fuerit gestum, quod nos iudicio nostro illo tempore approbavimus, gratulatione etiam prosecuti sumus, amavimus amore dignam. Huiusmodi etiam reprehensionem nostra iam consvetudo sustulit.*

Non

Nonne videtis per totam Poloniam in domibus privatis (examina & tuos lares) devolutum in feminas rerum imperium. Si est iniquitas, cur suo patrocinio non destituitur? Et Regina [qvasi tempus sit malos peiores fieri] in hoc arguitur, accusatur, & ne potestas datur causae dicendae, imo neque defendendi commoditate data &c. &c. --- Privati queruntur quod officia, proventus, dignitates, quae illis a gloriosae memoriae Rege conferebantur, insolito in hac Republica pretio nundinari, solvereque debuerint. Verum meminerint oro praedicti praetendentes, quo pretio Reges eligantur & clare advertent, quod nullam patiantur iniuriam, quoties pro collatis dignitatibus aliquid liberali in se Maiestati Regiae tribuunt offeruntque, cum hoc faciant ex contractu innominato.

INDEX.

INDEX RERVM.

A

Mon-

Craci

Fride-

Lotha-

Men-

P.

Qva-

Q.

Ruſſia

FINIS.

